

కొత్త ముందుమాట 3

“కూలినగోడలు” — రాసి ఇప్పటికి పదేళ్ళు దాటింది. రాసిం
వత నా పుస్తకాలు మళ్ళీ చదువుకోవాలని నా కెప్పుడూ ఆసక్తి కలిగి
ఉంది. ఈ పదేళ్ళలో “కూలినగోడలు” మళ్ళీ చదవలేదు.

“సాహిత్యం ప్రజల్ని శాస్త్రీయమైన మార్గంలో నడిపించాలి.” —
అభిప్రాయం నాకు బలపడింది తర్వాత నేను ఇప్పటి వరకూ రాసిన
పుస్తకాలు ఎలా వున్నాయో చూడాలనే అభిప్రాయం కలిగింది. ఈ అభి
ప్రాయంతోనే ఈ మధ్య రీ ప్రింటు అయిన “బలిపీఠానికి” “గులాబీ
గిరి” కీ కొత్తగా ముందుమాటలు రాశాను.

పుస్తకం ఇప్పుడు చదివితే “కదా వస్తువు” విషయంలో ఈనా
లను భేదించే దేమీ లేదు. ఇది సమాజానికి దూరమైన వస్తువు.

కు కొంచెం ఆసంతృప్తి కలిగించేది. శైలి విషయం, పద
యం - ముఖ్యంగా సమాజ ప్రభావాన్ని మాత్రమే చూపిస్తోంది.
విషయం — శైలి విషయాలు చూస్తే ఏదో గంభీర
తనం అనగానే అది నిత్య జీవితంలో ఆలోచించే విధానానికన్నా
అలా వుండాలనే తాపత్రయంతో రాసినట్టు కనబడుతోంది.

“ఆమె శరీర సోయగాన్ని ఇనుమడింపజేస్తోన్న గులాబీ
రచెంగు, గాలిలో తేలిపోతోతే సున్నితంగా భుజంమీద నడుస్తోంది.

“ఆత్మతతో, అలసటతో పేగిపోయిన ఆమె కన్నుల్లో, వదన
శృతి వెలిగింది.”

“ఇక రూపనిర్ణయంలో అతను అందగాడే. అంద
మైన రీపీ, ఆకర్షణ ఎదో అతనిలో లీనమై వున్నాయి. సదా చూ
తున్న అతని కన్నుల్లోని చురుకుదనం ఎదుటివారిని స్నేహం చేయని
వైకపూరితమైన అతని మాటల్లో కరుకుదనం! విధేయతగా వుండని
ఎల్లప్పుడూ ధరించేదుస్తుల తెల్లదనం అతన్ని ప్రేమించని

ఈ రకంగా చాలాచోట్ల “కవిత్వం” రాయాలనే
చాలా సుస్థంగా కనబడుతుంది. “కదానా నున్నా

ఓహీ, ఆకర్షణ వుంటాయి. చురుకైన చూపులూ, గంభీరమైన కంఠధ్వనికూ అలాంటి గొప్ప లక్షణాలు చాలా ఉంటాయి.

సాహిత్యంలో పాత్రల్ని ఈ రకంగా వర్ణించడం పాత పురాణా ప్రబంధాల సాంప్రదాయమే. ఈ రకం పాత్ర చిత్రణే సమాజ జీవితా చాలా దూరం. కేవలం శరీరావయవాల్ని వర్ణించడం, కట్టుకున్న బట్ట వర్ణించడం ప్రతీదీ "గంభీరంగా" కవిత్వధోరణిలో చెప్పాలనే ఆరాట ఈ స్వాస్థ్యదంగా బొత్తిగా ప్రయోజనం లేకుండా అయిపోతాయి.

శ్రీ పాత్రల గురించి, ఏక వచనంలోనూ. పురుష పాత్రల్ని వచనంలోనూ "రాజయ్యగారు, జగన్నాథం గారు" అంటూ వచనం — రచయిత్రి కేవలం సమాజ ప్రభావంలో వుండే పాత్రమే.

"అ తల్లి లేని ఫిల్లల్ని చూసి విధి మరోసారి

"విధి వెక్కిరించింది."

"జగవంతుడి లీలలు చిత్రమైనవి?"

ఈ రకమైన భావాన్ని అసరా చేసుకుని రచయితలు తమ అసజ్జ కప్పపుచ్చుకుంటారు. ఆ ఘటాన్ని ఇంకో రకంగా చెప్పే సామర్థ్య వుండదూ సాంప్రదాయంగా చెప్పే ధోరణిలోకి దిండుతారు — ఈ ఈ రచనలో చాలా చోట్ల కనిబడుతుంది.

పురాణాల్ని నీతినియమాలు నేర్పే గ్రంథాలుగానూ, గాంధీగార్ని పుల్ని పుద్ధరించగల ఆదర్శాలు బోధించిన మార్గదర్శికుడిగానూ, ఎంచే వుంటారు. ఈ కథానాయకుడు — "మధు."

జ్ఞానం వేపు ప్రయాణంచే దశల్లో ఈ దశ వొకటి.

మధు ఒకచోట కేశవరావుతో — "స్వార్థం లేకపోతే జీవితాల్లాగమే వుండి స్వార్థం లేనినాడు మనిషి కష్టాల అటూ అరిందా మాటలు మాట్లాడతాడు ఈ

త్యాగం అనే మాటలు ఏదో యదాలాపంగా వుపయోగించినవేగానీ - వాటి గురించి ఇక్కడ ఏమీ స్పష్టతలేదు.

“భర్తే విస్మయించిన నాడు భార్యకి విలువేలేదు.” “క్షణ క్షణానికీ వుగినలాడే భార్య స్థానాన్ని నిలుపుకోవడానికి స్త్రీ ఏవేకం కావాలి.” — ఇవి రచయిత్రి అభిప్రాయాలు —

ఈ అభిప్రాయాలు వెల్లెబుచ్చిన రచయిత్రి సిగ్గుపడవలసినంత హీన స్థితిలో వుంది. ఇంతకన్న దీనిగురించి వివరంగా చెప్పనవసరంలేదు.

ఈ “కథలో” — మధు, కేశవరావు, అతని భార్య — సుధా, ఆమె భర్త (రెండు జంటలూ విడిపోయినప్పుడు) — మళ్ళీ కలవటానికీ — చాత్త అవుతాడు.

సాధారణంగా ముసలమ్మలు ఏ రకంగా ముంచులిస్తారో — “లోటుపాట్లు ఒకరు సచ్చుకోవద్దా ? దిద్దుకోవద్దా ?” — అనే తర్కాన్ని మధు కూడా ప్రదర్శిస్తాడు. “భార్య భర్తలు విడిపోకూడదు” — సామప్రదాయ సిద్ధమైన అభిప్రాయాలు మాత్రమే అతనివి. అసలు స్యల్వీ ఏమంత సీరియస్ గా శట్టించుకోడు.

సుధని భర్త దగ్గరికి వెళ్ళమనీ, కేశవరావు తిరిగి భార్యని కలుసుకొని రావాలనీ, అతను చూపించిన పరిష్కారాలు చాలా తాత్కాలికమైనవిగా అయిపోవచ్చు.

“జీవితంలో ప్రతి వాక్కరికీ వాక్కో సమస్య. దాని పరిష్కారాలు తప్ప అన్నీ తెలుస్తాయి.” పరిష్కారాలుకూడా తెలుస్తాయి — జీవిత సమస్యల్ని అర్థం చేసుకోవడంలో శాస్త్రీయ దృక్పథం వున్నప్పుడు

పాఠకులతో 6

“ఈ నవలకు “కూలిన గోడలు” అన్న పేరు ఎలా సార్థకమైంది ?” అంటూ కొంతమంది పాఠకులు అడిగారు. చివరికి వ్రాతమూలకంగా జవాబు చెప్పుకోవలసి వచ్చింది నాకు— “కూలిన గోడలు కూలినట్లే వుండవు. ఎప్పటికైనా లేస్తాయి.” అన్న సామెత ఏ ఆంధ్రుడికీ కొత్తకాదు. ఈ నవలలో ఏ పాతల్ని వుద్దేశించి ఈ శీర్షిక నిర్ణయించటం జరిగిందో ఇక పాఠకులు తెలుసుకోవచ్చు —

కాని మన పాఠకుల ఊహాశక్తిని ఎన్నటికీ నేను తేలికగా అంచనా వెయ్యలేను. అయితే “కూలిన గోడలు” మీద వెలువడ్డ అభిప్రాయాలను బట్టి అలోచిస్తే మన పాఠకులు అందమైన ఊహా జగత్తులో విహరించటానికి మాత్రమే యిష్టపడతారన్న నిజం కొంతవరకూ తెలిసివచ్చింది.

ఈ నవలలో ప్రేమలేదు. అదే పాఠకుడు కోరుకున్నాడు. ఉద్రేకంతో ఉయ్యాల లూగించి, మత్తుతో మైమరపించే సంఘటనలు లేవు. టీనే పాఠకుడు ఇష్టపడుతున్నాడు. అసహజంగా — అందమైన స్వప్నంగా కల్పించిన కట్టుకథ లేదు — దానినే పాఠకుడు ఆరాధిస్తున్నాడు.

ఇలాంటి పాఠకుడు సానుభూతి చూపించాల్సిన దుస్థితిలో మునిగి పోవని నా వుద్దేశ్యం!

సాహిత్యం అంటే నూటికి నూరుపాళ్ళు నిజమైన జీవితం. నిండు తంలో కానుం, ప్రేమ అన్నవి రెండే గాకుండా ఇంకా ఎన్ని అనుభూతులు నిండివుంటాయో — అవి అన్నీ సాహిత్యంలో అదే విధంగా ప్రతిబింబిస్తాయి.

జీవితంలోని బాధ్యతలు, సమస్యలు సుఖం దుఃఖం. సమస్తం — సాహిత్యంలో చోటు చేసుకుంటాయి. సాహిత్యాన్ని వివిధ కోణాలనుంచి చూసి వివిధ అనుభూతులు చెందగలిగే పాఠకుడు వివేకపంతుడు.

సాహిత్యం ద్వారా ఏమైనా నేరుకోగోరే పాఠకుడు సాహిత్యాన్ని పోల్చుకుంటాడు. అలాంటివోలిక కుదిరేనప్పుడే సాహిత్యపు దాను చూచుకుంటూ తీర్చిదిద్దుకోవడానికి అంగీకరిస్తాడు. ఇంకా ఊహా విహారానికి కాలక్షేపానికి కాదన్న నిజాన్ని

అనుభవపూర్వకంగా గ్రహిస్తాడు.

ఈ సవలలో "మధు" పాత్రని ప్రత్యేకాభిమానంతో సృష్టించటం జరిగింది.

ఏ రచయితే నా ఏ పాత్రనైనా అభిమానంతోనే సృష్టిస్తాడు. అంత మాత్రాన ప్రతి పాత్రా రచయిత వ్యక్తిత్వాన్నే ప్రతిఫలించే ప్రయత్నం చేస్తోందనీ - ప్రతి పాత్రనీ రచయిత సమర్థిస్తున్నాడనీ అనుకోవటం ఏమంత నిజంకాదు. ఒక్కో సందర్భంలో నూటి నూటపాళ్ళూ విరుద్ధంకూడా.

నా రచనను సేనే సమీక్షించుకోవటం అసహ్యంగా భుండచ్చు. కాని మధు పాత్రని పాఠకుడు నా దృష్టితో చూడలేదన్న విషయం సేను గ్రహించిన మీద ఒక విషయాన్ని ఒప్పుకోక తప్పదు - అది నా చిత్ర కరణ లోపం కావాలిగానీ ఆ పాత్ర సహజత్వపు లోపంకాదు.

మధు ఆవేశపూరితమైనతత్వం కలిగిన వివేకవంతుడు. తరితరాలుగా ప్రబలమౌతూ వస్తోన్న మూర్ఖపు ఆచారాలను బలమైన ఆత్మ విశ్వాసంతో విమర్శించగలిగే అభ్యుదయవాది. ప్రజీయువకుడూ మధు వ్యక్తిత్వాన్ని సమర్థించగలడనే విశ్వాసంతో ఈ పాత్ర చిత్రించటం జరిగింది - కానీ - మధు పాత్ర యథాతథంగా పాఠకుడి ముందు వుంచబడలేదు.

రచయిత కలంనుంచి బయల్పడ్డ రాతలు పాఠకుడి కళ్ళముందుకు ప్రత్యక్షమయ్యేలోపున తదితరుల దయాదాక్షిణ్యాలూ - యిష్టాయిష్టాలూ - తమ ప్రభావం చూపిస్తూనే వుంటాయి.

ఒక పాత్రతాలూకు మన స్తవ్వం చిత్రీకరణ ఏ విధంగా జరిగినా అది రచయితకుగానీ - సంపాదకుడికిగానీ - ఎంతమాత్రం అంటదు. పాత్ర తాలూకు వ్యక్తిత్వం క్రిందికే వస్తుంది.

మధు వ్యక్తిత్వాన్ని ప్రశ్నిస్తే జవాబు చెప్పాల్సిన అవసరం సంపాదకుడికి ఎంతమాత్రం లేదు, సరికదా నాకు కూడా లేదు.

శ్యాలు అతనివి - అతని అభిరుచులు అతనివి - అతని ఆలోచన అతని వ్యక్తిత్వం అతనిది - కేవలం అతన్ని పాఠకుడికి సరిచెప్పడం నా విధి. కానీ - అతనించి నా కెంతో యిష్టం. అందుకే ఆ

సమర్థించాను - ఇష్టంలేని పాత్రని నేనూ విమర్శిస్తాను. ఈ ఇష్టాయిష్టాలు
నా మనస్తత్వానికి సంబంధించినవేగానీ పాత్ర ధోరణిని మార్చేవికావు.

రచయిత తన యిష్టప్రకారం పాత్రల్ని నడిపించాడు. పాత్రల ఇష్ట
ప్రకారమే వాటి వెనక నడుస్తాడు.

మధూపాత్ర యధాతథంగా పాఠకుడికి అందక పోవటంతో ఈ నవ
లకు చాలవరకు అన్యాయం జరిగింది. మధూ "విలన్ హీరో" అయ్యాడు.
మధూ వ్యక్తిత్వానికి గీటురాళ్ళయిన బాగాలు ఆలోచనా రహితంగా
ఎడిట్ చేయబడ్డాయి. ఎడిటర్ కే కాదు. ఎడిటర్ ల మీది ఎడిటర్ కయినా
రచయితతో సంపదించకుండా ఒక రచనను తమ ఇష్టానుసారం ముక్కలు
ముక్కలుచేసే హక్కు ఎన్నడూలేదు. ఒక రచన విషయంలో ఆ రచ
యిత కన్న సంపాదకుడు ఏ విధంగానూ ఎక్కువ తెలిసినవాడు కాలేదు.
డిటెంగు అతని జాడ్యతే అయితే దానికోసం రచయిత పర్మిషన్ తీసుకో
వాల్సిని జాడ్యతకూడా వెనువెంటనే వుంటుంది. ఇటువంటి అవకతవకలు
ఒరుగురున్నా చూసి ఓర్పుకోగలిగే సహనశక్తి ప్రతిరచయితకూ వుండదు.
ఒండకపోతే ఇక అతని రచనలు ఆ పత్రికలో కన్పించకపోవచ్చు. తెలుగు
పాఠకుడిని చూసి సానుభూతి చెందాల్సిన దుస్థితి రచయితకు పడుతోంటే
మరోపేపు తెలుగు రచయితను చూసి నిట్టూర్చాల్సిన దీనస్థితి పాఠకుడికి
కూడావుంది.

ఇది కేవలం వ్యక్తిగత కావేషాలతో రాసుకున్న విషయంగా
అపార్థం చేసుకోని సహృదయలకు మరో మాట. పాఠకుడు లేనిదే రచ
యిత లేడు. రచయిత లేనిదే పత్రిక లేదు. పత్రిక లేనిదే పాఠకుడూ
లేడు. ఈ అవినాభావ సంబంధం అతి విచిత్రంగా నిత్య నూతనంగా
వుంటుంది - ప్రతి పాఠకుడూ మరొకడు కాగలిగిననాడు ఉత్తమ సాహిత్యాన్ని
అందిస్తాడు. ప్రతి పత్రికా ఉత్తమ సాహిత్యాన్ని అందిస్తుంది.
అలా ఉత్తమ సాహిత్యాన్ని సృష్టిస్తాడు.

— రచయిత.

కూలి న గోడలు

యుమునా తీరంలో సంద్యా సమయాన వేయి కన్నులతో రాధ ఎదురు చూసిందట. ఎందుకో ?

యుగ యుగాలనాటి రాధ మాదిరే - శారదాదేవి ఆ ప్రశంసలమైన సాంధ్యవేళ సువిశాలమైన సముద్రపుటంచున క్షణ మొక యుగంగా క్షిప్తా నిలబడి వుండి. సుందరమైన ఆమె వదనంలో ఎంతో ఆనందం గోచరించలేదు. గాలి విసురికి చెదురుచూన్న చీర కుచ్చెళ్ళు మాడి కూలికి సవరించుకోలేక మెత్తని ఇసుకలో కొంచెం దూరం నడిచి సందడి లగ్గిన చోట కూర్చుని చీర సర్దుకొంది. చేతిలో పుస్తకం తెరిచి కాని ఆమె మనస్సు చదువుమీద లగ్నం కాలేదు. క్షణ తిప్పి సముద్రపు ఒడ్డున దారి పొడుగుకూ దృష్టి సారించి పుస్తకం మూసివేసి పసుగ్గా నుదుటిమీద పడిన వెంట్రుక నెట్టుకొంది.

ఆ పసుగుదలతో - ఆ నిరీక్షణలో - ఆమె - శారదాదేవి హఠాంగా కన్పించింది. ఆమె శరీర సోయగాన్ని ఇసుమడించిన సులాబీ రంగుచీర చెంగు గాలిలో తేలిపోవోతే సున్నితంగా భుజాల సర్దుకొంది. నుదురు చిట్టింపుల్లో ముంగురుల రాపిడికి కుటుము సంగతి ఆమెకు తెలిసి ఉంటే సరిదిద్దుకోవటానికే ఎంతైనా తాపం ఉండేది.

మరొకసారి పతి వాచీ చూచుకొని తిరిగి విరిగిపడే కెరటాలలో చూడసాగింది. అనంతమైన ఆ జలరాశి విసిగిన ఆమె మనస్సును అహతంగా ఆకరించింది. కెరటాలను మించిన భావాలు ఆ మనసు లో అకల్లోలంగా చెలరేగాయి. ప్రకృతిమాత సౌందర్యం అంతులేనిది ! అపురూపమైనది ! అనంతమైన ఈ నీటి రాశిని ఎవరు ప్రోగుచేశారు ? సదా చంచలించే ఈ కెరటాలను ఎవరు సృష్టించారు ? నీటి రాశి నెల రాజుతో చిత్రమైన అనుబంధాన్ని ఎవరు ఏర్పరిచారు ? .... షహోన్నతమైన ఈ సౌందర్యమంతా ఎవరు చిత్రించారు ? సమాధానాలు రాని సందేహాలు కలిగి నప్పుడై నా మానవుడు భగవంతుడిని విశ్వసించక తప్పడేమో !

శారద వంటి రచయిత్రి క్షణకాలం తన్నుతాను మరల భావనా తరంగాలలో మునిగిపోవటం విశేషమేమీ కాదు.

అనంతమైన సముద్రం అణువులైన మానవులను చూస్తూ గర్వంతో చూసేసంగ నవ్వింది. ఆకాశాన్ని అంటుకోవటానికి కెరటాలు ఉవ్వెత్తుగా లేచి పోటీ పడ్డాయి.

పాదాలు తడిపి పారిపోతూన్న నురగరాసుల్ని చూస్తూ శారద నవ్వు కెరటాలు తనతో సరసమాడు తున్నాయి. ఒంటరిగా ఉన్న సముద్రుడు కూడా తపించి పోతాడు కాబోలు ! చిరు గర్భంలోకి చూస్తూ ఉండి పోయిన శారద చటుక్కున నవ్వింది. ఆత్మతతో, అలసటతో వేగి పోయిన ఆమె కన్నుల్లో కృతి వెలిగింది. ఆమె నిరీక్షణ అంతమై పోయింది. సంతోషంలేని కళ్ళు విశాలమైతే, విదిల్చిన పెదవుల మీద హాస్యరేఖలు గులు.

శతను - మధుసూదన్ - చాల దగ్గరికి వచ్చేశాడు. శారదాదేవి కన్నుల్లో బందీ అయినట్లు వచ్చి పక్కనే కూర్చున్నాడు. అలాగే పోయిన రూపాలుతో నుదురు ఒత్తుకుంటూ అన్నాడు -

అలస్యం చేశాను కదూ ?

టాడలేదు శారద.

“మిమ్మల్ని అడగటం ఏమిటి? అలస్యమే అయింది. మా వదినకు వాడు రాస్తూ కూర్చుంటే చెప్పించిపోయింది” మధుసూదన్ నొచ్చుకుంటూన్నట్లు అన్నాడు.

శారద చిన్నగా నవ్వి అంది — “నేను మిమ్మల్ని సంజాయిషీ లేమీ అడగలేదే!”

“కాదులేండి, నన్ను మీరు అపార్థం చేసుకోకుండా ఉండాలని నేనే సంజాయిషీ చెప్పుకుంటున్నాను.”

“మీరు చెప్పింది నిజమేనని ఎలా నమ్మటం?” మధుసూదన్ మొహంలోకి చూస్తూ చిలిపేగా ప్రశ్నించింది శారద.

క్షణం ఆగి మధుసూదన్ కూడా స్వగతంలా అనుకున్నాడు — “నిజమే. ఎలా నమ్మటం”

శారద గర్వంగా బుగ్గకు వేలు అనించుకు కూర్చుంది.

మధుసూదన్ దూరంగా చూస్తూ అన్నాడు — “అలా గర్వంలోకి చూస్తూ కూర్చుంటే ఎన్నిగంటలైనా తెలియకపోతాయి కదూ? ముఖ్యంగా మీ వంటివారికి.”

“అందరి సంగతి ఏమోగాని భగవంతుడి గురించి అలోచిస్తూ నా వట్టుకు నేను అలాగే గడిపాను.”

శారద సూటిగా మధుసూదన్ కళ్ళలోకి చూసింది.

“దానికేముంది? ఎవరిపిచ్చి వాళ్ళ కానందం.”

“అంతేనా? వాదన చేయకుండానే వూరుకుంటారా?”

“ఇద్దరు పిచ్చివాళ్ళు ‘వాదించుకోకూడదు’

నవ్వింది శారద. మధుసూదన్ కి భగవంతుడి ఉనికలో పిశ్వాసం వుంది. — కళ్ళకి కనిపించే నైప్పు మాత్రమే అతను నిమ్మగర్రగేడి త్యాగం దైవప్రార్థన - విగ్రహారాధన - విన్నవీకి ఆమోదించ లేకూడు మధుసూదన్.

“శాస్త్రానికి ఆతీతమైన ప్రకృతి ధర్మాలను మీ రెలా విశ్వసిస్తారు?”

“మానవుడికి — శాస్త్రానికి ఆతీతమైన శక్తి ఏదో తప్పకుండా ఉండి ఉంటుందని నేనూ అనుకుంటాను. కాని పిచ్చి పిచ్చిగా ఆ నమ్మకాన్ని అర్థంలేని పనులద్వారా వెల్లడించటమే నాకు నచ్చదు” అంటాడు. అందుకే దేవుడి గురించి ఆలోచిస్తూ గడిపానని శారద మధుసూదన్‌కి గుచ్చి చెప్పింది.

“దానికేం గాని మీరు వచ్చి చాలా సేపైందా?” మధుసూదన్ ప్రశ్నకు శారద కళ్ళు విశాలం చేస్తూ అంది —

“మీ కోసం గంటపైగా ఎదురు చూస్తూ కూర్చున్నాను.”

“అలాగా? విసుగేసిందా?”

“వెయ్యదూ?”

“అయితే, కోపం కూడా వస్తుంది. అవునా?”

“రావచ్చు. కోపం మాత్రం కొని తేవాలా ఏమిటి?”

“మరే తే తిట్టుకున్నారా?”

“చాటుగా తిట్టుకోవటం ఏం ఖర్మ?”

“కాకపోతే మీరు చేయగలిగిం దేముంది?”

“అంటే?” నుదురు చిట్టించింది శారద.

“మీరు వచ్చి గంట అయింది. నా కోసం ఎంతో ఎదురు చూశారు. విసిగిపోయారు. చిరాకు వేసింది. కోపం వచ్చింది. ఇంత ఆలస్యం ఏమిటో నన్ను అడిగేద్దామని ముళ్ళపేద కూర్చున్నారు. — అయితే శారదాదేవీ! గంటకు ముందే వచ్చారని మీరు చెప్పిందంతా నమ్మటం ఎలా?” మధుసూదన్ చిలిపిగా చూడబోతే శారద ఓకిపోయింది. కాని ఆ కళ్ళు దించుకుంది.

“తెలివి తేటలెంత మీ స్వంతమైనా మీ స్నేహ ధర్మాన, ము అంటుకోవటారా?”

శారద తేలికగా నవ్వేసింది - “మిమ్మల్ని మాటలతో జయించగలిగింది ఎప్పుడు ?”

“ముందు ముందు ఆ రోజుకోసం ఎదురు చూడండి.”

శారద చనువుగా అంది — “అయితే మీరు నన్ను మన్నించటం మానలేదు.”

మధుసూదన్ నిశ్చయంగా అన్నాడు — “అలా మానటం నాకు ఇష్టంలేదు.”

శారద కూడా దృఢంగా అంది — “మీ ఇష్టా ఇష్టాలతో నాకు పనిలేదు. నాకు నచ్చని విధంగా నేను పిలిపించుకోలేను.

మధుసూదన్ క్షణం శారద మొహంలోకి చూసి గుచ్చి అడిగి నట్టు అన్నాడు — “మన మధ్య అంత చనువుగా పిచ్చు కోవాల్సిన అనుబంధ మేమిటి శారదా ?”

శారద చలించి పోయింది. సిగ్గు పరుస్తూన్న అతని చిరు నవ్వు తప్పించు కుంటూ — తన భావ కల్లోలం అంతు పట్టనివ్వ కుండా — దృష్టి మళ్ళించి వేసుకొంది.

“అదేమిటి ? అడిగిన దానికి జవాబే చెప్పకుండా మొహం తిప్పుకుంటే ఏమను కోవాలి ?”

మిడిసిపడే కెరటాలలో చిక్కుపడిన శారద దృష్టి ఎటూ తప్పుకోలేదు.

మధుసూదన్ శారదాదేవిని ఆకర్షించ గలిగేది అందుకే. అతను ఏ విషయమైనా నిర్భయంగా, నిర్మోహమాటంగా మాట్లాడుతాడు. సాధ్యమైనంత వరకు ఏ సంశయాన్ని మనస్సులో అణచుకోడు.

ఒకనాడు మధుసూదన్ వర్తమాన రచయిత్రి శారదాదేవి రచనలను తీవ్రంగా విమర్శిస్తూ రాసిన ఉత్తరమే వారి స్నేహాలతకు విత్తు నాటింది. నివేకపూరితమైన అతని విమర్శలతో ఆమె రచనా పద్ధతులనూ — మనో

వాదనా కొంత వరకూ మార్పుకోవలసి వచ్చింది. ఆమూల్యమైన అభిప్రాయాలతోనే ఉత్తమమైన సాహిత్యం సృష్టించగలసినే విశ్వాసం

డింది. మధుసూదన్ వ్యక్తిత్వం. అతని స్నేహం విలపనగా తోచాయి శారదకు. అతను — చాల మంది యువకులలాగ ఆమె రచనలను అతిగా పొగడటం — ఆమెతో కాలక్షేపానికి తహతహ లాడటం చేయడు. బలీయమైన అత్య విశ్వాసంతో ఏ విషయమైనా నిర్దిష్టంగా, నిర్భయంగా మాట్లాడగలడు —

ఇక రూప నిర్ణయంలో అతను అందగాడే! అందాన్ని మించిన తీరి — అకర్షణా ఏదో అతనిలో లీనమై ఉన్నాయి. సదా చలించే అతని కన్నుల్లోని మురుకు తనం ఎదుటి వారిని స్నేహం చేయనిస్తుంది, పివేక పూరితమైన అతని మాటలలో కరుకుతనం పివేయతగా ఉండినిస్తుంది. అతను ఎల్లప్పుడూ ధరించే దుస్తుల తెల్లదనం అతన్ని ప్రేమించనిస్తుంది

శారదాదేవి - మరే యువకుడి స్నేహాన్ని లక్ష్యపెట్టని శారదకు. — మధుసూదన్ ప్రాణ స్నేహితుడు!

“నా ప్రశ్నకు జవాబే చెప్పకుండా ఎందుకలా మౌనంగా కూర్చున్నావు?” మధుసూదన్ రెట్టింపులతో, శారద దృష్టి మళ్ళించుకొని తల తిప్పి చూసింది. ఆమె హృదయంలో మధుసూదన్ వేసిన ప్రశ్న మరొకసారి నవ్వించింది. “మన మధ్య అంత చనువుగా పిల్చుకోవాల్సివున్న అనుబంధ మేమిటి. శారదా?”

నిజమే! అతి చనువుగా వ్యవహరించడానికి ఏదో అనుబంధం ఉండి తీరాలి. సామాన్యమైన ఈ స్నేహం దానికి సరిపోదు. అయితే... ఈ స్నేహాన్ని మించిన అంతస్తు అతి సన్నిహితమైనది. ఏదో తను సృష్టించాలా? కావచ్చు. ఆ అర్హత ఏమిటనే మధుసూదన్. అడుగు తున్నాడు.

“ఏమిటి మౌనవ్రతం? చనువుగా పిలవమనటమేగాని ఎందుకు పిలవాలో చెప్పకపోతే ఎలా?” మధుసూదన్ మరొకసారి హెచ్చరికలతో శారద కొంచెం నవ్వుతూ అంది. “నేను అంత దూరం ఆలోచించుకుంటానే అడిగాను. నిజమే! మన మధ్య అంత చనువుగా పిల్చుకోవాలన్న అనుబంధ మేముంది?” మధుసూదన్ సవ్వాడు. “ఎంతైనా మీ

లేదేం? చేతిలో పుస్తకాలకేసి చూస్తూ అన్నాడు. “ముగింపు నేను చెప్పాలా? అయితే నవల నేనే రాసినట్టు పేరు పెట్టుకుంటాను.”

శారద నవ్వించి - “ఈ నవలకు మీ పేరు పెట్టుకుంటానంటే అసమంజసమేమీ కాదులెంకి. అంతకంటే నా కేమీ అక్కర్లేదు. తొందరగా చదివి మీ అభిప్రాయాలు చెప్తారుగా?”

*

*

*

“మధూ! నీకు పెళ్ళాం వుట్టిందిరా నన్నా!” సంరోషంతో కల్యాణి బడినుంచి పరిగెత్తుకు వచ్చిన చిన్నకొడుకుని దగ్గరికి దిగిపోసి వాడి లేత బుగ్గలమీద ముద్దులవర్షం కురిపించింది. తల్లి ప్రోవత్తిన అర్థం గాని మఱి అయోమయంగా చూస్తూ నిలబడిపోయాడు. కల్యాణి హృదయంనుంచి తెరలు తెరలుగా పొంగి వస్తూన్న అనందాన్ని అమ్మ కోలేక తిరిగి కొడుకుని హృదయానికి చూపుకొని, చేగిని బుట్టు సరిచెప్పింది. “అలా చూస్తూవేంరా? నీకు పెళ్ళాం వుట్టిందట. పెద్దమామయ్య రాకాడు” అంది. ఏదేళ్ళ మఱి అప్పటివేళో అర్థమైనవాటి అమ్మ కుచ్చెళ్ళలో ముహూం దాచుకున్నాడు.

మఱి దెనకవచ్చిన సూర్యాన్ని పెద్ద కొడుకుని చూడగా నవ్వుతూ మరొకసారి అంది కల్యాణి. “చిన్న మామయ్యకు కూడా మీ వుట్టిందట్రా సూర్యం! తాతగారి వూరినుంచి ఉత్తరం వచ్చింది. అదే తమ్ముడి పెళ్ళాం.”

అప్పటికి తేరుకోగలిగిన మఱి తెలిసి తెలిసి వూహతో అసంతోషం అడిగింది. “మరి అన్నయ్యకో ... ?” కల్యాణి నవ్వించి - “గిడుగు వెళ్ళవా! అన్నయ్యకూ ఉంటుందిరా ఎక్కడో?”

సూర్యం అదేం వుట్టించుకునే విధంగా లేదు. చిరాగా అన్నాడు - “మీ బళ్ళో చాలా అల్లరి చేస్తున్నాడమ్మా? మేడ్చూరు నీలో చెప్పి మన్నాడు.”

కల్యాణి విస్మయంగా చూసి మధుని అడిగింది—

“మళ్ళా బళ్ళో అల్లరి చేశావా మధూ ?”

“లేదమ్మా ! నా పలకేమో గోపిగాడు దాచేసుకున్నాడు. అడిగినా ఇవ్వలేదని వాణ్ని కొట్టి లాక్కున్నాను. అల్లరి చేస్తున్నానని మేష్టారితో చెప్పేరమ్మా !” ఎంతన్యాయమో చూడమ్మా ! అన్నట్టు చూశాడు మధు. అన్యాయంగా తనమీద నేరం ఆరోపించారన్న బాధ మధు మాటల్లో స్పష్టంగా ధ్వనించింది.

కల్యాణి అడిగింది— “మరి నీ పలకేమైంది ? గోపి ఇచ్చేశాడా?”

“ఇద్దరూ లాక్కుంటుంటే కిందపడి బద్దలయింది. ఆ పగిలిన పలక మేష్టారు పీడికే ఇప్పించేశారు” సూర్యం జవాబు చెప్పాడు.

“మళ్ళా పలక పగిలినదా ? అయ్యో రామా ! ఈ సంవత్సరంలోనే పదకొండు పలకలు. ఇంత చిలిపితనమైతే ఎలాగురా మధూ

కల్యాణి కోపంగా చూసింది— మధూ బిక్కమొహం వేసుకున్నాడు. పలక సంగతి పట్టించుకోకుండా అన్నాడు— “నన్ను మేష్టారు బ్లాకమ్మా !”

“మరి నువ్వు గోపిగా డైండుకు కొట్టావా ?” - అడిగాడు సూర్యం.

“వాడు నా పలకెందుట తియ్యాలి?” అరిచాడు మధు.

“అయితే మేష్టారికి చెప్పాలిగానీ నువ్వే కొడతావా ?” కంఠం పెద్దది చేసింది కల్యాణి. మధూ కూడా కోపం వచ్చేసింది— “వాడు మేష్టారికి చెప్పే నా పలక తీశాడా ఏమిటి ? నా పలక ఎవరు దాచేసుకున్నా నేనేం అనూడదేం పాపం?” ఇదెక్కడి న్యాయమన్నట్టు చూస్తున్న కొడుక్కి అర్థమయ్యే విధంగా చెప్పాలన్న ఉద్దేశ్యంతో అనునయంగా అంది కల్యాణి—

“గోపి చేసింది తప్పే అనుకో, బళ్ళో ఎవరు తప్పుచేసినా దండించుకో. మేష్టారు ఉన్నారుగా మరి. ఒక్కచోట కలిసి చదువుకోవాల్సిన

పిల్లలంతా ఏవో కణ్ణాలు పెట్టుకొని చెబ్బలాడుకొంటూంటే వాపుంటుంది ప్రేమో నువ్వే చెప్పు."

వధూ మాట్లాడలేదు.

"చివరికి మేష్టాడు నీ పలక నీకు ఇప్పించేవారు కిరూ? నువ్వు గోపి దగ్గర లాక్కోమిండా ముందే మేష్టానికి చెప్పి ఉంటే నీ పలక పగిలేది కాదు. బళ్లో ఏం జరిగినా పిల్లలంతా మేష్టానికి చెప్పాలి."

అప్పటికీ వధూ మాట్లాడలేదు. కల్యాణి కొడుకు చేతిని తన చేతులోకి తీసుకొని నిమిరుతూ అడిగింది - "మేష్టాడు వాగా కొట్టారా నాన్నా? నోప్పి పెడుతోందా?"

వధూ తల్లి చేతులు విసిరి కొడుకూ - "నాకేం నోప్పి పెట్టాలి ఆ గోపి గట్టి బాగా కొట్టాడు." అన్నాడు కసిగా.

"అయ్యో పాపం! తెలిసో తెలికో చేశాడు. మేష్టాడు కొట్టారా ఏమిటి?" - కల్యాణి చొచ్చుకుంది సానుభూతిగా.

"లేదమ్మా! భయపెట్టటానికే చిన్న చిన్న చెబ్బలు వేశారంటే. ఎవరినీ గట్టిగా కొట్టలేదు." అంటూన్న సూర్యం మీద విరుచుకు పడ్డ ముడుపు. "ఊ! చిన్న చిన్న చెబ్బలేం కాదు. మట్టిగానే కొట్టాడు. ఎంబ నోప్పి పెడుతోందో నీకేం తెలుసునేమిటి పాపం?"

"ఇప్పుడే కాదుట్రా నోప్పేం లేనన్నావే?"

సవ్వరింది కల్యాణి - "చిన్నచో పెద్దచో చెబ్బుటూ కొడితే నోప్పే పెట్టడూ సూర్యం? కాస్త తమ్ముణ్ణి కనిపెట్టుకు ఉండమని నీకు నేను చెప్పలేదా!" అంటూ పెద్ద కొడుకుని మందలించింది. సూర్యం నిస్సహాయుడిలా అన్నాడు - "సువ్వు ఇలాగే చెప్తావే! ఓదేమో నా మాట వాళ్ళదూ వినడు."

"అన్నియ్య సరిగ్గా చెప్పవమ్మా!" వెంటనే అనేకాడు పిచ్చు - "ఎవరేం చేసినా మనం ఏమీ అనుకూలదండబాదు. ఎంమికిమ్మా మనం అలా పూచుకోవాలి?"

వఱుని దగ్గరికి తీసుకొని గడ్డంపట్టి చిన్నారి కళ్ళలోకి చూస్తూ అంది కల్యాణి— “అన్నయ్య నీకన్నా పెద్దవాడు. నీలా తొందరపడకు. అందుకే వాడు చెప్పినట్లు నువ్వు వినాలి. బుద్ధిగా చదువుకొని మీరిద్దరూ మంచి పేరు తెచ్చుకోవాలి. తెలిసిందా ?” మధు సిగ్గుపడ్డవాడిలా తల్లిని కావలిించుకున్నాడు.

పేక కట్టలు భోషాణం మీదికి విసిరేసి చావిట్లోంచి నవ్వుతూ పచ్చారు జగన్నాథంగారు.

“కొడుకుల కేమిటి నూరిపోస్తున్నావ్ ?”

నవ్వింది కల్యాణి— “కట్టుకున్న వారికి చెప్పుకోలేకపోయినా, కన్నవాళ్ళకైనా చెప్పలేనంటారా ఏమిటి ?”

“ఎంతమాట ? నీ కొడుకులకేం చెప్పుకుంటావో నీ ఇష్టం. నాదే ఇబ్బంది ?”

“మీరు మాత్రం విననంటారు అంతేనా ?”

జగన్నాథంగారు నవ్వారు. ఆ నవ్వు కల్యాణి కాపురానికి వచ్చిని గగ్గర్లుంచే అనుభవమైనదే. జవాబు ఇవ్వటానికి అవకాశం లేనప్పుడూ ఇష్టం లేనప్పుడూ ఆయన అలా నవ్వి ఉప్పించుకుంటారు. కచ్చేరి చావిళ్ళో పెక్కట్లో, కచ్చబండలమీది ప్రగల్భాలూ-సాటివారితో మాట పట్టింపులూ- ఛారి పొలిమేరల్లో కోడి పందేలూ — భట్రాజులకూ, ఔరాగులకూ చాన ధర్మాలూ — ఇత్యాది లక్షణాల నన్నిటినీ కొంతవరకైనా అరికట్టాలని తహతహ లాడిన కల్యాణి-ఒకనాటికి భర్త లోక్యంగా సచ్చే నవ్వుకు తలదించటం నేర్చుకుంది. ఆయన సరదాలు ఆయనవి. కాదని కష్టపెట్టుకొని తను చేయగలిగింది ఏముంది ? కల్యాణి తనను తాను వోదాట్టుకోక తప్పలేదు. అంతమాత్రాన భర్తపట్ల విర్పడిన ప్రేమాభిమానాలు ఏవిధంగానూ సడలి పోలేదు ఆమెలో.

చటుక్కున గుర్తువచ్చినట్టు అంది కల్యాణి.

“అన్నట్టు చెప్పకం మర్చిపోయాను. మీకు కోడలు పుట్టిందట. అన్నయ్య పుత్తరం రాశాడు.

“నిజంగానా?” జగన్నాథం గారి మాటల సారాంశం క్లిరిగింది —
“ఇకనేం? నీ మనస్సు చల్లబడిందిగా? అర్థా కోడళ్ళు లేవ్లే”

“మీకు ఏ భాటా పడ్డే! అంతేనా?”

“మాకేం బుద్ధి? అర్థా కోడళ్ళిద్దరూ కీచులాడుకొని ఆ పన్నులేవో
మీరే ఉంటారు.”

జగన్నాథంగారు చొక్కా పిప్పి దుండెట్టుద వేసి దొడ్డివేయడం
చెళ్ళారు. పిల్లల్ని తీసుకు కల్యాణి వంటిల్లోకి వెళ్ళింది.

పుట్టింటనుంచి ఉత్తరం వచ్చింది మొదలూ కల్యాణి అనందానికి
అంతులేకుండా పోయింది. ఎంత చురుకైన అందింది! దానికోసం తను
ఎన్ని సంవత్సరాలుగా ఎదురు చూసింది!

కల్యాణి పెద్ద అన్నగారైన విశ్వనాథానికి పిల్లలూ
పుట్టే ఆశకూడా లేదు. భార్య పార్వతి గర్భకోశంలో ఏదో వ్యాధి
భయ ప్రాచారమిడి వస్తే సంతానంలేదు ఆశ ఉండకొని బిడ్డకు కుంగని
ఎడంగా ఆపరేషన్ చేయించి భార్యను బ్రతికించుకోవలసి వచ్చింది.
కల్యాణి చిన్న అన్న సీతాశతికి నలుగురు మగబిడ్డలు పోయిన మీదట
మీదట చాడువోడైన శ్రీమంతు బ్రతికి ఉన్నాడు. ఆ తర్వాత అదిపిల్ల పుట్టుక
అందరికీ ఆనందం కలిగించింది ప్రస్తుతం.

శ్రీకి పుట్టింట అభిమానం సహజమే! కాని కల్యాణిలో ఆ ఆశాను
రాగాలు అత్యధికం. అన్నలతో తను విషయం పొందలేక పోతాననీ,
క్రమేనీ పిన్నపోళ్ళు బంధుత్వాలు మర్చిపోతారనీ వాద వదుతూ ఉంటుంది.
చిన్న అన్నయ్యకు గానీ, తనకు గానీ ఆపిల్లలు పుట్టకపోతే కాలం గడి
చిన కొద్దీ ఏ విధంగానూ ఈ అభిమానాలూ, అనురాగాలూ నిలవవు.
మరాయి పిల్లలెవరో తన కోడళ్ళవుతారు. అన్నయ్యా అలాగే ఎక్కడి
వెళ్ళతోనో చుట్టరికాలు కలుపుకుంటాడు — ఆ వూరూ కల్యాణిని మరీ
బాధిస్తుంది.

చిన్న వడిన సావిత్రి కడుపుతో ఉందని తెలిసినప్పటినుంచీ కల్యా
ణిలో వాడిపోయిన ఆకాలత తిరిగి చిగిర్చేసాగింది. ఆ లతకు

హువుకూడా పూసింది. కల్యాణికి కోడలు పుట్టింది. ఎంత సంతోషవార్త! అనందంలో వెరిదైపోయిన కల్యాణి నిండు నెలలతో ఉన్నా, చిన్న పిల్లలా ఇల్లంతా ఆలియ దిరిగింది. ఎంతబెంతట ఈ సంతోషవార్త తన వాళ్ళతో చెప్పేద్దామా అని ఆగాటంతో వేగిపోయింది. సాయంత్రం బడి నుంచి రావలసిన పిల్లలకోసం మధ్యాహ్నం నుంచే ఎదురుచూస్తూ విసుక్కొంది. సుఖ దుఃఖాలు పట్టించుకోకుండా వూరుమీద బలాదూరు తిరిగే భర్తమీద కోపగించుకొంది మనసు నిలవని సంతోషవార్తను ఎంతసేపు అపి ఉంచుకోగలదు ? చెప్పేద్దామంటే ఎవరు ఉన్నారు ?

సంగెత్తుకు వచ్చిన చిన్న కొడుకుని కాగలించుకొని — “నీకు పెళ్ళాం పుట్టిందిరా నన్నా !” అనెయ్యటంతోగాని కల్యాణి హృదయభారం భరించలేదు. ఏరా ఆ వార్త కాస్తా భర్తకూ, పిల్లలకూ అందజేసి తన గోషం అందరికీ పంచిపెట్టాక మరో చింత పట్టుకొంది కల్యాణిని —

రాదానే కోరిక చిన్న విత్తనంలా వెలులకెత్తి నిముష నిముషా... , పోయి ఇంత అంత ముగ్ధమై కూర్చుంది. కాని ప్రస్తుత పరిస్థితిలో తను ప్రయాణం చేస్తానంటే భర్త ఎంతమాత్రం ఒప్పుకోడు. వారిం రోజుల క్రితం తోటి అడవాళ్ళతో దేవుడి ఉత్సవాలకు వెళతానని సరదా పడితేనే ఆయన ఒప్పుకోలేదు. మరి ?

జగన్నాథంగారు కొడుకులతో హుషారుగా కబుర్లు చెప్తూ అల్ప హారం ఆరగిస్తున్న సమయంలో ప్రైవ్యంచేసి అనేసింది కల్యాణి — “మఱు పెళ్ళాన్ని చూచుకుంటాడట వూరు వెళదామంటున్నాడు.” భయం భయంగా ఆ రెండు మాటలూ అనేసి ఏవో సర్దుటలలో నిమగ్నమై పోయింది.

జగన్నాథంగారు నివృత్తా మఱు భుజింమీద చేయిపేసి అన్నారు. “ఏం నన్నా ! మీ ఆపిణ్ని చూచుకుంటావా ?”

“ఛీ ! నాకేం పెద్దు.”

“తప్పు తెచ్చివా ! అలా అనకూడదు. నాన్నను బంచి కట్టిం... మను. చాలగారి వూరు పెళ్ళాం” మందలిస్తూ కొడుకుని ప్రయాణానికే తోడ్పాడండి కల్యాణి భూలోచనగా.

“నిజంగా తాతగారి వూరు వెళదామా అమ్మా?” సూర్యానికూడా సరదా పేసింది. తాతగారి వూరు వెళ్తే తోటలో ఎన్ని గంటలైనా ఆడుకోవచ్చు. చక్కగా తలయ్యా అమ్మమ్మ ఎన్నో చట్నాలివ్ ఇస్తాయి. అత్తూ, మామయ్యూ చక్కగా మార్పాడుతారు.

“నాన్నని అడగండి” అన్నట్టు కొడుకులను నెగజేస్తున్న కల్యాణి జగన్నాథంగారికి పట్టుబడి పోయింది — “నీకేం మతి పోయిందేమిటి?” తివ్రంగానే అన్నారాయన — “నిండు నెలలతో ఉండి ఈ స్థితిలో బండి ప్రయాణమా?” కాస్త ఆశ్చర్యంకూడా వెల్లిడించాడు. కల్యాణి నప్పుడూ దబాయించింది — “నిండు నెలలేం కాదు లెండి. నాకన్నా మీరు తెలుసా ఏమిటి?”

“అయితే ఇప్పుడు వెళతానంటావు అవునా?”

“నాకు పాపని చూడాలని ఉంది.” నసిగింది.

“మరేం ఫర్వాలేదు. చూడేకాలం చాలా ఉంది.”

కల్యాణి మౌనం వహించింది.

“నీకు ఎంత తోస్తే అంతేదూ? వెళరా కనుకూ ఆలోచించి ఉండా ప్రయాణానికే సిద్ధమైపోయావ్.” కల్యాణికి ఉక్రోశం వచ్చేసింది — “సింగినాడం ఆలోచించాలి. మీ పెళ్ళాం ఒక్కతే కానీ మరే అదే ప్రయాణాలు చెయ్యటం లేదు పిల్లల్ని కనటంలేదు.”

భార్య కోపం చూస్తూ జగన్నాథం గారు నివ్వారు.

“ఇక పురుషువస్తే ఎలా వెళతాను? వదిల మూత్రం చంటిదాన్ని తీసుకుని ఎలా వస్తుంది?” కల్యాణి గొంతు తగ్గించి అనునయయంగా అంది —

“రెండు రోజుల్లో జాగ్రత్తగా తిరిగిరానా ఏమిటి? ఎలాగూ మా అమ్మని చూడా పురిటికి తీసుకు రావాలిగా?” సంవత్సరాల తరబడి కల్యాణి కొరకెరిగి ఉన్న జగన్నాథంగారికి కల్యాణిని వంపించాలనికూడా లేకపోలేదు. కాని నిండు చూలాలు. గరుకులా దారిలో ఎడ్లబండిమీద ప్రయాణం చేయక ఏమంత సమంజసం?

“నీకు తెలీదులే. నా మాట విను. తర్వాత ఏం జరిగినా మనమే విచారిస్తాం—” జగన్నాథంగారు తమ ఉద్దేశం దృఢం చేసుకొంటూ భార్యకు నచ్చజెప్పబోయారు. భర్త కోరణి కనిపెట్టిన కల్యాణికి చాగా ధైర్యం వచ్చింది.

“నా మాట మీరూ చినాలిమరి. నేనేం తొలిచాలుదాన్నా ఏమిటి? ఆ బరువు బారాలు నాకు తెలీవూ? జాగ్రత్తగా వెళ్ళి వచ్చేస్తాను. కాక పోతే మీరూ రండి. అందరం చూసి వచ్చేద్దాం.”

“సరే చూద్దాంలే.” అయిష్టంగానే అన్నారాయన లేస్తూ. “ఇంకా ఎప్పుడు చూసేది? తెల్లారగట్ల బండి కట్టచుని వెంకన్నతో చెప్పేస్తాను.” అంది కల్యాణి జబర్దస్తీగా. అంత సరదా పడుతున్న కల్యాణిని వారిం పటం ఇక ఇష్టంలేకపోయింది జగన్నాథం గారికి.

కల్యాణి చటుక్కున గుర్తువచ్చి అంది — “పాత ఛాన్సం ఉంది కదూ? బస్తా తీయించండి. పడినకు పథ్యానికి పనికి వస్తుంది.”

జగన్నాథంగారు తలుపునుంచి తుండుతో చేతులు తుడుచుకుంటూ అన్నారు — “సరి! ఇంకా?”

కల్యాణికి కోపం వచ్చింది — “అ, ఇంకా ఇంకా తీసుకెళతాను. ఏం? ఎక్కడెక్కడి వాళ్ళకూ దారపోయ్యటం లేదూ మీరు? వాళ్ళంతా మీ చుట్టాలా ఏమిటి?”

జగన్నాథంగారు సవ్వారు — “అబ్బ! తీసికెడుదూ? నా సొమ్ము ఎంతమంది తినలేదు గనకా?”

కల్యాణి కన్నుమరింది — “అదిగో ఆ మాటే అనొద్దంటాను మీ సొమ్ము మావాళ్ళెప్పుడు తిన్నారు?”

“చేరవేసేవి చేర వేస్తూనే సిగ్గులేక నన్ను దూషిస్తావు చేనికే? ఆయినా నేనేం అత్తనా? ఆడబిడ్డనా? నిన్ను నిలదీయ్యటానికి?”

“ఆహ! అర్తా-ఆడబిడ్డా మాత్రం ఏమిటదుగుతావా? మావాళ్ళందరూ పెట్టుపోలంమీదే బ్రతుకుతున్నారా ఏం ఖర్చు?”

జగన్నాథంగారికి ఓటమి అంగీకరించక తప్పలేదు. “నీతో దెబ్బలాడలేనే ఏలా! మీ వాళ్ళు నీకు సారె పెట్టారో లేదో గానీ మాత్రం ఇచ్చాడు.”

జగన్నాథంగారితోపాటు కల్యాణి కూడా నవ్వేసింది. “అలా లోకీ వెళదాం, వస్తావురా సూర్యం?” అనటంతో “నేనూ వస్తా అంటూ మఱా కూడా తయారయ్యాడు తండ్రితో. పిల్లల్ని చీసుకొని టీకి వెళ్ళడోతూ అగి భార్యకేసి చూశారాయన “హుటల మధ్య మొగు నుర్చిపోయిందట నీలాంటిదే. ప్రయాణం సందర్భో మమ్మల్ని కాస్తా మరీ పోకు సుమా!” అంటూ నవ్వారు.

“అయ్యో రామా! మర్చిపోవాలంటే మాత్రం మీరు సుమిత్ర వస్తారా ఏమిటి? మీకూ, మీ కొడుకులకూ భోజనాలు తయారుచేయాలిగా? ఆ పనిమీదే లేస్తున్నాను.” కల్యాణి వీధిగుమ్మంలో కాస్సేపు నిలబడి పట్టింటికి తీసుకు వెళ్ళాల్సిన సరుకులు మూటలు కట్టేందుకు హడావిడిగా లోపలికి వెళ్ళిపోయింది.

*

*

*

తొలికోడి కూసే పేళకే నిండుగా సామానులో గూడుబండి తయారయింది. తల్లితోపాటు లేచిపోయిన మఱా తను తొడుక్కున్న కొత్త చొక్కా చూపించేందుకు చండ్రి మంచం దగ్గరకి పరుగెత్తాడు. “నాన్నోయ్! నాన్నా! తాతయ్యగారి పూరు వెళ్ళిపోతున్నాం. నేను కొత్త చొక్కా తొడుక్కున్నాను” అంటూ ఆయన చెవిలో ఖయ్యమన్నాడు.

“ఛా! వెర్రి వెధవా! వెళ్ళేవాడిని వెళ్ళక నా నిద్రి పాడుచేస్తావ్!” కసిరికొట్టారాయన. మఱా తన పని కాస్తా అయిపోయినట్టు మంచం దూకి బండికేసి పరుగెత్తాడు. కల్యాణి అన్నీ బండిలో సర్దించడం పూర్తి చేసి భర్త దగ్గరకి వచ్చింది.

నెమ్మదిగా ఆయన కప్పుకున్న దుప్పటి చీస్తూ-“తర్వాత కావలసి నంత నిద్రపోదురుగాని, కాస్త అలా వూరి బయటికి రాకూడదూ? అన్నీ పూర్తయ్యాయి. వెంకన్న బండి కట్టేస్తున్నాడు,” అంది.

"చూ! నీ కోడుకూ, నువ్వు నన్ను నిద్రపోనిచ్చేలా లేదు. శాస్త్రం చెప్పింట్టు నువ్వు పుట్టింటికి దయచేస్తోంటే నేను నిద్రపోతున్నాను, నీ వెనకాల తిగగనా? చాలుగాని వెళ్ళు వెళ్ళు" కోపం నడిస్తూ ముసుగు బిగించాయన. కల్యాణి సవ్వకొంది. "సరే! నేను పోతున్నాను. ఎన్నిరోజులు పడుకుంటారో పడుకోండి."

గదిలోంచి బయటికి వచ్చి పనిమనిషికి చెప్పవలసిన జాగ్రత్తలన్నీ చెప్పి మరొకరి హెచ్చరించి బంటి దగ్గరకి నడిచింది. మధు సూర్యంతో పట్టించుకుంటూ తొట్టిలో కూర్చున్నాడు. కల్యాణి సూర్యాన్ని వోడ్చి తన దగ్గర కూర్చోబెట్టుకుంది.

బంటి పడివారలు సాగేసరికి కిర్రుచెప్పులు చప్పుడు చేసుకొంటూ జగన్నాథంగారు వచ్చి కలిశారు.

"నిద్రపోయిందేమిటి?" నవ్వింది కల్యాణి.

"నువ్వు తాతగారింటికి వస్తావా నాన్నా?" అరిచాడు సంతోషంగా మధు.

"లేదు నాన్నా! నేను రాను. పకిపోతావ్, జాగ్రత్తగా కూర్చో" కొడుకుని హెచ్చరించారు జగన్నాథంగారు.

"ఇంతమాత్రానికి మీరెందుకొచ్చారు?"

"నిన్ను చూద్దామని."

కల్యాణి సిగ్గుపడింది. మధూ తనకేసి చూస్తోంటే "అలరి చెవవా! అన్నీ నీకే కోవాలి. అలా వెనక్కి తిరక్కు - సరిగా కూర్చో" అంటూ మందలించింది కొడుకుని.

ధార్యను కసిరికొట్టి దుష్టని విగించుకున్నా, ఏరా బంటి కలిసి పోతుంటే వాళ్ళని కొండదూరం సాగనంపి ఎద్దామనీ, ఒక్కసారి ధార్యని చూద్దామనీ జగన్నాథంగారికి నిజంగానే బుద్ధివట్టింది. పెంటనే లేచి చెప్పులు తొడుక్కుని నాలుగంగల్లో వచ్చి కలిశాడు. అయిన బంటి నడుస్తూ ధార్యను చూశారు. కల్యాణి నిండునెలలతో బంటిలో క

వెళుతోంటే ఆయన హృదయం ఏదో శంకించింది. బంకిని చెనక్కి-
మళ్ళించి పేద్రామా అన్నంత ఆరాటం కలిగింది. ఏమైనా ఈ ప్రయాణం
మాన్పించవుంటేనే బావుండే దనిపించింది. కాని ..... ఏమీ చెయ్యలేనట్లు
అలాగే నడుస్తూ - "రెండు రోజుల్లో బయల్దేరి వచ్చేయ్యాలి సుమా!
అసలు నిన్ను పంపించటం నాకు ఇష్టమేలేదు చెప్పితే వినకుండా పెంకి
తనంగా బయల్దేరావు-" నొచ్చుకుంటూన్నట్టే అన్నాడు. కల్యాణి కొండెం
నవ్వి అంది - "బావుంది మీ ధోరణి. ఎప్పుడో ఈ పాకిరి రానూ? ఎందు
కలా కంగారు పడిపోతారు?" ఆ అనురాగమే కల్యాణిని భర్తతోని రోపాలు
పించనివ్వకుండా చేస్తుంది. భర్త ఎన్ని పీడలు జల్షాలు సాగించినా
తనను ప్రాచాలకన్న మన్నగా చూసుకుంటూతన్న భావన చాలు కల్యాణి
ఆత్మశాంతి.

"పోనీ బండ్లైనా తేలిగ్గా నడవకుండా నిండా సామాను ఒకటి
పేయించావు. అసలే చాలి మంచిది కాదు." కల్యాణి మాట్లాడలేదు. జగ
న్నాథంగారు బండిరోపాడు చాలాదూరం నడిచాడు. అనుకున్న దాన్ని
మళ్ళాలన్న ధ్యాస వున్నట్టులేదు.

"బావుంది మీరు వచ్చేస్తారా ఏమిటి? పోనీ నడకేం భర్త?
బండ్లైనా ఎక్కండి-" అంది నవ్వి కల్యాణి. అప్పటికి జగన్నాథంగారు
తేలుకొని పాకేరుని హెచ్చరించాడు. "చాలి సరిగ్గా లేదు చెలకన్నా,
జాగ్రత్త సుమా! బాగాలేనిచోట క్రిందికి దిగుతూవుండు. ఇది నేను వెళ
తాను. వెళతానెలా సూర్యం! మధూ! రౌద్రురగా వచ్చేయండి." బంకి
ముందుకు సాగిపోతోంటే ఆగి నిలిచాడు. ఎన్నిసార్లు భర్తని శుద్ధించి
పంపించలేదు? ఎప్పుడూ ఇలా అర్థంలేని తపన కలిగింది? ఏ ప్రతిమూ
చెప్పలేని జోస్యాన్ని మనస్సే చెప్పుతుంది రావోయి! చా, అసలునుంలా
ఉత్త చాదస్తం కాదూ? బంకి దనుచూపుడేర దాచేవరకూ చూస్తూ నిలి
చి-సూర్యోదయపు లేత వెలుగులో వెనక్కి తిరిగిరామన వూచలేసి.

ఓ రవికెల గుడ్డను మించి ఏమీ ఆశించని కల్యాణి పుట్టిరివారికి
మాం కల్పతరువు లాంటిదే!

తమ పొలంలో ఏ వంట పండినా అది విధిగా అన్నల ఇంట వుండాలి. తాము ఏ సంతోషం పొందినా అది అన్నలకుకూడా అంది రాలి. కూతురి సంసారం కలిగిందే అయినా వెర్రి అభిమానంతో పప్పులో పప్పు, వుప్పులో వుప్పు పుట్టింటికి నడపడం తల్లి సుందన్న గారికి ఏమంత సమంజసంగా తోచదు - “అభిమానాలకైనా ఆదరణలకైనా సమయమూ సందర్భమూ ఉండాలి. అన్నిటికీ రాసుకు పూసుకు తిరిగితే లోకువౌతుంది,” అంటుందామిద.

కల్మాణి తండ్రి - రాజయ్యగారు ఇంటా బయటా పేరు ప్రతిష్టలు గల వ్యక్తి. స్వకులస్తులైన జమీందారుల సంస్థానంలో ఉద్యోగం చేస్తూ మంచి పలుకుబడి సంపాదించుకున్నారు. రాజుల్ని మించిన రాజసం. జమీందారులను మించిన ఆత్మాభిమానం ఆయనకు పుట్టుకతోనే సిద్ధించాయి. వారి కుటుంబం మహా సంపన్నమైనది కాకపోయినా తిండికి బట్టకూ సర్వ సామాన్యమైన సుఖాలకూ లోటు కలిగింది మాత్రం కాదు. పెద్దకొడుక్కి చదువు చేసేనే ఉంత రాజయ్యగార్ని బాధించినా కోడళ్ళిద్దరూ అక్క చెల్లెళ్ళలా కలసి మెలసి తిరగటం - చిన్నకొడుకు బిడ్డనే అందరూ కన్న కొడుకులా ప్రేమించటం - కుటుంబాన్ని పేర్లుచెయ్యాల్సిన దుస్థితి సంభవించకపోవటం ఆయనకు చాలావరకు సంతృప్తి కలిగించాయి. పెద్దకొడుకైన విశ్వనాథానికి ఆయన ఆశించినట్టు పెద్ద చదువు లేదు అబ్బ లేదు. అయినా విశ్వనాథం బ్రతక నేర్చినవాడు. తండ్రి సంస్థానానికి వెళ్ళి పోయినప్పుడు ఇంటి పెత్తనం స్వంత వ్యవసాయం బాధ్యతగానే చేయ గలడు. వూరి పెద్దలలో ఒకడుగా చెలామణి అయ్యే విశ్వనాథయ్య వ్యవహారాల పులి. దృఢమైన అవయవ సౌష్ఠవంతో తెల్లని పంచకట్టుతో - హుందాగా కనిపిస్తాడు విశ్వనాథయ్య.

ఇక రాజయ్యగారి చిన్నకొడుకు సీతాపతి అన్నగారికి చిన్నమైన వాడు. చదువు సంధ్యలమీది ఛాసలో ఇంటి విషయాలు పట్టించుకునే అలవాటు లేనివాడు. పేకపట్టుకు తిండి - బస్తీలో వుద్యోగం - అలసిపోయినప్పుడు నిద్రా తప్పితే మరే బాధ్యతలూ పట్టనివాడు. తండ్రి తర్వాత తండ్రివంటి అన్నగారి మాటమీద పెద్దరికంమీద భయభక్తులు కలగ

మిన్ను గి మీదపడ్డా నిశ్చింతగా నిర్భయంగా వుండగలవాడు. అదే పె జమాలలో ఎగదువ్విన క్రాపింగుతో బుద్ధిమంతుడయిన విద్యార్థిలా ఉండే నీతావతి తామరామీద నీటిబొట్టు.

పెద్దకోడలు పావ్వుతి సన్నగా పొడుగా తెల్లగా సోగలా చాలా అందంగా ఉంటుంది. అందుకు తగ్గట్టు నిగనిగలాడే నొక్కుల జుట్ట కూడాను - త్రాచులా బారెడు జడ అల్లుకొంటుంది. తాను వాటిటమే భర్త విశ్వనాథానికి కూడా సరదాగా ముస్తాబు చేస్తుంది. ఎ నజుగా వాయిల్ చీరలవంటి మెత్తని బట్టలే కడుతుంది. బా విశ్వనాథానికి మితిమీరిన అనురాగం.

చిన్న కోడలు సావిత్రి-చామనచాయగా కొంచెం పొట్టిగా నిండుమనిషిలా కన్పిస్తుంది. రోజుకోసారి తల దువ్వుకోటానికి బద్దకిస్తుంది. మెత్తని గుడ్డలు ముచ్చటగా మూడురోజులైనా మనస్ నేలచీలే కడుతుంది. అయినా కళగల ముహంతో ఆకర్షణీయం న్తుంది.

ఆ కుటుంబ వ్యక్తుల సంతోషాన్ని అప్పుడప్పుడూ మటుమాయం చేసేది అందరికన్నా చిన్నదైన జానకి విషయం - జానకి కల్యాణికన్నా ఎడినిబుడేళ్ళు చిన్నది. కడసారి కూతురిని అపురూపంగా పెంచి, ఎక్క డెక్కడి వరులనూ ఎంచి పెళ్ళిచేస్తే జానకి కాపురం నరకంకన్నా నిర్భ ష్టమై పోయింది. హద్దులుమీరిన కోడరికం - అనురాగమేలేని దాంపత్యం- భరించలేని జానకి ఆత్మహత్యకు తలపడి అందునా భంగపడిపోయింది. ఆ ఘోరవార్త విన్న తల్లిదండ్రులు పట్టరాని కోపంతో దుఃఖావేశంతో కంపింపిపోయారు. సర్యవసానం - జానకి పుట్టింటికి చేరింది. అది విశ్వనా థానికి నచ్చకపోయినా తండ్రికి ఎదురు చెప్పగల ధైర్యంలేక పూచు కున్నాడు. సుందరమ్మగారు భారమంతా భగవంతుడిమీదవేసి కూతుర్ని పురో దాచుకొంది.

జానకి నిండుకుండ. కళ్యాణిలా బోళా మనిషికాదు. పుట్టింట అన్నా లమచ్చ తగిన పథంగా మసలగల తెలివితేటలు గలవి. తల్లిదండ్రుల

అధిమాసమే జానకి నిలకవకు ప్రత్యేక కారణం... జానకి కోడల్ని అలా ముంచికూడ.

*

*

*

అనుకోని విధంగా కల్యాణరాక పుట్టింట అందరికీ 'సంతోషం' లిగించింది. అయినా తల్లి మనస్సు ఉండబట్టలేక - "ఈ స్థితిలో నువ్వెం వచ్చావమ్మా? వదిన స్నానం కాగానే నేనే రావాలనుకుంటున్నాను -" మందరమ్మగారు.

"నిజమే వదినా! మీరు ప్రయాసపడి రావటం ఏమిటి? అన్నా గా దలించలేదూ?"

కోడల్ గోడలు పార్వతి అత్తగార్ని సమర్థించింది.

"కోడల్ని చూచుకోవాలని ఆయనతో డెబ్బలాడి మరేవస్తే ముక్కురా మధ్య?" అంటూ బండేడిగి లోపలికి నడిచింది. కల్యాణి.

బంగారు బొమ్మవంటి చిన్నారిపాపను చూసిన క్షణం కల్యాణి హృదయం ఏదో సంతృప్తితో నిండిపోయింది. తన కలలన్నీ ఫరించి ప్రత్యక్షమైపోయాయి. అనుభూతి చెందుతూ తనను తను ముప్పై ఏటనప్పుడో పురిలో ముంచి దగ్గరే నిలబడిపోయింది.

"పిల్లకు దృష్టి తగిలితే వూరుకోనునుమీ?"

జాలెంతరాలు సాచిత్రి ఆడబిడ్డతో హాస్య మాడింది. కల్యాణి కోడలి ధ్యాస నుంచి కొంచెం మళ్ళి - "ఏమిటంటావు? నీ హుతురీ దిష్టి తగులు తుందా? పోనీ నా దిష్టే తగిలితే ఓ గొలుసు గిరగిరాతిప్పి నీ చేస్తాలే." అంది గర్వంగా.

పార్వతి నవ్వింది - "ఉత్తకబుర్లాడితే గొప్పా ఏమిటి వదిన?"

"కల్యాణి అంటే ఏమిటనుకున్నావు వదిన? మాయలు ఒక చేతలు ఒకటిగా? మీ హాస్యాలు మరెవరి దగ్గరైనా ఒకదా? నా కోడలికి ఓ గొలుసు ఇచ్చుకోటానికే వెళ్ళామిరా నుకున్నారా?"

అప్పుడే గదిలోకి వస్తూ సుందరమ్మగారు కూతురిమాటలు విని సంగటంతా గ్రహించుకోగలిగినా తన అయిష్టత మొహంలో కన్పించినదే కుండా అంది సామాన్యంగా - "తర్వాత మాట్లాడుకోవచ్చు కల్యాణీ : బాట్టమచ్చా"నిం దాటింది. భోజనాలకు రారావే!"

"నా మతి మండినట్టే ఉంది. అన్నాల్కు పదమని చెప్పామను కొంటూనే మాటల్లో పడ్డాను, పదమ్మా వదినా! ఉత్తమనిషిని కూడా రావు అంటూ తొందరచేసింది పార్వతి.

"పిల్ల లిద్దరూ తినేశారా ?"

"ఆ తింటున్నారు. జానరీ పెడుతోంది. నువ్వు లేచిరా?" అనేసి సుందరమ్మగారు వెళ్ళిపోయింది.

భోజనాల తర్వాత ఆడవాళ్ళంతా పురిటి గదిలోచేరారు. మూర ఓదిలోకి పోతే మధూ తల్లి నంటిపెట్టుకొని కూర్చున్నాడు. అనలు చేత కబుర్లు చెప్పించాలని కల్యాణీ వాణ్ణి దగ్గర పెట్టుకు కూర్చుంది.

పాపాయిని చూశావా మధూ? చక్కగా బావుందికదూ?" అంటూ కల్యాణీ కొడుకు మొహంలోకి చూసింది.

"బావుంది" అనేశాడు చటుక్కున పాపాయివైపే చూస్తున్న మధు.

"ఆహా : అంత బావుందీ ? నీకేం నోరూరుతోందా ?" అంది పార్వతి నవ్వుతూ.

"మరి మా పాపని పెళ్ళిచేసుకుంటావటోయ్?" సావిత్రి మధుకేసి చూసింది.

మధూ అంగీకరిస్తున్నట్టు తల వూపుతో - "నేనూ, మా అన్నయ్యా కూడా చేసుకుంటాం."

అంతా ఫిక్కుమన్నారు.

"అస్తమానం వాడితో దెబ్బలాడుతూనే ఉంటాడు. మళ్లా వాణ్ని మరిచి ఒక్కక్షణం వూరుకోడు-" అంది కల్యాణీ. పార్వతి మధుకేసి

చూస్తూ “మా పాప జాతి బొమ్మలా ఉంది. నువ్వు మీ అన్నయ్యా ! మట్టిముద్దలా ఉన్నారు. అసలు పాప మిమ్మల్ని పెళ్ళి చేసుకోదుగా మరి” అంటూ నవ్వింది. జానకి కలుగజేసుకొంది. “అలా బింకాలుపోకు వదినా! నిజంగా వాళ్ళు వద్దనేస్తే మీ బొమ్మని బొమ్మలాగే ఉంచుకుంటావు.” —

“ఇదేం చోద్యమమ్మా? మీరే మగపిల్లల్ని కన్నట్టు, నా కూతురికి మొగుడే రానట్టు మాట్లాడుతున్నారే!” సావిత్రి అందుకొంది.

“నీ కూతురికి మొగుడెందుకు రాడుగానీ, ఎవడువచ్చినా వాడు మేనత్త కొడుకు మాత్రంకాడు” సుందరమ్మగారు కూడా ఓ విసురు విసిరింది.

“అయినా వదినా! ఈడై ఉన్న మేనత్త కొడుకులే కాదన్నప్పుడు నీ కూతుర్ని కట్టుకోవటానికి మరెవడు ముందుకొస్తాడు చెప్పు?”

ఆ మాటమీద వదినా మరదళ్ళు మరోకాసేపు వాడులాడుకున్నారు.

అంతలో మధూకి ఏదో కోరిక పుట్టుకొచ్చింది. అదికాస్తా తల్లి చెవులో పెట్టింది. కల్యాణి నవ్వుతూ — “ఛ! అప్పుడే ఎత్తుకు మోస్తానంటే వాళ్ళకి లోకువ కాదుట్రా? మనం ఎంత బింకంగా ఉండా లనీ?” అంది.

మధు మొహం ముడుచుకున్నాడు.

“మంచి అల్లుడిపే బాబూ! దాని కాలో - చెయ్యో విరిగిందంటే నువ్వుకూడా తప్పించుకు మరీ వెక్కిరిస్తావు-” చిన్నత్త!

“ఆగవయ్యా! నీకూ చెల్లాయి పుడుతుంది. ఎత్తుకు తిప్పుదువు గాని-” పెద్దత్త!

“అయినా పెళ్లాన్ని ఎత్తుకుంటారుట్రా?”-పిన్ని!

అందరూ ఏకగ్రీవంగా తన కోరికను వెక్కిరించటంతో మఘా సిగ్గుపడి పరిగెత్తుకు వెళ్ళిపోయాడు.

ఉన్నట్లుండి పార్వతి అంది - “పాపని మేము పెంచుకుందా మనుకుంటున్నాం కల్యాణీ! మీ అన్నయ్య అలాగే అంటున్నారు.”

“ఇకనేం అందరి ముచ్చటా తీరుతుంది. ఇతే పిల్లనిచ్చుని ఎవరిని అడిగారంటావు ?”

“ఇద్దరి నీను”

“దావుంది. అందరికీ ఒక్క అత్తగారు గాని నా కొడుకే ఏమిటి ?”

మాటల సందర్భో పాప పేరు విషయం కూడా దొంగ అత్తగారిదే పెత్తనమన్నారు. కల్యాణి నవ్వింది. — “కునే ఉన్నాను రెండి. మధుసూదనుడి పెళ్ళాం ను కలిసి అందంగా ఉంటుంది కదూ ?”

“సుధాబా ! సుధ,” అందరికీ నచ్చినట్టే మనస్సు దూదిపింజెకన్నా తేలికపడింది. భర్త ముందే కోడల్ని చూడటం — తనకు నచ్చిన పేరు పెట్టటం — అదంగా ఉంది.

కల్యాణి వచ్చిన మూడో రోజు సావిత్రి ప్రియ సన్నిధి అయి కల్యాణి చిన్నారి నువని ఒడిలో పడుకోబెట్టుకొని తన మెడలోంచి ఎరు రాళ్ళ జిగినీ గొలుసు తీసి కోడలి మెడలో వేసింది — “చూడు పదిని ! నేనేదో ఉత్త కబుర్లు చెప్పటమే అనుకున్నారు కదూ ? ఇది పుట్టిందని తెలిసినప్పుడే అనుకున్నాను ఈ గొలుసు దీనిదేనని — అయ్యో ! నా కోడలు మేరిసిపోలోందయ్యో ?” అంటూ పాప బుగ్గల మీద ముద్దు తాచింది.

పార్వతి, సావిత్రి విస్తుపోయారు.

“అయ్యో ! ఇప్పుడు గొలుసులపై ఎందుకు కల్యాణి ? పెట్టుకొనే కాలం లేదా ?” అంది కృతజ్ఞతా భావంతో సావిత్రి. కల్యాణి నవ్వి “చూడు కొంది పార్వతి. తేరుకొని — “మీ సంబరాలకేం గాని మా పిల్ల ఆ పేరు మొయ్యలేదమ్మా ! తీసి దాచండి” — అంది.

“నీ కూతురు ఎంత సుకుమారి అయితే మాత్రం బంగారాన్ని బతు వసుకొనే ఆడది ఉంటుందామ్మా ?” కల్యాణి అనురాగానికి సావిత్రి కళ్ళు

చెమర్చినట్టే అయ్యాయి - "నీ వంటి అత్తగారు ఉంటే నా కూతురు కన్న తల్లినే మర్చి పోతుంది కల్యాణీ !"

కూతురు చేసిన పని సుందరమ్మగారికి ఎంత మాత్రం నచ్చలేదు. తనం కాచుక్కాచ్చున్నట్లు కను చీకట్లో జామ నెట్టు కింద కోడ కనుండా కూతుర్ని సన్నసన్నగా చివాట్లు పెట్టింది. ... "కోడ చూచుకోవాలిగానీ అంత తొందర పాటేమిట ! మహా వదలో గొయసు తీసి ఇచ్చేస్తావా ? రేపు నీకు ఆడపిల్ల ఇంకా దాని కది ఉంచుకోవూ ! నీకు లొకజ్జానం

! ఇచ్చాక మదన పడటం ఏమిటి ? పాప పుట్టాలే చదు కోలేక పోతామంటావా ?"

"ఎంత పిచ్చిదానివే !" సుందరమ్మగారు మరేమీ అనకుండా ఒక్క కడుపున పుట్టిన బిడ్డలు అన్యోన్యంగా కలిసి ఉంటామని ఏ తల్లి సంతోషపడదు ? కొంచెం సేపు వూరుకొని అంది ఆవిడ - కల్యాణీ ! నేను అసూయగా చెప్పలేదమ్మా ! చీమలు తింటే కొండలైనా తమగుతాయంటారు ఎంత కలిగిన సంసారమైతే మాత్రం కావాలి సిన వాళ్ళకి బాధ్యత లేకపోతే కష్టం కదమ్మా ! అల్లుడినారి సంగతి అందరికీ తెలిసిందే కదా ? ఆయన ఖచ్చితమేమిటో, సుదా లేమిటో తప్ప ఓ అర్చని చూపాయి చేసుకు పెంచుకుందామనే ద్యాస లేదు. పోనీ ఇరిటి ఇల్లారికి ముప్పయినా తెలివిగా మసలుకొంటాపేమా అనుకుంటే నీ దాన ధర్మాలు నీవి - చేతి: ఎముకే లేనట్లు దాంపోస్తావు. నీకు తెల్లనివన్నీ పాచా - నల్లనివన్నీ నీళ్ళూనూ - అప్పుడే ముగ్గురు బిడ్డల తల్లివి. ఇంకా కనాలి. పెంచాలి. ఎంత సంపద ఉంటే మాత్రం చేదాచుందా ఏమిటే ?"

వింటూన్న కొద్దీ తల్లి మాటలు కల్యాణీకి సమంజసం గానే తోచాయి.

"ఏమిటమ్మా అంటున్నావు?" అంటూ జానకి వస్తే తమ మధ్య జరిగిన సంభాషణ ఏమింత చెప్పదగ్గది కాదన్నట్లు నవ్వేస్తూ అంది కల్యాణీ

... "ఓ బావ రెండు రోజుల్లో కమ్మందే నాలుగు రోజులు కూర్చున్నాను. అయినా కోవం వస్తుందో ఏమో, రేపు తెల్లారిగట్ల బయల్దేరుచు మంట దానిమీదే దేదో చెప్తోంది అమ్మ "

"నిజమే వెళితేనే మంచిది. ఇంకా ఆలస్యం దేనికి ?" అంది జానకి.

"అమ్మా అమ్మా !" అని అరుస్తూ పరిగెత్తుకు వచ్చాడు మమి ఏదో గొడవ తెచ్చాడని వాడి కంకర చెప్తోంది.

"అమ్మా !"

"ఏమిటా ?"

"నీ గొలుసు వాళ్ళ పాప వేసుకుందేం ?"

"కల్యాణీ, జానకి నవ్వారు. జానకి అంది --- "వాళ్ళ పాప వేసుకోవడం నీ వెళ్ళామేగా ?"

"ఊ చెప్పమ్మా ! నువ్వు ఇచ్చేసావా ?"

"పాప మని మన చుట్టాలే కదమ్మా ! పాపం చిన్నపాప కదూ ? నేనే కచ్చాను. పాప వేసుకుంటే ఎంతో బావుంది కదూ ? నీకు ఏమైతే రాలా ?"

"నాకేం ఏమైతే రాలా ?" మధు కోవంతో విస్మయంగా అడిగాడు "మరి నీకు గొలుసేదే ?"

"నాకు ఇంకో గొలుసు ఉంది కదూ ?"

"మరి పాప గొలు సెక్కడ దాచుకొంటుంది ?"

"వాళ్ళమ్మ దగ్గర దాచుకొంటుంది ?"

"వాళ్ళమ్మ కూడా వేసుకొంటుందా గొలుసు ?"

"ఉహూ! పాప ఒక్కతే వేసుకొంటుంది."

సందేహాలన్నీ తీర్చుకొని మరీ వెళ్ళాడు మధు.

"ఎంత గడుసువాడు !" అంది జానకి ప్రేమగా.

కల్యాణి ఆయాసంగా లేచి గదిలోకి నడిచింది.

*

*

*

విధిరీతి వూహిత మైనది :

అయానంగా వెళ్ళి పడికున్న కల్యాణీకి నొప్పులు రావటం. పురుషు కష్టమై ప్రాణాపాయం సంభవించటం చూస్తూండగానే జరిగి పోయింది. మొదట ఎరుకల సాని మరేమీ ఫర్వాలేదని ఖచ్చితంగా చెప్పింది. గంటలు గడుస్తూన్న కొద్దీ - “అమ్మాయిగార్ని అనుపత్రికి తీసుకుపోతేనే బాగుంటుందమ్మా” అంటూ నసిగింది.

“అయ్యయ్యా! ప్రాణాలమీదకు తెచ్చి ఇప్పుడు చెప్తావా? నీకేం బుద్ధి ఉందా లేదా?” అంటూ ఇంటిల్లపాదీ దాని మీద విరుచుకుపడినా గర్భంతరం లేక కల్యాణీని అనుపత్రికి తీసుకుపోయే ప్రయత్నాలు చేస్తూ చూచావుడి పద్దాడు.

అనుకోని విధంగా వచ్చి పడిన పిడుగు పాటుకు ఇంట్లో అందరి ముసమ్మలూ కలవర పడి పోయాయి.

తెలివితప్పి పడివున్న కల్యాణీ అస్పష్టంగా కలవరించింది - “దాటూ సూర్యం పెద్దవాడివి. తమ్ముడూ .... నాన్న!”

సుందరిమ్మగారు కూతురి దగ్గర కూర్చుని తల నిమురుతూ ధైర్యం చెప్పింది .. “మరేమీ ఫర్వాలేదమ్మా! బండి కడుచున్నారు. నిన్ను బస్టి అస్పత్రికి తీసుకు వెళతాము. డాక్టరుగారు జాగ్రత్తగా చూస్తారు. నువ్వు ఇలా అధైర్య పడకూడదమ్మా!”

కల్యాణీకి పూర్తిగా తెలివి ఉన్నట్టు లేదు. తల్లి మాటలు విన్నట్టు కూడ లేదు. ఆ ఆయోమయ పరిస్థితులలోనే కల్యాణీ హృదయం ఏదో భయాన్ని శంకించ సాగింది. భర్త మందలిస్తూన్నా వినకుండా తను ప్రయాణం కావటం తన నెక్కడికో శాశ్వతంగా పంపివేస్తున్నట్టు ఆయన వాదపడటం — విడిచి వేళ్ళలేక బండి వెనకే నడిచి రావటం — తీరా అగి పోయినప్పుడు తెలిని ఓగులు కలగటం — అన్నీ కల్యాణీకి మరొకసారి అనుభవ మయ్యాయి. భయంతో కంపించిపోతూ కళ్ళు చెరిచింది. ఎదురుగా తల్లి కళ్ళు మడుచు కోవటం కన్పించింది — “ఎందుకమ్మా ఏడుస్తున్నావు?” తన పరిస్థితి నిస్పృహయంగా ఉండేమోనన్న అనుమానం పొత చూపింది కల్యాణీలో.

మంచం దగ్గరే నిలబడి వున్న పార్వతి కలుగజేసుకొని అంది -
“ఓకేం భయం లేదు వదినా! ఒక్క గంటలో ఆస్పత్రికి వెళ్ళిపోవచ్చు.”

“కల్యాణి నీరసంగా అంది- “ఓకు ... తెలీదు వదినా! ఈసారి—
నా-రిస్తితి మునుపటిలా లేదు— ఏమో ... నేను ...” మాటలు పూర్తి
కాకుండానే చెంపల వెంట కనీళ్ళు జారిపోయాయి.

బండి సిద్దమైంది— కడలవోతుంటే హఠాత్తుగా అడిగింది కల్యాణి
“పిల్లలేరమ్మా?”

“నిద్రపోతున్నాయి. వాళ్ళెందుకమ్మా?”

“ఫర్వాలేదు. లేపి బండి ఎక్కించండి వస్తాయి”

“అదేమిటి కల్యాణి? ఆస్పత్రికి వాళ్ళెందుకు?”

“వాళ్ళు నా దగ్గరే వుండాలమ్మా! తిసుకురండి” ఎవరన్న
విధాల చెప్పినా— చివరికి తండ్రి మండలిండినా విసులేదు కల్యాణి—
లేక సూర్యాన్నీ, మధునీ నిద్రలేపి బండి ఎక్కించారు.

తల్లి బాధగా మూలుగుతూ పడివుండటం - అమ్మమ్మ మాటి
మాటికీ కళ్ళు తుడుచుకోవడం - అకస్మాత్తుగా బండిలో ఎక్కడికో బసు
లేవటం- అంతా ఆయోమయమై పోయింది పిల్లలకి సూర్యం భయంగా
తల్లి కేసి చూస్తోంటే మధు బిక్కమొహం వేసుకొని అన్నని గట్టిగా కాప
లింపెసుకున్నాడు. కల్యాణి కళ్ళు తెరచి పిల్లివర్దర్ని చూసింది. సూర్యం
వెక్కి వెక్కి ఏడవటం ప్రారంభించాడు. కొడుకుచేయి పట్టుకుని ఏడవ
వద్దన్నట్టు వారించింది కల్యాణి. మధు చిత్తం చూపులు చూస్తూ అడిగాడు.
“మనం నాన్న దగ్గరికి వెళుతున్నామా అమ్మా?” కల్యాణి కళ్ళలో నీరు
నిండింది. సుందరమ్మగారు మండలిస్తున్నట్టుగా అంది “పిల్లలు భయ
పడుతున్నారమ్మా! వాళ్ళని తిసుకువచ్చే వరకూ వూరుకున్నావు కావు.
బొత్తిగా చిన్నపిల్లలా ఇలా అద్దె ర్యక్షణితే ఎలాగమ్మా?” కల్యాణి
ఏమీ వినిపించలేదు. మరే వ్యాసా కలిగలేదు. మనస్సంతా భర్తీమీద
మళ్ళిపోయింది. ఆయన్ను లేసు ఇక చూడలేదేమో! అందుకే ఆయన
నోటివెంట ఆ మాటలు వచ్చాయి.

“నిన్ను చూద్దామని వచ్చాను” అన్నారు. బండి దగ్గరకు వస్తూ, అదే అఖి చూపు కానుగదా?

కల్యాణి గుండెలు దడదడలాడాయి. శరీరమంతా చెడబయి పోశాయి.

“కొంచెం మంచి నీళ్ళు”

ప్రాణాపాయ స్థితిలో పలితాన్ని విధినిర్ణయానికి వదిలేసి డాక్టర్ కల్యాణి: పెద్ద అపరేషన్ చేసి బిడ్డని తీశాడు. మత్తు మందుతో స్వప్నా లిప్పి పడివున్న తల్లినిచూసి భయంగా ఏడవటం ప్రారంభించాడు సూర్యం. తెలివి వచ్చినా కల్యాణి స్థితి అశాజనకంగా మారిలేదు. విపరీతమైన దాహంతో మంచి నీళ్ళకోసం సైనికచేసిన కల్యాణికి ఇంజక్షన్ చేశాడు డాక్టర్.

కల్యాణి హృదయంలో మూగగా రోదించింది. కొడుకులకు ఏదో చెప్పాలని ఆరాటపడింది. భర్తని ఒక్కసారి చూసుకోవాలని తపించి పోయింది. పూర్తిగా అద్దె ర్యసైనికచేసిన కల్యాణి: ఇక తాను జీవించడంమీద సమ్మతంలేదు. అంతిమదిశలో కల్యాణిని సంతోషపెట్టింది కూతురి పుట్టుక. “పాప... పాప పుట్టింది. పాప...” అంటూ అస్పష్టంగా ఉచ్చరించు కొంది. డాక్టర్ మరేదో ఇంజక్షన్ ఇవ్వటానికి సిద్ధపడుతూంటే ఇక అవ సరింలేకపోయింది. కల్యాణి శాంతిగా కళ్ళు మూసింది శాశ్వతంగా....

* * *

ఓయి భగవంతుడా! ఎంచి ఎంచి మంచివాళ్ళనే కరువుచేస్తావు. ఇదెక్కడ న్యాయమయ్యా? లిల్లీ - బిడ్డలనూ, భార్య భర్తలనూ నిర్దయగా పేలుచేస్తావు - పచ్చనికాపురాలలో ఆరిని చీల్చు పెడతావు. ఇప్పుడు బ్రతికే వాళ్ళని హఠాత్తుగా ఏడపిస్తావు. ఈ క్షణాని వున్నదంతా మరుక్షణానికి మాయంచేస్తావు. ఇందుకేనా ప్రభూ నీన్ను కరుణా సముద్రుడని స్తుతి చేస్తారు? ఇదేనా ప్రభూ నీ నిరంకుశ సృష్టి విలాసం?

ప్రేమ స్వరూపిణియైన కల్యాణిని కరువు చేశావే! కన్నకూతురి కోసం హోరాశ్రులూ అలమటించే ఆ తల్లినిండ్రుల గర్భశోకం అర్థం చేసుకోగలవా? తల్లిలేక దీనాతి దీనంగా విలపించే పసిబిడ్డల్ని నీవు మరి

పించగలవా ? అర్థాంగి మరణంతో కుప్పకూలి జీవచ్ఛవమై పడివున్న భర్త మనోవ్యధ పూహించనె నా పూహించగలవా ? ఏ ఒక్కటి చేయగలిగినా నీవు కల్యాణిని కరువుచేయవే ! భగవాన్ ! నీ బిడ్డలనే బొమ్మలు చేసుకొని ఆడుకుంటావా ? నీ సృష్టిలోనే వేదన చూచుచు ఆనందిస్తావా ? కరుణించవలసిన నీవే దారుణంగా పాలిస్తావా ?

కంటికి కనిపించని భగవంతుణ్ణి నిందించటం, జవాబు చెప్పని ఎదిరి ఆరోపించటం తప్పితే చేయగలిగింది ఏముంది?

కల్యాణి మరణంతో ఆ కుటుంబంలో భయంకర పరిస్థితులు సంభవించాయి. జగన్నాథంగారు మత్తిభిమింపిన వ్యక్తిలా పిచ్చిగా మారి పోయారు. ఎవరెన్ని విధాల సముదాయించినా ఆయన శూన్యదృష్టిలో కళాకారులు ప్రవేశించలేదు. మంచంలో పడివున్నాడే ఆ వ్యక్తి ఒక రోజు అర్థరాత్రి హఠాత్తుగా మాయమయ్యాడు. ఎటుపోయాలో ? ఎమయ్యారో ? ఎవరికి అంతుఁకక్కలేదు. కూతురి మరణం! అల్లుడి పరాచీ: తీ: ని: ప: ఛా: ని: డిగిమింగి రెక్కలురాని మనుమలకోసం గుండె రాయచేసుకొని అల్లుడి సంసారాన్ని ఆదుకోబోయిన రాజయ్యగారికి విమృశభూతం తగిలింది.

జగన్నాథంగారి ఆస్తి చాలవరకు అప్పులలోనే మునిగి పుండి. ఆయన అంతర్ధానంతో అప్పులవాళ్ళంతా ఒక్కసారి బయటకొచ్చారు. మూడో మనిషికై నా తెలియని ఈ నిజాన్ని గురించి పన్నెత్తి మాట్లాడకుండా ఆస్తి అప్పులకింద కట్టబెట్టవలసి వచ్చింది. ధైర్యానికి ప్రతిరూపం వంటి రాజయ్యగారు పసివాళ్ళను కాపలించుకొని బాపుడు మన్నాడు చెడు మార్గాలుపట్టి తిరిగే అల్లుణ్ణి మండలించుకోలేకపోయిన ఆయన పెద్దరికం మంటగలిసింది. లోకుల మాటలతో అభిమానభంగమైన రాజయ్యగారు కుంచించుకుపోయారు.

అల్లుడు జల్సారాయుడిని తెలిసికూడా ఁట్టించుకోకపోవటం ఆయనకు చాలా అపరాధంగా తోచింది. అదిలోనే అల్లుణ్ణి మందలించి అనునయంగా నచ్చజెప్పి ఈనాడీ గడ్డుస్థితి సందవిం: కుండా చేసుకోలేకపోయిన తన మూతల అమితంగా పశ్చాత్తాప పడ్డాడు.

ఒకప్పుడు రాజయ్యగారు అల్లుడు అస్తిపరుడని గర్వించారు. కూతురు సంసారం దివాలంలాగే వుంటుందని తృప్తిగా నమ్ముకున్నారు. ఆ పల్లెటూరి పిచ్చివాళ్ళకు మొట్ట మొదట తమ అల్లుడే రేడియోతెచ్చి చూపించాడనీ, ముసలబుగారి మనవడి పెళ్ళిలో తమ అల్లుడు మాత్రమే భోగంసానితో పంతం పట్టగలిగాడనీ— ఊళ్ళో జరిగాల్సిన ఏదేవా అన్నిటికీ అల్లుడిమాటే ఆయువుపట్టనీ— చేయించాచి యాచించేవాడిని చేతికందినంతా గిరవాటు పేయగలడనీ, అల్లుడి బ్రతుకే ఒక జమీందారు తరహా అనీ, అల్లుడు చేసేదంతా అస్తిపరుడు చేయాలిందనని విశ్వసించిన రాజయ్యగారు భవిష్యత్ నిర్ణయాన్ని లీలామాత్రమైనా శంకించలేక పోయారు.

గుమ్మడిపండు కుళ్ళి భళ్ళున బద్దలైంది. కల్యాణి కాపురం విచ్చి పోయింది. ఇల్లాలు మరణించింది. యజమాని పరారీ అయ్యాడు. అప్పుల వాళ్ళు అస్తి కట్టుకున్నారు. పరువు బజారుపాలైంది. పసివాళ్ళు ఆనాడు చూడొచ్చారు.

ఆ ఇంటి తలుపులు మూసుకున్నాయి.

తల్లి ముఠానికీ చిహ్నంగా మిగిలిపోయిన పసిపాప ఇంట్లో అందరి ఆసురాగం పొందలేకపోయింది.

“అక్కయ్యే వుంటే కూతుర్ని పువ్వుల్లో పెట్టి పెంచుకోదా ? దాని ఆత్మకాంతితే నా పాపని పెంచి పెద్దచేయాలికదా?” అనుకున్న పినతల్లి జానకిమాత్రం పాప బాధ్యత స్వీకరించింది.

“అమ్మకావాలి అమ్మ ! అమ్మ!” అంటూ రాత్రింబవళ్ళూ ఏడ్చే ముఠ ఒక సమస్యే అయ్యాడు .. “అమ్మగగ్గరికి తీసుకెళ్ళు అన్నయ్యా! అమ్మ ఎక్కడకు వెళ్ళింది?” అంటూ ముఠ అడుగుతుంటే తమ్ముణ్ణి వోదార్చటంమాని తనూ ఏడ్చేవాడు సూర్యం. పదేళ్ళ సూర్యం ఏమంత కష్టసుఖాలు తెలిసిననాడు కాకపోయినా, పరిస్థితులు అర్థం చేసుకోగలిగినట్టు ఏడవకుండా మౌనంగా ఆలోచించుకోవటానికీ అలవాటుపడ్డాడు.

అమ్మ చచ్చిపోయింది. నాన్న ఎక్కడకో వెళ్ళిపోయాడు. అన్నీ ఎవరో తీసేసుకున్నారు. పాపం నాన్న వాళ్ళదగ్గర చాలా బుక్కుకున్నాడట.

నూరి కేమే సూర్య అందుకని తాతయ్య మరీ ఏడుస్తున్నాడు. అమ్మమ్మ మంచం మీద పడుకుంటే లేదు — ఇప్పుడు మనం ఏడిస్తే ఎవరు చూస్తారు? పిన్నిగ్లా యితోనే సరిపోతుంది —” తనను తను వోదాచ్చుకోగలిగిన అమ్మకోసం ఏదే తమణ్ణి కూడా ఓదార్చటానికి ఎన్నోవిధాల ప్రయత్నించే వాడు.

“అ స్తనూనూ ఏడవటం ఎందుకూ? తాతయ్యా అమ్మమ్మా పిన్ని అత్తయ్యలూ మమయ్యలూ అందిరూ వున్నారుగా?”

“మరి అమ్మా నాన్న లేరేం?”

“అమ్మ చచ్చిపోయిందిగా. నాన్న ఎక్కడికో వెళ్ళిపోయాడు.”

“నాన్న ఇంక రాదా అన్నయ్యా?”

“ఏమో మరి.”

“మనల్ని తీసుకు వెళ్ళకుండా నాన్న ఒక్కడే వెళ్ళిపోయాడు కదూ?”

“మనం చిన్నవాళ్ళం కగా! అందుకే తాతయ్య దగ్గర వుండేవాడు.”

“నీకు ఏడుపు రావటంలేదూ అన్నయ్యా!”

“నాకేం రావటంలేదు. అసలు ఏడవటం ఎందుకేమిటి? తాతయ్య ఏడవకూడదని చెప్పలా?”

“తాతయ్యే ఏడుస్తాడేం మరి?”

సూర్యం బుర్ర గోక్కున్నాడు. ఇద్దరూ మౌనంగా కూర్చున్నారు చాలాసేపు. ప్రస్తుతం — సీతావతి కొడుకు. వాళ్ళిద్దర్నీ వెరుక్కుంటూ వచ్చాడు — “ఇక్కడ కూర్చున్నారా మీరు? తాతయ్య మీ కోసం వెదుకుతున్నాడు మన ముగ్గుర్ని అడుకోవటానికి వెళ్ళమన్నాడు.”

సూర్యం లేస్తోంటే మధు లేచాడు.... ముగురూ కలిసి
జానకి పిలిచింది - "పాప ఏడుస్తోంది సూర్యం! కొ
కూర్చుంటావా? నాకు ఇంట్లో పని వుంది" అంది బ్రతిమల
సూర్యం అగిపోయాడు - "క్షమ వెళ్ళి అడుకోం
చెల్లాయిని ఎత్తుకుంటాను."

"ఉహూ! నేనూ నీ దగ్గరే కూర్చుంటాను. చెల్లా
నువ్వు వెళ్ళిపోరా బావా!" క్రీష్ణుడికి చెప్పేసి వచ్చాడు మ క్రీష్ణుడు
కూడా వచ్చేస్తూ - "నేనూ వెళ్ళను. మా చెల్లిని అడిస్తాను" అన్నాడు.

"సరే! అందరూ జాగ్రత్తగా మన అరుగులమీదే అడుకోండి."
అంటూ జానకి లొపలికి వెళ్ళింది.

"తల్లిదండ్రుల ధ్యాసనుంచి మధు మనస్సు మళ్ళించటానికి ఎవ్వరే
ప్రయత్నాలు చేసినా బూడిదలో పోసిన పన్నీరయ్యాంబు. అప్పటికప్పుడు
మధు ఆ విషయాన్ని మర్చి పోయినా కొంత సేపటికి నీళ్ళటిస్థితి ప్రారంభ
మయ్యేది. మధు తిండి తినటం - నిద్ర పోవటం సూనేకాదు! పన్నే
వాడిని జాలిపడి పెద్దత్త పార్వతి ఎత్తుకోబోయింది.

"నన్ను నువ్వేం ఎత్తుకోవద్దు -" అంటూ హఠాయించాడు.

"ఒరేయ్! దొంగ లొస్తాను. ఇడుకో. లేకపోతే ఎత్తుకు పోతారు."

భయ పెట్టాడు మేనమామ విశ్వనాథయ్య.

ఎదురు తిరిగాడు మధు - "నన్నేం ఎత్తుకుపోరు. మా అన్నయ్య
లేదా? నిన్నేం ఎత్తుకు పోతారు."

విశ్వనాథం - కొంచెం కోపంగానే మందలించాడు అల్లుణ్ణి -
"వేలెడంత లేవు. వెధవ పెంక జవాబులూ నువ్వును. నోరు మూసుకుని
పడుకుంటావా లేదా?"

మధు భయంతో దావురు మన్నాడు. రాజయ్యగారు మనవణ్ణి
గుండెలకు జేర్చుకుంటూ - "ఓన్నవాడితో నీకేమిటి విశ్వం? తల్లిదండ్రు
ద్రులు కనిపించక పసివాళ్ళు కుళ్ళిపోతోంటే వోదార్చవలసింది పోయి
కనుకుంటావా? పిల్లలు బెంగటిల్లిపోయా?" అంటూ మందలించారు
కొడుకుని. విశ్వనాథం మారు మాట్లాడకుండా గది తలుపులు మూసు

కున్నాడు. వడుతాత గుండెలమీద పడి వెళ్ళి వెళ్ళి ఏడుస్తూ నిద్రపోయాడు. రాజయ్యగారు నిశ్శబ్దంగా కప్పు ఒత్తుకున్నాడు పసివాళ్ళు ఏడిస్తే వినటానికి తనైనా వున్నాడు. తనే ఏడిస్తే ఎవరు వినటారు? దీర్ఘంగా నిటూర్పు విడిచాడు. చేతుల్లో నిద్రపోయిన మనమణి పక్కమీద పడుకోబెట్టి పీపు నిమరుతూ తృప్తికొన్నాడు. మహా చాలా నీరసించి పోయాడు. ఎముకలు బయటపడి అస్థిసంజరంకిన్నా ఒక్క చూపు మెరుగ్గా వున్నాడు. ఇలా నిర్లక్ష్యంచేస్తే పసివాడుకూడా దక్కక పోవచ్చు. మరి చేయగలిగిందేముంది ?

రాజయ్యగారి ఆలోచనలు పరిపరి విధాల పరుగులెత్తాయి చివరి కో ఆలోచన ఈవూరు పరిసరాలు మారిస్తే. మధు కొంత తేలికవోలేడూ ? కొత్త ప్రాంతంలో పిల్లలు మారవచ్చునన్న ఆలోచన సుందరమ్మగారికి కూడా సమంజసంగానే తోచింది.

సంస్థానపు ఉద్యోగం విరమించు కొని పిల్లల్ని చూచుకొంటూ ఇంటి దగ్గర పడివుందామని నిశ్చయించుకున్న రాజయ్యగారు తిరిగి సంస్థానానికి వెళ్ళటానికి తయారయ్యారు.

మధు విషయంలో రాజయ్యగారి అంచనా ఏమంత నిజంకాలేదు. ఇప్పుడు మారినా మధు లేత మనస్సు లోని ముద్రలు తల్లి దండ్రుల జాపకాలు మాసిపోలేదు. అటపాటలు మాని దిగులుతో కృశించి పోయిన మధుని చూస్తూన్న కొద్దీ సుందరమ్మగారి గుండెలు అటపిక్కు పోయాయి. సూర్యం పరిస్థితిమాత్రం ఏమంత విచారించ సవనరం లేకపోయింది. తిరిగి బడిలో చేరి మధువుకోటానికి అలవాటుపడ్డాడు.

పీడిలో చింతచెట్టుక్రింద పిల్లలందరూ ఆడుకొంటూంటే వాళ్ళని చూస్తూ అటగుమీదే కూర్చున్నాడు మధు. సూర్యంగూడా ఆడుకోవటం యష్టంలేక పుస్తకం తెరచుకొని తమ్ముడికి పక్కనే కూర్చున్నాడు.

పీడి చివరినుంచి ఏదో మేనా వస్తూన్నట్టు కన్పించింది. చూస్తుంటే గోనే దగ్గరికి వచ్చి మధు వాళ్ళ ఎదురుగానే ఆగింది. ఆడుకొంటూన్న

పిల్లలందరూ బిలబిల్లాడుతూ వచ్చి మేనాని చుట్టేశారు. సూర్యం సంభ్రమంగా లేచి నిలబడ్డాడు. మధూ లోపలికి పరిగెత్తాడు.

“అమ్మమ్మా : అమ్మమ్మమ్మమ్మ : మేనా వచ్చేసింది. నిజంగానే మనం వెళ్తామా ? ఎక్కడికో వెళ్తామని పొద్దున్న నుంచీ సుందరమ్మ గారు చెప్తోంటే మధూ నమ్మలేదు. తను ఏడిచినప్పుడల్లా ఉత్తుతి అబద్ధం లేదో అలా చెప్తునే ఉంటారు. కాని మేనా రావటం స్వయంగా చూసిన మధు సమ్మక తప్పలేదు. మేనాలో వెళ్తామనుకొంటే చాలా సరదా పేసింది.

సంస్థానంలో రాజయ్యగారి ఉద్యోగపు హోదా చిన్నదే అయినా జమీందారుల దృష్టిలో వారికి ప్రత్యేక స్థానముంది. రాజయ్యగారి పనితనం నిజాయితీ, జమీందారులకు స్వకులస్థులపై ఉన్న అభిమానం ఆయన పలుకుబడికి కొరణమయ్యాయి. మగవారి స్నేహబావాలను అర్థం చేసుకునే జమీందారిణి శ్యామసుందరీదేవి రాజయ్యగారి కుటుంబంతో బాంధవ్యం ఉంచుటానికే ప్రయత్నిస్తుంది. జమీందారిణి పుట్టినరోజు వేడుకకు ముందర రాజయ్యగారికి ప్రత్యేక ఆహ్వానం వచ్చింది.

కూలురి మరణానంతరం కంటి తడైనా అరకుండా పీడి మొహం చూడటానికి ఇష్టంలేని సుందరమ్మగారు నిగర్వీ, దయాశయా అయిన జమీందారిణి అభిమానంతో పంపిన ఆహ్వానం తిరస్కరించలేక ప్రయాణానికి సిద్ధమవక తప్పలేదు.

మధు హుషారుగా కొత్త చొక్కా తొడుక్కుంటూ “నువ్వుకూడా తొడుక్కోవేరా అన్నయ్యా ?” అన్నాడు “వాడు వద్దు నాయనా ! నిన్ను ప్రసక్తి వెళ్తాను. అందరూ వెళ్తే బావుంటుందా ?” అంది సుందరమ్మ గారు.

“అదేమిటి? పాపం అన్నయ్య చూడద్దా ?” పొద్దున్న అమ్మమ్మ చెప్పినమాటలు జాసకం ఉండనే వున్నాయి సూర్యానికీ: “నేను రానురా తమ్ముడూ : బోలెడు పాఠాలు చదువుకోవాలి. లేకపోతే మేష్టారు కొడతారు. అమ్మో చెబ్బలు తిననా ?” అన్నాడు తనకు రావటమే ఇష్టంలేనట్లు. నడిపీధిలో పిల్లలందరిమధ్యా తను ఒక్కడే మేనాలో సర్కి కూర్చోవటంతో మధుకి చాలా గర్వం కలిగింది. నవ్వుతూ మేనా అద్దా

ల్లోంచి పిల్లలందరికేసి చూశాడు. ఇన్ని రోజులకి మనవడి మొహం మీద నవ్వు కన్పించటంతో సుందరమ్మగారు మధుని దగ్గరికి తీసుకొంది.

“మనం ఎక్కడికి వెళ్తున్నాం అమ్మమ్మా ? ఎందుకూ ? మరి ఈ మేనా వాళ్ళదేదూ ? వాళ్ళ ఇల్లు ఎలా వుంటుంది ?” అంటూ చాలా ప్రశ్నలు వేశాడు మధు అన్నింటికీ సుందరమ్మగారు సమాధానాలు చెప్పి — “అక్కడ నువ్వు అల్లరి చెయ్యకూడదు సుమా ! అమ్మ గుర్తు పట్టినా ఏకప కూడదు. బుద్ధిగా వుంటావు కదూ ?” అంది. మధు అంగీకరిస్తున్నట్టే తలవూపాడు.

“అమ్మమ్మా ! మరి మనం . . .” మనవడు మాటిమాటికీ పలకరిస్తోంటే సుందరమ్మగారు ముక్కుమీద వేలు ఉంచుకొని . “షే ! మనం బజారులోంచి వెళ్తున్నాం. ఇలా మాట్లాడు కొంటూంటే అందరూ వినటా? తప్పు మాట్లాడ కూడదు .” అంటూ చుంపించింది. మధు అమ్మమ్మని ప్రశ్నలు వేయటం మాని మేనా అద్దాలోంచి బయటికి చూస్తూ కూర్చున్నాడు. మేనా దివాణాన్ని సమీపిస్తోంటే సుందరమ్మగారు నెమ్మదిగా అంది — “మనం వారి మేడ దగ్గరికి వెళ్తున్నాం.” అద్దాలోంచి నీలూ ద్వారం కన్పించింది.

ద్వారం పైన ఆర్కేమీద రెండు నల్లని పోత సింహాలు నిగనిగలాడుతున్నాయి. ద్వారానికి రెండువైపులా కాక్స్-బట్టలు కట్టుకున్న ఇద్దరు సింహాయిలు బళ్ళేలు పుచ్చుకొని నిలబడి వున్నారు.

“అమ్మమ్మోయ్ !” గట్టిగా అరవబోయిన మధు నోరు చటుక్కుని మూస్తూ చుంపించింది సుందరమ్మగారు — “తప్పు కదూ ? అంత గట్టిగా అరుస్తారా? మనం జమీందారు గారింటికి వెళ్ళిపోతున్నాం. అక్కడ అసలే మాట్లాడ కూడదు.”

మేనా సింహద్వారం వాటి అందమైన చెట్లలోంచి వెళుతోంటే ఆళ్ళ ర్యంగా చూస్తూ కూర్చున్నాడు మధు. మధ్యగా దారి ఇస్తూ కర్రవేపారు చెట్లూ, గన్నేరుచెట్లూ పచ్చగా ఎర్రగా ఎరగటాని ఉన్నాయి. వాటి మధ్య మధ్య కొబ్బరి చెట్లూ, జీలగు చెట్లూ తీవిగా నిలబడ్డాయి.

“అమ్మమ్మా : ఎన్ని చెట్లలో : ఎన్ని పువ్వులలో :” హితబోధ మర్పి పోయిన మధు సంభ్రమంగా అరిచాడు. సుందరమ్మగారు కిక్కిరిస్తే నిశ్శబ్దంగా కోప్పడింది. మధుకి చిరాకు వేసింది. గట్టిగా అరచుకొని నూటాలాడు కోకుండా ఈ నిర్బంధం ఏమిటి ? ఇబ్బందిగా మొహం పెట్టుకు కూర్చున్నాడు.

మేనా కోట గుమ్మం వరకూ వెళ్ళి ఆవారి లోగిళ్ళ కేసి మళ్ళించి దారిలో అక్కడక్కడా నీళ్ళు చిమ్ముతున్న గొట్టాలు కనిపించినా చూడటం తప్ప మధు మాట్లాడలేదు. మనవడి ఉదాసీనత గ్రహించిన సుందరమ్మ గారు ప్రేమగా మధు పీపు నిషిరి వోచార్చింది.

చక్కని మేడ ముందు మేనా ఆగటంతో ఒక దాసి మేనా తలుపులు తెరిచి సుందరమ్మగారికి నమస్కరించి మెట్ల వైపుకు దారి చూపించింది.

అందమైన ఆ మేడలో సవి చూసినా మధుకి ఆశ్చర్యమే కలిగింది. మేడ మీద విశాలమైన గదులున్నాయి. గుమ్మాలకూ కటికీలకూ కట్టిన తెల్లని తెరలు గాలి పసుర్లకి ఎగిరెగిరి పడుతున్నాయి. నేల కనిపించుటండా గదులన్నిటిలోనూ రంగు రంగుల తివాచీలు పరిచి ఉన్నాయి. విశాలమైన గోడలమీద పెద్ద పెద్ద చిత్రాలు - బల్లల మీద పూలకూకొర్రులు ఎంతో మనోహరంగా ఉన్నాయి. కథలో గాకుమారుడు దేవ లోకంలో ప్రవేశించినట్టు మధు మంత్ర ముగ్ధుడై కళ్ళ విశాలం చేసుకుని ఇల్లంతా పరికిస్తూ అవ్వేవ్వ చెయ్యి గట్టిగా పట్టుకొని నవ్వువసాగాడు.

“పాపం అన్నయ్య కూడా వస్తే ఎంత దాపుంటును !” మధుకి దిగులు వేసింది.

జమిందారణి శ్యామసుందరీదేవి చిరునవ్వుతో ఎదురు వచ్చి సుందరమ్మ గారికి నమస్కరించింది.

“నమస్కారం తల్లీ!” సుందరమ్మగారు తిరిగి చేతులు జోడిస్తూ, “అమ్మగారికి నమస్కారం పెట్టు బాబు!” అంటూ మనవడితో కూడా దణ్ణం పెట్టించింది. మధు సిగ్గుగా చేతులు జోడిస్తూంటే శ్యామసుందరీదేవి నవ్వింది. మధుకి ఆవిడ్ని చూస్తోంటే మతి పోయింది.

జమిందారీణి శరీరం నిండా నక్షత్రాల రాశి పోసుకున్నట్టు దగ దగ మెరిసిపోయే రాళ్ళ నగలే అలంకరించు కొంది. చేతులకు నిండుగా రాళ్ళ గజులూ - మెడలో రాళ్ళ గొలుసులూ - నడుంబట్టూ నక్షత్రాల వడ్డాణం - కాళ్ళకుకూడా రాళ్ళ పాజేటులు - వేళ్ళకి ఉంగరాలు - అడవల్లాకు అన్ని సగలు ఉండవచ్చునని కూడా తెలియదు మఱి. అవిడ జానెడు జల్తాలు అంచు గల ఎర్రని వట్టుచీర కట్టుకొంది. చీర మీద జల్తారు పువ్వులు అక్కడక్కడా మిడిసి పడుతున్నాయి. అవిడ వెంట్రుకలముడి పెద్దదిగా అందంగా ఉంది. ముడి చుట్టూ ఒకే మాదిరి తెల్ల గులాబీలు వికిసింపి ఉన్నాయి — దేవతల్లాగా అత్యంత సుందరంగా ఉన్న శ్యామసుందరీ దేవిని అలా ఎన్ని గంటలైనా చూడగలడు మఱి.

రావలసిన పేరంటాళ్లంతా ఎప్పుడో వచ్చి వెళ్ళిపోయిన గుట్టలు కన్పించాయి. తివాచీమీద ఒలిచిన అక్షింతలూ, పూరేకులూ ఒక దాని నెక్కు దిగా ఎత్తుతోంది. శ్యామసుందరీదేవి మేజామీది వెండి పళ్ళెంలోంచి బంగారు కుంకుమ భరిదె అందుకొని సుందరమ్మగారికి స్వయంగా పెట్టు పెట్టింది.

“మేము రావటం బాగా అలశ్యమైందమ్మా!” అంది సుందరమ్మ గారు నొచ్చుకుంటున్నట్టు.

“లేదు పిన్నిగారూ! మేనా అలశ్యంగానే పంపించాము. నిలబడే ఉన్నారు. అలా కూర్చోండి.” అంటూ కుర్చీలు చూపించింది శ్యామ సుందరీదేవి.

“ఫర్వాలేదు. తల్లీ! అంటూ సుందరమ్మగారు మనవిణ్ణి దగ్గర పెట్టుకొని తివాచీమీద కూర్చుంది. కుంకుమ భరిదె యభస్థానంలో సరి వెను దిరిగి శ్యామసుందరీదేవి — “అదేమమ్మా క్రింద చూస్తున్నావని? మీ పట్టంపులు మీరు మానరుకదా?” అంటూ తానుచూడా సుందరమ్మగారికి ఎదురుగా చూస్తుంది. వచ్చిన మొదలు కన్నార్పకుండా తననే చూస్తున్న మఱిని సవ్యతూ సలకించింది. —

“ఏమిటయ్యా అలా చూస్తున్నావు? కొత్తగా ఉందా?”

మధు సిగువడి తల దించేసుకున్నాడు.

“నీ పేరేమిటయ్యా ?”

మధు కొంచెం ధైర్యం తెచ్చుకున్నాడు. “మధుసూదనరావు.”

“తల దించుకునే మాట్లాడుతున్నావేం ?” నవ్వింది శ్యామసుందరీ దేవి. “నీ పేరు ఎంతో చిక్కగా ఉంది. మరి ఏం చదువుకొంటున్నావు.”

మధు కొంచెం తల ఎత్తాడు — రెండో తరగతి.

“అబ్బా! అప్పుడే రెండో తరగతి : దివేస్తున్నావా ? బావుంది. నీకేమైనా పాటలపీ వచ్చువా ?”

“నాకు బాగా రావు. మా అన్నయ్యకైతే ఎన్నో వచ్చు.”

“పోనీ నువ్వు కూడా నేర్చుకో !”

“ఏం నేర్చుకోవటం తల్లీ! దిగువతో ఆడుకోవటం కూడా మానేశాడు. ఎప్పుడూ అమ్మా అమ్మా అంటూ ఒకటే ఏడుపు” అంది సుందరీదేవి.

“అవునట పిన్నిగారూ : దేమూ విన్నాము. ఈ వయస్సులో మీరు తీరని కష్టం వచ్చింది. పిన్నియారే విచారం కలుగుతోంది కదా ?” శ్యామసుందరీదేవి సానుభూతితో సుందరీదేవి కళ్ళలో నీళ్ళు తిరిగిపోయాయి. — “తల్లీ పోతే మాత్రం లక్షణంగా బ్రతికేవాళ్ళు ఎంతమంది లేరు తల్లీ ? తండ్రి పోతే కాపటం — ఆ పిప్పాసులు అమ్మడు పోవటం చూస్తూండగానే పసివాళ్ళు అనాధరై పోయారమ్మా !”

“విచారించకండి పిన్నిగారూ : మీరు ఉండగా పిల్లలు అనాధలెందుకవుతారు ? భగవంతుడి నిర్ణయాలను మనం మార్చలేము కదండీ ? మీరిద్దరూ పది కాలాలపాటు చిల్లగా ఉండి పిల్లల్ని పెంచి పెద్దచేస్తే మంచి చదువులు చదువుకొని ఉద్యోగాలు చేసుకుంటారు. ఆ పిప్పాసుల కేమిరండి ఉండనూ ఉంటాయి — పోనూ పోతాయి.”

“అలాగే ఆలోచించి కాస్త గుండె నిబ్బరం చేసుకున్నాను తల్లీ : పిళ్ళ తారగారు మాత్రం లోలోపల కృశించి పోయన్నారు.”

“పాపం పెద్దవాడు! ఈ వయస్సులో ఏదో జరిగినా కష్టమే. వారికి మీరే ధైర్యం చెప్పాలి పిన్నిగారూ!”

తల్లి శ్రావణ రావటంలో మధూ మొహంలో ఏదో అలుపు కొంది.

“ఉంటావా పేమమేకదా పిన్నిగారూ?”. సుందరమ్మగారు చిగులుగా అంది “పేమంగానే ఉండమ్మా దొర్నాగ్యురాలు, ఏం సుఖం వాలనో తల్లిని చంపి చ్చట్టింది. స్వగ్రామములో మా రెండో అమ్మాయి, కోవమ్మ ఉన్నా ఉదమ్మా అక్కడే దిగవిడిచి వచ్చాము. ఈ చిన్నవాడిని మరలా తానికే ఇంత తొందరగా రావలసివచ్చింది. ఎక్కడ ఉన్నా బయట లాగే ఉంది. పీడికి ఆరోచనలు ఎక్కువమ్మా!”

చిక్కమొహం వేసుకొని చిగులుగా పది కొట్టుకున్న మనసి చూస్తూనే శ్యామ సుందరీదేవి వినెను కలచినట్లు అంది—“అవును పిన్నిగారూ! మూడూ తెలుస్తూన్న పాపములో తల్లితండ్రుల్ని చంపిపోతూ ఉంటే లేవక కాదు కదండీ!” ద్వారం బయట నిలబెట్టుకున్న వారికి వింత — “అమ్మాయిల్ని తనుకురా మల్లీ” అంది శ్యామ సుందరీదేవి. తన సుందరమ్మగారిపై చూస్తూ — “మధుబాబుని ఇక్కడికి పంపిస్తూ ఉండండి పిన్నిగారూ! మా అమ్మాయిలలో అడుకోవటా కొంచెం నగు రై నా మర్చిపోరాదు. ” అంది.

ఇద్దరు ఆడపిల్లలు గదిలోకి చూస్తూ సుందరమ్మగారికి నమస్కరించి తల్లి ప్రక్కన కూర్చున్నారు. శ్యామ సుందరీదేవి పిల్లలిద్దరితోనూ చెప్పింది — “లేవటినుంచి ఈ వాయి మన ఇంటికి వస్తాడు. మీతోవాడు తోటలోకి తనుకువెళ్ళి అడుకోవాలి. తెలిసిందా?”

“అలాగేనమ్మా!” అంది పెద్ద అమ్మాయి.

ఆ పిల్లల్ని చూసిన మధూరీ చాలా ఆనందం కలిగింది. ఇద్దరూ చివరింగు సిల్కు పరికరాలు, రవికలా కట్టుకున్నారు. ఇవల బొడుగునా పువ్వులు కుట్టుకున్నారు. ఒంటినిండా సగలు పెట్టుకొని కథలో రావటం మాత్రాగ ఉన్నారు.

చిన్నమ్మాయి నెమ్మదిగ తల్లి నేదో అడిగింది. శ్యామసుందరీదేవి నవ్వుతూ — “నేను చెప్పటం దేనికి? నువ్వే అడగరాదా?” అంటూ. ఆ పిల్ల సిగ్గుపడకుండా మధుకేసి చూస్తూ — “నాపేరు రాగిచీరాణి, నీపేరే మిటి?” అంది.

మధు సిగ్గుతో రల తిప్పేసుకున్నాడు. శ్యామసుందరీదేవి మధు తలమీద చేయిపెట్టా అంది — “అడపిల్ల సిగ్గులేకుండా మాట్లాడితే నీకు సిగ్గుండుట దాబూ? నువ్వు మగపిల్లవాడివికదూ? ధైర్యంగా చక్కగా మాట్లాడాలి. మరి నీపేరు చెప్పు!”

మధు రాగిచీరైపు చూస్తూ అన్నాడు — “నాపేరు న్నుడుసూదన, మా అన్నయ్యపేరు సూర్యారావు.”

శ్యామసుందరీదేవి నవ్వింది — “అబ్బో! దాగా ధైర్యం తెచ్చుకున్నావే! ఇదిగో! పెద్ద అమ్మాయి పేరు పద్మావతిదేవి. నువ్వు మీ చాత గారిలో కలిసి రోజూ ఇక్కడికి వస్తే మీరు ముగ్గురూ కలిసి ఆడుకోవచ్చు. పెస్తోవ్వండి?”

మధుకి ఏమీ అర్థంకాలేదు. అంత గొప్పగా ఉన్న ఆ అమ్మాయి లతో రను ఎలా ఆడుకుంటాడు? సంతోషంమాత్రం మితిమీరింది. “అంత అందమైన అమ్మాయిలిద్దరూ తనని ఆడుకోటానికి రానిస్తే ....! ఎంత వాపుంటుందనీ!”

“ఎందుకమ్మా ఘీకు శ్రమ? వీ డసలే దుడుకువాడు. నానా అల్లరి చేస్తాడు—” సుందరమ్మగారు అన్నదానికి “అయ్యో! అదేమిటి పిన్నిగారూ! అల్లరి పిల్లలు చేయకపోతే మనం చేస్తామా?” అంటూ నవ్వింది శ్యామసుందరీదేవి. అంతలో దాసి క్లాన్ని పళ్ళెలతో చక్కచాల మిఠాయిలు తెచ్చి అమర్చింది. లడ్డూలూ, జిలేదీలూ చూస్తోంటే మధు హృదయంలో తండ్రి మెదిలాడు. తండ్రి బస్తీనుంచి తెచ్చే మిఠాయిలు సంచుల్లో వేసుకొని బళ్ళోకి తీసుకువెళ్ళి గొప్పగా స్నేహితులందరికీ పంచటం గుర్తువచ్చింది. ఒకసారి మేష్టారికూడా లడ్డూలు ఇచ్చాడు మధు.

“తినడేమోయ్? సిగ్గుపడుతున్నావా?” శ్యామసుందరీదేవి ఎంత అనునయించినా మధు ఎక్కువ తినలేకపోయాడు. తిన్నాననిపించింది.

సుందరమ్మగారు - తిరిగి వెళ్ళటానికి సిద్ధమైతే మేడకిగి వచ్చింది జమీందారిణి. ఏవేవో తినుబండారాలూ, పళ్ళూ పసుపు, కుంకుమలూ అన్నీ పెద్ద బుట్టతో మేనాలో పెట్టించింది.

ఎన్నిరోజులైనా అక్కడే ఉండిపోతే దావుండు ననిపించింది మధుకి. తిరిగి వచ్చేస్తుంటే — “అమ్మమ్మా! నేను రోజూ వచ్చి ఆడుకుంటానే,” అన్నాడు ఆశగా. “అలాగే” అంది సుందరమ్మగారు. జమీందారిణిని చూచినప్పుడినుంచి మధూ మనసులో ఎన్నో ఆలోచనలు చెలరేగుతున్నాయి. “అమ్మమ్మా! ఆ అమ్మగారికి అన్ని బంగారం సగటు ఎక్కడివి?”

“ఆవిడకే ఉన్నాయమ్మా!”

“మరి నీకు లేవేం?”

“వారు చాలా ధనవంతులు, తబ్బు చాలా ఉంది? అందుకే మన చేయించుకున్నారు. మనకు అంత తబ్బు ఎక్కడిది?”

“మరి ఎళ్ళకుమాత్రం ఎక్కడిది?”

“మొదటనుంచీ జమీందారుగారి నాన్నగారూ, తాతగారూ అంత సంపాదించి ఇచ్చారు.”

“మనకు ఎవరూ ఇవ్వలేదా?”

సుందరమ్మగారు జవాబు చెప్పలేకపోయింది. మాట మార్చేస్తూ — “ఇక్కడ ఆడుకోవటానికి వస్తే అల్లరి చెయ్యకూడదు సుమా! బుద్ధిగా ఉంటే రోజూ రానిస్తారు” అనటంతో ఉత్సాహంగా తలవూపాడు మధు.

*

*

*

పద్మావతి, రాగిచీలతో కలిసి మధు తోటలోకి వచ్చాడు. జమీందారుల తోటను చూస్తోంటే మధుకి విస్మయం కలిగింది. తాతగారి చూళ్ళో కూడా తోట వుందీగాని యిన్నిరకాల చెట్లతో యింత పెద్దదిగా లేదు. కక్కడి తోటనిండా మామిడి - పనస - నారింజ - బర్రాయి - నిమ్మ - ము - జామ - సపోటా అన్నిరకాల పళ్ళచెట్లూ పెరిగిపోయి ఉన్నాయి.

చెట్లక్రింద నడుస్తూ తెరీనిదల్లా అడగటం ప్రారంభించాడు మఱు.
 “ఈ చెట్టు పేదేమిటి? అక్కడఉన్న స్తంభం అదేమిటి? ఈకొమ్మపండుకు
 ఏమిగింది?” — మఱు అడిగేదానికి అక్క చెల్లెళ్ళిస్తూ పోచీపదట్టు
 సంఘాలు లీర్చసాగాడు. ఒక్కోసారి మఱు అడగకుండానే — ఇవిగో
 ఇవి ఇంటూ ముఖం, అది అనూరం. దానిపక్కనే చూశావా గులాబ్
 బామ్ .. ఎంతో దావుంటుందితే” అంటూ వివరించాడు.

స్తంభాలనిండా అల్లుకున్న ద్రాక్షతీగలదగ్గర ఆగిపోతూ పద్మావతి
 అంది — “ఎప్పుడైతే నా ఈ పళ్ళు చూశావా మఱు బాబూ ?”

మఱు అడ్డంగా తల వూపాడు. ద్రాక్షపళ్ళు తిన్నాడుగాని ఇంతంత
 గుడ్డలుగా ప్రేళ్ళాటం చూసి ఉండలేదు. విస్మయంగా ద్రాక్ష గుడ్డల
 తేసి చూస్తూ అన్నాడు — “నేను ద్రాక్షపళ్ళు చాలాసార్లు తిన్నాను.”

“మీ ఇంట్లో ఉన్నాయా ?” రాగిణి అడిగింది.

“నీకపోలేనేం ? మా నాన్న బస్తీనుంచి తెచ్చేవాడు కదా !”

“మీ నాన్నగారు ఇప్పుడు లేరు కదూ ?”

“పోనీ ! మా తాతయ్య లేడా ఏమిటి ?”

“పాపం మీ అమ్మగారు చచ్చిపోయారట కదూ ?”

మఱు అదోచూదిరిగా మూరిపోయాడు. పద్మావతి చెల్లెల్ని మంద
 లించింది. “ఈర్ష్యకదూ ? అటువంటి మాటలేవీ అడగవద్దని అమ్మ చెప్ప
 లేదూ ? రా మఱుబాబూ ! ఒకటి చూపిస్తాను” అంటూ మఱు చెయ్యి
 పట్టుకొంది. రాగిణి మాటలతో కుంచించుకు పోయిన మఱు కొంత తేను
 వాని పద్మావతితోపాటు నడిచాడు. రంధ్రాలలోంచి చుట్టూ నీరు చిమ్ము
 చున్న జలయంత్రాన్ని చూస్తూ దిగులు మర్చి సంతోషంగా నీళ్ళ దాని
 లోకి చేతులు జాపాడు.

“చీన్ని పాంపెన్ అంటారు. మీ ఇంట్లో లేదుకదూ ?”
 రాగిణి పసితనపు అతిశయంతో.

“పాంపెన్” మఱు మనసం చేసుకున్నాడు..

“కాస్సేపు కూర్చుందామా మధుదామూ ?” అడిగింది సద్మావతి. ఒక దాసీని పిలిచి ద్రాక్షగుత్తులు కోయించింది. తోటలో చెట్లకి పేదో పళ్ళు ఉండనే ఉన్నాయి. ద్రాక్షపళ్ళు అందిస్తూ ఇంకేం కావాలో తరిచి తరిచి అడిగి మధు కోరినవన్నీ కోయించింది. అన్ని పళ్ళచెట్లు తనముట్టా ఉండి కావాలన్న పళ్లన్నీ కోసుకు తినేస్తూంటే — “మాంత్రికుడూ — మామిడిచెట్టు” కథలా చిత్రంగా ఉంది మధుకి.

“ఇక పూలయోట వైపు వెళదామా ?”

“ఎక్కడ ?”

“అడిగో, అటువైపు, నీకు పువ్వులంటే ఇష్టమేనా ?”

“నేను పెట్టుకోనుగా ?”

“పోనీ పూరినీ చూద్దాం.” రాగిణి ముందే పరిగె రింది. ఆ లోక మధ్య నడుస్తోంటే మధు కళ్ళు చెదిరి విభ్రాంతిపడ్డాడు. “అబ్బ! పువ్వులలో! ఎన్ని రంగులో!” అంటూ సంభ్రమంగా చూశాడు రాగిణి కేసి.

“నువ్వు ఎప్పుడూ చూడలా ?”

రంగురంగుల గులాబీలూ — చేమంతులు — మందారాలు ఒక్కొక్క రకం పువ్వులే అనేక రంగుల్లో మెరిసిపోతున్నాయి. మధు ఎప్పుడూ చూచని పువ్వులే ఎక్కువగా ఉన్నాయి. “ఈ మందారం ఏమిటి ? ఇంక పెద్దదిగా ఉంది ?”

“ఆ నీలం పువ్వుల పేరేమిటి ?”

“చేమంతిపూలు మరీ ఇంత బుల్లిగా ఉన్నాయేం ?” మధుదామికి చాలా సందేహాలు వచ్చాయి.

“రొంపరగా నడు మధుదామి! ఇంకా కొత్త పువ్వులు చూపిస్తాను. పారిజాతం పువ్వులు చూసావు కదూ అక్కడ ?”

నడుస్తూ నడుస్తూ తెల్లగులాబీల్ని దగ్గర అగిపోయాడు మధు. ఆ పువ్వులు శ్యామసుందరీదేవి పెట్టుకున్నప్పుడు మధుకి ఎంతో నచ్చాయి.

“ఒక గులాబీ నేను కోసుకోనా ?” పద్మావతిని చూస్తూ సంకోచంగా అడిగాడు.

“నువ్వు పువ్వులు పెట్టుకోవుగా ?” ఆశ్చర్యంగా చూసింది రాగిణి.

“ఊరికే చేతిలో పెట్టుకుంటాను” అశగా అన్నాడు మధు.

“కోసుకో మధుబాబూ ! జాగ్రత్త ముళ్ళు ఉంటాయి.” - పద్మావతి అనుమతి ఇవ్వగానే మధు మొహం సంతోషంతో వికసించింది. ఒక పెద్ద పువ్వు కోసుకున్నాడు.

“ఇంకా కావాలా ?”

“వద్దు, ఈ ఒక్కటి చాలు.”

తోటంతా చాలాసేపు తిరిగాక విసుగ్గా అంది రాగిణి. “ఏదేనా అడుటందామే అక్కా !”

పద్మావతికి అడుకోవాలనిపించింది. “మధుబాబూ ! నీ కేపేనా అటలు వచ్చునా ?”

“ఒ బోలెడు వచ్చు. దొంగరాలూ, గోళికాయలూ, గూటిబిళ్ళలూ, గాలి పచగలూ ....”

“ముందు దొంగరాలాట ఆడు. చూద్దాం -” కుతూహలంగా అంది రాగిణి.

“చెక్క దొంగరాలా ? మట్టి దొంగరాలా ?” తీవిగా ప్రశ్నించాడు మధు.

“మట్టివికూడా ఉంటాయేమిటి ? భలేగా ఉండే ! అవి ఎలా అడటం ?”

తనుకూడా వాళ్ళకు ఓ విషయం చెప్పగలడన్నమాట. మధుకి గర్వం కలిగింది- “మట్టి దొంగరాలే తెలివూ ? అవి నేను ఎంతో చక్కగా చెయ్యగలను. దాగా తిప్పగలను కూడా. అదిగో, ఆ గులాబీ మొక్కకింద మట్టి - దొంగరాలకు దాగా ఉంటుంది” - రివ్వన పరిగెత్తుకు వెళ్ళి దోసెడు మట్టి తీసుకువస్తూ అరిచాడు, “నీళ్ళు కావాలి-నీళ్ళు.”

“అయితే ఫౌంటెన్ దగ్గరే కూర్చుందాం”

“సరే! పదండి.”

“ఇంకా ఏం కావాలి?”

“గట్టి చీపురు పుల్లలూ — రంగు కాయితాలూ — కాకి బంగారం రేకులూ .... మరి ఎక్కడున్నాయి?”

“ఇప్పుడే తెప్పిస్తాను ..” రాగిణి పరిగెత్తుకువెళ్ళి అన్నిటికీ ఆజ్ఞా పించి వచ్చింది. మధు మట్టిని నీళ్ళతో తడిపి మెత్తగా ముద్ద చేశాడు.

“దీన్ని చిన్న చిన్న ఉండలు చెయ్యాలి.”

“దాసీని పిలవనా? చేస్తుంది.”

“వద్దు. మనమే చేసుకోవాలి. దాసీద అడుకొంటుందా ఏమిటి? ఇదిగో, ఇలా గోళికాయల్లా చేయండి-” పద్మావతి, రాగిణిరాణి ఉత్సాహం గానే మట్టిఉండలు చేశాయి.

“సరేనా? ఇప్పుడు చూడండి.”

మధు ఉండలన్నీ రూపాయి విళ్ళల్లా వత్తాడు. వాటి మధ్యనుంచి పొడుగ్గా చీపురు పుల్లలు గుచ్చాడు. మట్టి కన్పించకుండా అడుగున రంగు కాయితాలూ, పైన కాకిబంగారం రేకులూ అంటించాడు. పావుగంటకల్లా వజను బొంగరాలు తయారయ్యాయి. తళతళలాడుతూ ముచ్చటగా మెరిసి పోయాయి.

“ఇప్పుడు ఎవరి బొంగరం ఎక్కువ సేపు తిరుగుతుందో ప్రోటీ పేసుకోవాలి. ఒక బొంగరం తీసి గిర్రునత్రిప్పి ఫౌంటెన్ గట్టుమీద వదిలాడు. అది గిర్రున తిరుగుకూ చాలాసేపు పడకుండా ఉండిపోయింది. రాగిణిచూడూ హుషారుగా బొంగరం తిప్పింది. వదిలింది వదిలినదే పడి పోయింది. “నాకు సరిగ్గా నేర్పవు మధునాబూ!” అంటూ ప్రాచేయపడింది.

రం తెచ్చుకుని పద్మావతి పడిచిన బొంగరం దొర్లి వెళ్ళి ఫౌంటెన్ పడిపోయింది. ఇంకోటి తీసిస్తూ - “ఇదిగో ఇలా పట్టుకొని ఇలా ..” అంటూ మెళుకువలు బోధించాడు మధు. పద్మావతి - రాగిణి లు మళ్ళీ మళ్ళీ తిప్పారు. తప్పటం వచ్చేంత వరకూ ఆడారు.

రాగిణి దొంగరాలు నాలుగూ, పద్మావతిని రెండూ విరిగిపోయాయి. మధు తన దగ్గర ఉన్నవి ఇద్దరికీ ఇచ్చేశాడు. అంతలో దాని పచ్చి... "అమ్మ గారు పచ్చెయ్యమంటున్నారమ్మా!" అంది.

"అబ్బాయి గార్నికూడా రోపలికి తీసుకు రమ్మన్నారమ్మా! పంకం చేసి పెట్టాడు," అంది మళ్ళీ.

"ఇంట్లోకి రా మధుదాబూ! దానితో జాగ్రత్తగా పంపిస్తాము." అంది పద్మావతి. మధు అటలాడిన దర్జా మర్చిపోయి సిగ్గుగా వాళ్ళ వెనకే పడిపోయాడు.

*

*

*

మధుకి తరచూ జమీందారుగారి అమ్మాయిలతో తోటలో ఆడుకోవటం దాగా అలవాటైంది.

"అమ్మగారూ!" అంటూ శ్యామసుందరీదేవితో నిర్భయంగా పిలుస్తు చెప్పటం, "అక్కయ్యా" అని చనువుగా పద్మావతిని పిలిచటం చేరనైంది. జమీందారిణి ఆదరిత మధుకి పుట్టెడు బలం ఇచ్చింది.

మధుతో ఆడుకోవటం పద్మావతికీ, రాగిణికి చాలా ఇష్టం. మధు ఎప్పుడూ కొత్త కొత్త ఆటలు నేర్చుకువచ్చి అక్కచెల్లెల్లరికీ నేర్పుచుంటాడు. తెల్ల కాగితాలలో గాలి పడగలుచేసి ఆకాశంలో పగరవేస్తాడు. పవచలూ. ఓదిల్తు చేసి నీటిలో వదులుతూంటాడు. ఇక గట్టి అట్టలతో - గుడ్డముక్కలతో — గాజుపూసలతో — దూది పుండలతో ఎన్నెన్ని రకాల పిట్టల్ని, దొమ్మల్ని చేయగలడో చెక్కలేదు. కొన్ని పిట్టలచేత కీచిరీచు మంటూ అరిపించగలడుకూడా! కర్రముక్కలతో మధు తయారుచేసే బిళ్లు నబడబమని మోతచేసుకుంటూ నడుస్తాయి. ఇక దాగుడు మూతలలో మధు ఎప్పుడూ దొంగేకాడు. యానీగలా ఎగిరిపోయే రాగిణికూడా మధు అందుకోలేదు. పట్టుదల ఎక్కువై ఆయాసం పచ్చెవరకూ పరిగెడుతూ "మధుదాబూ దొరికిపోయా?" అంటూ ప్రశ్నించే పడుతుంది. వచ్చిన అట్టలన్నీ పద్మావతికీ, రాగిణికీకూడా వచ్చు. ఆ ముగ్గుల తోటలలో ఆడుకొంటూంటే ఎన్ని గంటలైనా గడిచిపోయింది.

ఊళ్ళోకి ఏ గారడి వాడు వచ్చినా, ఏ ఆటగాళ్ళు వచ్చినా ఆ కడుపు
క్షణాల్మీద పద్మావతికి చేపేస్తాడు మఱి. పద్మావతి వెళ్ళి తల్లిని అడిగితే
అవిడ నొక్కరను పంపించి ఆటగాళ్ళను రప్పిస్తుంది. వాళ్ళ విద్యలన్నీ
చూసి తగిన విధంగా సత్కరించి పంపించి వేస్తాడు.

సంస్థానం లోని విశేషాలన్నీ మఱి చాల వరకు తెలుసు. జమీం
దారుగారికి కోతుల పెంపకం మహా సరదా. సంస్థానంలో ఆటలాడే
కోతులు కూడా వున్నాయి. మఱి అడిగిందే అలస్యంగా పద్మావతి నొక్కరను
అజ్ఞాపించి కోతులను తెప్పిస్తుంది. కోతుల ఆటలు చూడటం మఱికి మహా
ఇష్టం.

పీడి పిల్లల్లో మఱి పలుకుబడి దాగా పెరిగి పోయింది. గోడ
పిల్లల వూహలకు కూడా అందని విషయాలు మఱి గర్వంగా చెప్తారే
వాకి చుట్టూ గుంపు పోగవుతుంది .. “జమీందారుగారి తోటలో ఎన్ని చెట్ల
వున్నాయో మీకు తెలుసా? నాలుగువందలో, తొమ్మిదివందలో వుంటాయి.
ఓహో! తెల్ల గులాబీలు ఎంత వావుంటాయనీ! అమ్మగారు ఎప్పుడూ అదే
పెట్టుకుంటారు. పళ్ళూ, పువ్వులూ నా ఇష్టం వచ్చినట్టే కోసేసుకుంటాను.
పద్మావతిదేవికి, రాగిదీరాణికి నేనే ఆటలన్నీ నేర్పాను. వాళ్ళిద్దరూ
“మఱువాటూ! మఱువాటూ!” అని నా వెంటవెంటే తిరుగుచుంటారు.
అక్కడ ఎప్పుడూ కొత్త కొత్త ఫలహారాలు తింటాను. ఎంత కమ్మగా
వుంటాయనీ! నీళ్ళుకూడా చల్లగా సువాసన వస్తూ వుంటాయి. కోతులు
గమ్మత్తుగా ఆడతాయి. భలే సెవ్వు వస్తుంది నాకు. ఏనుగు దగ్గరి వెళ్ళి
నించొగలను. తొండంకూడా ముట్టుకుంటాను. అదో మెత్తగా పుండంది.
అన్నలు నాకు భయమే వెయ్యదు. అమ్మగారికి నేనంటే ఎంతో యష్టం.
అమ్మగారు కూడా అప్పుడప్పుడూ నాతో మాట్లాడుతారు. మొన్న నాకు
కొత్త చొక్కాలుకూడా ఇచ్చారు. నేను వెళ్ళక పోతే నా కోసం దాని వచ్చే
స్తుందిగా!” —

అలా గంటల తరబడి చెప్పగలిగే మఱి చిన్న హీరో అయిపోయాడు.
నాన్న, వాణ్ని సేహం అపురూపమై పోయింది. మఱి కబుర్లలోని అతిస

యోర్తులు పిల్ల లందరిని నోళ్ళు తెరుచుకునేలా చేస్తాయి. ఒకసారి రామూ అన్నాడు.

“నువ్వు చూసినవన్నీ మాకు చూడాలని వుందిరా మధూ! మమ్మల్ని ఒకసారి తీసుకు వెళ్ళకూడదూ !”

“మమ్మల్నా ?” మధుకి ఆశ్చర్యం వేసింది.

“మేమంతా నీ స్నేహితులంకామా ఏమిటి ? అమ్మగారు నీ మాట చింటారుగా ?”

పాపం మధుకి వాళ్ళమీద చాలా జాలి వేసింది. “అమ్మగార్ని అడిగి తీసుకు వెళ్తానురా !”

“నిజంగా ?”

“నిజంగానే అడుగుతానుగా ?”

స్నేహితులకు మాట ఇచ్చాడే గానీ మధు ధైర్యం చేసి పద్మావతిని చూడా అడగలేక పోయాడు.

ఒకసారి అమ్మగారు పేటకి వెళ్ళి పెద్దవృలిని చంపి తీసుకు వచ్చారు. దాన్ని అందరూ చూడటానికే సింహ ద్వారం దగ్గర పడుకో చెట్టాడు. ఆ రోజు మధు స్నేహితులంతా తప్పకుండా తమని కోటలోకి తీసుకు వెళ్ళాల్సిందేనని పట్టు బట్టాడు. మధు ధైర్యంగా అమ్మగారి దగ్గరకి బయల్దేరాడు. భయం భయంగా అడిగేశాడు — “అమ్మగారూ! మరండీ ! మా స్నేహితులు .... ఒకసారి .... మన తోట చూపించమంటున్నారండీ ! ఒకసారి .... చాలంటున్నారండీ !”

శ్యామసుందరీదేవి నవ్వింది — వివరంగా విషయమంతా అడిగి తెలుసుకొంది — “దానికేముందయ్యా ! సాయంత్రం తీసుకువచ్చి, అంతా చూపించు. నేను నాకర్ల కి చెప్తాలే.”

“అక్కయ్యగారు కూడా ....”

“అలాగే అమ్మాయిలకూడా వస్తారు. చెక్కే ముందు వాళ్ళనందరినీ ఇక్కడికి తీసుకురా. ఫలిహారం చేసి మరీ వెళ్తారు.”

మఱికి పట్టరాని సంతోషం కలిగింది. వాదంలా పీచిరొకటి పరిగెత్తాడు.

మరాకరోజు జమిందారుగారికి ఎవరో స్నేహితులు చిన్ని పినుగు పిల్లని బహుమతిగా పంపించారు. దానిని చూట్టానికి కూడా మఱి స్నేహితుల్ని తీసుకు వెళ్ళాడు.

“శ్యామసుందరీదేవి పూహించిన విధంగా మఱి తల్లిదండ్రుల శ్యామ మర్రి దిగులు మాని అరోగ్యంగా చురుకుగా మారిపోయాడు. బంతి అడుకొంటూన్న మనవణ్ణి చూస్తే రాజయ్యగారి చేదసంతా పోయిన పించుండి. కాని కొత్త చిక్కొకటి వచ్చి పడింది. అటలట అలవాడై పురీ పూర్తిగా ఎగనామం పెట్టేశాడు మఱి. దిక్కి వెళ్ళమని కేటలేస్తే తనం నేర్చుకున్నాడు. సూర్యం బ్రతిమలాడి చెసుకుప్పేస్తే అక్కడ అల్లరి చేసి పక్కవాణ్ణి రెండుచన్ని ఇంటికి కుదగెత్తుట రావటం ప్రారంభించాడు. పరిస్థితులు విషమించటంతో ఒకనాడు రాజయ్యగారు శ్యామసుందరీదేవి దర్శనం చేసుకొని మనవణ్ణి గురించి వివరించి చెప్పారు — “వాడికి దొత్తిగా భయం లేకుండా పోయింది చల్లీ! పెద్దవాడు బుచ్చగా చదువుకొంటున్నాడు గానీ పీడు ఎంత చెప్పినా పినటం లేదమ్మా! కాస్త తమరు మందలిస్తే ....”

“దానికేముంది బాబాయిగారూ! మఱివాణ్ణి బళ్ళోకెళ్ళటం యిష్టం లేకపోతే పోనివ్వండి.”

రాజయ్యగారు అయోమయంగా చూశారు. శ్యామసుందరీదేవికి మగపిల్లలంటే టుచుహాలని ఎట్కువ అది అవిడకు కొడుకులు లేక పోవటం చేతనే అవచ్చు. తెలివిగా చురుకుగా వుండే మఱి పట్ల అవిడట శ్రేష్ట వాత్సల్యమే.

“అవి కాదు చల్లీ! .. ” ఏదో అనబోయాడు రాజయ్యగారు.

“మఱి బాబుని ఉదయం కూడా పంపిస్తూ వుండండి బాబాయిగారూ! ఇక్కడే చదువు చుంటాడు. అమ్మాయిలకు చెప్పటానికి చూస్తూ వస్తున్నాడు కదా ?”

రాజయ్యగారికి అమితాశ్చర్యంతో కొంత సేపు మాట రాలేదు.

“మరేమీ సంశయించకండి బాబాయిగారూ : ఇక్కడైతే శ్రద్ధగా చదువు కుంటాడు. చదువు పట్ల ఆసక్తి వుడితే ఎక్కడైనా ఫర్వాలేదు.”

“అంతా తమ దమ తల్లీ!” రాజయ్యగారు వేచి నిలబడ్డారు.
“వెళ్ళివస్తానమ్మా!”

శ్యామసుందరీదేవి వాత్సల్యంతో అంది — “చూడండి బాబాయిగారూ! మీకన్నా చిన్నవాళ్ళమైనా మీ పరిస్థితి చూస్తోంటే చెప్పక తప్పటం వుంది. మీరు చాలా నీరసించి పోయినట్టు కనిపిస్తున్నారు. అన్నీ అనుభవించిన పెద్దలు మీరే కష్టాలు సహించకపోతే ఎలా చెప్పండి. మీ మనుషుల మా చక్కగా చదువుకొని పెద్దవాళ్ళవుతారు. వాళ్ళ భవిష్యత్తు కేమి వుంటుందో లేదు. ముందు మీరు ధైర్యంగా వుండి పిల్లల్ని పెంచితే కదా? ఒక బెంగ పెట్టుకోకండి బాబాయిగారూ!”

శ్యామసుందరీదేవి మండిలంపుతో రాజయ్యగారు పసి పిల్ల వాడిలా కడుపులో బాధ వెళ్ళగక్కు కున్నారు. “ఏం చెయ్యను తల్లీ! మర్చి పోదామంటే మరుపు రావటం లేదు. చెట్లంత కూరురు గంగలో కలిసి పోయింది. ఇంకా ఎంత కాలం నేను బ్రతికి వుంటాను తల్లీ! శర్వత పసివాళ్ళు ఏదైపోవాలి? ఎంత ఊనమామలైనా ఒక పేగు ఎడమే కదమ్మా! పోనీ చిన్నదాని బ్రతుకు చూద్దానా! లక్షణంగా కాపరం చేసుకోవాల్సిన వస్తువులో నవ్వులపాలై పోయింది. నేను బ్రతికి వుండగా చక్క బడుతుందో లేదో తెలియటం లేదమ్మా!”

శ్యామసుందరీదేవి ఏమీ మాట్లాడలేక పోయింది.

“ప్రతిమీద పుట్రలా పసిదాని చింత ఒకటి వచ్చి పడింది తల్లీ! అందరిలాగే అదీ పెరిగితే లక్షణంగా వుండును. మూగడై పోయింది.

“ఎవరు బాబాయిగారు!”

“తల్లీ పోగా బ్రతికిన చిన్నదమ్మా! రెండో ఏడు నడుస్తున్నా మాటా పలుకూ లేదు. మన మూగపిల్లల బడిలో వాళ్ళని చూస్తోంటే నా మనవరాలూ అలాగే అవుతుంది కాబోలని కడుపు తరుక్కు పోతోందమ్మా!”

“బాబాయిగారూ! సుశీల మూగదా?” విసుప్తోయింది శ్యామసుందరీ దేవి — “నిజంగా మూగదే అవుతుందంటారా?” అంది బాధగా

“అయ్యో తల్లీ! భగవంతుడికి దయలేదమ్మా!” నిట్టూర్చారు రాజయ్యగారు

సుశీల మూగది కావటం శ్యామసుందరీదేవికి చాలా బాధ కలిగింది. సుందరమ్మగారి కోరికమీద “సుశీల” అన్న పేరు ఆవిడే పెట్టింది.

“ఇదంతా మా దౌర్భాగ్యమమ్మా! వాళ్ళ ఖర్చు ఎలా వుంటే అలా జరుగుతుంది. వెళ్ళి పస్తానమ్మా!” రాజయ్యగారు బుజాలు వంగిపోయి భారంగా నడిచి వెళ్తోంటే జాలిగా చూస్తూ నిలబడింది శ్యామసుందరీదేవి.

జమిందారుగారి ఇంట చదువు ప్రారంభించి మూడు నెలలు హెచ్చు కాకపోయినా మూడవ తరగతి పూర్తి చేశాడు మధు. మధు తేటలు మాష్టారిని ఆశ్చర్యపరిచాయి. అతి పుత్సాహంగా చదివి గారి మెళ్ళు పొందటమే మధు పుద్దేశ్యమైపోయింది. మధు దినచర్య ఒక క్రమంలో పడ్డా.

*

*

*

సుధా, సుశీలా ఒకే వయస్సులో ఒక్క ఇంట్లోనే పెరుగుతున్నా ఉద్దరికీ ఎ విధంగానూ పొత్తు కుదురలేదు.

చూపులకు చందనపు దొమ్మవంటి సుశీల నోరు తెరిచి చూస్తూనే లేని మూగ జీవ. పెద్దపెద్ద కళ్ళతో సంతోషంగా విచారింగా బాధగా ఆసగా చూస్తూ వుంటుంది. ఆ చిన్నారి మనస్సులో ఏ అనుభూతి క్రిందా అది విస్పష్టంగా కన్నుల్లో ప్రత్యక్షమౌతుంది. సుశీలను ప్రేమించేవారికి ఆ పిల్ల మనోభావాలు ఏపులంగానే అర్థమౌతాయి.

నాలుగైదు నెలల స్థితిలో నవ్వించితే సవ్వటంగానీ, సలకరించితే చూపులు మరల్చటంకానీ చేసేదికాదు సుశీల. ఎదైనా శబ్దానికి పురిక్కి పడ్డట్టు -- జోలపాటను వినగలుగు తున్నట్టు తోచలేదు. ఒకసారి చిహ్నానికి రాత్రి — టపాకాయల మోతకి వుండి వుండి పులిక్కిపడతూ కేసు కేసు మంటూ సుధ ఏడుస్తోంటే సుశీల కమ్మగా నిద్రపోయింది. మరొకసారి జానకి పనిమీద నూతి దగ్గరకు వెళుతూ సుశీలను పొయ్యికి చూరంగా

కూర్చో దెట్టించి. జానకి పచ్చేనరికి సుశీల హాయిలో మండుతున్న కర్రలు లాగటానికి సిద్ధంగావుంది పాకుతూ.

“సుశీ!” గావుకేక పెట్టింది జానకి.

సుశీల మందే కర్ర లాగనేలాగింది. జానకి కేకను విన్నట్లునూడా లేదు. జానకి ఒక్కసారిగా సుశీలను గుండెడు హత్తుకుంటే అనుమానం పచ్చింది —

“సుశీకి మాటలు విన్నించటం లేదా?” — సుశీ మొహంలోకి తేరి పార చూసింది. సుశీల దోసిగా నవ్వింది.

అదే అనుమానంలో జానకి సుశీనీ, సుధనీ అనేక విచార పోల్చింది. సుశీలకన్నా కొన్ని రోజులు మాత్రమే పెద్దదైన సుధ మనిషి అని అనిపిస్తోంది. కనీసం తన తల్లికి చూస్తుంది. పలకరిస్తే తేలింతలు కొడుకూ వుంటుంది. అన్నట్లుగా పూసులు చెప్తూ మీదికి పాకుతుంది. కోపంగా తనకింకే దిక్కుమొహం వేసి ఏడుపు కుపక్రమిస్తుంది.

సుశీల పెరుగుదలలో మానసికంగా ఏ విభిన్నమైన చలనిమూ లేదన్న సంగతి చూసేవాళ్ళకి స్పష్టంగా తెలిసిపోయింది. ఏడాది నిండేసరికి సుధ చిన్న చిన్న మాటలు మాట్లాడుతూ సవర నేర్చుకొంటే సుశీల ఏ విభిన్నంగానూ సుధ పెరుగుదలను అందుకోలేదు ... కాని ... పాపకోసం అతృత పడటం — ఎత్తుపోషిని ప్రాచేయ పడటం.... సుశీల చూపులు వ్యక్తంచేసే భావాన్ని జానకి తేలికగా తెలుసుకోగలిగింది.

రెండో సంవత్సరంలో సుశీల శబ్దాలు వినగలుగుతున్నట్లు అర్థమైంది. పిలిస్తే చిత్రంగా చూసి నవ్వుటం చేతనైంది. కాని ... ఇక మాటలు రావనీ, సుశీల మూగదనీ నిర్ధారణ చేసుకొన్న జానకి చివరికి హృదయానికి గాఢంగా హత్తుకొంది —

“తల్లి దండ్రులకూ — నీ సంపదలకూ మూసిమైనా, నువ్వూ మైన అలోగ్య భాగ్యమైనా కేకపోయిందా తల్లీ?” అంటూ ఎప్పింది. సుశీలను ఒడిలో పట్టుకొని పక్కలోకి చూస్తూ గంటల కొద్దీ గడిపేది.

తలు సురీలను పలకరి
గానీ ఎన్నడూ లేదు.

కొంచెం పెద్దవాళ్ళయి అడుకోగో
కలిసి తిరగటం ప్రారంభించారు. సుధ అ
కంతటికి మహారాణిలాగ దరాగా తిరుగుతుం
కొళ్ళు అడ్డంపడి ఎత్తుకోమని మారాం చేస్తుంది.
ముద్దుముద్దుగా కబుర్లుచెప్తూ గారాం చేస్తుంది.

సురీలకు సుధ ఒక శ్రశ్నగా నిలిచింది. సుధ ఎందుకలా గొతు
వేస్తూ తిరుగుతుంది? మావయ్యలను ఎందుకలా పలకరిస్తుంది? తనుకూడా
సుధలా లేదేం? తనకు గబ గబా మాటలు రావేం? మావయ్యలు తనని
ఎత్తుకోరేం?

సురీల వేదన గ్రహించగలిగిన జానకి కూతుర్ని సంతోష పెట్ట
టానికి ఎన్నోవిధాల ప్రయత్నిస్తుంది. సురీలకు నై గలద్వారా భావాలు పట్ల
డించటం అతి సున్నితంగా పట్టుబడింది.

పండుగనాడు - కొత్త గౌను తొడుక్కున్న సరికి సుధ ఇల్లంతా
పరుగులుదాటితే సురీల సుధ వెక వెనకే తిరిగి చివరికి తనూ గౌను
వేళ్ళలో చూపించింది — “నేనూ కొత్త గౌను తొడుక్కున్నాను చూడు”
అన్నట్టు.

సుధ నిర్లక్ష్యంగా నవ్వేసింది — “నీ గౌను ఏమీ బాగాలేదు. నాది
సిల్క్ గౌను తెలుసా?” తన గౌను రెవరెషలాడించింది గర్వంగా.

తన గౌను సుధకు నచ్చలేదని అర్థమైపోయింది సురీలకు. వీనం
చూస్తూ అలాగే నిలబడింది.

“మీ అమ్మని అడుగు, వెళ్ళు” అంది సుధ.

సురీల కళ్లు చుడుచుకొంటూ మొహం చిట్టించుకొంది.
తన కేసి చూపిస్తూ సంబరపడింది. జానకికి అంతా అర్థమై
దగ్గరకు తీసుకొని తల నిమిరుతూ — “మనకు ఇంకా
లేవేమియ్యా! సుధ గౌనుకన్నా నీ గౌనే నాకు బావుంది”
అంది చాలనిగా.

అశగా చూసింది అమ్మకేసి —

వటం ప్రారంభించింది. కొంతసేపు
మంది: సుశీల ఏడుపు మానలేదు. ఇంకా
కొవం వచ్చింది. — చెప్పే వినివు కదూ?

“అమ్మా!” కెప్పుడుంది సుశీల.

“అమ్మా!” నిర్ఘాంతపోయింది జానకి. కోవం మరిచి మననం
చేసుకొంది --- “అమ్మా . అమ్మా.”

“కొన్నాళ్ళట పిలిచావే అమ్మా!” అంటూ హురుర్ని గాఢంగా
హుక్కుమంది హృదయానికి “సుశీల నన్ను అమ్మా అని పిలిచిందమ్మా!”
అని తల్లి పుట్టరిం చూడ రాసింది జానకి సంతోషంతో.

చిన్నపిల్లల మధ్య ఏర్పడే చెలిమి సుశీలా - సుధల మధ్య చూడ
పిచ్చడక పోలేదు. సుశీలతో మాట్లాడటానికి దానికి అర్థమయ్యే విధంగా
కాళ్ళు - చేతులూ తిప్పుటంతో అనుకోని విధంగా సుధ: చూడ కొన్ని
సే గలు పట్టుబడిపోయాయి. ఒకసారి అన్నం తింటూ మంచినీళ్ళకోసం
సే గ చేసింది. మరొకసారి తల దువ్వడోతే రెండు జడలు కావాలని పేళ్ళు
పెట్టి అడిగింది. అలా నాలుగైదుసార్లు జరగటంతో ఇండ్లో అలజడి బయ
లేరింది. “అ మూగపిల్లతో ఆరగి, ఇదిచూడ మూగదై పోయేలా వుంది
అమ్మ!” అంటూ కలవరపడి పోయింది సావిత్రి.

“అయితే కానూపచ్చు.” తోటికోడలి అనుమానం నిజమే కావచ్చు
నా చేసింది పాచ్చతి. కొన్నాళ్ళపాటు సుధని సుశీల దగ్గరికి
న్నోవిధాల దోదపరిస్తేనే గాని వారి భయం తీరలేదు. సుధకి
దా ఆసక్త్యమైన భావం ఏర్పడిపోయింది సుశీల దగ్గరి.
చూడలు రావు. దాని జట్టు పడితే తనుచూడ మాట్లాడటం
పోతుంది. అందుకని దానితో కలిసి ఆడుకోకూడదు.
కన: చులకన: “ఏయ్ మూగదానా!” అని
టం సుధకి మహా సరదా: సుశీల దీనింగ ఏడు

స్తోంటే చప్పట్లు చరుస్తూ నవ్వుటం ఎంతో ఇష్టం. జానకి మందలించినా సుధ చిలిపితనం తగలేదు. ఒకసారి సుధ నుంచిటం జానకి చూసింది. కోపం వట్టలేక గట్టిగా ఒకటి అంటిరి. సుధ గావుకేకలు పెడుతోంటే — “అయ్యో! ఏమైందే? ఏమైందే? అంటూ పరిగెత్తుకు వచ్చింది సావిత్రి. సంగతంతా తెలుసుకుని జానకి మీద విరుచుకు పడింది — “వున్న మాటంటే వులుకేమరి. ‘చిన్నదాన్ని కాబట్టి తన్నుగలిగావు. కూతురి మూగతనం ఎన్నాళ్ళకప్పెట్టుకుంటావు?’ అంది హేళనగా. జానకి మాట్లాడలేదు.

“ఆ పిల్లతో ఇది ఆడటం లేదనే వుక్రోశం కాకపోతే ఏమిటి? పిచ్చివాళ్ళతో మంచివాళ్ళలా ఆడగలరూ?” అంటూ సాగదీసుకొంది మళ్ళీ. జానకి మరి ఊరుకోలేకపోయింది. “నీ కూతురితో ఆడుకోకపోతే ఇదేం చచ్చిపోదు. అస్తమానూ దాన్నలా పెక్కిరించి ఏడిపిస్తూంటే దాని మనస్సు బాధపడుతుందనే నేను చెప్పేది.”

“అయ్యో విడ్డూరం! ఇంతోటి తెలివిగల పిల్లకి మనస్సు బాధపడటం ఒకటి!”

జానకి అక్కడ నిలబడలేక పోయింది. సుధలను తీసుకొని బయట వెళ్ళిపోయింది. సుధలను తీసుకొని బయట వెళ్ళిపోయింది.

కొన్ని కొన్ని సామాన్య విషయాలు అందరికీ తెలిసే వుంటాయి. కాని వాటిని పాటించటంలానే నీ-నా భేద భావాలు పైకి లేస్తాయి!

అంగవై కల్యాణతోగానీ-అవలక్షణాలతోగానీ పుట్టిన బిడ్డల్ని ప్రత్యేక శ్రద్ధతో, సానుభూతితో చూడాలి. ఎనుటివారి అదృష్టాన్ని చూసి అనూయి పడకుండా - తమని తామే అసహ్యించుకునే అవసరం రాకుండా పెంచే పెద్దచేయాలి — “నేను అందరిలా లేనంతమాత్రాన ఎందుకూ కొరగా వుంటా పోను. నన్నుకూడా భగవంతుడే సృష్టించాడు. నాలో లోపాన్ని చూచుకొని నేను విచారించను. నావంటి వాళ్ళు సంతోషంగా సుఖంగా బ్రతకటానికే మార్గాలు వున్నాయి. ఈ విశాల ప్రపంచంలో నా బిడ్డలకే

అందు. భగవంతుని సృష్టిలో ఎండిపోయిన గడ్డిపోచకు
జీవమైన విలువ వుంది." అన్నంత ఆత్మ విశ్వాసం కల్గిందాలి.

కాని దౌర్భాగ్యురాలైన సుశీలకు ఆ అనురాగమే లోపించింది.
పిదప విధమైన అవమానాలకు గురి అవుతూ ఆ పసిమనసు బండబారి
పోయింది. చిమ్మ చీకటిని చెదరించే సూర్యోరణంలా జానకి వాత్సల్యం
ఒక్కటే ఆ మూగ మనసుని సంతోషపెట్టగలిగేది.

*

*

*

ఆ తల్లిలేని పిల్లల్ని చూసి విధి మరొకసారి వికటంగా నవ్వింది
— రాజయ్యగారి మరణం హఠాత్తుగానే సంభవించినా, అది విన్నవారికి
మాత్రం ఏమంత ఆశ్చర్యాన్ని కల్గించలేదు. కొద్దికాలంగా రాజయ్యగారిని
చూస్తున్నవారు ఆ వార్త తొండంలోనే వినవలసి వస్తుందని అనుకోక
పోలేదు. మనోవ్యధా పికాచి రాజయ్యగారిని పూర్తిగా వశం చేసుకొని
కొంతకాలంపాటు ఆయన బడుగు దేహంలో కాపురంజేసి, ఆయన్ని తన
క్షిప్తకౌటల్లోకి కృశింపజేసి చివరికి తానే జయించింది — భోజనానికి
తూట ని ముత్తు పోతనెట్లు పక్కకు ఒరిగి పోయిన రాజయ్య
పరి కోరికలు వెల్లడించుకున్న తృప్తికూడా మిగలలేదు.

సుందరమ్మగారి చోకం శతృవునయినా కన్నీరు కార్పించగలిగేది.
ఆ కీ మంటికి ఏకదారగా రోదిస్తూన్న అవిడను వోదార్చాలనే అభిమీ
తో జమీందారితో శ్యామసుందరీదేవి అంతస్తులు ఓగి స్వయంగా
చ్చింది. సుందరమ్మగారి దుఃఖం చూసి నోరుపిప్పి మాట్లాడలేక
పట్టి పరామర్శించటానికి కూడా మనసు ఒప్పుక మౌనంగా వుండి
పోయింది.

మధుపట్ల అత్యంత అనురాగంతో తోచిన నిర్ణయం చేసుకొన్న
శ్యామసుందరీదేవి దానిని సమయోచితంగా సుందరమ్మగారి ఎదుట వెల్ల
డించింది. "చూడండి పిన్నిగారూ! ఎవరు వోదార్చినా తీరే దుఃఖం
కాదు ఇది. మిమ్మల్ని విచారించవద్దని చెప్పటానికీకూడా నాకు నోచు
రావటంలేదు — మీరు అన్యదా భావించకపోతే ఒకమాట. మధుబాయి

గురించి మాత్రం ఏమీ దిగులు పడకండి.” క్షణం ఆగింది శ్యామసుందరీ దేవి — “మధువాని మా దగ్గర విడిచి చెళ్ళండి. పెద్దవాడే మీ దగ్గరకే వస్తాడు. మీ బిడ్డ మీకు భారం కాదనుకోండి. మరేమీ అనుకోరనే నమ్మకంతోనే అడగగలిగాను.”

సుందరమ్మగారు విభ్రాంతిగా చూసి తిరిగి కుమిలి కురిచి ఏవవ సాగింది.

“ఇప్పుడు మీరేమీ చెప్పవద్దు పిన్నిగారూ! అలాచింత కలుచి పంపించండి.”

సుందరమ్మగారి కళ్ళనుంచి జలజలా కన్నీళ్ళు రాతై తై టోడిస్తూ కంపిస్తున్న కంఠస్వరంతో అంది — “మిత్రీ! మీకు నేనేమి చెప్పగలను?”

శ్యామసుందరీదేవి అర్థంకాక చూసింది — “ఫర్వాలేదు! మీ మనసులో మాట చెప్పండి. నా దగ్గర మీరు జంకుతు

“పిల్లవాడు మీ ఒద్దికలో మీ బిడ్డలాగే పెరుగుతాడు. తల్లీ! కాని .... మన్నించమ్మా! ఆ పసివాడిని విడిచి లేసు.” కడుపులోమాట కాస్తా జారవిడిచి నిట్టూర్చింది ను — “ఎన్ని జన్మలెత్తినా మీ ఋణం తీర్చుకోలేము తల్లీ! దర్శనం చేసుకొంటూనే వుంటాడు.”

శ్యామసుందరీదేవి కించిత్తు ఆశ్చర్యపడింది. హృదయం చదవ గలిగి మారు మాట్లాడక మౌనంగా వుం చురుగ్గా, తెలివిగా వుండే మును చదివించి పెంచి పెద్దచెయ్య శ్యామసుందరీదేవిని అంతవరకూ ప్రయత్నించేసింది. కాని ఛోటిటి ఆపడను మరి అడగనివ్వలేదు — “నన్ను అంటూ సుందరమ్మగారు దీనంగా ప్రార్థనకురొంటే అమ్మైగా వారించింది — “అయ్యో! మన్నించటానికేముంది బిడ్డల్ని విడిచి వుండటం మనస్థానం సాధ్యమా? అపార్థం చేసుకోకుండా మీ కోరుతున్నాను

మనమన్నీ విడిచి వుండలేనని సుందరమ్మగారు చెప్పిన విషయం ఏమంత నిజమైంది మాత్రం కాదు. ఈనాడెంత దిక్కులేనివాడయినా మధు ఒకనాడు అప్పరూపంగా చూచుకునే తల్లిదండ్రుల అనురాగాలమధ్య అల్లారు ముద్దుగా వెరిగినవాడే శ్యామసుందరీదేవి దయార్థ హృదయంతో చేర దీమవచ్చుగానీ, ఆ సంస్థానంలో వాడు అనాడుదే కదా? .. అంటేకాదు స్వరీములై న రాజయ్యగారు అభిమానధనులు. పిల్లవాడిని పరాయి వ్యక్తుల యాధర్యాలకు విడవటం ఆయన ఎన్నటికీ అంగీకరించలేదు - "కలి భారు. లేదా ఇస్తులుంటారు. కంతంలో ప్రాణం వుండగా పసి విడిచిపెట్టను." - సుందరమ్మగారు దృఢంగా నిశ్చయించుకుని పది.

ంత విచిత్రంగానె నా మారిపోతుందనేది అనుభవించితే విషయం. ఈనాడు .... కీ ర్తనేములై న రాజయ్యగారి ఒక్కసారి పరి స్తే త్తణం విస్మయం కలగక మానదు. హయాంలో చల్లగా గడిచినకాలం చూసుండగానే మారి లంతోపాటు మనుష్యుల మారారు మనుష్యుల విలువలూ ము సర్వస్వతంత్రులై గృహయాజమాన్యాన్ని స్వీకరించిన న ఈనాడు కొడుకులూ, కోడళ్ళూ పనికిరాని పరాయి బ్రచేరినా తల్లిదండ్రుల అదరాభిమానాలతో తగిన గౌరవం అడబిడ్డ జానకి ఈనాడు అన్నా వడినెలముందు ఒదిగి మానుకూరాలు !

ణికి జరిగిన సత్కారాలు ఆవిడతోనే అంతరించిపోగా ఈనాడు పరాయిపంచ చేరిన బిచ్చగాళ్ళు ! తల్లిదండ్రులు లేని సిపాస్తులేని దొరా తరం గడిపివేసుకున్న రాగ్యపశాత్తా ఇ శ్శువుకుగానీ - పరిస్థితు

“మధు తటపటాఽస్తూనే అన్నాడు — “కాదు అమ్మమ్మా !
మన చెల్లి వుండిగా .”

సుందరమ్మగారు మధు మొహంలోకి చూస్తూ అన్నారు — “అ
జానం మీ అమ్మకే లేకపోయింది నాయనా ? ఇప్పు డేమనుకొంటే ఏం
ప్రయోజనం ?”

ఇక ఆ గొలుసుకోసం తను ఎంత ప్రయత్నించినా పీల్చేదు కాదోలు
— మధు కొంతసేపు మాట్లాడకుండా నిమిని వెళ్ళి పోయాడు.

మరొకసారి ....

లెక్కలు చేసుకుంటూన్న సూర్యాన్ని తొట్టనిండా సీళ్ళ తోడమం
సావిత్రి. సూర్యం పుస్తకాలు సర్దుకో బోతూంటే — “నేను తోడలాస్తే
అన్నయ్యా ! నువ్వు రాసుకో.” అన్నాడు మధు.

“వద్దు. నీకు చేతగాదు.” సూర్యం పుస్తకాలన్నీ సంచిలోకి పక్కి
స్తూంటే మధు నూతి దగ్గిరికి పరుగెత్తాడు. జామచెట్టు క్రింద సుగీల
ఒక్కతే కూర్చుని గులకరాళ్ళతో బువ్వాలాట ఆడుకొంటూంది. మధు
హుషారుగా చేద నూతిలో వేశాడు. ఎక్కడినుంచో దాంబులా పరుగెత్తుకు
వచ్చిన సుధ గట్టిగా అరిచింది. — “ఏయ్ మూగదానా! ఇటు ఇటు.”

మధు చటుక్కున తల తిప్పి చూశాడు. సుధ సుగీలను పడి
పోయేలా ముందుకు తోసి వెక్కిరిస్తూ, నపోటా చెట్లకేసి పరుగె తింది —
మధు గిలక మీది తాడు వదిలేశాడు. బోర్లాపడి పడుస్తూన్న చెల్లెల్ని లేప
దయ్యలేదు. శరవేగంతో సుధ వెనకే పరుగెత్తాడు.

సీళ్ళలో నిండి పైకి వస్తూన్న చేద జడ్రున జారి థాం మంటూ
సీళ్ళలో పడి మునిగి పోయింది. ఆ శబ్దానికి బయటికి వచ్చిన సావిత్రి తన
కళ్ళను తను నమ్మలేక పోయింది. మధు సుధ జడ గట్టిగా పట్టుకు నిల
దీశాడు — “ఈ సారి మా చెల్లిని వెక్కిరిస్తావా ? దానికి మాబయి రాక
పోతే నీకేం? నీకు బాగా వచ్చుగా ? ఇంకో సారి దాన్ని వెక్కిరిస్తే ఏం

చేస్తానో తెలుసా?" అంటూ జడ కాస్తా వూడి వచ్చేలా పైకి కిందికి వూపు తున్నాడు.

"ఏయ్! ఏమిటదీ? దాన్నెందుకు కొట్టున్నావ్?" సావిత్రి రెండం గల్లో వెళ్ళి పడింది. మఱు అప్పటికీ సుధ జుట్టు వదల్లేదు. మరోసారి కసిగా వూపాడు.

"ఇంకోసారి వెక్కిరిస్తావా? చెప్పు?"

"అమ్మా!" అంటూ బావురుచుంది సుధ. సావిత్రికి తగని కోపం వచ్చేసింది — "చాల్లే! వూరుకో."

ఇసురుగా మఱుని తోసి చూతున్న దగ్గరికి తీసుకొంది. భయంతో ఎర్రబిగిసిపోయిన సుధ తల్లిని కావాలించుకొని ఏడ్చేసింది. సుధ జడ వూడి పోయి వెంట్రుకలన్నీ చిందర పందరగా చెదిరి పోయాయి. బంతి పూలు నలిగి కింద రాలిపోయాయి. సావిత్రి మధుకేసి చూస్తూ కోపంగా అడిగింది — "ఏమిటి నీ పెంకితనం? వూరుకొంటూన్న కొద్దీ మితిమీరి పోతున్నావే! ఎందుకలా పిల్లని పుత్తపుణ్యానికి ...."

"అది మా చెల్లిని వెక్కిరించి తోసేసి పరిగుత్తుతోంది తెలుసా?" మఱుసుగా అన్నాడు మఱు.

"ఓహో! ఇంతోటి అందకత్తెనీ వెక్కిరిస్తే ఏం నష్టం వచ్చిందీ?" అంది సావిత్రి పెటకారంగా.

మఱుకీ మంకి పోయింది — "మీ అమ్మాయిని రెండు తంటే ఏం నష్టం వచ్చిందీ?"

సావిత్రికి ఉక్రోషం వచ్చేసింది — "గొప్పగా తయారవుతున్నావులే. చులకమ్మ కడుపున దురదకాడ పుట్టిందట. ఆ మహాతల్లి కడుపున నువ్వెలా బయల్దేరావు బాబూ!" అంది ఈసడింపుగా. గల్లంతువిని నువ్వు రమ్మగారు బయటికి పచ్చింది. సుధని మధు కొట్టి వుంటావనీ, అందుకే కోడలు ఆర్కాటం చేస్తోందని వస్తూనే గ్రహించింది. అయినా ఏమీ తెలిసి చానిలా అడిగింది — "ఏమైంద్రా?"

సావిత్రి రుసరుస లాడుతూ కూతురి జుట్టు సరిచిద్దూ - మాట్లాడ లేదు.

సుందరమ్మగారు మనవణ్ణి అడిగింది - "నువ్వుగాని సుధని కొట్టావా ?"

"అఁ కొట్టాను. ఏం? వూరికే కొట్టానా? ముందు అదేకదా సుశీలని తోసి పరిగెత్తింది ?"

సావిత్రి కోపంగా చూసింది - "చిన్నపిల్లలు ఏవో అడుకుంటారు. అట్లా ఏడ్చుకుంటారు. అంత మాత్రానికి పిల్ల జుట్టంతా పీకి నిలదీస్తావా?"

"అసలు సుశీ సుధతో ఆడనేలేదు. నీకు తెలుసా !"

"చీ? నీతో నాకు వాగుదేమిటి?" చీదరించుకొంది సావిత్రి - "రాపే వెధవముందా : ఇంకా ఏడుపెందుకు ? ఆ పిల్లతో అడుకోపోలేనేం ? ఈ సారి వెళ్ళు. కాళ్ళు విరగ్గొడ్తాను." అంటూ కూతుర్ని విసురుగా లాక్కో పోయింది. సుందరమ్మగార్ని చూసి మధు కొంచెం జడిసిసెట్టు నిలి బడ్డాడు.

"ఇలాంటి గోడవలు తేనెదని నీకు ఎన్ని సార్లు చెప్పాను ? ఒక్క ఇంట్లో పిల్లలు అస్తమానూ దెబ్బలాడుకో వచ్చునా ?"

మధు నిర్దోషిలా అన్నాడు - "అదికాదు అమ్మమ్మా ! సుధ సుశీలని .."

"పోనీలే. సుధ మాత్రం చిన్నది కాదూ ? పాపం దానికి ఏం తెలుసు ? అత్తకి చెబితే మందలించేదిగా ?"

మధు తప్పు చేసిన వాడిలా తల దించుకున్నాడు.

"ఇంకెప్పుడూ సుధని కొట్టకమ్మా! అసవసరంగా నిన్ను చెడ్డవాడం టాను."

మధు మాట్లాడ లేదు.

ఇంట్లో వాడాకానికి నీళ్ళులేవు. చేద వెళ్ళి మాలిలో మోపుంది. ఆ రోజు వంట వంట పార్వతిది. నీళ్ళులేవు వంట అలస్య మవుతోందని

విసుక్కుండి. పక్కంటి వాళ్ల దగ్గర చేదతెచ్చి నీళ్ళు తోడుకొని వంట చేస్తున్నంతసేపూ “పాడు మేళం — వెధవసాద” అంటూ విసుక్కుంటూనే ఉంది. సుధ పెంకిగా విశ్వనాథయ్య భోజనానికి వచ్చే వరకూ ఏడుస్తూ చూస్తుంది.

“ఎందుకు తల్లీ ఏడుస్తున్నావు !” అంటూ విశ్వనాథం సుధను ఎత్తుకొని బుజ్జగిస్తోంటే పార్వతి సావిత్రి ద్వారా విన్న సమాచార మంతా ఏకరువు పెట్టింది. అసలు జరిగిన దానికి విశ్వనాథయ్యకు తెలిసిన దానికి పోలికే లేకుండా పోయింది. మధ్య మధ్య బావ గారికి వినిపించేలా తలుపు చాటున నిలబడి సావిత్రి చూడ అందించింది. “సూర్యాన్ని నీళ్ళతోడ నిష్పల్వేదు సరిగదా తను ఒక్క చేదడై నా తోడవేదు. అంతలోనే నూతిలో ఎత్తేసి పరిగెత్తాడు.” సారాంశము — మమ బాగా పెంకితనం చేస్తూ పెద్ద వాళ్ళందరినీ ఢిక్కరిస్తున్నాడు. ప్రౌద్ధున సుధ ఏదో చేసిందని పంక పెట్టి దాన్ని చాపగొట్టి చెప్పలు మూశాడు. కేకలేస్తే ఎదురు తిరుగు తున్నాడు. నుద్వేంత అంటే నుద్వేంత అంటున్నాడు. కాబట్టి ఆ పిల్లవాడికి కాస్త మొగదాళ్ళ భయం ఉంటేనేగాని బావుండదు.

— విశ్వనాథానికి చాలా కోపం వచ్చింది. మమ గురించి చెప్పింది స్వయంగా తన భార్యే. పార్వతి ఎప్పుడూ అబద్ధం చెప్పదు. — ఆ కోపంతో అరుగు మీద సుశీలకు కబుర్లు చెబుతూ చూస్తున్న మమ వెకగాన కగా వెళ్ళి చెవి పట్టుట లేవదీశాడు. చెంప మీద ఛెచ్చు చరిచాడు. నిర్భాంత పోయిన మమ బాధతో బావురుమన్నాడు.

“నోచ్చుమ్ ! అల్లరి వెధవా ? పెద్ద వాళ్ళందరినీ ఢిక్కరించేంత మొనగాడివై పోయావేం ? జాగ్రత్త ! కాస్త కడుపులో భయం పెట్టుకు తిరుగు.” విశ్వనాథం — మళ్ళీ చెయ్యి ఎత్తవోతే కెప్పుమంది సుశీల. మమని మరోసారి హెచ్చరించి లోపలికి వెళ్ళి పోయాడు విశ్వనాథం — వెక్కి వెక్కి ఏడుస్తూ నిలబడ్డాడు మమ. సుశీల దగ్గరగా వెళ్ళి మమ చెయ్యి పట్టుకుంది. — ఏడవకన్నయ్యా !” సుశీల నేత్రాలు జాలిగా ప్రాధేయ పడుతున్నాయి.

మధు చొక్కాతో కళ్ళు ఒత్తుకుంటూంటే సూర్యం చచ్చాడు —
“ఏమైంది మధూ? ఏమైంది? ఏడుస్తున్నావా? ఎందుకురా?”

సుశీల చెంపమీద కొట్టుకొని చూపించింది.

“కొట్టారా? ఎవరు?”

చెయ్యి ఎత్తుగా పెట్టి చూపించింది.

“పెద్ద మామయ్యా? ఎందుకు?”

దానికేమీ జవాబు చెప్పలేక పోయింది సుశీల.

సూర్యం, మధు చెయ్యి పట్టుకొంటూ అడిగాడు — “మామయ్య నిన్నెందుకు కొట్టాడురా? ఏంచేశాడో?” మధు ఒక్కసారిగా మూర్ఛాన్ని కావలించేసుకున్నాడు. “అన్నయ్యా? నేనేమీ చెయ్యలేదు. మామయ్య పూరికే కొట్టాడు —” అంటూ ఏడ్చాడు.

సూర్యం చాలా సేపు ఏమీ మాట్లాడలేక పోయాడు. మన తల్లి, చెయ్యిపేస్తూ — “ఏదవరు తమ్ముడూ! అమ్మమ్మకి చెప్పాంగా?” అన్నాడు. ఆ సంగతి తెలిసినా సుందరమ్మగారు నిష్ఠూర్పటం తప్ప ఏమీ చెయ్యలేక పోయింది. జానకి మాత్రం కొంచెంసేపు చావగా ఎక్కడో అని కొంది.

“ఆ సంఘటనతో సుధ మీద మధుని చాలా కోపం పేరుకొంది. ఎప్పుడు కసి తీర్చుకుంటానో అన్నట్టు సుధకేసి ఎర్రగా చూశాడు.

*

*

*

ఆ రోజు పిల్లలంతా ఓదిలో చింతచెట్టు నీంద అడుగుకొంటూంటే మధు సుధని ఉద్దేశించి పరోక్షంగా పెక్కిరించాడు — “ఒరేయ్! మధు! ఒక అమ్మాయిని చూశాను. అది ఉత్త అబద్ధాలతో. ఓ! ఎన్ని వాటా చెప్పచుందో తెలుసా?”

“ఎవర్రా అది?”

సుధకేసి నెగజేశాడు మధు — “నీళ్ళు తెలీమరా? ఉంది. నా పండుకోతిలా ఉంటుంది. పెద్దవ పిల్లకజ్జా అదీనూ.”

సుధ విసురుగా లేచి నిలబడింది పిలకజడ ఎగిరి పడేలా.

“తెలిసిపోయిందిరోయ్ : నాకూ తెలిసిపోయిందిరోయ్ :” ఉత్సాహంగా అరిచాడు హరి.

“దానిది ఉత్త కుళ్ళుబోతు గుణంరా.”

“ఏయ్ బావా : నువ్వు నిన్నే అంటున్నావాకదూ !” ఉక్రోశంగా అడిగింది సుధ.

“నిన్నేంకాదు లేవోయ్ ? నువ్వే ఎర్రగా ఉన్నావా ఏమిటి” — మధు.

“నీకే పిలక జడ ఉందా ఏమిటి ?” — హరి.

“అయినా ఒరే హరీ! ఆ పిల్లది మరీ చెడ్డ గుణంరా ?”

“అవునోయ్ : చాలా చెడ్డ గుణం.”

“దానికి తొస్సి పన్నుకూడా ఉందిరోయ్.”

సుధ పళ్ళు కెలుక్కుంది. నిజంగా మొన్న పన్నొకటి వూడి పోయిందిగా :

“ఆ పిల్ల అందంగానే ఉంటుంది కదరా ?” — హరి అడిగిన దానికి వివరించేశాడు మధు — “ఆ పోదూ : సింగినదం. అదిగో — ఆ చెరువుగట్టున పేస్తోంది గాడిదపిల్ల - అందంగా లేదా ఏమిటి ?”

“మధూ - హరీ అరచుకొంటూంటే “ఏమిటా ?” అంటూ మరి సలుగురు పిల్లలు చేరారు.

“మధుగాడితో ఓ పిల్ల దెబ్బలాడిందిరా! అది అన్నలు మంచిది కాదు ....” వివరించాడు హరి సుధకేసి నైగ చేస్తూ. పిల్లలంతా ఘోషా మన్నారు.

“అలాగే. అలాగే. మా అమ్మతో చెప్పాను ఉండండి” — అంపరిగె తింది సుధ. హరికి కొంచెం భయం వేసింది — “ఒరేయ్ చుప్ మీ అత్త తిట్టదుట్రా !”

“ఓస్ ! ఎందుకు తిడుతుందేమిటి !”

“మరి మీ మామయ్య కొట్టదుట్రా !”

కొంచెం ఆలోచనలో పడ్డాడు మధు. సుధ వెళ్ళిందో లేదోనని చూశాడు.

సుధ పరుగెత్తుకు వెళుతోంటే సుందరమ్మగారు యెదురుపడింది.
“ఏమిటే ఆ పరుగు ? ఏమైంది ?”

“చూడు నాయనమ్మా ! బావ నన్ను వెక్కిరిస్తున్నాడు. నేను ఎర్రగా కోతిలా ఉన్నానట. నా జడ బెధవ పిలకలా వుందట. నేను అన్నీ అబద్ధాలే చెప్పుతున్నానట.”

సుందరమ్మగారు నవ్వింది — “అంతమాట అన్నాడూ ? రానీ ! నేను అడుగుతాను” — నాయనమ్మ వోదాల్చు సుధకి చాలలేదు — “ఛాహూ! నేను అమ్మకే చెప్తాను. అస్తమానా నన్నెందుకు వెక్కిరించా లేమిటి ?”

అంతలోనే మధు పరిగెత్తుకొచ్చాడు —

“ఉత్తనే అమ్మమ్మా ! నేను సుధని అనలా. కావాలంటే హరిని అడుగు.”

సుధ ఎగిరి పడింది. “నువ్వు నన్ను అనలా ? ఎర్ర కోతిలా ఉన్నావనలా ?”

“నువ్వు ఎర్రగా ఉన్నావుగానీ కోతిలా ఉన్నావా ఏమిటి అందంగా ఉన్నావుగా ?”

“నా జడ బెధవ పిలకలా ఉందన్నావుగా ?”

“నీ జడ పిలకలా ఏం లేదు. ఎంచుకొని పొడుగ్గా ఉంది.”

“నేను అన్నీ అబద్ధాలే చెప్తాననలేడూ ?”

“నిన్ను కాదే సుధా! మా క్లాసులో చదివే పిల్ల వుంది — అది అన్నీ అలాగే చెప్తుంది — అస్సలు నువ్వు అబద్ధాలు చెప్పవుగా ?” సుధని సమర్థించేసరికి మధుకి మెంకి పోయింది ఒక్క.

“ఏమో! నేను మా అమ్మకే చెప్తాను.” విసురుగా వెళ్ళబోయింది సుధ. సుందరమ్మగారు సుధ చెయ్యి పట్టుకొని మధుకేసి చూస్తూ — “నువ్వు ఎవరి నన్నావో నాకు తెలుసు. కానీ పాపం సుధ నీ వెళ్ళాడేకదా ?

పెళ్ళాన్ని అలా వెక్కిరించవచ్చునా? మొగుడూ — పెళ్ళాలు ఎక్కడేనా చెబ్బలాడుకుంటారా ?”

అప్పుడే వస్తూ సావిత్రి అత్తగారి మాటలు విని మొహం చిట్టించింది. — “గొప్ప మొగుడే దొరకాడు.” సుందరమ్మగారు కోడలికేసి చూడబోతే సావిత్రి మొహం తిప్పేసుకుంది. సుధ వాళ్ళమ్మ వెనకే వెళ్ళింది. — ఎవరో మందలించినట్లు మధు అడుగు చివరి కెళ్ళి కూర్చున్నాడు — “సుధ నీ పెళ్ళాం కాదుట్రా ?” అని అమ్మమ్మ చాలాసార్లు అంటూ వుంటుంది. పెళ్ళాం అంటే పెద్ద మామయ్యకి పెద్ద తల్లాగ — చిన్న మామయ్యకి చిన్న తల్లాగానే కాబోలు. అసలు సుధ పట్టి నప్పుడు అమ్మ “ఇది మా మధూ పెళ్ళామే” అందట. అందుకే దానికి గొలుసు కూట ఇచ్చేసిందట. పెళ్ళాం అయితే పోట్లాడుకోకూడదు కాబోలు. అవును. అత్తయ్యలూ, మామయ్యలూ ఎప్పుడూ పోట్లాడుకోరు. మరి సుధ ఎప్పుడూ తనతో జట్టు కట్టకుండా వెధవ అల్లరి పనులు చేస్తుండేం ? చక్కగా మాట్లాడితే తనుమాత్రం ఎందుకు వెక్కిరిస్తాడు ?”

*

*

*

“సుధా! మాట.” మధు అనునయంగా పిలిచాడు. “నాకేం మాట చెక్కర్లా!” చేతులు తిప్పేసింది సుధ. “అడుకుందాం పస్తావా ? నిన్ను ఎప్పుడూ వెక్కిరించనుగా ?”

“నేనేం రాను. నీతో నే నెసలు ఆడనే ఆడను.”

“అది కాదు సుధా !”

“ఛీ! పో!” నరుగెత్తింది పీడిలోకి.

మధుకి కోపం వచ్చేసింది. కాస్సేపు అలాగే నిలబడ్డాడు. మధు కూడా పీడిలోకి వెళ్ళేసరికి సుధని వెక్కిరిస్తూ రామూ కన్పించాడు. సుధ భయంగా చూస్తూ నిలబడివుంది.

“ఏయ్! ఎందుకురా మా సుధని వెక్కిరిస్తావ్ ?” మధూ కేకతో పరిగెత్తాడు రాము. వాడిని పీడి చివరి వరకూ తరిమి వచ్చాడు మధు.

మధూ పసి హృదయంలో సుధ పట్ల ప్రత్యేక అభిమానం. సుధకో చిత్రమైన స్థానం లేకపోలేదు. ఒగ్గుకొంటూ తిరిగి వస్తే, సుధ మధు

కేసి చూడనై నా లేదు. వాటితో కలుర్లు చెప్తూ ఇసుకతో గూళ్ళు కడూ కూట్చుంది. మఱాకి చిర్రెత్తుకొచ్చింది. కసిగా సుధ కట్టిన గూళ్ళన్నీ తన్నుకొంటూ నడిచాడు. సుధ దిగున లేచి నిలబడింది— “నా గూళ్ళెందుకు పడగొట్టావు ?” అంటూ అరిచింది.

“ఈ గూళ్ళు నాకేం బాగాలేవు”

“నా గూళ్ళు బాగాలేకపోతే నీకేం?”

“చీ : అందంగా లేకపోతే వుంచుకోటం ఎందుకు ? నేను అందంగా కట్టపెట్టనా ?”

“నాకేం అక్కరలేదు.”

“అయితే నువ్వే అందంగా కట్టుకో.”

“అందంగా కట్టుకోనే కట్టుకోను.”

“మళ్లా పడగొట్టేస్తాను.”

“మా అమ్మతో చెప్తాను.”

“చెప్పుకో.”

“నిజంగా చెప్పేస్తాను.”

“చెప్పుకోవోయ్ మహా ! ఎవడికి భయం ? మీ అమ్మతో కాదు, మీ నాన్నతో చెప్పుకో.”

“చెప్పుకో—చెప్పుకో—చెవులెక్కదీసుకో!”

“మందారాకు తెస్తా—మందు చేసుకో!” అంటూ పాటకూడా సాగించాడు.

“ఉండు, పెదనాన్నతో చెప్తాను” సుధ పరిగెత్తింది— టక్కున పాట ఆపేరాడు మఱు. “మహా ! మహా ! మాట,”— ఎంత అరచినా సుధ లెక్కించలేదు. మఱూ భయంగా హావీవాళ్ళ ఇంటికేసి పరుగెత్తాడు.

విశ్వనాథం అంటేమాత్రం మఱూకి చాలా భయం— కారణం అతను మఱు పెంకితనాన్ని అజగదొక్కురానని కంకణం కట్టుకుని చీటికి మాటికి మఱు చీపు దారుణంగా చిట్లగొట్టటమే.

“ఇప్పటి నుంచి యింత చాడీ వెధవ్వీ అయితే ఇక నువ్వేం పనికి వస్తావురా?” అంటాడు విశ్వనాథం. మరీ కోపం వస్తే — “దిక్కులేని వెధవ్వీ వేలెడులేవు. ఇంత తలతిరుగుదా నీకు ? కాస్త గుణం, గుటూ వంటపట్టించుకొని నాలుగు ముక్కలు నేర్చుకోకపోతే ఇక దాగుపడ్డట్టే” అంటూ హుంకరిస్తాడు. సుందరమ్మగారు ఆ మాటలు వినటం వట్టిస్తే ఆవిడ మనస్సు విల విల్లాడిపోయింది — “వాడికి కాస్త చురుకుపాలు ఎక్కువ. చిన్నవాణ్ణి పట్టుకొని ఎందుకునాయనా అటువంటి మాటలు ?” అన్నదానికి విశ్వనాథం ఒక్కసారి ఉగ్రుడై పోయాడు — “చిన్నవాణ్ణి చిన్నవాడిలా వదిలేస్తే ఎల్లకాలం చిన్నవాడుగానే వుంటాడా ఏమిటమ్మా ? నీ అండ చూచుకునే వాడు కోతిలా తయారవుతున్నాడు. భయానికూడా మందలించనివ్వవు. ఇలాగే పెరిగి పెద్దవాడైతే ఇక చిప్పా, కర్రా చేతికి రిసుకోవలసిందే. మరేం లేదు.”

సుందరమ్మగారు తిరిగి మూట్లాడలేకపోయింది. పోనీ మనపడికే నచ్చచెబుదామంటే మధు ఎన్ని బోదించినా దురుసుతనం, ఆ పెండ్లి ఓవూ బిల్లా మానుకోడు. ఒళ్ళు అప్పగించి చెబ్బలు వోచ్చుకుంటాడుగాని ఒక మాటపడి నోరుమూసుకోడు.

మధూ అన్నానికి రాలేదని సుందరమ్మగారు కలగాటపడింది. మిట్టమధ్యాహ్నం వేళ సూర్యాన్ని ఓదిరోకి పంపించింది. ఎంతమంచి స్నేహితుల ఇళ్లు గాలించినా మధు కన్పించలేదు. అన్నీ వెడలిన తర్వాత తోటలోకి వెళ్లాడు సూర్యం — మధు సపోటా చెట్టునీంద పండుటాటల్లో పడి నిద్రపోయినాడు. సూర్యం తట్టిలేపితే ఉలిక్కిపడి లేచాడు — “సుధ ... సుధ .... చెప్పేసిందా! మామయ్య ఏం చేస్తున్నాడు ?” కంంగారు కంంగారుగా అడిగాడు. సూర్యం మధు చెయ్యిపట్టుకొని లేవదీస్తూ అన్నాడు — “మామయ్య అసలు పూళ్ళో లేడులే. రెండు రోజులపరమా రావటం అమ్మమ్మ చెప్పమంది. లేచిరా !” — మధు కళ్లు నులుముకున్నాడు. “సుధ చిన్నత్తకి చెప్పలేదూ?”

“ఎందుకు చెప్పలేదు? అమ్మమ్మచూడా నిన్ను తిడుతోంది. అయినా నువ్వు దాని గూర్కొందుకు పదగొట్టావ్? ఇలాంటి పనులు చేస్తే కొట్టరా ఏమిటి?”

మధు బిక్క మొహం వేశాడు.

“రావేం?”

“నేను రాను నాకేం అకలిగాలేదు.” సూర్యానిక జాలి వేసింది. “పర్వాలేదులే, మామయ్య లేడుగా? ఇంకెవరు కొశతారు?”

మధు, సూర్యం మొహంలోకి ఆశగా చూస్తూ అన్నాడు. “అయినా అన్నయ్యా! మనం ఒడిందారుగారింటికి వెళ్ళిపోతాడదూ? అమ్మగారి వచ్చేయమన్నారుగా?”

మధు పొద్దుటి నుంచీ పీదులన్నీ తిరిగి తిరిగి అకలి కనుపుతో సంగా తోటలోకి వెళ్ళి సపోటా చెట్టుకింద కూర్చున్నాడు. అన్నం తీసి తానికీ ఇంట్లోకి వెళ్ళామా అంటే మామయ్య చితగ్గొవలాడనే భయం అక్కడనుంచి కదలనివ్వలేదు—నిశ్శబ్దంగా కూర్చుంటే మధు షాహాలు త్యామసుందరిదేవి సన్నిధికి వెళ్ళిపోయావి.

“అమ్మగారే అయితే దగ్గర నిలబడి మరీఎన్నో భలహారాలు తిని పించేవారు కదూ? పద్మావతి అయినా కావలసినవి పెట్టేది” మధు కళ్ళల్లో నీళ్ళు తిరిగాయి— తను వెచ్చేస్తోందే— “వెళ్ళిపోతావా మధువాటా మళ్ళా ఎప్పుడొస్తావు?” అంటూ రాగిణి చూడా ఏడ్చింది. అమ్మగారు వచ్చేయమన్నారు కదా? అక్కడికి వెళ్ళిపోలే? మధుకి అప్పుడప్పుడూ ఒడిందారుగారి సంస్థానంలోని విషయాలన్నీ జాపకం వస్తూనే వుంటాయి. ఆ రాసేపూ డిగాలుపడి చూపుని అంకలో ఏ పిల్లవాడో పిలిస్తే అంతా మర్చిపోయి పరిగెత్తుతాడు.

“రేపడేంరా?” అన్నాడు సూర్యం విసుగ్గా.

మధు దీనంగా చూశాడు— “నేను అమ్మగారి దగ్గరికి వెళ్ళిపోతా అన్నయ్యా!”

“అమ్మమ్మ పంపుతుందేమిటి?”

“అమ్మమ్మ కేమీ తెలీదు. ఇక్కడనలు ఏం చావుందనీ! అస్తమానూ అత్తలు తిట్టటం, మామయ్య కొట్టటమూనూ. కృష్ణుడు, సుదా మాట్లాడనే మాట్లాడరు. చీ ! ఇక్కడనలు ఏం చావుందనీ!” మధురీ విరక్తి కలిగింది. సూర్యం మాట్లాడలేదు. మధురీ అందరిమీద కోపం వచ్చింది. ఇంట్లోకి వెళ్ళేసరికి కృష్ణుడూ, సుదా, సుశీలా మధ్యాన్నం అన్నాలు తింటున్నారు.

“చిన్నత్త అన్నాలు పెడుతోంది. నువ్వు పెళ్ళి కూర్చో” అంది సుందరమ్మగారు పొడిగా. అన్నం తింటేగాని వాణ్ణి ఏం మందలించ కూడదని అవిడ వుద్దేశ్యం. మధు ఒప్పుకోలేదు. “అత్తయ్య నాకు సరిగ్గా పెట్టదు. నువ్వేరా అమ్మమ్మా!”

“చా ! రప్పుడు వెధవా! అత్త ఎందుకు పెట్టదు ?”

“నీకేం తెలీదు అమ్మమ్మా! మొన్న కృష్ణుడికి నెయ్యి పేసి నాకు దణేసింది చిన్నత్త. వాడి కెప్పుడూ పెరుగు వేస్తుంది. నాకూ అన్నయ్యక్కా నీళ్ళ మజ్జిగ పోస్తుంది.”

“చార్లె నోరుమూసుకో” కసిరింది సుందరమ్మగారు.

అంతా వింటూనే వుంది సావిత్రి— “ఆ పిల్లలెందుకూ నోరు మూసుకోవటం ? మేమే నోళ్ళు మూసుకోవాల్సిన రోజు వచ్చింది. మీ మనపడేం వెర్రివాడుకాడుగ్గి మీరు సమర్థించడానికి. పేరెడురేడు ఎన్ని అబద్ధాలో చూడండి.”

మధు సిసింద్రిలా లేచాడు - పెద్దమామయ్య ఊళ్లో లేచన్న సంగతి అంతర్గతంగా మరీ ధైర్యానిచ్చింది. “అబద్ధాలా? నేనా ? ముందు నువ్వు మజ్జిగ పోయబోలే నేను వద్దనలేదూ ? అప్పుడు పెద్దత్త జడపేసు కుంటూ ఎచ్చి— ‘పోనీ కొంచెం పెరుగువేద్దా !’ అంటే ఏదూ పేళావు?” అంతటితో వూరుకోక గది గుమ్మంలో కూర్చుని ఏదో కుట్టు కుంటూన్న పాక్షతిని చూస్తూ అన్నాడు -- “ఏం పెద్దత్త ? నువ్వే చెప్పు నేను అబద్ధమాడానా?”

“అబ్బ ! ఏదో అయిందిగాని పూరుకుందూ - నేను సాక్ష్యమా ఏమిటి నీకు ?” అంది విసుగ్గా పార్వతి. సావిత్రికి తల రీసేసినట్టయింది

— “సూర్యానికి ఎన్నిసార్లు అన్నం పెట్టలేదు? ఎప్పుడైతే నా ఇలా కల్పించి చెప్పాడా?” అంది వుండబట్టలేక. మధు అతి తేలిగ్గా నవ్వేశాడు.
— “హా అన్నయ్యకైతే ఏం చేస్తానో తెలీదులే.”

మధు ధోరణికి సుందరమ్మగారు భయపడింది. దిక్కులేక చేరిన చోట దెబ్బలాడి తినాలంటే ఒప్పుతుందా? పరిస్థితి వీడి వెళ్ళుడు అర్థమౌతుంది? దిగలునడి కూర్చున్న సుందరమ్మగారికి ఒకనాటి పైభవం కళ్ళముందు కదులాడింది — ఆ మహాయుధు వున్న రోజుల్లో ఇంట్లో దేనికి కొరత వుండేది కాదు, అంతా తన ఆధికారం! — తన పెత్తనం! కోడల్నిదూ కూతుళ్ళలాగే మనులుకునే వారు. కల్యాణి చచ్చినప్పుడల్లా అంతు లేనన్ని మర్యాదలు పడేవి. “నేను పరాయిదాననా ఏమిటరా,” అని మొక్కుకుంటూన్నా వినకుండా ఎడిన లిడ్డరూ కలిసి ఏనో ఒంటలూ వాల్చులూ చేస్తూనే వుండేవారు. ఆ నాటి అనురాగాలన్నీ చచ్చినవాళ్ళతోనే అంతరించి పోయాయి — ఈ నాడు కల్యాణి బిడ్డలకు కడుపునిండా కూడలేదు. “ఆమ్మమ్మా! అన్నం పెట్టవా?” చిక్కమొహం మేనుకు నింపనాడు మధు.

సుందరమ్మగారు రక్షణంగా మనవడి మొహంలోకి చూసింది. ప్రొద్దున్న చిద్దన్నలలాడా తినని మధు, నీరసంగా ఎంకిన తోటకాకడలా వాడి దిగజారి పోయాడు. అతి వాధ వాడి మొహంలో కొట్టపచ్చిగట్టు కన్పిస్తోంది. సుందరమ్మగారికి గుండె తరుక్కు పోయింది. — అయినా తెచ్చి పెట్టుకున్న చాతిన్యంతో — “నేను పెట్టను. ఎక్కడికి పోరాలో పో! నా మాట నీకింత చెక్క లేనప్పుడు నీ గురించి నే నెందుకు నాధ పడాలి! ఏమీ చెయ్యను. వెళ్ళు, వెళ్ళవేం?” అంటూ అరిచింది.

“నిన్ను నేనేం చేశానేమిటి!” మధు గొంతు ఏడుపులో పూడి పోయింది.

“ఇంకా ఏం చెయ్యాలి? ఎవరేం చేసినా అడక్కుండా, తిరిగి జవాబు లివ్వకుండా నోరు మూసుకు వూరుకోవాలని చెప్పానా? నా మాట నువ్వు ఎప్పుడైతే ఖాతరు చేశావా?”

“మరి నేనే అబద్ధా లాడుతున్నాన .... ని ....”

“మరి లేదు. గిరి లేదు. — వెళ్ళు”

“నేనేం వెళ్ళను. ఆకలి పేస్తోంది. అన్నం పెట్టు.”

“నేను పెట్టనని చెప్పానుగా? వెళ్ళవేం?”

“ఎక్కడికీ వెళ్ళనేమిటి ?”

“ఎక్కడికో పో. ఈ వూళ్ళోలేకుండా పో !”

మమ గిరుక్కున వెనక్కి తిరిగి — “అయితే వెళతానులే.”
ఒకటి పరుగు తీశాడు.

“ఒరేయ్ ! మహా ! మహా ! రారా ! అన్నం పెడతాను రారా !”
నుండిరమ్మగారు పొలికేకలు పెడుతూ పీడి గుమ్మం వరకూ వెళ్ళింది.
అన్నంకే మహా మాయ మయ్యాడు. నిర్ఘాంతపోయి నిలబడింది. ఆవిడ
గుండెలు దడదడ కొట్టుకున్నాయి. “అసలే దుడుకు వెధవ. నిజంగానే
పోతావా ఏం ఖచ్చ ?”

“అయ్యో ! వాచ్చెందుకు బెదర గొట్టావమ్మా ?” జానకి కూడా
నొక్కుచుంది. పీడి పెంట మాటిమాటకీ గాలిస్తూ గుమ్మంలో నిలబడింది.

ఇళ్ళన్నీ చాటి, పీఠులన్నీ చాటి ఎక్కడికో పిచ్చివాడిలా నడిచి
పోతున్న మమ — ఎదురుగా వస్తూన్న వ్యక్తిని చూశాడు — అకస్మా
త్తుగా భయం భయంగా నిలబడ్డాడు.

“ఎందుకురా ఇలా వచ్చావ్ ?”

“ఎ .... ఎ ... ఎవరు ?”

“ఎవరేమిటి? నువ్వే. ఇక్కడ తిరుగుతున్నా వెందుకు ?”

“ఘోరికేనే మా .... మయ్యా !”

“ఘోరికేనే ఏమిటి? నిజం చెప్తావా? తగలనీవున్నావా? కోతి
వెధవా? నీకు తోక ఒక్కటే తక్కువ.”

మమ మూట్లాడలేదు.

“నేను ఘోర్ రేనని పీఠులట్టుకు తిరుగుతున్నావ్ కదూ
అంతేనా? మూట్లాడవేం ?”

“కాదు మామయ్యా! అమ్మమ్మ తిట్టిందని.”

“నీ ఎత్తులు నాకు తెలుసులేరా! నడు ఇంటికి.”

“ఆ గరనలో పిల్లలా విశ్వనాథాన్ని అనుసరించాడు మధు —
మధుకి అపుకోలేనంత దుఃఖ మొచ్చింది.

అకలి బాధలో ఒళ్ళు తూలిపోతోంటే చొర్కాలో కళ్ళు చుడుచు
కొంటూ నడిచాడు. విశ్వనాథం దారిలో మరేమీ పక్కరించలేదు. —
ఇంటికి వస్తునే “అమ్మా సువా!” అంటూ కేక పెట్టాడు. అనుకోని
విధంగా ఊరునుంచి విచ్చేసిన విశ్వనాథం రాకట దాదాపు ఇంట్లో
వాళ్ళంతా చావిట్లో కొచ్చారు. స్తంభం చాటున నిలబడి ఉన్న మధుని
చూసింది జానకి. — “అమ్మా! అడుగోనే మధు. ఏంరా? అక్కడ నిల
బడ్డావ్. రావేం?” అంది సంభ్రమంగా.

సుందరమ్మగారు గబగబా మధు దగ్గిరకి వెళుతూ — “మూలమీద
సకి ఏదో అన్నాసని అలా అన్నం తినకుండా వెళ్ళిపోవటమేనా?”
అంది మందలింపుగా.

మధు స్తంభాన్ని అనుకొని మాట్లాడకుండా నింజనన్నాడు
“ఓహో! అందుకే నేనుటి అలా వీధులట్టుకు తిరుగుచున్నాడు? ఏ
ఇలారా?” కటువుగా పిలిచాడు విశ్వనాథం. మధు కదలేదు.

“పెదనాన్నా! బావ పొద్దున నా గూళ్ళన్నీ పాడు చేశారు ....
మరేమో ఇందాకా అమ్మనికూడా తిట్టాడు” ముద్దుగా పెదనాన్న చెంపలు
చేతులతో రాస్తూ చెప్పింది సుధ.

“ఆ ఏదో అయింది లేట్టూ! ఎన్ని అనుభవించటం లేట్టూ?
అందులో ఇదొకటి. ఈ మాత్రానికి చుగవ్లాకదాదా చేనికి?” గొడవలేదు
తనకు నచ్చని దానిలా, సహనవంతురాలిలా .... అంది సావిత్రి, తం
దగ్గిర నుంచి.

“నువ్వే కదమ్మా పెదనాన్న రాగానే చెప్పమన్నావు
మాటలతో, తుపాకి చూసిన పక్షిలా తప్పుబట్టోయింది

ఏగా సుందరమ్మగారి వెనక్కు నడుస్తున్న మధుని చూస్తూ గర్జించాడు విశ్వనాథం — “ఒరేయ్! అగు. చిన్నతని తిట్టావా?” — బిత్తరపోయిన మధు తల అడ్డంగా వూపాడు.

“సుధ గూళ్ళు పాడు వేశావా? నిజం చెప్పు” — మధు మాట్లాడ లేక పోయాడు.

“చిన్నవాణ్ని అంతగా నిలవెయ్యటం ఏమిటి? పిల్లలు అల్లరి పనులు చెయ్యరా?” తనలో తను సణుక్కొంది జానకి. వెధవ గోడవంతా నా చెండుకన్నట్టు తన గడిలోకి వెళ్ళిపోయింది పార్వతి.

“ఏంరా మాట్లాడవ్?” సుధని దించి దగ్గరగా వస్తోంటే — మధు భయంగా సుందరమ్మగార్ని చుట్టబెట్టేసుకున్నాడు — “అమ్మమ్మోయ్! అమ్మమ్మోయ్!”

“ఇక నుంచి అలాంటి పనులు చెయ్యకుండా నేను చూసుకుంటాను గాని — ఈ సారికి ఛాపుకో నాయనా!” ప్రాధేయపడింది సుందరమ్మగారు.

— “అద్వై! అలాక్కాదు. వాడికి భయం వుండి తీరాలి.” సరిగ్గా దేవుడు పంపినట్టే వచ్చాడు సీతాపతి. సంగతంతా గ్రహించి సమర్థింపుగా గాడు — “పోనీ చిన్నవాడితో ఏమిటిలే అన్నయ్యా! నాలుగేళ్ళుపోతే బుద్ధి వస్తుంది.”

విశ్వనాథం కిస్తుమన్నాడు — “మొక్కె వంగందే మానై పంగు తాదట్రా? పీడి అల్లరి ఎంతకనీ భరించటం?”

“భరించక ఏం చేస్తాం?” అన్నాడు సీతాపతి.

“సరే! భరించండి” అని గదిలోకి వెళ్లి పోయాడు విశ్వనాథం. మధుకి సీతాపతి దేవుడిలా కనపడ్డాడు.

*

*

*

మధుని ఎదుర్కొందోన్న ప్రశ్న ఒక్కటే — “సూర్యం నీలాగే న్నావా?” అంటారు అంతా. నిజమే, అన్నయ్య తనలాగ ఎవ్వరి లాడడు. మామయ్యచేత చెట్టులు తినడు. ఎవరేం చేస్తున్నా చుంటాడు. సూర్యం అలా ఎందుకు వుంటాడో మధుకి

సహన—సోకోల్యాలకు సూర్యానికి సూర్యమే సా.
అన్యాయాన్నీ విమర్శించడు. ఇంట్లో ఎన్ని పనులు చె.
మాట్లాడకుండా చేసేస్తాడు. చెల్లెల్ని దగ్గర కూర్చోబెట్టుకొని
సూర్యం దినచర్యల్లో ఒకటి. తమ్ముడు దెబ్బలు తింటూంటే
పోతాడు. మధుని దూరంగా తీసుకుపోయి వోదార్చుతూ తనుకూడా
వటం కన్నా ఏమీ చెయ్యలేడు. తాతగారు వున్న రోజులలో పస్తుఫారం.
చేరిన సూర్యం శ్రద్ధగా చదువుతూ థర్డు పారంలోకి వచ్చాడు. ఎక్కడ
వుంటాడో తెలిసి సూర్యాని—ఎక్కడ పడితే అక్కడే వుండే మఱి
పోలికెక్కడ ?

*

*

*

పాఠశాల తరపు చుట్టాల పిల్లలిద్దరు చదువుల నిమిత్తం ఆ ఇంట్లో
ప్రవేశించటంతో మరకొన్ని చికాకులు తల ఎత్తాయి. ఆ పిల్లలలో ఒకడు
పాఠశాలకి స్వయంగా అక్క కొడుకు. పేరు పీర వెంకట వరప్రసాద.
సత్య సాయి నారాయణరావు, ఏదో ఒక మైలున్నర పొడగు వుంటుంది.
చూడటానికి సన్నగా, తెల్లగా సోగలాగి ముద్దువస్తూ వుంటాడు. పయ
స్సుకు తగ్గట్టుగా లేక కొంత నాసిగానే కన్పిస్తాడు. చదువు సంధ్యలలో
మాత్రం మంచి తెలివితేటలు కలవాడు. భూమనుంచి వచ్చిన సాయం
త్రమే సంచిలోంచి పుస్తకాలన్నీ బయట పేసుకు కూర్చున్నాడు. "నేను
చదువుకోటానికి వచ్చాను సుమా!"— అన్నట్టు.

ఇక రెండోవాడు పాఠశాలకి వదినగారి చెల్లెలి అడబిడ్డ తోటికోడలు
బామ్మరిది. మొత్తానికి దగ్గరి సంబంధమే మరి. వాకి పేరు మాత్రం
చక్కటిది. మదనగోపాల్ — గోపాలుడు గోపాలుడిలాగే చెల్లూ
చేమలూ పట్టుకు గెంతుతున్నాడనీ, వాకికి చొత్తిగా చదువుసంధ్యలు వంట
బట్టటం లేదనీ—విశ్వనాథం అల్లరి చెదవల్ని భయభట్టలతో వుంచగల
డనే నమ్మకంతో మదన గోపాలుడి బామ్మ వాణ్ని పాఠశాల దగ్గరకు
పంపింది. దృఢంగా, పొడుగ్గా, చలాకీగా వుండే మదనుడికి వీధులట్టుకు

కూలిన గోడలు

హా సరదా ! కొంతవరకూ ఇష్టాలు ఏకమవ్వటంతో
 ఒకీ తొందరగా స్నేహం కలిసిపోయింది.

ఎ తెలివితేటలు విశిష్టమైనవి. ఏదీ ఎక్కువసేపు చదవనక్క-
 ఱు పాఠాలు చెప్పతోంటే శ్రద్ధగా, కుతూహలంగా చింటాడు.
 మిసిసుకి నచ్చినప్పుడు ఇంటి దగ్గర నురోసారి చదువుకుంటాడు
 తే. పుస్తకాల దుకాణం సర్దేసి వీధిలోకి పరుగు తీస్తాడు — అందుకనే
 మదనా - మదనూ ఎప్పుడూ అడుక్కుంటూనే కనిపిస్తారు. వాళ్ళని
 చూస్తోంటే సత్యన్నారాయణం ఏడుపొచ్చినంత పని అవుతుంది. బుద్ధిగా
 కూర్చుని చదువుకోవాలనీ, అల్లరి పిల్లలతో ఆడితే పాడై పోతాననీ పార్వతి
 పిన్ని చేసిన దోధ ధిక్కరించే సాహసం లేదు వాడికి. ఒక్కోసారి వాడి
 సరసన కృష్ణుణ్ణి చూడ బలవంతంగా రెండు అంటించి మరీ కూర్చోబెడు
 తుంటి సాపత్రి. అదే సత్యన్నారాయణకి కొండంత తృప్తి.

ఒకసారి ....

“సత్యన్నారాయణా ! అడుక్కువటానికి పిల్లలంతా పచ్చేళారు. నువ్వు
 చూడరావా ?” స్నేహంగా పిల్చాడు మధు సత్యన్నారాయణ తల
 అడ్డంగా తిప్పుతూ అన్నాడు — “నేను చదువుకోవాలి మా పిన్ని తిడు
 తుంది.”

“రాత్రికి చదువుకుంటాంగా ?”

“ఏమో ! అస్తమానూ చదువుకుంటే ఎక్కువే చదువు వస్తుందట.”
 సర్దిగా ఆటలకి పిలిస్తే సత్యన్నారాయణ ఎప్పుడూ రాదని మధుకి
 కోపం వచ్చింది — “ఓహో ! చదువుకో, బాగా చదువుకో, ఒరేయ్ !
 మదనా ! సత్తిగాడు చూడరా ! బోలెడు చదివేసుకుంటున్నాడు —” పొలి
 కేక పెట్టాడు. మదన గోపాలం పరిగెత్తుకు ఎస్తూ — “రావేంరా మధూ !
 అందర్నీ పిల్చుకురావాలని నువ్వేగా అన్నావ్ ? ఎంతకీ రావేం ?” —
 అన్నాడు.

“సత్తిగాడు రానంటున్నాడూరా ?”

“పిదెప్పుడూ ఇంతే. ఎంత చదివినా చాలదు” సత్యన్నారాయణకి

ప్రకాశం వచ్చింది - కోపంగా అన్నాడు - "నాపేరేం సత్తిగాడు కాదు. పీడ పెంకట పరప్రసాద సత్యసాయి నారాయణరావు. తెలుసా?"

"నావే లేనాయ్ - రావు. అందుకనే ఎప్పుడూ అడుకోటానికి రావు" పక్కుమన్నాడు మధూ. మదనుడికేసి చూస్తూ - "అయినా పీణ్ని సత్తిగాడంటేనే చాగుంది కదరా?" అన్నాడు వెటకారంగా.

"నిజమే చాలా బావుంది..." వంత పాడాడు మదన్. నన్నెం అలా పిలివద్దు" బచ్చితంగా అన్నాడు సత్యన్నారాయణ.

"మా ఇద్దం. అలాగే పిలుస్తాం. నువ్వెవడివోయ్ సత్తిగా మాచి చెప్పటానికి? కదురా మదనా?" సత్యన్నారాయణకి ఏడుపే వెచ్చేసింది. బింకింగా అన్నాడు - "నేను పలకను."

"నువ్వు పలకవా? ఓహో! మధు పగలబడి నవ్వాడు - "ఒరేయ్! మదనా! వీడు పలకరా? నీ దగ్గర బలశం వుంది కదూ? ఎంచక్కా వీడి పీపుమీద రాసుకో. ఎక్కాలపి చేసుకో. తెల్లగా కూడా వున్నాళ్ళే. కలం అయినా రాస్తుంది."

"నిజమేయో! నా దగ్గర ఎర్రసుద్ద వుంది."

మధూ - మదనుడూ పగలబడి నవ్వుకొంటూంటే. సత్యన్నారాయణ ఏడుస్తూ ఇంట్లోకి వెళ్ళిపోయాడు.

నవ్వుటం అప్పజేసి మదనుడన్నాడు - "ఒరేయ్ మధూ! పార్వతి పెద్దమ్మ వస్తుందేమోరా! పారిపోదాం."

"వస్తే రానీరా! ఇప్పుడు మనమేం చేశాం?" మదనుడు, మధూ చెవి మీదికి ఒంగి గుసగుస లాడుతూన్నిట్టు భయంగా అన్నాడు - "వాణ్ని ఏడిపించాం కదరా?"

"ఓన్! వాణ్ని మనమేం ఏడిపించాం?" నిర్భయంగా అన్నాడు మధూ - "వాడే ఏడ్చాడు."

మదన గోపాల్ కి దేవరహస్యం దోభపడింది. అనుచున్నట్టుగానే పార్వతి సత్యన్నారాయణని వెంటచెట్టుకొని కోపంగా వచ్చింది. మదనుడు రాస్తూ దూరంగా వెళ్ళి నిలబడ్డాడు. మధూ మూత్రం చీడిలమీద కూర్చు న్నాడు నిర్భయంగా. వస్తునే అంది పార్వతి మధూని పుద్దేశించి - "ఏం

అబ్బాయ్! రోజురోజుకీ పెత్తేగి పోతున్నావే. వీణ్ని ఏడిపించావుట దేనికి ?”

“అదేమిటత్తా ? నేనెలా ఏడిపిస్తాను వాణ్ని ? వాడూ నా అంత వున్నాడుగా ?”

“ఆ ఉన్నాడు, తిండికే, నీమీద తిరగబడటానికి కాదు. వాణ్ని నీకుని హాస్యాలు చేస్తే ఏడవడూ ?”

“నన్ను ఎంతమంది హాస్యం చేసినా నేను ఏడవను.”

“అందరూ నీవంటి మొండివాళ్ళే అయితే ఇక అఘోరించినట్టే. అసలు సత్తిగాడని వెక్కిరించావుట దేనికి ?”

“వాడి పేరు అదేగా అత్తా? నువ్వు అలాగే పిలవ్వా ?”

“నే నేదో ముద్దుగా పిల్చుకొంటుంటే ...”

“పాపం సత్తిగాడంటే ఎంత ముద్దే అత్తా!”

పార్వతికి ఒంటికి కారం రాసుకున్నట్టు అయింది. ఒక వైపున తను మందలిస్తూ వుండగానే మళ్ళా సత్తిగాడని పిలవటం ఎంత అవమానం పార్వతికీ! పార్వతికి ఒళ్ళు మండిపోయింది. “బావుంది నాయనా పరస! దిక్కులేని వాడని చేరదీస్తే పెంచిన పేరు నిలబెట్టేలాగే వున్నావ్ ... ఏంరా గోపాలం? నువ్వు ఆకతాయిగా తిరుగుతున్నావు కదూ ?” పార్వతి కోపం మదన గోపాలం మీదికి వుళ్ళింది. “నువ్వు చదువుకోసం వచ్చావా? ఆటలకోసం వచ్చావా? వెధవ గంతులూ నువ్వునూ.”

మదనుడు కొంచెం భయపడ్డాడు .. “కాదు పెద్దమ్మా! అసలు నేను చదువుకొంటూంటే మధాయే నన్ను ..”

“పిలిస్తే పరుగెత్తుకు వెళ్ళిపోవాలా? రానని చెప్పలేవా ? -” మదనుడు మాట్లాడలేదు.

మధు గర్వంగా అన్నాడు - “రాకపోతే నాకేం భయమా? పెద్ద తోటలో జమీందారుగారి అమ్మాయిలతో ఎన్నో ఆటలు ఆడుకున్నాను. తెలుసా ?”

“అయ్యో ! సంబరం ! అడుక్కుతిన్న బ్రతుక్కి కూడా ఆహంకారమే” చేతులు తిప్పుకుంటూ పసురుగా వెనక్కి తిరిగిన పార్వతి అత్తగార్ని చూసి గతుక్కుమంది.

సుందరమ్మగారు కోడల్ని పన్నెత్తి పల్కరించలేదు. సరాసరి మనవడి దగ్గరికి వెళ్ళి వాణ్ణి జుట్టు పట్టుకు ఒంగదీసి పీప్లమీద చెళ్ళు చెళ్ళన తగలనిచ్చింది. “పెంకి వెధవా! నీకు ఎన్నిసార్లు గడ్డి పెట్టాను? అడుక్కుతినే వెధవ్వి అణిగి మనిగి పడివుండక ఎదురు తిరిగి షాదం పెట్టుటంటావా? ఎప్పుడునా నీకు బుద్ధి వస్తుంది?” అంటూ ఇంకా ఇంకా అంటుంది. పార్వతి రుసరుస లాడుతూ అంది — “ఇప్పుడు ఎవరే మనస్థిరని అలా బాదుకుంటారు? ఎవరిమీద కోపం వుంటే వాళ్ళమీదే తీర్పుకొకూడదూ?”

“ఎవరి మీద తీర్పుకుంటే ఎవరు వూరుకుంటారు తల్లీ! ఎవొచ్చి వాడేగా అందరికీ లోకువ? అడగటానికి అమ్మా లేదు అయ్యా లేడు.”

ఎప్పుడూ అమ్మమ్మ కోపం ఎరుగని మధు ఆశ్చర్యంతో ఏకవడం కూడా మర్చిపోయాడు. ఏడుపు రాబోయినా సత్తిగాణ్ణి, పెద్దత్తనీ చూసి దెబ్బల ధాటికి పీపు అప్పగించి శమాయించుకున్నాడు.

సుందరమ్మగారు మనవణ్ణి చూరంగా లోక్కుపోయి దగ్గరికి తీసుకునేసరికి మధు అమ్మమ్మ కడుపులో తలదాచుకుని పెక్కిపెక్కి ఏడ్చాడు.

* * *

కూలిన గోడలు కూలినట్టే వుండవంటారు. పెట్రించిన జానకి అదృష్టరేఖ తిరిగి బాగుపడే శుభసమయం అసన్నమైంది - జానకి భర్త వెంకిట్రాపు. విశ్వనాథానికి పంపిన కబురు ఆ ఇంట్లో ఎవరి కే విధంగా తోస్తేనేం మైత్రానికి అందరికీ సంతోషమే కలిగింది.

“దాని కష్టాలు గట్టెక్కాయి భగవంతుడా!” అనుకొండి సుందరమ్మగారు. చెమ్మగిల్లిన కళ్ళు ఒత్తుకొంటూ - ఆవపిల్ల కాపురం బాగు కి అంత బాధ లేదు. మరో నాలుగేళ్ళు వోచ్చుంటుంటే మగ 1కో ధూళికో పెరిగి పెద్దవాళ్ళవుతారు — సుందరమ్మ గారికి

గుండెలమీది కుంపటి దిగి చల్లారిపోయింది — జానకి భర్త వెంకట్రావు విషయంలో ...

పెరుగుట విరుగుట కొరకే కాదా ?

జానకి అత్తగారు చావు బ్రతుకల్లో మంచానపడి గతమంతా తల పోసుకుంది. గుణవంతురాలైన కోడలిపట్ల ఆవిడ అమానుషమైన ప్రవర్తనకు సిగ్గుపడి చాదతో పుమిలిపోయింది. పిల్లల్ని గన్న తల్లయివుండి కూడా ఆవిడ ఘోరంగా కొడుక్కి కోడలికీ కాకుండా చేసింది. అసలే అంతంత మాత్రంగా వున్న కొడుకు పూర్తిగా వేశ్యలోలుడై ఇల్లా వాకిలి పట్టకుండా తిరిగాడు. ఆ స్తిపాస్తులన్నీ హరించిపోతేంటి కొడుకు అనాధాగ్యాళపాలై తిరగటం తల్లికి కనువిప్పు కలిగిందింటి --- కానీ పరిస్థితి ఆవిడ చెయ్యి జారిపోయింది ఏనాడో.

తల్లిని దిక్కురించి తన సర్వస్వం ఒక దేవతకు భారాదత్తం చేశాడు. కొడుకు పాపం పండిపోయింది. దుఃఖ పూరితమైన జానకి నిట్టూర్పు ఏ ఇలదేచ్చుకో సెగలై పొగలై తగిలింది. జామచెట్టు కింద జానకి చిన్నదబొట్టు చాలినచోట పచ్చని బంగారుగడ్డి మొలిచింది. వెంకట్రావు ఆరాధించే దేవతకీ దాదానమైన పూహ వచ్చింది. ఆదమరచి నిత్రదోషాన్ని ప్రియుడి సమీపంలో కమ్మని పాలగ్లాసు పుంచి వెళ్ళి పోయింది - కళ్ళు మూసుకుని పాలు తాగిన పిల్లి ఆ కళ్ళు తెరవకుండానే క్రింద పడింది. పాలగ్లాసు భక్కుని బద్దలైంది. తృక్కిపడి లేచిన వెంకట్రావు ఎదురుగా తక్కువ కన్నిస్తూన్న దృశ్యానికి విభ్రాంతి పడ్డాడు. దాని అంతరార్థమేదో గ్రహించిన వాకిలా పొలికేకలు పెట్టాడు. తన దేవత నిజ స్వరూపం తెలుసుకోగలిగిన వెంకట్రావు ప్రళయ దుమ్రుడై లేచాడు. వెంకట్రావుని చంపి అతని ఆ స్తిపాస్తులన్నీ వెంటనే స్వాధీనం చేసుకో తానిని ఎత్తుగడపేసిన వుంపుడుగతై ప్రాణభయంతో ఆ రాత్రికి ర తే పారిపోయింది. వెంకట్రావులో మానవత్వం మిగిలేవుంటి — ఆ సుటన ఆతనిపై తీవ్రంగా పనిచేసింది. - ఫలితం జానకి ప్రార్థన చింది.

నిండు హృదయంతో అత్తవారింటికి ప్రయాణమైంది జానకి. జానకి వెళ్లేరోజు సుందరమ్మగారికి మహా పర్వదినం. మమి స్నేహితుల కళ్ళనుంచి కకరకాల పువ్వులు తెచ్చి పెద్ద దండ కట్టి జానకికి ఇచ్చాడు.

జానకి అతి ఆప్యాయంగా మమి నుదురు ముద్దు పెట్టుకుంది. కంతా విప్పి మాట్లాడలేక కళ్ళతోనే ఎన్నో బోధలు చేసింది — కొరగా బయల్దేరుతున్న జానకి వెంట సుశీలను పంపటానికీ సుందరమ్మగారికి సచ్చితేదు. కన్నీళ్ళతో కూతుర్ని గుండెలకు హత్తుకొంది. అన్నలకూ వదినలకూ పేరు పేరునా చెప్పి తల్లికి మనసులోనే సమస్కరించి మేనా ఎక్కింది జానకి. కొన్ని సంవత్సరాల తదనంతరం సిగ్గుల పెళ్ళికూతురై లలి దిలచుకొంది.

*

*

*

ఇంట్లో అప్పనంగా తిని తిరుగుతూన్న పిల్లలందరినీ చూస్తూన్న కొద్దీ విశ్వనాథానికి ఏదో వూహ పుట్టుకొచ్చింది. తండ్రి, హయాంలో ఒక వెలుగు వెలిగి మోడ్రే పోయిన పెరటి తోటను పునరుద్ధరించమని సీతావతిని పురమాయింపాడు — “కాస్త పొద్దుపేలేచి పిల్లలందరినీ తనికెళ్ళి, తోట పని చేయించు. ఆ పెరిడంతా అలా అనవసరంగా పోవటం ఎందుకూ?” అన్నాడు.

సీతావతి మారు మాట్లాడటండా తలవూపాడు. కీర్తి శేషురెడ్డి రాజయ్యగారి మొక్కల పెంపకంలో విశేషమైన ఆసక్తి ఉండేది. కళ్ళ చెట్లు — కూరపాదులూ — పూల మొక్కలూ అన్నింటినీ సమానాధి మానంతోనూ చూసేవాడాయన. తోట పెంపకానికి కావలసిన మంచి పత్తనాలు — ఆరోగ్యకరమైన ఎరువులూ జమీందారు సంస్థానంలో ఉచితంగా లభిస్తూ ఉండేవి. పూర్ణో కావలసిన సదుపాయాలను మంచి పరుకులనీ ఉండేది.

రాజయ్యగారి తోటలో నాటిన ఏ విత్తూ మొలకెత్తకుండా మట్టిలో లిసిపోలేదు. ఫలితం — పదిమందికీ పండిపెట్టటండా తమ స్వంతానికే దుక్కోలేదు. కూర పోపుట కరవేపాకు దగ్గున్నుంచి ఏనుగు తలకాయ

అంతేసి మామిడికాయల వరకూ బంధువులేకాదు — స్నేహితులేకాదు
వూళ్ల జనమంతా ఏదో విధంగా అనుభవించిన వాళ్లే.

ఖర్మవశాత్తు రాజయ్యగారు మనోవేదనపాలై తోట పెంపకాన్ని
గర్వ క్ష్యం చేయటంతో తోట పెత్తనం స్రవ్యక్షంగా కొడుకుల చేతికి,
రోక్షంగా కోడళ్ళ అధికారంలోకి వచ్చేసింది. కమ్మటి కరేపాకు చూసి
లోయటం సాఫిత్రికి నచ్చలేదు. అపురూపంగా ఎదిగే మామిడికాయలు
పంచిపెట్టటం వార్షిత్తికి గిట్టలేదు — తోటలో నుంచి ఏవీ అడగటానికి
రావద్దని తోటికోడళ్ళిద్దరూ ఆ వచ్చే వాళ్ళతో ఖచ్చితంగా చెప్పేశారు —
“ఇదేం ధర్మసత్రం కాదు నాయనా! మేమూ, కాస్త కుటుంబీకులమే.
మాకున్నదంతా గొప్పలకు పోయి మీకు పంచిపెట్టుకుంటే రేపు మమ్మల్ని
పలకరించే వాడయినా కనిపించదు. వూళ్ళోనుంచి మాకేమయినా వచ్చి
ఉంటోందా? ఎందుకలా చీటికి మాటికి సిగ్గులేకుండా అడుక్కుంటారు?”
— ప్రాసత్రి సణుగుడు పూర్తి అయ్యేసరికి ఆ వ్యక్తి మరి కనిపించేవాడు
కాదు.

తల్లిదండ్రుల ద్యాస మళ్ళించడానికి పిల్లలిద్దర్నీ తీసుకు సంస్థానా
నికి వెళ్ళిన రాజయ్యగారూ — సుందరమ్మగారూ — స్వగ్రామం నుంచి
జానకి వ్రాసిన ఉత్తరం — “సుశీల బొత్తిగా పిచ్చిదానిలా ఉంది. మూగదై
పోతుండేమోనని నాకు భయంగా ఉందమ్మా!” అన్న విషయం చదువు
కుని మతిపోయిన వాళ్ళలా బయల్దేరి వచ్చారు ఒకసారి. అక్కడ ఉన్న
నాలుగు రోజుల్లోను అత్తా కోడళ్ళ కొత్తగా తోట విషయంలో మాట
లనుకోవటం జరిగింది. ఎవరో నిమ్మకాయ కావాలని వచ్చి సుందరమ్మ
గార్ని అడిగారు. ఆవిడ ఎప్పట్లాగే పాలేర్ని పిలిచి “వాళ్ళకెవరికో
నిమ్మకాయలు కావాలట. మంచిది చూసి ఒకటి కోసి యిచ్చిరా!” అంది.
వాడేదో ననుగుతూంటే — “వెళ్ళవేంరా?” అంటూ కసిరి మరి పంపిం
చింది. అంతా వింటూన్న పార్వతి వెళ్తున్న పాలేర్ని వెనక్కి పిలిచి అ
గారితో అంది “ఇప్పుడు తోటలోని వేవీ ఎవరికి ఇవ్వటందేదు
వచ్చిన మనిషి నెవరో వెళ్ళమని చెప్పమనండి.” సుందరమ్మగారు
పోయింది — “ఎవరికి ఇవ్వటందేదూ? అడేమిటి?”

“అంత ఆశ్చర్యం దేనికీ ? ఇక ఏళ్ళ తరబడి ఇలా దాన ధర్మాలు చేసుకుంటూ కూర్చోటమేనా ?”

సుందరమ్మగారికి ఏమీ అర్థం కాలేదు — “దాసధర్మాలు చేసుంది ? ఎప్పుడూ మీ మామగారు ఇస్తూనే ఉంటారుగా ?”

“అలాగే ఇప్పుడు ఇవ్వటంలేదు మరి.”

“చిన్న నిమ్మకాయకే ?”

సావిత్రి అందుకుంది — “ఇవ్వాలని నిమ్మకాయ. రేపు దబ్బ కాయ. ఇక పూళ్ళో ఎవళ్ళ కేసి కావలసినా మనమే మహా రాజులం. అలాగే వుంది చూస్తే ...” కోడళ్ళ గడుసుదనానికి సుందరమ్మగారు నిర్దాంత పోయింది. వాళ్ళని దిక్కరించి మాట్లాడలేని దానిలా ఉండిపోయింది. నిమ్మకాయలకోసం పచ్చిన మనిషి సరాసరి రాజయ్యగారి దగ్గరికే వెళ్ళి ఫిర్యాదు చేశాడు. “ఏమరా ? నిమ్మకాయలు లేవన్నారట?” పొలి కేక పెట్టారాయన.

భార్యమణి దోధతో విశ్వనాథంలేచి వెళ్లాడు — “నిమ్మకాయలు బజార్లో లేవా?” అన్నాడు తండ్రిని ఉద్దేశించి — రాజయ్యగారు ఆశ్చర్యంగా కొడుకు మొహంలోకి చూశారు. “ఏమిటి విశ్వం, కొత్తగా మాట్లాడుతున్నావు ?”

“కాకపోతే ఏమిటి? ఇలా అప్పునంగా ఎన్నాళ్లు పంచి పెడతాం ?” రాజయ్యగారి కేమీ అంతు పట్టలేదు.

“మీ కేమీ తెలీదు నాన్నా! బజార్లో నిమ్మకాయలు ఉన్నాయి. ప్లీట్లకు కొనుక్కోగల శక్తి ఉంది. అయినా ఇక్కడికే వస్తారు. ఏమిటిది ?”

కొడుకు అధికారానికి రాజయ్యగారు నిర్దాంత పోయారు. కొడుకుతో మరి ఘర్షణ పడటం ఆయన కెంత మాత్రం ఇష్టంలేదు. నెమ్మదిగా పీడి గుమ్మం దగ్గరికి సవించి నిమ్మకాయ కోసం ఎదురు చూస్తూన్న మనిషితో

— “నిమ్మకాయ బజార్లో కొనుక్కో బాబూ! వెళ్లు” అనేసి గిర్రున వెనక్కి తిరిగాడు.

తండ్రి వెనక విశ్వనాథం — “పోనీ ఈ సారి ఇవ్వమంటాను. కాని ... మరెప్పుడూ రావద్దని చెప్పండి” అన్నాడు.

రాజయ్యగారు అడ్డంగా తల తాటించాడు — “వద్దు వద్దు విశ్వం! ఇప్పుడే పొమ్మంటే తప్పకుండా బజార్లో కొనుక్కోవటం నేర్చుకుంటాడు. లేకపోతే నిమ్మకాయ వాడకమైనా మానుకుంటాడు.” ఆయన కళ్ళు చెమ్మ రించబోతే అతి కష్టమీద తమాయించుకొని వాలుకుర్చీలో కూలబడి పోయాడు.

కొద్ది రోజులలోనే రాజయ్యగారికి తోట ఉండన్న సంగతి అంతా మర్చిపోయారు. రాజయ్యగారి మరణంతో — అప్పట్లో రాజయ్యగారికి తోట ఉండేదన్న జ్ఞాపకాలుకూడా మాసిపోయాయి.

కాసే పూసే తోట సమ్మె చేసింది. రాజయ్యగారి తదనంతరం తోటలో ఒక్క పిందె వెయ్యలేదు. ఒక్క పువ్వు పుయ్యలేదు. చెట్లన్నీ మోళ్ళయి నిలబడ్డాయి.

తోటను పునరుద్ధరించే భారాన్ని సీతాపతిమీద వేశాడు విశ్వనాథం. ఆరోజు సాయంత్రమే సీతాపతి పిల్లలందరినీ దగ్గరికి పిల్చాడు — “రేపటి నుంచి మనం తోటపని ప్రారంభించాలిరా!” అన్నాడు స్ట్రోంగా. పిల్లల కేమీ అర్థంకాలేదు — మమి అడిగేశాడు.

“తోటపనేమిటి మామయ్యా?”

సీతాపతి నెమ్మదిగా చెప్పాడు — “మీరు చిన్నపిల్లలప్పుడు మన పెరటితోట కన్నుల పండువుగా ఉండేదిరా? నాన్న పోయాక దాని గోడవే పట్టించుకోలేదు. రేపటినుంచి మళ్ళా బాగుచెయ్యటం మొదలు పెడితే కొన్నాళ్ళకి కాస్త దారిలో పడుతుంది.”

“అయితే మనం ఏమేం చెయ్యాలి బాబూ!” ఉత్సాహంగా అడిగాడు మదన్.

“మీరంతా రోజూ చీకటితోనే లేస్తారా?”

“ఓ. అర్ధరాత్రయినా లేచిపోతాం నాన్నా ?” కుతూహలపడ్డాడు కృష్ణుడు.

“మీరంతా ప్రతిరోజూ కష్టపడి పనిచేస్తే ఈ పర్వకాలం వెళ్ళేసరికి చూడండి, మన తోట ఎలా వుంటుందో : — తోటపని మొదలుపెడితే ఎంత సర్దాగా వుంటుందనుకున్నారేమిటి? చెట్ల కన్నిటికీ మొదళ్ళు గుల్ల చెయ్యాలి. మంచి ఎరువు వేసుకోవాలి. చక్కగా ఎరువు మసకే తయారు చేసుకోవాలి.”

“ఎలా మామయ్యా ?”

“నే చెప్తా : తర్వాత పుల్ల విరిగిపోయిన కొమ్మలన్నీ కొట్టి పారెయ్యాలి - దక్షిణం వేపున నీళ్ళుజల్లి నేల తవ్వాలి. అక్కడ కూర పాదులు పెడదాం.”

“రాత్రికి వర్షం వస్తుంది మామయ్యా! వాగా మబ్బులు పట్టాయి?” అన్నాడు సూర్యం.

“వర్షంవస్తే ప్రమేలేదు. నేల రేలిగ్గా తెగుతుంది. రాళ్ళన్నీ ఏరి పారేసి విత్తనాలు నాటాలి.”

“అవును మామయ్యా! మొక్కలన్నీ పెద్దవై పోతే బోరెడు కూర గాయలు కాస్తాయగదూ ? నేను జమీందారుగారి తోటలో చూశాను. ఆ తోట ఎంత దావుంటుందనీ :”

“మన తోటనికూడా అంత వాగా తయారుచెయ్యాలి మీరు.”

మదన్ అడిగాడు — “ఏం విత్తనాలు నాటదాం బావా?”

“నీకు ఏం కూరలు యిష్టమో చెప్పు ?”

“వీడు వంకాయకూర తెగ తింటాడు మామయ్యా : సత్యన్నారా యణ కేమో టమేటాలు బాగా యిష్టం. పచ్చిపిఠావా తినేస్తాడు.”

“మరి నీకు ?”

“నాకు అన్నీ యిష్టమే.”

“బాగా యిష్టమేదో చెబుడూ !”

“కొబ్బరికాయ. మా అన్నయ్య చెప్పడంగానీ వాడికి దీరకాయలందే బాగా యిష్టం.”

సీతాపతి నవ్వాడు : “ఒరేయ్! కొబ్బరిచెట్టు అన్నీ నువ్వే శ్రద్ధగా చూడాలి.”

“నాకు చిలకడదుఁపలు యిష్టం నాన్నా!” అడగకుండానే చెప్పాడు కృష్ణుడు.

“అవి ఎలా పండుకాయేమిటి?”

“మనకి శ్రద్ధ ఉంటే అన్నీ పండించ వచ్చురా! ఈ సంవత్సరానికి దుంపల సంగతి వదిలేద్దాం.”

కృష్ణుడు మొహం అర్థజా కాసులా తయారైంది, మధూకి జాలి వేసింది : “పాపం దావడి ఎలా మామయ్యా?”

“బజార్లో కొనుక్కుంటాం కదురా! ఏం నీకు కోపం వచ్చిందా?” సీతాపతి కొడుకుని బుజ్జగించాడు.

“మరి పూలమొక్కలన్నీ ఎండిపోయాయి కదూ దాదాయ్?”

“ప్రప్యరెండుకు నాన్నా? మనం పెట్టుకోంగా?”

“ఉన్నర్తా, పెద్దర్తా, సుచా, సుశీలా వాళ్ళంతా లేరేమిటి?”

“అసలు అన్నిటికన్నా ముందు పూలమొక్కలపనే చూడాలిగ్గా! గులాబీ చెట్లు ఎండిపోతున్నాయి. మల్లెమొక్కలన్నీ మరుగుజ్జు వాటిలా తలవారయ్యాయి.”

“అకు చూసెయ్యాలి మామయ్యా? నాకు తెలుసు.”

“అవును. అకు దూస్తే బాగా ఎదుగుతాయి.”

“మామయ్యా! అక్కడి జమీందారుగారి తోటలో తెల్ల గులాబీలు ఎంతో చక్కగా ఉంటాయి. అలాంటి మొక్కలు మనమూ పేద్దామా?”

“తెల్లగులాబీ మనకు ఉండనే ఉండరా! సపోటా చెట్లకి వెనుక వేపు మడిలో అన్నీ తెల్లగులాబీలే. తోటంతా ఎందుకో పాడై పోయింది. రోజూ ఉదయం, సాయంత్రం మీరంతా ఒళ్ళువంచి సనిచేవారంటే మనకు కాయలూ, పళ్ళూ, పువ్వులూ కొల్లలేకదా?” పిల్లలందరూ ఉత్సాహంతో గంతులేశారు. “ఎప్పుడు లేవినా లేచిపోతాం.”

“అసలు నాకు నిద్రే పట్టదు.”

“నేను గునపంతో బాగా తప్పగలను.”

“బాబాయి ఏసరి చెప్పినా చేసిపారేస్తాను.”

ఆ క్షణాన వదిలే తోటంతా తవ్విపారేశేలా ఉన్నాడు పిల్లవాడు. మధురై తే ఆ రాత్రి నిద్ర పట్టలేదు. పట్టిన కొసేపూ తోటలో చెట్లపై గంతులేస్తూనే వున్నాడు. మధుకి చక్కటి కలకూడా వచ్చింది. తోటలో అచ్చం పడ్డావరీవాళ్ళ తోటలాగే ఉంది - తను దిర్జాగా పళ్ళు కోసి స్నేహితు లందరికీ పంచిపెట్టేస్తున్నాడు. పువ్వులు తీసికెళ్ళి కనపడిన అడవాళ్ళందరికీ యిచ్చేస్తున్నాడు. సుధ కూడ తన పక్కనే ఉంది “ఇదిగో సుధా! నీకు ఈ పువ్వు” అంటూ నాగరంవంటి తెల్ల గులాబీ యిచ్చాడు. సుధ సవ్వింది.

మధుకి చల్లటి గాలికొట్టి మెలుకువ వచ్చింది. మందుపారొంది వర్షం దబదబా పడుతోంది.

“నిజమే వాన వచ్చేసింది!” అనుకుంటూ అమ్మమ్మ పంచె కప్పుకొని చూస్తూ పడుకున్నాడు. మవనిగోపాలం గురు కొడుకున్నాడు. స తిగాడూ, కష్టిగాడూ ఇద్దరూ దుప్పట్లో ఉండల్లా చుట్టుకు పడుకున్నాడు. మధుకి ఎంత కళ్ళు మూసుకున్నా నిద్రరాలేదు దొడ్లోంచి కోడి కూత వినిపిందింది. కప్పుకున్న పంచె విసరి పారేసి లేచి కూచున్నాడు. నెమ్మదిగా చిన్నత్త గదిముందుకు వెళ్ళి నించున్నాడు. “దొత్తిగా చీరటిగా ఉంది. అత్త తిడుతుందేమో!” — పిల్లలా చెప్పి తిరిగి అమ్మమ్మ పక్కలో చూసిపోయాడు.

“లేవవేంరా? అసలు నిద్రపోనన్నావ్?” మదనుడు రెక్క పట్టుకు పూపి లేవదీశాడు. మధు కళ్ళు ములుములొని చూశాడు - తెల్ల తెలవాయితోంది. అమ్మమ్మ మట్టిగ చేస్తూన్న చప్పుడు వినిపిస్తోంది. సన్న సన్నగా తుంపల్ల పడుతూనే ఉన్నాయి. ఈడుచుగాలి ఓస్తూ చలి చలిగా ఉంది.

“మరి మామయ్య ఏడి?”

“ఇంకా లేవలేదు. గుమ్మం దగ్గరికి వెళ్ళి నువ్వు పిలు. లేస్తాడు.”

మధు తలుపులమీద కొడుతూ - “మామమ్మా! తెల్లారిపోతోంది.

“టపని చేద్దాం అన్నావుగా?” అన్నాడు గట్టిగా.

మెలకువగానే పడుకొనివున్న సీతాపతి బద్ధకంగా ఒత్తిగిల్లాడు —
“యరందరూ లేవండి! నే నెంతసేపు? వచ్చేస్తాను.”

మధు హుషారుగా మంచాలకేసి పరిగెత్తాడు.

“ఒరేయ్! లేవరేంరా?” దుప్పటి లాగటంతోనే సత్యన్నారా
యణ లేచిపోయాడు - మధు హడావిడికి సూర్యం లేచి పక్కనర్ది కూర్చు
న్నాడు. జారిన దుప్పటి నెమ్మదిగా పెక్కి లాక్కోబోతున్న కృష్ణుణ్ణి
కనిపెట్టి గట్టిగా అరిచాడు మధు — “అమ్మదొంగా! లేవకుండా ఇంకా
పడుకోంటున్నావా?”

కృష్ణుడు విన్నించుకోకుండా ముసుగు తన్నాడు. చిలకడదుంపలు
వెయ్యటం వీలుకాదన్నప్పుడే వాడిలో ఉత్సాహమంతా చచ్చిపోయింది.

“లేవపేంరా? మళ్ళా పడుకున్నావ్?”

కృష్ణుడు ముసుగులోంచే జవాబిచ్చాడు—

“నేను రాను. నా చిలకడదుంపలు కాస్తాయా ఏమిటి?”

“అయితే? మరి నువ్వు ఇంకేమీ తినవా?”

“నాకేం ఆక్కర్లేదు.”

“నీ మాటలన్నీ ఉత్తడేగాని. లేవరా?” మళ్ళా దుప్పటి లాగి
పారేశాడు మధు.

కృష్ణుడు ఒక్క పొలికేక వేశాడు - “అమ్మా! వీడు చూడమ్మా!
నన్ను పడుకోనివ్వడంలేదు.”

గుమ్మంలో నిలబడిన సీతాపతి - “ఇంకా పడుకోవటం ఏమిటా?
అందరూ లేచారు నువ్వూ లే.” అన్నాడు సావిత్రికొస్తూ.

కొడుకు ఫిర్యాదు విన్న సావిత్రి పొయ్యి దగ్గర ఉండి అంది -
“వాడికసరే రొంపగా ఉంది. పళ్లంలో తడుస్తూ ఏం పని చేస్తాడు? కావా
లంటే సాయంత్రం వెస్తాడు. ఇప్పుడు వాణ్ని పడుకోనివ్వండి.”

దొడ్లోకి వెళుతూ మరదలి మాటలు విన్న విశ్వనాథం వెన్నీ-
తిరిగి చావిడ్లోకి నాలుగడుగులు వేశాడు — “పోనీ వాణ్ని లేపకండి !”

“ఉ తది మామయ్యా ! వాడికి లొంపలేదు, ఏమీలేదు. షూరకేనే
పడుకున్నాడు” ధైర్యంగా అనేశాడు మధు.

“నోరు మూసుకొని నువ్వు వెళ్ళవోయ్, చాడే వస్తాడు సాయంత్రం”
విశ్వనాథం దొడ్డిపేపు వెళ్ళిపోయాడు.

మధు పళ్ళు నూరుకున్నాడు—“కష్టిగాడెందుకు రాడు ? పర్రాగా
పడుకుంటాడా ? అయితే మనిం కూడా వెళ్ళొద్దురా గోపాలం” అన్నాడు
కసిగా.

‘వాడు సాయంత్రము వస్తాడటగా ?’

‘మనమూ సాయంత్రం వెళదాములే.’

“పెదనాన్న తిడతాడురా !”

సూర్యం చిన్న చిన్న గుసపాలూ, పారలూ మోసుకు వచ్చాడు.
వాటిని చూస్తూనే మధుకి సరదా వేసింది.

“పోనీ రండ్రా! మనమే సోదాం — దొంగ కష్టిగాడు చూడు.
ఎత్తువేసి పడుకున్నాడు.”

నీరా బయల్దేరబోతుంటే పార్వతి రానేవచ్చింది.

“—ఒరే ! సత్యం నువ్వెక్కడికిరా ? అసలే అర్చకం పెళవ్వి,
నువ్వేం పని చేస్తావురా ?” అంది. పిల్లలా జాచకోవాలని ప్రయత్నిస్తూన్న
సత్యన్నారాయణ గతుక్కుమన్నాడు. రాత్రి పార్వతి వాడికి చెప్పినే
చెప్పింది—పనీ గినీ ఏమీ ముట్టుకోవద్దని — అది వాడికేం వచ్చలేదు.
చక్కగా అందరితో కలిసి, తోటలో మట్టిలో ముక్కిలపని చెయ్యాలని
మహా సరదాగా ఉంది. అందుకే తను వెళుతున్నట్లు పిన్ని గ్రహించు
తుండేమోనని లేచింది మొదలు మౌనవ్రతం సాగిస్తూ నించున్నాడు. నీరా
బయల్దేరబోయేముందే పిన్ని అటంక పెడితే వాడికి ఏడుపు వచ్చేంత
పసపంది.

“పర్వాలేదు పిన్నీ ! నేనూ వెళతాను” నసిగాడు. పార్వతి ఒప్పుకో
లేదు — “ఒద్దు బాబూ! నీ చెయ్యో కాలో విరగొట్టుకుంటే మీ ఆమ్మ

నాకుబడి దేవుళ్ళాడుతుంది. చదువుకుంటావని పంపించి గాని, మాకు చాకిరీ చెయ్యమనా ఏమిటి ?”

సత్యన్నారాయణ కర్రలా బిగిసి నిలబడిపోయాడు.

“సరే ! పదండి” అంటూ సూర్యం బయల్దేరటంతో మధు గట్టిగా అన్నాడు — “పదరా గోపాలం ! అన్నయ్యా, నుచ్చా, నేనూ చాలమా ? ఈ డొంగ వెనవలు అసలు రానేవద్దు.”

సత్యన్నారాయణ వాదగా చూశాడు.

కీషిగాడి దుప్పటి కదపలేదు.

సీతాపతి చూపించిన చోటల్లా చకచకా తవ్వి పారెయ్యటం — గంప పో మట్టిరానులెత్తి మోస్తూ పల్లాలు మెరక చెయ్యటంతో ప్రారంభమైంది రోటని. చేసింది ముగ్గురే అయినా ఆ పూట చాలా దిబ్బలు పల్లార్లోకి పడిచాయి. పని బాగా సాగింది.

సూర్యుడు సరదాపడి పైకి లేచి వస్తున్నాడు. “నేను చెప్పినట్టు గొయ్యిరిసి ఇక ఈ పూటకి పని ఆపండిరా !” అన్నాడు సీతాపతి ఇంటికేసి వెళుతూ.

“దాబాయి పెళ్ళిపోయాడురా ! మనమూ పోదాం, గొయ్యి రేపు రద్దారెస్తూ ! ఆరిలేస్తుంది.” విసుక్కున్నాడు మదనగోపాలం.

“రేపు ఇంకోపని — గొయ్యి తియ్యటం ఎంతసేపురా ? మీరు తప్పండి. నేను మట్టి తీసేస్తాను..” ఉత్సాహం కనపర్చాడు మధు. మధుకి కూడా ఆకలి దహించుకుపోతోందిగానీ .... గొయ్యి తీసేస్తే ....

“రేపే నా మనమే చెయ్యాలి. ఇవ్వాళ సెలవు గూడా, రా ! మదనా ! గుససం తిసుకో” సూర్యం కూడా చెప్పటంలో గోపాలం లొంగక తప్ప లేదు.

గొయ్యి తియ్యటమేకాదు, అందులో నాలుగుతట్టల ఎగుడుటాకులూ — నాలుగు తట్టల పేదా పేస్తేగానీ తృప్తి కలగలేదు. గర్వంగా ఇంటికి బయల్దేరాడు ముగ్గురూ.

సత్యన్నారాయణ తెల్లబట్టలు పేసుకొని నున్నగా తల దువ్వకొని తుంగిచాపమీద కూర్చుని ఎక్కాలు చదువుకుంటున్నాడు. తోటలోంచి

వచ్చిన వాళ్ళని చూసి చూడనట్లు - మొహం చెల్లక కాదోలు కంటం
హెచ్చించి చదువుకో ముగిసిపోయాడు. ఇక కృష్ణుడు ఇండ్లోనే లేడు.
రాంప ఏక్కడికి పోయిందోనని చెనుక్కోవటానికి పోయాడు కాదోలు.

మఱి సత్యన్నారాయణని చూస్తోంటే జాలి వేసింది. పాపం వాడి
తప్పేమీ లేదనిపించింది - “ఒరేయ్, నీకు నిజంగా రావలని లేదా ?
పోనీ సాయంత్రం వస్తావా ?” అన్నాడు దగ్గిరికి వెళ్ళి.

గదిలోకి వెళుతూన్న పార్వతి మఱిచూసి ఆగిపోయింది - “అ
మట్టివాళ్ళతో కొత్తచాప లొక్కతావా ఏమిటి? ఏమిటా మీద నుంచోటం?”
అంది. మఱి వాళ్ళకేసి చూసుకున్నాడు. కాళ్ళు కదుక్కోనిమాట నిజమే.
అయితే మాత్రం ? — చూట్టాడటండా దొడ్లోకి వెళ్ళిపోయాడు —
పార్వతి ప్రత్యేకంగా సత్యన్నారాయణ చదువుకోసం కుంచెడు ఒడ్డుపోసి
ఆ తుంగచాప కొంది. గదిలోంచి ఒడ్డు రీయిస్తున్న గతంలా అనుకుంది
కొంచెం గట్టిగా - “మాకేం పిల్లా? చెల్లా? మాకు రావలనందంతా చెను
కోవటం లేదుగా ?”

సత్యన్నారాయణ వచ్చిన దగ్గిరిచ్చించి పార్వతి ప్రవర్తన సావిత్రి
కనిపెడుతూనే ఉంది. సుధనో, కృష్ణుడొచ్చి ఆప్యాయంగా దగ్గిర కూర్చో
చెట్టుకునేడి. వాళ్ళని పిలవటమే జూనేసింది. ఏది ఉన్నా సత్తిగాడికి
పెట్టటం - డబ్బులిస్తే వాడికే ఇవ్వటం - ఏది చేసినా సత్యన్నారాయణకే
—దొంగటు తేలు కట్టినట్టు రోరోపల అనుకోవటం తప్పితే ఏమీ చేయ
లేక పోయింది సావిత్రి.

గబగదా మొహాలు కదుక్కుని వాన చినుకులు పడి తడిసిన తలలు
చొక్కాలతో చుద్దుకొని అపురాపురుషుంటూ అన్నలట వచ్చి కూర్చుంటే
సావిత్రి నెమ్మదిగా అంది - “ఉడ్డున్నం అయిపోయింది. పిడికెడుందే
సుధకి, సుధకి పెద్దేశాను. ఎంతసేపు? ఎసట్లో బియ్యం పెయ్యనే పేరాను
కూర్చోండి. వాచ్చేస్తాను.”

పిల్లలకి చుండపోయింది. మళ్ళా చద్దన్నం లేమా? “చుర చద్దన్నం తినడండానే కృష్ణుడెలా వెళ్ళిపోయాడు?” అన్నాడు గోపాలం మంటగా.

“వాడికేం? ఎంచక్కా గ్లాసెడు పాలు తాగేస్తాడు. నీకు తెలీదే మిటి?” అన్నాడు మఱు కసిగా. “చాలే వూరుకో. గ్లాసెడంటావు చెంపె డంటావు! వాడు మాత్రం పాలేందుకు తాగుతాడు? ఆకిలి కడుపుతోనే ఉండమంటే చినికుండా ఎక్కడికో చదువుకుంటానని పోయాడు.” సావ్వితి కసిరింది.

“అస్తమానం చద్దన్నం లేదంటావేం?” అన్నాడు మఱు కోపంగా. చద్దన్నం ఉండకపోవటంతో అంతర్ధ్వం సుందరమ్మగారికి జుప్పితే ఎప్పటికీ తెలీదు - సత్యన్నారాయణను చద్దన్నం తినడం మాన్పించేసింది పార్వతి - “అసలే అర్చక వెధవ! ఈ వర్షాకాలం వాడికి చద్దన్నం అరుగుతుందా? చనుందా?” అంటూ ఓ గ్లాసెడు పాలు ఎర్రగా మరగబెట్టి పంచదార కలిపి తాగించటం ప్రారంభించింది. సత్యన్నారాయణకి మొదట్లో కాస్త సరదా పేసినా రోజూ పాలే రాగటం నచ్చలేదు - ఒకరోజు పాలిగ్లాసు అందుకోకుండా - “నాకు పాలుపద్దు పిన్నీ! చద్దన్నం తింటాను” అన్నాడు ఆశగా.

“అమ్మో! వద్దు. ఈ వర్షాకాలం ఏ కడుపు నొప్పైనా పస్తే మీ అమ్మ నాకుబడి దేవుళ్ళాడుతుంది.”

“మా అమ్మ నాకు చద్దన్నం పెట్టేది పిన్నీ”

పార్వతి క్షణం తీక్షణంగా చూసింది. - “ఏంరా? నువ్వు పెంకి తనం నేర్చుకొంటున్నావా? ముద్దు పెట్టుకోదోతే మూతి నాకిందట - చాగానేవుంది: లక్షణంగా పాలు తాగమంటే నచ్చటేలేమా? దీని గ్లాసు రీసుకోవేం?” ఒక్క కనురు కసిరేసరికి సత్యన్నారాయణ తలవంచుకునే గ్లాసు అందుకున్నాడు - సత్యన్నారాయణకి ఇచ్చిన లేకపోయినా పాలు తాగటం తప్పలేదు - “ఛీ! వెధవ వానలు! ఎప్పుడు పోతామో! వాన కురవని రోజు కూడా పాలే తాగాలి” మనస్సులో విసుక్కున్నాడు.

సత్యన్నారాయణ చద్దన్నం మానేసి పాలు లాగటం సావిత్రి కేసు నచ్చలేదు. పెక్కి ఏమైనా అంటే పార్వతి పూరుకోదు — “నా వాటాకి సగం పాలు వస్తాయి” అంటుంది. ఎదొచ్చీ దానికి పిల్లలు లేరు. తనటు ఉన్నారు. బిచ్చు తనదే మరి. ఈ మధ్య సావిత్రి కొత్త ఆరోజులు నేర్చింది — కోపం కెలకపేసినప్పుడల్లా తన వంటరోజు మర్నాటికి అన్నం మిగలకుండా తూచినట్టు బియ్యం పోస్తుంది. కృష్ణప్పి, సుధాకి ఒక్కోసారి సుశీలకి కూడా వాళ్ళతోపాటు పాలు ఇచ్చేస్తుంది. ఎదొచ్చీ అన్నం ఉడికే పరిచా ఆకలి కడుపులతో మాడుచూ కూర్చోవలసింది సూర్యం—మధూ—గోపాలమ్మ. చద్దన్నం ఉండకపోవటంలో అంత రార్థం సుందరమ్మగారు గ్రహించినా ఏమీ చెయ్యలేదు. కోడళ్ళు అవిడ మాట వింటారనే భయం ఎన్నడూ లేదు. పార్వతి తలనొప్పిగా ఉండిన పడుకుంటే ఆరోజు కూడా సావిత్రి వంట కుపక్రమించింది.

తోటలో పనిచేసి ఆకలితో చస్తూ వస్తే చద్దన్నం లేవనేసరికి మధూకి కోపం వచ్చేసింది—వాడితోపాటు గోపాలం కూడా లేచి వచ్చే శాడు.

సత్యన్నారాయణ, సుధా జీడిపప్పు ఉండలు తింటూ కబుర్లు చెప్పు కొంటున్నారని స్తంభానికి అనుకొని. వాళ్ళిద్దరినీ చూస్తూ నిలబడి ఉండి సుశీల. సుశీలకు కూడా ఆ ఉండ తినాలని ఆశగా ఉంది. సుశీల కళ్ళెత్తి మధుకేసి చూసింది. “అమ్మమ్మ నడిగి మనమూ తెచ్చుకుందాం రా చెల్లీ!” అన్నాడు మధు. సుశీల చేతులు తిప్పుచూ లేవన్నట్టు నై గచేసింది.

“అమ్మమ్మ దగ్గర లేకేం : ఉంటాయి. రా ! తెచ్చుకుందాం” సుశీలను పెంటపెట్టుకొని సుందరమ్మగారి దగ్గరకి వెళ్ళాడు మధు.

“అమ్మమ్మా : మాకు జీడిపప్పు ఉండలు పెట్టవూ ?”

“ఏక్కడివి ?”

“అదే! సత్యన్నారాయణ, సుధా తింటున్నారు.”

“అదా? సత్యన్నారాయణకు వాళ్ళమ్మ చేసి పంపించి వాళ్ళ పూరు సుంచి, మనకెలా వస్తాయి ?”

“మరి సుధ కూడా తింటున్నదిగా ?”

“పెద్దత్త దానిని కూడా పెట్టింది కాదోయి.” సుందరమ్మగారు క్షణం మాట్లాడకుండా ఉండి అంది. — “పోనీలే జాబూ ! అన్నం లేక పోతే చస్తాం గానీ, ఇలాంటి తిక్కు లేకపోతే చస్తామా ? నీకు మాత్రం తెలిదా ? నన్ను అడిగితే నే నెక్కడ తెచ్చిపెట్టగలను చెప్పు ?”

మధు మాట్లాడకుండా నించున్నాడు. అమ్మమ్మతో తప్పకుండా పెట్టిస్తానని సుశీలమ్మ ఆశ పెట్టాడు. పాపం దానిని ఎలాగ పెట్టడం ?

“ఓరే ! మధూ ! మాట—” నెమ్మదిగా పిల్చాడు గోపాలం. వాడు చెయ్యి చొక్కాకింద వాచుకున్నాడు. చేతిలో ఏదో తాయిలం ఉన్నట్టుంది. గోపాలం మమనీ, సుశీలనీ గోడ చాటుకు తీసుకుపోయాడు. సంతోషంగా చొక్కా కిందనుంచి మరమరాల ఉండ పైకి లీశాడు. అది గుండ్రాయిలా చేతికి అబ్బకుండా ఉంది.

“ఇచ్చెక్కడిదిరా. మదనా ?”

“నత్తిగాడి అమ్మ పంపిందట. జీడిపప్పు ఉండలు అయిపోయా యట. పొన్నెతి పెద్దమ్మ ఎవరికీ చూపించకుండా తినెయ్యమని ఇచ్చింది. అందుకే దొంగరసంగా తెచ్చాను నీకు పెట్టకుండా నేనెలా తినేదిరా ? మొన్ని హరిగాడు నీకు జీడి ఇస్తే ముక్క నాకు ఇవ్వల్సా నువ్వు ? తీసు కోరా ! నీకు కొంచెం, సుశీలకు కొంచెం.”

“నాకు వద్దులే. మా చెల్లికి పెట్టు.”

“అలాక్కాదు. ముగ్గురం కొంచెం కొంచెం తిందాం. నువ్వు తిషక పోతే నేను తింటా నేమిటి ?”

మధూ, సుశీలా చేతులు జాపారు.— “గోపాలం! పెద్దత్త నీకు మాత్రం ఎందుకు ఇచ్చింది?”

“మా తమ్మ పంపించినవన్నీ నత్తిగాడు తినటం లేదా ఏమిటి ? పెద్దనాన్నా, పెద్దమ్మా కూడా తింటారుగా నావే !”

అంతలో సావిత్రి అన్నాలకు పిలిచింది.

నిత్య రెండు పూటలా తోటపని జరిగి తీరాల్సిందే. అది విశ్వ నాథం అజ్ఞ : అన్నగారి అజ్ఞ పాటించటం సీతాపతి విధి :

“ఈ పూట నారింజ చెట్ల మొదళ్ళు తవ్వండి.”

“గులాబీచెట్లు సోగల్లా ఎదిగి గాలికి వాలిపోతున్నాయి. కాస్త గవలు దోటుపెడితే దాగ ఉంటాయి. దొడ్డి వెనక చుట్టలమెంట కాసిన్ని గడలు నరుక్కరండి.”

“పొట్లపాదుకీ పందిరి వెయ్యాలి తొందరగా. అది మరీ ఏబ్బగా పాకిపోతుంది.”

“మల్లి మొక్కల ఆకు దూసెయ్యండి. గుబుల్లుగా అకంతా ముడిరిపోయింది.”

సీతాపతి ప్రతిపూట కొన్ని పనులు పురమాయిస్తాడు. అవి మరో పూటకల్లా చేసి చూపించాలి - విశ్వనాథం ఆగ్రహానికి గురి అయ్యే సాహసం ఎవ్వరికీ లేదుమరి.

కీష్టిగాడు తోటపనికి ఎప్పుడూ దొంగే. నాలుగైదు రోజులట ఒక్కసారివచ్చి ఏదో చేసినట్టు నటించి పోతాడు. అయినా వాళ్ళేమీ అగమ. ఇక సత్తిగాడు పాపం అర్చకుడు. పనులేమీ చెయ్యలేడు. మదన గోపా లాన్ని ఎప్పుడూ నిర్బంధించకపోయినా వాడు అందరికన్నా ముందుగానే తయారవుతాడు. చదువుకోవటం తప్పిపోతుందిగా మరీ ? మూర్ఖానికీ ఏ ఆలోచన లేదు. పెద్దవాళ్ళు చెప్పారు. చేసి తీరాల్సిందే. ఇక సమస్యంతా ముఠతోనే. అందరూ చేస్తే తేలిగ్గా అవుతుంది కదా ! కీష్టిగాడు ఓం లట్టుకు తిరుగుతాడుగానీ పని ముట్టుకోదేం ? సత్తిగాడు కొమ్మలమీద పాటుతూ కోతిలా ఆడుకోగలడు. కానీ పని చెయ్యలేదేం ? మదనుడి కేముంది ? చేస్తే చేస్తాడు, లేకపోతే లేదు. ఇక తొమ్మిదవది, తనూ పని మనుషుల్లా చేసి తీరాల్సిందే.

ఒకసారి టమాటా నాచుకీ మళ్ళు కట్టటంలో కీష్టిగాడికీ మదను డికీ తగూ వచ్చింది. మదనుడికీ బాగా కోపం వచ్చేసింది. చేతులు మలుపు కొని లేచిపోయాడు. “నే ననలు ఏ పనీ చెయ్యను” అనేసి రోటపోయి

వెళ్ళి పోయాడు. మదనుడి అపరాధానికి ఆ రాత్రికి విశ్వనాథం ముందు విచారణ :

“నన్ను తిట్టాడు పెదనాన్నా” ఏదవబోయాడు కిష్టిగాడు.

“ఉత్తదే. నేనేమీ అనలా. పని చెయ్యనని వచ్చేశానంతే —”
భయం భయంగా చెప్పుకున్నాడు మదనుడు. “కావాలంటే మధుని అడుగు”

“పిల్లకి ఎలక సాక్ష్యం బాగానే ఉంటుందిలే. అయినా నువ్వు పని చెయ్యనని బెదిరించటం ఏమిటి? ఎవడికోసం చేస్తావురా? అప్పునంగా ఇక్కడ పడి తినటం అనుకున్నావేమిటి?”

మదన గోపాలం తల దించేసుకున్నాడు. “మాట్లాడవేం? మధు గాణ్ణి చూసి నేర్చుకుంటున్నావా?” మీది మీదికి వచ్చాడు విశ్వనాథం —
“ఓ సారి పని మానేశావో పీపు చీరేస్తాను. మీ బామ్మ నిన్ను నా ఇష్టం నచ్చినట్లు చేసుకోమని అప్పగించింది, తెలుసా? ఈ సారికి వదిలేస్తున్నా.”

గోపాలం ఎన్నడూ ఎవరని ఆ బెదిరింపులకు వణికిపోయాడు. వాడు చూపా తెలికాక ఒక్క చెబ్బి కూడా పడి ఎరుగడు. విశ్వనాథం మాటలలో వాడికి ఏడుపు వచ్చినంత పన్నెంది — అనుకోకుండా ఆ రోజే గోపాలం వాళ్ళ అన్నయ్య వచ్చాడు - తమ్ముణ్ణి చూడటానికి. గోపాలాన్ని పీధిలోకి తీసుకెళ్ళి ఏదో అడగబోతే బావురుమన్నాడు గోపాలం —
“నన్ను పెదనాన్న కొడతానని తిట్టాడు అన్నయ్యా! ఎప్పుడో నిజంగా కొట్టేస్తాడు కూడా. అస్తమానూ మధుని అలాగే కొడుతూ ఉంటాడు” అంటూ గోల పెట్టాడు. గోపాలం అన్నయ్య సావకాశంగా అంతా తెలుసుకుని తమ్ముణ్ణి చాచాల్సింది. “ఛ! ఏదో బెదిరించాడు గానీ ఎందుకు కొడతాడు?”

“ఏమో! నేను ఇక్కడ ఉండను.”

“బాల్లె! ఓ చూర్రానికే అక్కడికి వచ్చావంటే బామ్మ అసలే తంచుంది.”

బిక్క-మొహం పేశాడు గోపాలం. “నీ కెందుకు నువ్వుచుకో. నీ ఒంటిమీద చీమ పాకకుండా నేను చూస్తానుగా.”

గోపాలం అన్నయ్య వెళ్ళిన నాలుగో నాటికే విశ్వనాథానికి ఉత్తరం వచ్చింది. అది గోపాలం బామ్మ విశ్వనాథాన్ని పుత్ర పౌత్రాది వృద్ధిగా దీవించి వ్రాయించింది. సమాచారం ఏమిటంటే “మదన గోపాలం అంటే అవిడను బహిఃప్రాణం. దానికి కారణ మేమిటంటే వాడికి అవిడ పేరూ, భర్తగారిపేరూ రెండూ కలిపి మరీ పెట్టారు. అవిడ పేరు గోపాల రత్నం. ఆయన పేరు మదన కామయ్య — అందుకే మదనుడి పేరు — మదన గోపాలం. అదీ ఉపోద్ఘాతం — తర్వాత ....

గోపాలుడిది “వెన్నలాంటి మనస్సు. కసిరినంత మూత్రానే గుడ్ల నీరు తిప్పుకుంటాడు. తెల్లనివన్నీ పాలూ, నల్లనివన్నీ నీళ్ళని నమ్మే స్తాడు. వెర్రి నాగన్న. పిచ్చి వెంకన్న. కుర్ర సన్యాసి — అదీ గోపాలుడి వ్యక్తిత్వం. అటు వెనుక ....

వాడిని తమ చేతులతో దండించలేకనే పొరుగు వాళ్ళ ఇంటికి పంపించింది. కాని అహర్నిశం అవిడ ధ్యాసంలా వాడి మీదనే. కుర్ర సన్యాసి ఏమైపోతున్నాడో — ఎలా తింటున్నాడో, ఎలా ఉంటున్నాడో అలా — అలా పరాయివాళ్ళు పిచ్చి నాగన్న నేమైనా చేస్తారనుకుంటే అవిడ వూపిరి బిగబట్టుకు పోతుంది. గర్భకోశం దహించుకు పోతుంది. నవనాడులూ కృంగిపోతాయి. గుండ్లె దడదడ లాడుతుంది. చివరికి కళ్ళద్దో నీళ్ళు తిరుగుతాయి. అదీ అవిడ అనురాగం.

ఇక బహిరంగం: మొన్న పెద్దాణ్ణి చూసి కుర్రసన్యాసి చావుచు మన్నాడట. భయపడ్డాడో ఏమో! పెద్దవాళ్ళు జెడిరించినా ఏమంత తప్పు లేదు గాని ... అయినా .... పరాయివాళ్ళ ఇంట్లో వుండి వాడు కలిగించు కుండా తీసుకువెళ్ళిపోతే చావుండునేమోనన్న అలోచనగా ఉండి వాణ్ణి. అప్పనంగా తిండికి పెట్టాలన్న ఉద్దేశ్యం ఎన్నడూ లేదు. పండుగ వెళ్ళాక కొత్త ధాన్యాలు వచ్చాక వాడి ఖర్చులన్నీ పంపించాలని అనుకుంటూనే ముగిసిపోతాడు ....”

ఆ ఉత్తరం విశ్వనాథాన్ని ఒక్క కుదుపు కుదిపింది. అతి సామాన్య మైన విషయంలా తీసి పారెయ్యటానికి ప్రయత్నించి ఆ ఉత్తరం చించి పారేశాడు. గోపాలాన్ని పక్కరించటమే తగ్గించేశాడు.

*

*

*

ఎంత ఉచ్చాహంగా చేస్తున్నా — చేసింది తక్కువ, చెయ్యాలింది ఎక్కువ ఉంటోంది తోటపని. ఒకరోజు సీతాపతి అన్నాడు — “ఒరేయ్ మహా! నీకు చాలా బలగం ఉందట కదూ? అప్పుడప్పుడూ నెలవు రోజుల్లో తనుకొస్తూ ఉండరాదూ? కాస్త తోటపని తొందరగా అవుతుంది.”

ముందు ఆర్జుం కాకపోయినా తొందరగా గ్రహించు కున్నాడు ముఠ. పట్టరాని సంతోషం పేసింది. — తన స్నేహితుల నందరినీ తనుకు వచ్చి తోటపని చేయించమంటే ఇంకేం? చిటికెల్లో చేయించగలడు.

“ఆ ఓర్వో చాలమంది పిల్లలకన్నా మధు చిన్నవాడే అయినా ఆటల్లో నాయకత్వం మహాకి దక్కింది. మధు ముఠాలో డబ్బు మంది పైగా సభ్యులున్నాడు. అందరూ మధు మాట పేదవాక్కులా పాటించి తర్వాత, ఏ ఆట ఆడలంటే అదే! ఎలా జట్టు విడమంటే ఆలాగే! ఎవరినీ పిడచుగా ఉండమంటే వాళ్ళే! ఎవరింటి దగ్గరంటే అక్కడే! మధు స్నేహితులందరికీ ప్రాణం. స్నేహితులు మధుకి దేహం ?

మధు ముఠా విశ్వనాథం తోటపనిలో చొరబడింది. మధు అందరినీ జట్టు జట్టుగా విడచేశాడు. అన్ని జట్లకీ తలకోపని పురమాయించాడు. మళ్ళీ కట్టి విత్తనాలు నాటటం — మొక్కలకు నీళ్ళు పోయ్యటం. — పాదులకు పండళ్ళు పేయటం. — చీడపురుగుల్ని ఏరి పారెయ్యటం — దిట్టి చొమ్మలు కట్టి ప్రేళ్ళాడ దియ్యటం ఇత్యాది పనులన్నీ అతి సునాయాసంగా చొరుగా సాగి పోయాయి. రోజు రోజుకీ తోట కన్నుల పండువుగా తయారు కాసాగింది.

పేసంగి సెలవులకు సత్యన్నారాయణ, మదన గోపాలం ఇళ్ళకు వెళ్ళలేదు. వాళ్ళిద్దరికీ ప్రయివేట్లు చెప్పించి బళ్ళు తయ్యగానే హైస్కూలులో చేర్చిస్తారట. ఆ ప్రయివేట్లతో సీతాపతే చెప్పటానికి మాట్లాడుకున

సీతాపతికి అంత తెలివితేటలు చుట్టటం అన్నగారి సలహామీద మాత్రమే. కృష్ణుడికూడా హెస్కూల్లో చేర్పించాలని సావిత్రి - ఆ రాత్రి సీతా పతి కొడుకుని దగ్గర చూచోద్దెట్టుకుని వాడి చదువు సందర్భం పరిచిన కుపక్రమించాడు - "పదమూడో ఎక్కం అప్పజెప్పరా!"

తేలకన్న పేరాడు కృష్ణుడు.

"అదేం? అలా చూస్తావ్? రాదా?"

అడ్డంగా తలవూపాడు వాడు.

"నువ్వురా గోపాలం?"

ఐదారు తప్పులతో నట్టుతూ నట్టుతూ అప్పగించాడు గోపాలం. సత్యన్నారాయణుడి నాగానే వచ్చింది. మధు మాత్రం జరిపారపు ప్రవాహంలా ఎక్కడా తడుముకోకుండా చురుకేస్తున్నట్టే అప్పగించాడు.

కొడుకుని పదమూడో ఎక్కం రాకపోతే సీతాపతికే సిగ్గుపేసింది ---
"అసలు నీకు ఎన్ని ఎక్కాలు వచ్చిరా?"

కృష్ణుడు చూహాడలేదు.

"వాడికి ఐదు వరకే వచ్చు మామయ్యా! నాకు ఇరవై కూడా వచ్చు" మధు అతిశయంగా అన్నాడు.

"నిన్నా నేను అడిగాను?" తీక్షణంగా చూశాడు సీతాపతి. "ఎవర్ని అడిగితే వాళ్ళే చెప్పాలి" - కొడుకులే చూస్తూ - "చెప్పవేంరా! నీకు ఎన్ని ఎక్కాలు వచ్చని అడుగుతున్నాను."

భయం భయంగా కృష్ణుడు - "ఐదే."

"ఏం? అంతకన్నా ఎక్కువైతే అజీర్ణం చేసుందనుకున్నావా? పీచులట్టుకు తిరగమంటే దాగానే ఉంటుంది కదూ? - సరేలే? పలికలు రీసుకోండి, డిజ్టేషన్ చెప్తాను."

పావుగంటకిల్లా అది ముగిసింది. మధు పూర్తిగా రైటు - సత్యన్నారాయణుడి రెండు తప్పులు - గోపాలునిది ఐదు తప్పులు - కృష్ణుడిది ఎనిమిది తప్పులు. మొత్తం చెప్పినది పన్నెండు మాటలు.

“లెక్కలు వేసుకోండి.”

హాడకయా, లీసివేతయా మాత్రం చెయ్యగలిగాడు కృష్ణుడు — ఎక్కలు రాండే గుణకారాలు అపీ ఎలా చేస్తాడు? మధు ఘనుగా ఉన్నా సత్యన్నారాయణ ఇంచుమించు వాడిని అందుతున్నాడు. గోపాలం సరా సరిగా ఉన్నాడు — కృష్ణుడు మాత్రం బాగా దివాలాగా ఉన్నాడు

మధుని చూస్తే సీతాపతికీ ఎంతో ముచ్చట వేసింది తన కొడుకు అలా ఎప్పుడు తయారవుతాడు? కృష్ణుడుమీద కోపం వచ్చింది — “అల్లరి వెళ్లివా! నీకు సిగ్గు వెయ్యటం లేదా? మధు చూడు ఎంత తెలివిగా ఉన్నాడో!” అన్నాడు.

కృష్ణుడి అసలే ఉక్రోశంగా ఉంది. పెగా మధుగాణ్ణి చూపించి తిట్టడంలో ఎమిటే వచ్చింది. సీతాపతి లేవగానే కృష్ణుడు ఏడుస్తూ సావిత్రి దగ్గరికి వెళ్ళాడు — “అప్పుడే వీణ్ణి ఫస్టుఫారంలో ఎలా చేర్చి బంపాడు? మరీ దారుణంగా ఉన్నాడు” అన్నాడు సీతాపతి పెళ్ళాంతో.

సావిత్రి కొడుకు తల నిమిరుతూ, “మరేం ఫర్వాలేదు. ఇంకా వెలిబుడన్నాయిగా? వాడికే పెస్తాయి” అంది. కొడుకు చెమపుమీద నమ్మకం లేకపోయినా శిక్షణ ప్రారంభించాడు సీతాపతి.

హైస్కూల్లో చేరాలనే సంబంధంతో మదనగోపాలం శ్రద్ధగానే చెమపు నాగించాడు. కృష్ణుడు మాత్రం ఒక్క అంగుళం జరిగినట్లు సీతాపతికి తోచలేదు.

*

*

*

హైస్కూలు లెవచేసరికి ఇల్లంతా హడావుడిగా తయారయింది. పిల్లల్ని ఫస్టుఫారంలో చేర్చటానికి సత్యన్నారాయణ నాన్నా — మదన గోపాలం అన్నా వచ్చారు. కృష్ణుణ్ణి చూడా ఫస్టులోకి గెంటాలని అందరికీ కోరికైతే ఉందిగానీ, వాడి చెమపు చొత్తిగా బాలకుండా పోయింది.

మర్నాడు పరీక్షలకు వెళ్ళాల్సిన ఆ సాయంత్రం మదన గోపాలం సత్యన్నారాయణ హుషారుగా హైస్కూలు కబుర్లు చెప్పుకొంటూండే మధు దిగాలుపడి సూర్యంకోసం ఎదురుచూస్తూ చూస్తున్నాడు.

“ఒరేయ్ గోపాలం! పెద్ద బళ్ళో పోరెడుమంది మేష్ట్రులూ రట. గంటకో మేష్ట్రా రాస్తారట! అంతమంది ఏం చెప్తారు?”

“అక్కడ పెద్దపెద్ద పాఠాలు అప్పీ ఉంటాయి కదా?”

“అందుకే కాబోలు రెక్కలకో మేష్ట్రారు, పాఠాలకో మేష్ట్రారూ - బొమ్మలకో మేష్ట్రారు”

“అటలీ కూడా ఓ మేష్ట్రారు ఉంటారట్రా!”

“నాకు తెలుసు, చూ అన్నయ్య ఎప్పుడో చెప్పాడు.”

ఉన్నట్టుండి కబురైపోంచి బయటపడి మధుని చూస్తూ అన్నాడు గోపాలం. “ఒరేయ్! నువ్వు పెద్ద బళ్ళో చేరవూ?”

మధు ఒక్కసారి తిరిగి చూసి మొహం తిప్పేసుకున్నాడు. వాడి కెందుకో కోపంగా ఉండని గోపాలానికే అర్థమైపోయింది - హైస్కూల్లో చేరటం గొడవ బయల్పడిన దగ్గర్నుంచి గోపాలానికే సత్యన్నారాయణదగ్గరే రాస్తే సేపామెంది. తామిద్దరూ హైస్కూల్లో చేరేవాళ్ళు కాబట్టి రట! ఉండాలనే ఉద్దేశ్యం ఇద్దరికీ ఏర్పడింది. మధుని గురించి ఎటువంటి ప్రయత్నాలూ జరుగుతున్నట్లు లేదు.

సూర్యం రాగానే మధు అడిగాడు పెద్ద బడి మాట.

“ఏం అన్నయ్యా! మామయ్యాని అడుగుతానన్నావు కదూ? రేపే సత్యన్నారాయణ మదన గోసాలం హైస్కూలుకి వెళ్ళిపోతారట. నేను మాత్రం వెళ్ళొద్దేమిటి?”

సూర్యం మధు గురించి పెద్దమామయ్య నడుగుదామని ప్రతిరోజూ అనుకుంటూనే ఉన్నాడు — “నిన్ను మాత్రం ఎందుకు చేర్చించారు?” అని తమ్ముడికి ధైర్యంకూడో చెప్పాడు. ఇక అడగకపోతే సమయం మించిపోతుందని “సరేలే. రాత్రి నిజంగా అడుగుతానుగా?” అని మధుని వూరకొంటాడు.

రాత్రి భోజనాల తర్వాత విశ్వానాథం సేతాపతితో మాట్లాడుతూ అడుగుమీద కూర్చున్నప్పుడు సూర్యం నెమ్మదిగా దగ్గరకి వెళ్ళి నిలబడ్డాడు. “మామయ్యా! ...”

మాటలు ఆపి విశ్వనాథం మేనల్లుడికేసి చూశాడు. సూర్యం అంటే కొంచెం అభిమానం ఉన్నట్టే ఉంది.

“ఏమిటా ?”

సూర్యం గొంతు పెగల్చుకొని ధైర్యంగా అనేశాడు.

“మధుకూడా హైస్కూల్లో చేరతానంటున్నాడు.”

ఆశ్చర్యంగా చూశాడు విశ్వనాథం - “మధుగారు హైస్కూల్లో చేరతాడా ?”

“అవును మామయ్యా ?”

“అంత ప్రయోజకుడయ్యాడా? కృష్ణుడికన్నా చిన్నవాడేగా ?”

సీతాపతి అన్నాడు — “మధు బాగానే చదువుతాడు అన్నయ్యా !”

“ఎంత బాగా చదువుతాడేమిటి ? అ సమానూ వెధవ తిరుగుడు — మాటలు - గుతులేగా వాడి ఉద్యోగం ? పస్తుఫారంలో చేరటం అంటే సుటలేం కాదే! అందుకేకాదూ కృష్ణుడి ఆశ వదిలేసుకున్నాను ”

“మధు ... అలాకాదు మామయ్యా!”

“ఇంకేం? వూడబొత్త స్తాడేమిటా?”

సీతాపతి తనకు పట్టనట్టు వూచుకున్నాడు. సూర్యం కూడా మాట్లాడ లేదు. దూరంగా గుమ్మం దగ్గర నిలబడి అంతా వింటున్న మధు ఏం చెయ్యాలో అర్థంకానివాడిలా అలాగే చూస్తూ నిలబడ్డాడు.

విశ్వనాథం సూర్యాన్ని చూస్తూ తాపిగా అన్నాడు -

“ఈ ఏడాదికి పోనివ్వరా! వెచ్చే సంవత్సరం చూద్దాం.”

ఇష్టంలేనివాడిలా చూశాడు సూర్యం.

“వెచ్చేసారి కృష్ణుడూ వాడూ కలిసి చేరతారులే.”

మధుకి కోపం ముంచుకు వచ్చేసింది. మరి మాట్లాడకుండా నిల బిళ్ళేకబోయాడు. నాలుగడుగులు ముందుకు వెచ్చేశాడు — “అదేమిటి ? వాడికోసం నేను అగుతానా ?”

విశ్వనాథం తలతిప్పి చూశాడు - “ఓహో! తమరు వింటూనే ఉన్నారా?” వెటకారంగా అన్నాడు. మధు తెగించినవాడిలా అడిగాడు.

“సత్యన్నారాయణా, మదనగోపాలం వాళ్ళంతా ఇప్పుడే చేతుతోంటే నేను మళ్ళా సంవత్సరం వరకూ ఉండాలేమిటి? కిష్టిగాడి కోసం వాళ్ళపై నా ఆగుతున్నారా?”

విశ్వనాథం కాస్త కంఠం ఖంగుమనిపించాడు—

“ఎందుకూ ఆ మిడిసిపాటు? ఇప్పుడేమంతగా కంగారుపడ్చింది? పట్టుఫారంలో చేర్చుకుంటారేం నిన్ను?”

మధు సీతాపతిని సాక్ష్యం పేసుకున్నాడు — “చిన మామయ్యా! నువ్వు అందర్నీ క్షణాలు పేస్తే నాకే ఎక్కువ మార్పులు రాలేదా? కిష్టిగాడూ-నేనూ ఒకటా? గోపాలాన్ని చేర్చుకుంటే నన్ను చేచ్చుకోరూ? నువ్వు చెప్పవేం మామయ్యా?”

తనమీద కొచ్చి పడిందేమిటా అన్నట్టు సీతాపతి నోచు నికి ఓ గంట చేశాడు. చివరికి ఏదో అసబోతే విశ్వనాథం చెప్పేశాడు

“వాడెంత ఎగిరిపడినా ఈ ఏడాదికి పీచుకాదు. పెన్తవాడికి జీతా కడుతున్నాం. ఇక వీడికి ఎక్కడ తేవటం? వచ్చే ఏడు చూద్దాంలే.”

“కోడన్నయ్యా ..”

“ఏమిటా కాదు? అసలు వాణ్ని హెస్కూర్లో చేర్చుకుంటారా?”

“పోనీ చేచ్చుకోకపోతే వాడే మానేస్తాడేగా?”

“చాల్లే మనకు సిగ్గుచేటు.”

సీతాపతి మాట్లాడలేదు. సూర్యం కూడా మాట్లాడలేకపోయాడు. మధుకి కోసం, దుఖం ముంచుకు పచ్చాయి. — హెస్కూలులో తనని చేచ్చుకోరూ? తనకి చదువు బాగా రాదూ? — కసితో వెనవడిలా అరిచేశాడు— “వెధవ కిష్టిగాడితో నాకు జీతా? వాడికన్నలు ఏమీ రాదు. అటలు కూడా రావు. పది సంవత్సరాలక్కుడా వాణ్ని చేచ్చుకోరు. సన్నెందుకు చేచ్చుకోరేమిటి?” మధుకి ఏడుపు కూడా వచ్చేసింది.

“ఏమిటా ఆ వాగుడు? వూరుకుంటున్నానరా?”

మధు చెంప చెళ్ళుమంది. చెయ్యి రిసేసరికి ఎర్రగా పొంగి పోయింది. — “పో! వెధవా! నీ కీ తల తిరుగుడే ఎద్దని లక్షసార్లు

చెప్పాను. పెద్ద చిన్నా ఏం లేదేం నీకు ? మహా పంక్తితుడిలాగ బనులే రాడు" విశ్వనాథం చీకరించుకున్నాడు.

సూర్యం నెమ్మదిగా మధు చెయ్యి పట్టుకోదోతే విసిరి కొట్టాడు—
విశ్వనాథం కిళ్ళెర్ర చేశాడు —“ఏంరా ? ఒళ్ళు ఓటపట లాడు
తుందా !”

పెద్ద మామయ్యని అలా గుప్పిట్లో పెట్టి నలిపెయ్యాలన్న కసి మితి
పెరిపోయింది మధులో.

“ఒరేయ్ మధూ ! అన్నానికి రావేం? అందరూ తింటే నువ్వెందు
కలా చిర్రబిగిసి కూర్చున్నావ్ ?” సుందరమ్మగారికి దొడ్లో పనులు తెము
లు కు బయటపడేపరకు సంగతేమీ లేలలేదు—మామయ్య ఏం చేస్తాడో,
తుందో — మధుకి అన్నం తినజుద్దికాక అంతివరకూ ఉండి
సుందరమ్మగారు రావటంతో విశ్వనాథం లేచి గదిలోకి వెళ్ళి

“నాలో తింటానన్నావుగా ? రావేంరా ?”

మధు మాట్లాడలేదు.

“ఏంరా సూర్యం ? వాడలా నించున్నాడు ?”

“వాడు కూడా హైస్కూలులో చేరతానంటే మామయ్య పద్దంటు
న్నాడు—”

సుందరమ్మగారు సూర్యాన్ని నెమ్మదిగా అడిగి, సంగతంతా తెలుసు
కొంది—మధు వెళ్ళి ఏడుస్తూ పడుకున్నాడు. ఎంత బుజ్జగించినా అన్నా
నికి రాసని ఖీప్మించాడు. ఏమీ చెయ్యలేక సుందరమ్మగారు వూరుకుంది.

ఆ రాత్రి సుందరమ్మగారికి—మధుకి నిద్ర రాలేదు. వెళ్ళి వెళ్ళి
ఏడుస్తూ మనవణ్ణి ఓదార్చడానికి ఆవిడ ఎన్నో ప్రయత్నాలు చేసింది—
“నా మోటా చిను నాయనా ? నేను తెల్లవారాక మామయ్యని అడుగులాను
కదూ !” అంది.

“ఉత్తే ! మీరెవ్వరూ దాగా అడగరు” నిస్సహాయంగా అన్నాడు
మధు—“అంతా విరిచివాళ్ళే. మామయ్య ముందు ఎవ్వరూ నూట్లావరు.

బాగా అడిగితే ఎందుకు ఒప్పుకోడు ?" — తను అడిగితే చాపగొడలాడు. అమ్మమ్మ, అన్నయ్య ముగ్గురూని నిలదీసి అడగాలని మధు కోరిక.

"నేను బాగానే అడుగుతానుగా ? నువ్వు చదివుకోవటం నాకు ఇష్టంలేదా ? ఆ స్త్రీపాస్త్రులు ప్రకపోగా నాలుగు అక్షరం ముక్కలయినా నేర్చుకోనివ్వకపోతే నీ గతం కావాలి ?"

అమ్మమ్మ నిజంగా అడుగుతుండేమోనని మధు అనుమానం వచ్చింది. "నిజంగానా అమ్మమ్మా ?"

"నీ కెందుకు నువ్వు నిద్రపో."

ఆ సంతోషంతో మధుకి నిద్రపోబుద్ధి కాలేదు. గోపాలం వాళ్ళ తొందరగా లేచి వెళ్ళిపోతే .... ? కాయకట్టలా నిద్రను పెనాకి నెట్టకళ్ళు తెరుచుకుని పడుకున్నాడు.

*

*

*

తెల్లవారి స్నానం పూర్తయినా ఫలహారం కానిచ్చి విశ్వనాథం ఎక్కిపిస్తో బిసు లేచి వెళుతోంటే — "విశ్వం" అంటూ పిలిచి సుందరమ్మగారు మన పడి చదువుచూట ఎక్కింది — విశ్వనాథం చిరాగా చూశాడు —

"అయ్యో వాణ్ణి ఎప్పుడు పెద్దబడిలో చేర్చాలో కూడా నాకు తెలియదని అనుకున్నావా ?" అన్నాడు బిసుచుగా.

"అది కాదు అబ్బాయ్ ! వాడు బడిలో చేరాలని పడుస్తున్నాను సత్యన్నారాయణ్ వాళ్ళు ఎలాగూ ..."

"ఎద్దెరిరిందిని గింత కూడా ఎగిరిందట. అలాగే పుండి. చేరదు లేని వెళునని హైస్కూలు చదువు!" — చుర్ర వెళున చిని చూటను పని పూచుకోకుండా ఇంత పంతంపట్టి సాధించడం విశ్వనాథానికి నచ్చలేదు.

"ఆక్కడ పంతులుగారు పాడి చదువు సరిపోయిందే వాడే మానేస్తాడు"

విశ్వనాథం మాట్లాడలేదు! చిన్నవాడిని బడిలో చేర్చటానికి కొడుకు గింత అయిష్టత ఎందుకొ ? కిన్న బిడ్డలను చదువులు చెప్పించుకోటానికి తల్లి పండ్రిస్తే ఇంత ధౌర్భాగ్యం చేస్తారా ? సుందరమ్మగారికి మీద చాలా రోజులనుంచి ఉష్టంగా ఉంది. ప్రతి పక్షయానికీ

దెబ్బలాడటం జావుండదని ఆలోచిస్తూ ఎక్కడోకప్పుడు ముఖావంగా దాదా
పడుతూ వచ్చింది. కాని ... లక్షణంగా తెలిసితేటలు గల మనవడు
చదువుకోబోతే ఆటంకాలు పెడుతున్న కొడుకుతో ఖచ్చితంగానే మాట్లా
డింది — “వాళ్ళెంత గతిలేక నీ ఇంట వచ్చినా ఇంత తేలిక చెయ్యటం
ధర్మంకాదు. కల్యాణే బ్రతికివుంటే ఈనాడు వాణ్ని బడికి పంపటానికి
ఇంత తతంగం జరిగేదా ? వాళ్ళు నీకు భారంగానే వున్నారు. ఈ భారం
సంపత్తరాలకొద్దీ నువ్వు మొయ్యటం మాత్రం ఏం సమంజసం ? వాళ్ళ
అహ్మ నిగలు అమ్మి కొన్ని పొలం నాలుగెకరాల వుందిగా ? వాళ్ళని
పెట్టుకొని నేను పేరే వుంటాను. పెద్దవాన్ని — మళ్ళీ మళ్ళీ అడగక్క
లేదు.”

విషనాథం తీక్షణంగా చూశాడు — “అంటే నీ ఉద్దేశ్యం ఏమిటి ?
నీకు దా ఏదో ఇమ్మనేనా ?”

— “అది నీకు తెలియాలి. పెట్టవలసిన వాడి నువ్వుగాని — అడు
క్కుతానా ఉద్దేశ్యం కాదు. ఆయువులేక చస్తావు గానీ అన్నం లేక
చాచు. కష్టమైనా సుఖమైనా ఎవరికొచ్చింది వాళ్ళు అనుభవిస్తేనే
మరిచింది. పసివాళ్ళని కాకుల్లా విడిచిపెట్టటానికి వాళ్ళు నాకు పరాయివాళ్ళు
కాదుగా ?”

“ఇంతకీ వాణ్ని బడిలో చేర్చాలనేగా ఈ గోలంతా ?”

“నీకు గోలగానే ఉంటుంది నాయనా ! ఇదే వాడి బ్రతుకే తెలుపు.
అమ్మా అయ్యా లేరు. అస్తిపాస్తులూ లేవు. ఒళ్ళు వంచి నాలుగు
ముక్కలు పంట పట్టించుకోకపోతే ....”

విషనాథానికి బాగా చిరాకు పేసింది. “నన్ను ఎలా చదివించవో
చూస్తాను అన్నట్టు చివరకు పంతంపట్టి గెల్చాడు కుర్రవెధవ” పిసుగ్గా
అనుకున్నాడు.

— “అబ్బ ! ఏదో ఒకటి చేసుకో అమ్మా ! ఆ గొడవేదో సీత
నానా, మరీ చిన్న సన్నాసి గదా ! ఈ ఏటికి ఆపు చేద్దామని
నాకేం దాద మధ్య ? ఈ చూత్రానికే నువ్వింత నిష్కారా

లావటం మరీ బాగుంది" — తర్వాత తల్లిమాట లేమీ వినకుండా మళ్ళీ మీరిరికి కండువా పైన వేసుకొని పీధిలోకి వెళ్ళిపోయాడు.

సత్యన్నారాయణనీ, గోపాలన్నీ దాటుకుని స్కూలు కేసీ పం గెల్తాడు మధు. పట్టనగ్గాలు లేని సంబరంతో — ముగ్గురూ కలిసే పరీక్ష రాయటానికి కూర్చున్నారు —

పరీక్ష అయ్యాక సీతాపతి ముగ్గున్నీ కూర్చోబెట్టుకొని ఎలా రాసిందీ ప్రశ్నలు వేశాడు.

"అన్ని లెక్కలూ చేశాను మామయ్యా! తెలుగు పేపర్లో ఒక్క ప్రశ్నే రాయలేదు" — అంటూ కుతూహలంగా, భారాళంగా చెప్పుకు పోయాడు మధు. గోపాలానికి అత్తెనరు చూపుకులు రాపచ్చని అండునా వేశాడు సీతాపతి. ఎదొచ్చీ సత్యన్నారాయణ కాస్త ఆశాధింగం చేశాడు. అన్ని ప్రశ్నలూ వాడికి తెలిసే వున్నా పెద్ద బడిలో డస్కులమీద రాయటా నికి చేరుకు పణికి తడబడి పోయాడు. కూర్చున్న తరువాత అరిగిపో వరకూ వాడికి దడే తగ్గలేదు. నెమ్మదిగా రాత ఉపక్రమిస్తే కిల్ల రింగు లేదు. ఉక్రోశంతో ఏడ్చుకుని — ఏడవలేక పూచుకొని ఎలాగో అయిం దని పించాడు.

"నాకు భయం వేసింది బాబాయ్!" అన్నాడు అమాయకంగా సీతా త మొహంలోకి చూస్తూ.

"ఏడుత్త పిరికి వాడు మామయ్యా!" అనేశాడు తన పోలికలో మధు. — గుమ్మంలో నిలబడి చూస్తూన్న పార్వతి విచుచుకు పడింది - "నీలా నోరు పెట్టుకు బతకటం వాడికి చేతరాదు. మరి అసలు వాడి చిమి వురి ఓష్టే తగిలిందో ఏం పాడో! వాడు స్కూల్లో చేరతాడంటే ఒకడే ఏడుపయ్యో!"

మధు బిత్తరపోయి మాట్లాడలేక పోయాడు.

*

*

*

పరీక్షలకు కూర్చున్నవాళ్ళు ప్యానెండ్ — ఫేలయిందీ తెలిసే రోజు! పస్తుఫారంలో చేర్చుకుంటారో లేదో చెప్పే రోజు! సీతాపతి పిల్లలు ముగ్గుర్ని తీసుకు బయల్దేరాడు. పస్తుఫారంలో చేర్చుకునే వాళ్ళ పేర్లూ, వాళ్ళకీ వచ్చిన మార్కులూ రాసి ఉన్నాయి. — మధు పేరు ... పై నుంచి క్రిందికి ఎక్కడా లేదు ... లేదు.

“మామయ్యా! ....”

“ఏంరా? బాగా రాశానన్నావుగా? నీ పేరేదీ?” సీతాపతికి మధు పేరు లేక పోవడం బాధే వేసింది.

“నిజంగా రాశాను మామయ్యా!” చిక్క మొహం వేశాడు మధు. వాడికి కంఠం వరకూ దుఃఖం నిండిపోయింది.

“మరె తే నీ పేరు లేదేం? గోపాలాన్ని తక్కువ మార్కులు వచ్చినా ప్యానెండ్ చేశారే! నిన్ను ....”

“మధునూదనరావు ఎవరండీ? పస్తుఫారం కుర్రాడు వచ్చాడా?” పిలక షేష్టారు వరండాలోకి వచ్చి గట్టిగా అటస్తూ వాకలు చెస్తున్నాడు.

సీతాపతి, మధూ కూడా ఆ మాటలు పిన్నారు.

“మామయ్యా!”

“నువ్వొండు. నేను చెప్తాను” — సీతాపతి ఎదురుగా ఉన్న పిల్లలొంచి ఖాళీ చేసుకుని వెళ్ళాడు —

“ఇక్కడే ఉన్నావండీ! మధునూదనరావు మా వాడే. వాడి పేరు చోచ్చమీద రాయలేదనే చూస్తున్నామండీ?”

“ఆ కుర్రాడు మీవాడేనండీ? ఒహో! వాణ్ని హెచ్ షేష్టారి గారి దగ్గరకి తీసుకు వెళ్ళాలి.”

“అయ్యా! అసలు .... వాడు పరీక్ష ప్యానెండ్ నాచాండీ” సుగుతూ అడిగాడు సీతాపతి.

పిలక షేష్టారు సవ్వి - “మీ వాడు పరీక్ష పేసవ్వక పోవట మేమీ టండీ? అన్ని పేపర్లలోనూ నూటికి తొమ్మైలు దాటి పోయాయండీ

మామయ్యలు? వాడికి ప్రమోషన్ ఇచ్చి సెకండ్ ఫారంలోనే పేనెమ్మొ
లంటున్నారు హెడ్ మేష్టారు. అందుకే వాడి పేరు బోర్డుమీద వెయ్యి
లేదు."

సీతాపతి నిరాంతరపోయాడు. మామయ్య వె కకే వచ్చి నిలబడిన
మమ కేసీ అర్థం కాలేదు. అయోమయంగానే పిలిక మేష్టారిలో పాడు
మామయ్య వెనక మేష్టారి దగ్గరకు నడిచాడు.

నడు తమలపాకు లాంటి ఆ హెడ్ మేష్టారు నవ్వుతూ కలిం
మేజామీద పెట్టి కుర్చీలోంచి లేచాడు — "పీడేనా, మధుసూదనరావు?"

"అవునండీ! పీడి పేరు బోర్డు మీద లేదని కంగారు పడుతున్నా
రట."

"అహా!" ఎర్రగా నవ్వాడు పండు తమలపాకు మేష్టారు -
"ఇలా రా నాయనా!"

"మధు నాలుగడుగులు ముందుకువేసి నిలచున్నాడు మరుగ్గా చూస్తూ.

"నీకు ప్రవేటు అదీ ఏమైనా ఉండేమిటా?"

"లేదండీ!" తల అడ్డంగా వూపాడు మధు.

"లేదూ?" ఆశ్చర్యంగా చూశాడు హెడ్ మేష్టారు.

"జోనీ అ స్తమానూ అదే పనిగా చదువుతూ వుంటావా?"

"చదవనండీ!"

"ఎప్పుడు చదువుకుంటావు?"

"తెల్లారళ్లు మా అమ్మమ్మ మజ్జిగ చెయ్యటానికీ లేస్తుండండీ - -
అప్పుడు చదువు కుంటానండీ!"

"అంతేనా? రాత్రుళ్లు చదువుకోవూ?"

"రాత్రుళ్లు మామయ్యగారింట్లో సత్యన్నారాయణా, మదనగోపాలం
కృష్ణదూ వాళ్ళంతా చదువుకుంటూ వుంటారండీ! అప్పుడు దీపాడు
వుండవు. అయినా గోలగా వుంటే నాకు చదవా లనిపించదండీ!"

"అబ్బ! ప్రథమ తరగతి ఏద్యార్థిచే నువ్వు!" — హెడ్ మేష్టారు
సీతాపతి కేసీ చూస్తూ అన్నారు.

“మీవాడు చాలా తెలివిగలవాడండి! మంచి మాక్కులు వచ్చాయి. పీల్చీ చూసి ప్రమోషన్ ఇవ్వాలని అనుకున్నాము - ఇప్పుడు ప్రత్యేకంగా వీడికి కొన్ని ప్రశ్నలు ఇస్తాను — ఒక గంట పని — ఆ పేపరు చూసి సెకండ్ ఫారంలో వేయించేస్తాను.”

సీతాపతికి సంతోషం కలిగింది — “అలాగే షేప్టారూ?” మధు అక్కడే ఒక బల్ల మీద కూర్చున్నాడు.

హెడ్ షేప్టారు మధుకి తెల్ల కాయితం. కలం యిస్తూ అన్నాడు — “నాలుగే ప్రశ్నలు, నీకేం భయంలేదు. తెలిసినంత వరకే రాయు.” —

మధు ప్రశ్నలు చదివాడు. ఏమంత దోధ పడినట్టు లేవు. మళ్ళా చదివాడు - మూడో సారి చదివాడు. కాస్త ధైర్యం వచ్చింది — ఏదైనా చెయ్యగలననే ధైర్యం వాడికి మొదటనుంచీ ఉంది —

వరండాలో హెడ్మ్యాష్టరు, సీతాపతితో మాట్లాడుతూ నించున్నారు. సీతాపతి దగ్గరే సత్యన్నారాయణా, మదన గోపాలం కూర్చున్నారు.

మధు కాయితాలు పట్టుకుని నిలబడ్డాడు.

“రాశాను షేప్టారూ?”

“అయిందా? ఇంకా ఏమన్నా రాస్తావేమో ఆలోచించుకోక పోయావా?”

“నా కింక రాదండీ!”

నవ్వారు హెడ్ షేప్టారు. “ఎంత ఖచ్చితంగా మాట్లాడుతాడండీ మీ వాడు?” అన్నాడు సీతాపతి నుద్దేశించి — మధు రాసిన కాయితాలు ఆయన పై నుంచి క్రిందికి చిదిపేశాడు — షేప్టారి మొహంలో సంతృప్తి కొట్ట వచ్చినట్లే కనిపించింది అందరికీ.

“ఛేష్! మ్యా స్కూలుకే అలంకారమండీ మీ వాడు! సెకండ్ ఫారంలో చేర్చుకుంటాం. ఆ పుస్తకాలే కొనండి.”

“చాలా సంతోషమండీ! వస్తాము” నమస్కారం చేసి వెనక్కి తిరిగిాడు సీతాపతి — నిజంగా సీతాపతికి చాలా సంతోషంగా వుంది. మధు పరాయి వాడేం కాదుగా? వాడు అభివృద్ధికి వెళుతోంటే తనకు సంతోషం కాదా?

ఇంచీ వెళ్ళే సరికి అప్పుడే భోంచేసి చావిడ్లోకి వస్తున్నాడు విశ్వనాథం — గోపాలం అందరికంటే ముందుగా చావిగిరులు వెళ్ళి చెప్పేశాడు — “పెదనన్నోమ్ చురేమో మధుని సెకండ్ ఫారంలో వేసేశాడు.” కడుపుబ్బు తిరిపోయి ఒగరుస్తూ నిలబడ్డాడు.

“ఏకిశావలే. వెర్రి వెధవా! సెకండ్ ఫారంలో వెయ్యటం ఏమిటి” పై తుండుతో చేతులు తుడుచుకుంటూ వీధి గుచ్చుం కేసి నడిచాడు విశ్వనాథం — సీతాపతి ఎదురు పడ్డాడు — “మధుని ప్రమోషన్ ఇచ్చి సెకండ్ ఫారంలో వేశాడన్నయ్యా!”

విశ్వనాథ నొసలు చిట్టించాడు. .

సనిస్తరంగా చెప్పాడు సీతాపతి.

విశ్వనాథం మొహంలో రంగులు మారుతున్న సంగతి ఎవరూ పట్టించుకోలేదు — అప్పుడే గోపాలం ద్వారా వంటింట్లోనే వెనేసిస్ పార్వతి, సావిత్రి విస్తుబోయాయి — “అమ్మా అయ్యా లేని చాడని చాలి పడ్డాడో ఏమిటో సంతలు” — బుగ్గలు నొక్కుకుంది సావిత్రి

“అంత పెద్దచదువు ఎలా వచ్చిందబ్బా?” సత్యమ్మచాచులు ఏదీ విన దాంట్లో సగమైనా చదివాడా! తనకేమీ నచ్చినట్టు చూసింది పార్వతి.

సుందరమ్మగారు మాత్రం సంతోషమేమీ కనిపించినీయ కుండా తిరిగింది. ముఠ కేమిటో సిగ్గు సిగ్గుగా ఉంది. అమ్మమ్మని కాపలించు కొని మొహం దాచేసుకున్నాడు.

ఎప్పుడూ అల్లరి చిల్లరిగా తిరిగే వెధవని అన్ని తెలివితేటలెలా వచ్చాయని లోలోపల విస్తుబోతూ మధన పడ్డాడు విశ్వనాథం. మధుని సెకండ్ ఫారంలో చేర్చు కోవటం చాలా అవమానికరంగా భావించి బాధ పడ్డాడు.

“నన్ను పస్తు ఫారంలో చేర్చుకోకన్నావు. సెకండ్ ఫారంలోనే చేర్చుకున్నావనిగా మామయ్యా?” అని మధు పెంకిగా అడిగేస్తాడేమో నని కొన్ని రోజులు తప్పుకుని తిరిగాడు కూడా. ఒకరోజు తనకై తనే

కలగజేసుకొని అన్నాడు — “ఒరేయ్! ఎక్కువ మూర్కులు పచ్చాయని ఎగిరిరి పడక చక్కగా చదువుకో.”

పెన మామయ్య అంత సామరస్యంగా మాట్లాడటం ముఠకి విచిత్రంగా తోచింది.

కృష్ణుణ్ణి కూడా ఫస్టుఫారంలో చేర్చటానికి అన్నగారు ప్రయత్నాలు చేస్తున్నాడని తెలుసుకున్న సీతాపతి అన్నాడు — “కృష్ణుడు చాలా తక్కువ స్టాండర్డులో ఉన్నాడన్నయ్యా! వాణ్ని ఫస్టుఫారంలో చేర్చినా తలకు మించిన బరువే అవుతుంది. ఈ ఏడాది జాగ్రత్తగా చదివిస్తే రాస్తే సయంగా వుంటాడు. ఇన్నాళ్ళూ మనం నిర్లక్ష్యం చేసాం. ఇప్పుడు తొందరపడితే ....

“సీటు తెరీదు. వూరుకో. అందరితో పాటు కలిసి ఉంచకపోతే బొత్తిగా లకతాయిగా తిరుగుతాడు. వచ్చే ఏడాదికి మధుగాడు ఫస్టుఫారం లోకి పోతోంటే అప్పుడా పీణ్ని ఫస్టుఫారంలో కూర్చోబెట్టేదీ!”

స్వస్థనాథం తన ప్రయత్నాలు మానలేదు. లంచం ఇచ్చి కృష్ణుణ్ణి ఫస్టుఫారంలో చేర్చిన విషయం సీతాపతికి తప్పితే ఎవరికి తెలీను.

“నువ్వు ఇంకో తరగతిలోకి వెళ్ళి పోతున్నావురా ముఠా!” గోపాలం దిగులుగా అన్నాడు.

ముఠకి కూడా దిగులుగానే వుంది “నిజంగా నాకూ బాగాలేమిరా మదనా! మనందరం ఒక్క తరగతిలోనే చదువుకుంటే చక్కగా ఉంటుంది. మరి నేను ఏం చెయ్యనురా?”

“పోనీలే. శిన్ను-మిర్చిపోకుండా వుంటావా మరి!”

“అదేవిట్రా. గోపాలం! అలా మాట్లాడుతున్నావ్. నేను ఎక్కడ చదువుకున్నా నీ జడ్డే ఉంటాను కదూ?”

“నాకు తెలీని పాఠాలు అవీ కూడా నీతో చెప్పించుకుంటాను.”

“నాకు తెలిస్తే అలాగే చెప్తాను. మనకి రాకపోలే చిన్న మామయ్య ఉన్నాడు కదా?”

మధూ — మదనుడూ చాలాసేపు మాట్లాడుకున్నారు.

అందరూ వీపం చుట్టూ చేరి శ్రద్ధగానో, అప్రద్రగానో చెమచుంటున్నారు. సర్వసారాయణ ఇంగ్లీషుపద్యం కంటితా వడుచున్నారు. మూర్ఖులనోత్సేదో రాసుకుంటున్నారు. గోపాలం శ్రమ అనుకోకుండా మునుస్సుని మంచి చేసుకొని నైస్సు పాఠాలు నల్ల పేస్తున్నారు. వాడు తెలివైనవాడని అందరూ అనుకున్న దగ్గర్నుంచి కృష్ణుడు చూచా బ్రహ్మకాలు తిరగెయ్యటం నేర్చుకున్నాడు. సుధకూడ పలకమీద పిచ్చి పిచ్చి దొమ్మెలు గీస్తూ చూస్తుంది.

మధు మాత్రం అందరికీ దూరంగా సుశీలకు కథలు చెప్పటం మునిగి పోయాడు - "మరి చీకటి జీవితం కథ అయిందిగా? ఇంకేం కథ కావాలి?" అన్నాడు.

సుశీల ఏడు పేళ్ళు చూపించింది.

"ఏడుగురు రాజకుమారుల కథ! అదే నీకు బాగా ఇష్టంకాదు? అయితే బాగా విను."

"అనగా అనగా ఒక రాజుగారు ఉన్నారు. ఎక్కడ? చాళ్ళ వూళ్ళో... ఆ రాజుగారికి ఎంతమంది కొడుకులు? ఏడుగురు." మూర్ఖుడి లేని చెల్లెలు తరపున చూచా తనే మాట్లాడుతుంటూ కథ ప్రారంభించాడు. "ఒక రోజు..."

సుధ దొమ్మెలు గియ్యటం చాలించి నెమ్మదిగా మధు దగ్గరకు వచ్చి కూర్చుంది. "మరి ఆ రాజుగారికి కూతుళ్లులేరా వాచా?"

"కూతుళ్లు ఉంటే మాత్రం వేటకే వెళ్తారేమిటి?"

"అయితే చెప్పు"

"ఒక రోజున రాణిగారు కొడుకులందరినీ పిలిచి వంతుకోటానికి ఏడిలేపు, అబ్బాయిలూ! మీరు తొందరగా తెచ్చిపెట్టండి, వంతుతాను' అని చెప్పింది."

"అప్పుడు నాకు తెలుసు బావా! అప్పుడు సుధ బహుళంగా అంది.

సుశీల, మధు చేతిమీద చెయ్యివేసి ప్రాదేయపూర్వకంగా చూసింది. మధు, సుఖా మాట్లాడుకొంటూ తన ఉనికి మరిచిపోయాడేమోనని సుశీల ఆరాటం. మధు సుశీల మొహంలోకి చూస్తూ అన్నాడు “కథ నీకే చెప్తున్నాను సుశీ! సుధాకరాదు.”

సుధాకర కోపం వచ్చింది. బుంగమూతి పెట్టుకొని దూరంగా జరిగింది. “నాకేం చెప్పక్కర్లే!”

“నువ్వేం విసుక్కర్లే - అసలు నీకు నేను చెప్పేకదా? మరేమో సుశీ! అప్పుడు ... ఎంతవరకూ వచ్చిందన్నా ... రాజుగారికి కొడుకు అని చెప్పాను కదూ ..”

సుధా మృదబట్టలేకపోయింది. “అది చెప్పేశావు. రాణి గారు కూర తయ్యకాలా ?” అనేసింది.

“అవునువును. అప్పుడేమో .... ఏడుగురు రాజకుమారులు ...”

పార్వతి హడావిడిగా చాచిట్లోకి వచ్చింది.

పిల్లలు రణగొణ ద్వనిలా అరుచుకుంటున్నారు ....

“పదమూడు పద్నాలుగులు నూట ఎనభై రెండు, పద్నాలుగు పద్నాలుగులు నూట తొంభై ఆరు. నూట తొంభై .... ఆరు.”

“టివింకిల్ టివింకిల్ లిటిల్ స్టార్ !

హా ఐ వండర్ ఫాబ్ యు ఆర్ !

టివింకిల్ టివింకిల్ ....”

“అప్పుడు అశోక చక్రవర్తి బౌద్ధ భిక్షకులను ఆహ్వానించెను. కళింగ యుద్ధానంతరము ...”

“విమానము పక్షివలె ఎగురును. విమానము యొక్క రెక్కలు గాలిపోసుకొనుటకు వీలుగా చేయబడి యుండును. విమానము

అందరు చాలా కష్టపడ్డారు కదూ - పాపం పాశ్చాత్యులదికాదు ...”

అందరూ చదువుకుంటున్నారు. పార్వతి తానానికి వెళ్ళి శేష ఉప్పు తీసుకురా :

దీరా ఇప్పుడు చూశాను ఉప్పు నిండుకొంది. మీ మామయ్య భోజనానికి వస్తున్నారు." — మధు కథ ఆపేసి పార్వతికేసి చూశాడు.

"ఏవర్నయినా జతపంపు అత్తా! కలిసి వెళ్తాం."

"వాళ్ళంతా చదువుకొంటున్నారు. ఎలా వస్తారు ?"

"ఇప్పుడే వచ్చేస్తాం కదా ?"

"అలా కుదరదుగాని నువ్వు వెళ్ళిరా !"

"నేను వెళ్ళను" — మధు : కోపం వచ్చింది.

"వెళ్ళవూ !"

"ఎలాగేమిటి ? బాగా చీకటి పడిపోయింది, దుకాణం దోరెడు మారం. గోపాలాన్ని పంపు."

"తాను చెడ్డ కోతి వనమంతా చెరిపిందట. నువ్వు దర్జాగా కూర్చుని వాళ్ళనికూడా చదువుకోవద్దంటావు కదూ ?"

సూర్యం పుస్తకం మూసేస్తూ అన్నాడు — "నేను చెల్లానత్తా! వచ్చులియ్యి."

"నీ తమ్ముడి కా పెంకితనం ఏమిటి ? నేను చెప్పానని కూడా లేకుండా ఢిప్పించుకు కూర్చున్నాడు. వెళ్ళకేం చేస్తాడో నేనూ చూస్తాను."

పార్వతి గిరుక్కున తిరిగి లోపలికి వెళ్ళిపోయింది.

మధు లెక్కలేనట్టు తిరిగి కథలోకి వెళ్ళిపోయాడు — "రాజు మిమ్మరు లందరూ నేమో చేపల్ని ఎండపేశారు. అప్పుడు ..."

సుధకో ధర్మ సందేహం వచ్చింది — "రాణీగారు కూర పండడా వావా ?"

సుధకేసి చూశాడు మధు — వాడికేం తోచలేదు. కథలో ప్రశ్నలు పేస్తే ఎలా? "అంతకుముందే రాజుగారు మంచి వరికాయలు తెచ్చి రాణి గారికి ఇచ్చేశారు. రాణీగారు కూర కూడా పండేసింది."

"ఒరేయ్ మధూ !"

మధు ఉలిక్కి పడ్డాడు.

“ఆ కబుర్లు కట్టిపెట్టి లేచిరారా!”

విశ్వనాథం స్నానంచేసి పచ్చి ఒళ్ళు తుడుచుకొంటూ నిలబడ్డాడు. — “ఉప్పు తెమ్మంటే వెళ్ళనన్నావట?” పార్వతి గుమ్మంలో హుతగా నిలబడి ఉంది.

“వెళ్ళకేం చేస్తాడు? డబ్బులూ, సంచీ ఇలా పడేయ్” విశ్వనాథం గర్జనతో మధు కొంత జంకాడు.

“మధూ!” సుందరమ్మగారు మృదువుగా పిల్చింది.

“నీ కేం భయంలేదురా వెళ్ళిరా. లే మరి” అవిడ మాటల్లో రహస్యమైన మందలింపు - సున్నితమైన అజాపనా ఉన్నాయి. మధు చటుక్కునలేచి నిలబడ్డాడు. మాట్లాడకుండా సంచీ డబ్బులూ తీసుకున్నాడు.

“పెంకి వెధవా! నీకేదై నా పని జెప్పాలంటే పెద్ద తతంగం జరగా లిచ్చినాయి. నిన్నే లొంగదియ్యలేపోతే నేనెందుకురా?” అహంకారం వ్యక్తమైంది విశ్వనాథం. మధు కనితో నిర్భయంగా — “నాకేం ఉంటుంది? ఒక చీటికెలా తెచ్చేస్తాను. సత్తిగాడు, కీష్టిగాడు అయితే పిరికి వెధవలు. వాళ్ళని ఒక్కొక్కనీ వెళ్ళి రమ్మను చూద్దాం.” అనేసి దాణంలా దూసుకుపోయాడు.

“చూశారా? పెళ్ళేవాడు వెళ్ళకూడదూ? సత్తిగాడు, సత్తిగాడు అంటూ వాణ్ని ఏడిపించని ఘడియ లేదు. ఆ సుధని తన్నినవాడు తన్ని నట్టే ఉంటాడు. ఎంత చిన్నతనం అయితే మూత్రం ఏవిటా మొండి బ్రతుకు?” పార్వతి చుసరుసి లాడింది.

తన ఎదురుగానే మధు అంత నిర్లక్ష్యంగా మాట్లాడి పరుగెత్తటంతో విశ్వనాథం పెద్దరికం చిన్నబోయింది. మధు అప్పటికప్పుడు ఇంట్లో పిల్లల్ని ఏడిపించటం — పెద్దవాళ్ళంటే భయం - భక్తి - లేకుండా ధిక్క రించటం - కిందపడ్డా మీదివాడినే నన్నట్టు కడుపు చెప్పటం - విశ్వనాథానికి ఒళ్ళు మండిస్తూనే ఉన్నాయి. అందుకే అల్లుణ్ని ఒంచి మంచి మార్గం లోకి తేవటానికి కంకణం కట్టుకున్నాడు.

“రానీ వెధవని” పళ్ళు నూచుకున్నాడు. అప్పటికిగాని పార్వతి తృప్తి కలగలేదు.

ఇంట్లో వస్తువులేవైనా అయిపోతే వెంటనే తెప్పించటం - - ఎక్కడి ఎక్కడ సర్దుబంలాంటి వనులు సావిత్రి చేస్తుంది - కాని మళ్ళా సావిత్రి కూతుర్ని కని పురిటిమంచుమీద కూర్చోవటంతో పార్వతే కాన శ్రద్ధ చెయ్యాలి పచ్చింది. సరిగ్గా వంటచేసేముందు పుల్లి పాయలు లేవనీ - - దీపాలు వెలిగించేముందు కీరసనాయలు లేదనీ - - అన్నాలకు పచ్చే స్తోత్రం నెయ్యి నిండుకుందనీ - - దేనికో ఓ దానికి హడావుడి పడుతూ కనిపించిన వాళ్ళనల్లా దుకాడానికీ పంపేస్తుంది. ఆ కంఠాటలో ముఠ లాంటివాడు ససేమిరా వెళ్ళునని మొండికేస్తే మొగుడితో ఫిర్యాదుచేసి మరీ సాదిస్తుంది.

మధు వెళ్ళి అరగంట పై నే అయింది. పెరుగులో ఉప్పు వెనుకనె అలవాటు లేని విశ్వసాధం ధోళనలకూడా చేసి లేచాడు.

“వెధవ! ఎక్కడ చోవ్యం చూస్తూ నిలబడ్డాడో?”

“ఇంతసేపు రాలేదేమిటి పీడు? ఏమైంది చెప్పా?” సుందరమ్మ గారు అత్యంతగా ఓది గుమ్మంకేసి వెళ్లేసరి. మధు నుంచి ఎదురుగా కాలు కుంటుతూ దాదపడుతున్న వాడిలా నడిచి రావటం చూసింది. సుందరమ్మగారు కంఠాటగా చీడీలు దిగి వెళ్ళింది—

—“ఏమైంది బాబూ? కుంటువున్నావ్. ఏమైందిరా?” మనచి చేతిలో నంచి అందుకుని వాడి రెక్క పట్టుకొంది—

“చీకట్లో కన్పించలేదు. అమ్మమ్మా! గుర్రబ్బండి పచ్చేస్తోంది గబుక్కున తప్పుకోబోయి రాలిమీద పడ్డాను.”

“అయ్యో! దెబ్బలేవైనా తగిలారేమిటా?”

మధు కుడికాలు చూపించాడు. చీకట్లో అంత బాగా కన్పించక పోయినా నుందరమ్మ చేతికి మధు మోకాలిమీద కొట్టుకుపోయినచోట తడితడిగా తగిలింది— “అమ్మా నెత్తురే! లోపలికి పద చూద్దాం. చీకట్లో ఎక్కడ ఏడ్చావురా నాయనా?”

“అమ్మమ్మా!” బయంగా అన్నాడు మధు - “ఉప్పు ఒలిచితోలే ఎత్తి చీనాని పచ్చాను. దుమ్ము కలిసిపోయింది అమ్మమ్మా!”

“పోతే పోయిందిలే వెధవ ఉప్పు. అసలా బండి కింద పడిలే ఏమెపోదువో కదా? ముందు లొపలికి పద” నెమ్మదిగా మనవణ్ణి చీడీలు ఎక్కించింది సుందరమ్మగారు.

“ఏంరా అప్పుడే వచ్చావ్? ఇంకో గంట ఆడుకోలేకపోయావా?” విశ్వనాథం కటువుగా అన్నాడు.

మధు బెదిరి సుందరమ్మగారి చెయ్యి పట్టుకున్నాడు. ఆవిడ కోపంగా అంది — “చాలే వూచుకో. బండి కింద పడబోయి ప్రాణాలు దక్కించుకొని వస్తే ఆటలాడుతున్నాడా? మోకాలంతా చెక్కులేచి పోయింది. వరదలా నెత్తురు కారుమాంటే కుంటుకుంటూ వచ్చాడు.”

“విశ్వనాథం వెటకారంగా అన్నాడు — నేలమీద కాళ్ళు మోపి నడిస్తేగా, కన్నా మిన్నా కానకుండా గంతులేస్తే ఏమవుతుంది మరి? —బుద్ధిమంతుడిలా నించున్నావుగాని ఆ ఉప్పు ముందు మీ అత్త కిచ్చిరా!”

“ఉప్పు దారిలో ఒలికిపోలే ఎత్తాడట. దుమ్ము కలిసి పోయింది. రేప్పొద్దున్నే సూర్యం తెస్తాడు.”

విశ్వనాథానికి చాలా కోపం వచ్చింది. మధుని దగ్గరికి లాగి జుట్టు గుంజుతూ అడిగాడు... “నిజం చెప్పు నిన్నే పంపానని కోపంతో ఉప్పులో దుమ్ము కలుపుకొచ్చావుకదూ? అవునా? మాట్లాడవేం?”

“కాదు.... మామయ్యా! పతి .... పోయాను.”

“చీ! అబద్ధాల వెధవా?” విశ్వనాథం గెంటిన గెంటుకి మధు వెల్లకిలాపడి తల నేలకు కొట్టుకున్నాడు. సూర్యం చటుక్కున లేచి తమ్ముణ్ణి లేవదియ్యబోతే మధు కెవ్వమని అరిచాడు. సూర్యం చెయ్యి మధు మోకాలిమీద రాసుకుంది. అరచేతిమేర చెక్కు వూడిన మోకాలు ఎర్రగా రక్తం చిమ్ముతోంది. మధు బట్టలూ, ఒళ్ళూ దుమ్ముకొట్టుకు పోయాయి.

సుందరమ్మగారు ఇక ఓర్పు చూపించలేక పోయింది — కొడుకు కేసి చూస్తూ తీక్షణంగా అంది :

“ఇలా చీటికి మాటికి చావగొడుతుంటే వాడు ఉంటాడనుకున్నావా? చస్తాడనుకున్నావా? నీకంత కంటికింపుగా ఉంటే చెప్పకూడదూ ? అడుక్కునైనా తింటాడు. పుచ్చెడు చీకట్లో పసివాణ్ణి పంపింది గాక పెగా కొట్టటం ఒకటా ? నేను బ్రతిఉన్నానన్న బుద్ధి ఏమైనా ఉంటే ఇలా చేస్తావా ?”

తీరా మధుని గెంటాక విశ్వనాథం కాస్త కంగారు పడకపోలేదు. ముఖ్యంగా తల్లి గొడవ చేస్తుందనే జడిశాడు — మధుగాడి మోకాలు నిజంగానే చెక్కువూడి రక్తం కారడం చూశాడు. అయినా తన పొరపాటు కప్పిపుచ్చుకుంటూ నిర్లక్ష్యంగా అన్నాడు.

“— ఎదురు తిరిగి జవాబు చెప్పటానికి లేని పసితనం పనులు చేయటానికి వస్తుందా ? చీకట్లో వెన్నెలో — పని తగిలే చేసుకోవద్దంటావా ?”

సుందరమ్మగారికి కొడుకుమీద అసహ్యం ముంచుకు వచ్చింది.

“ఇంట్లో తింటున్నది వాదొక్కడేనా ? దిక్కులేని వాడనా వాణ్ణి పంపావు ? పోనీ కాస్త పెద్దవాడు సూర్యం వెళతానంటే వాణ్ణి వెళ్ళనివ్వకూడదూ ? ఉప్పు తేవడమా కావలసింది, పసిపెద్దవాడు పంపం పట్టడమా ? — కొడితే కొడుతున్నాడా ! తిడితే తిడుతున్నాడా ? వాడేం పాపం చేసుకున్నాడని మీ కందరికీ ద్వేషం ?”

విశ్వనాథం వ్యంగ్యంగా అన్నాడు — “పుణ్యానికిపోతే పాపం ఎదురయిందట. వాడికి కాస్త భయభక్తులు నేర్చుదామనుకొంటే నీ నిఘారాలు బాగానే వున్నాయి. అయితే ఇక మనవడు బాగుపడ్డట్టే.”

“పోతే పోతాళ్ళే.” సుందరమ్మగారికి ఎన్నడూ రాని కోపం వచ్చింది — “నీ చేతుల్లో వాడు ప్రాణాలు వదలకుండా ఉంటే చాలు. నువ్వు పుణ్యానికి పోవద్దు. నేను నిఘారాలూ ఆనొద్దు.

విశ్వనాథం విసురుగా గది తలుపులు తోసుకొని వెళ్ళిపోయాడు.

సుందరమ్మ కోడళ్ళమీద పేరుకుంటున్న కోపం అసహ్యం మిళితం చేస్తూ అంది — “ఏళ్ళ తరబడి కాపరాలు చేస్తున్నారు. ఏ పరుక్కు అయిందో — ఏ సరుకు ఉందో వేళపట్టుకు చూసుకోవటం నేను

మహారాణిలా జరిగిపోతుంటే తంటాలు పడటం ఏం ఖర్మ ? నోరు తెరిస్తే నాది తప్పు. అత్త అరిస్తేగాని కోడలి కొంటనం కన్పించదట "

"ఇది మరీ దాగుంది. మధ్య మా మీద విరుచుకు పడటం ఏమిటి ? మీ అంత నేర్పుగా ఓర్పుగా సంసారాలు చక్క-దిద్దుకోకపోయినా ఎలాగో ఉడకేసుకు తినకపోము. మీ తతంగం గడిచిపోయిందా?" ఎవరెలాఏడి సే మీకెందుకు శుమా యిష్టం చూది. అడగటానికి నువ్వెరవి ? అన్నట్టే మాట్లాడింది పార్వతి. చిలికి చిలికి గాలివాన అయింది. అత్తా కోడళ్ళ మధ్య పెద్ద ఘర్షణ జరిగింది. సుందరమ్మగారు అన్నం తినబుద్ధికాక పడుకొంది.

కాలి దెబ్బతో రెండు రోజులు మధు మంచం దిగిలేకపోయాడు. కొంచెం వాచి కొద్దిగా జ్వరంకూడా తగిలింది. ఆ విషయం ఇంట్లో ఎవ్వరూ అట్టిచుకోనూలేదు — మధు కిలా ఉందని సుందరమ్మగారెన్నరిదగ్గర అనినూ లేదు. నాలుగు రోజులు ఆవిడే గద్దాకు పచ్చాకు నూరి మనవడి కాలి కట్టు కట్టింది.

*

*

*

రోజు రోజుకీ తోట కన్నుల పండువుగా తయారవుచున్న తోటను చూస్తూంటే మధు చిన్నారి హృదయం పారవశ్యంతో నిండ్రిపోయింది. ప్రతి చెట్టూ మొక్కా పచ్చని ఆకులతో నవనవలాడుకున్నాయి. కనకాంబ రాయా. చేమంతులూ బుట్టలకొద్దీ పూస్తున్నాయి. కూరగాయలను కొదవే లేదు. పళ్ళ చెట్లు చాలవరకు పిందెలు వేళాయి.

తోటను చూస్తున్నకొద్దీ అంచులేని గర్వం కలగసాగింది మధుకి. ఈ తోట ఇంత మనోహరంగా తయారవటానికి తనూ, తన స్నేహితులే కారణమౌతారు. గానీ ఏ కష్టిగాడూ, ఏ సతిగాడూ కాలేదు. నేల తప్పి, నారు పెంచి, నీరు పోసి, మొక్క నాటి, రెండు కళ్లనూ వేయకెక్కుగా చేసుకున్న ప్రతి మొక్కనూ మాటలురాని చెల్లాయిలో సమానంగా భావించి

తృప్తి .... గర్వం....చాలు—మధుకి.

తెల్లగులాడీ చెట్టు మొగ్గపేసింది. మధు అనందానికి అంతు వేకుండా పోయింది. ఆ సంగతి స్నేహితులందరికీ చెప్పేశాడు. ఆ మొగ్గ మాడని వాళ్ళందరికీ చూపించాడు.

“ఈ మొట్టమొదటి పువ్వు నేనే కోస్తాను.” అన్నాడు దృఢంగా.

“రైటో !” అంది ముతా.

సరే ! తనే కోస్తాడు. అది సరాసరి గుర్రెళ్ళి సుధకే ఇస్తాడు. అంతపరికూ నిజం—తోటపని ప్రాచీనమైనదేమో భావించుకుంటున్నా. కిల సుధకే తెల్ల గులాడీ యిచ్చినట్లు—ఎనాటికీ మరవ్వరాదు. సుగంధ గులాడీ పెట్టుకుంటే చాలా అందంగా ఉంటుంది. తనతో బాగానే తోంది. పువ్వు ఇస్తే జట్టు కూడా ఉంటుంది. తర్వాత పువ్వు చెల్లి

మర్నాటికీ గులాడీ మొక్క రాస్తూ పెద్దదైంది. తెల్లగులాడీ పట్టిగాడు కూడా చూశాడు. మర్నాడు దొత్తిగా పడవమీద మా తయారయ్యాడు. వెరిక పంతో పెట్టు వాడిమీద

క్రొత్తాడై నా తోటపని చేశావా ? గులాడీ చెట్టును నీవు ఎరువు చేశావా ? చీక దులిపావా ? ఏం చేశావని పువ్వు కోస్తావో వెధవా ! చెట్టు ముట్టుకో ...”

“ఏం చేస్తావురా మహా ? నా యిష్టం. మా తోట. నేనే కోస్తాను.”

వాళ్ళిద్దరూ కొట్టుకుంటూంటే వాళ్ళిది నోరు చేసుకోంది.

“అయ్యో ! అసలా మొగ్గ విడనే లేట్లే. మీరు తన్నుకోటం దేనికి ? దాన్ని బాగా విచ్చుకోనివ్వండి. అంతవరకూ మీరెద్దరూ కొమ్మొచ్చి.”

ఆ లెచ్చు మధుర సెచ్చలేదు. కిష్టిగాడినీ చచ్చినట్లులేదు — రాత్రి మధురీ నిద్రే రాలేదు.

తెల్లారే కిష్టిగాడు తోటలోకి పరిగె తేలిరి. చెట్టును పువ్వు లేదు. బావురుసుని ఏవవాలనిపించింది వాడికి. వాళ్ళమ్మ దగ్గరికి వెళ్ళి అలాగే పేడ్చేశాడు—“పెద్దమ్మ ఎవర్ని కొయ్యద్దండి గదా ? చూడు మధుగాడు పువ్వు కోనేసుకున్నాడు.” మళ్ళా బావురుసున్నాడు. తన చూట మధు రెక్క చెయ్యలేదనుకొంటే పార్వతికి కోపం వచ్చేసింది. చొచ్చా పత్తి పట్టుకుని క్రూరంగా వెస్తున్న మధుని చూస్తూ భూరికిరిపించింది—

“పువ్వు కోసేళావు కదూ ?”

“అవునత్తా : ఇదిగో !” సంతోషంగా పువ్వు తీసి మునిచేళ్ళతో పట్టుకుని చూపించాడు మధు. గులాబీ పాల నురుగులా తెల్లగా కాంతిగా మెరిసిపోతూ పద్మంలా రేకులు విచ్చి ఉంది.

పార్వతికి కోపం రెట్టింపయింది. కటువుగా అంది.

“నిన్న నేనేం చెప్పాను ? నీకేం బుద్ధిలేదూ ?”

“ఏం ? పువ్వు కోసుకుంటే తప్పా ?”

సావిత్రి అందుకొంది—“తప్పో ఒప్పో చెప్పినట్లు వినకూడదూ ?”

“రేం ? కృష్ణుడు ఊరుకోలేదూ ?”

“రీ కృష్ణుడు లేస్తూనే చెట్టు దగ్గరికి ఎందుకు వెళ్ళాడు ? పువ్వు ని కాదా ?”

“లే, తెలివితేటలు, పెద్దవాళ్ళందరినీ దిక్కరించి చూట్లాడు సావిత్రి వెటకారంగా అంది—“అసలు నీకు పువ్వెందుకు ? ఆ కివ్వాలనేనా ? చెల్లెలు అందరిలా ఉంటే మరీ మిడిసిపడి

మధు కళ్ళెత్తి సావిత్రి మొహంలోకి చూశాడు.

“ఊ, పువ్వు ఎందుకు కోశాను ?” అనిపించింది ఒక్క క్షణం.

“ఈ పువ్వు కోసే అధికారం నాకే లేకపోతే ఇంకెవరికి ఉంది ?” అనిపించింది మరో క్షణం. చివరికి నిర్భయంగా తెగించి అన్నాడు — “నేను ఆ గులాబీ చెట్టుకు ఎన్నో పనులు చేశాను. అందుకే పువ్వు నేను కోసుకున్నాను.”

“బావుంది వరస. ఇంటి వాసాలు ఒక్కపెట్టి ఇల్లు నాదే అనేలా ఉన్నావ్—ఏదీ? కోస్తే కోశావులే. ఇలా తే, సుధ తిలమివ్వి పెట్టుకొంటుంది.

ఆ పువ్వు సుధకి ఇవ్వాలనిపించలేదు. అద్దంగా తల ఊపాడు మధు—“నే నసలు సుధ కోసమే తెచ్చాను. ఇప్పుడు మాత్రం ఇవ్వను. మా చెల్లి ఇందాకే తల దువ్వించుకొంది. అదే పెట్టుకొంటుంది.”

“అ పిల్లకి గులాబీ పువ్వు ఒక్కదే తక్కువగాని ఇలా ఇచ్చి వెళ్ళు” నిర్భయంగా అంది పార్వతి.

“నేను ఇవ్వను.”

పార్వతి లేచి వచ్చింది- “ఇవ్వడూ? నీ పెత్తనమేమిటి మారు ? బలవంతంగా పువ్వు లాక్కోబోయింది. చటుక్కున మధు చెయ్యి వెనక్కి తీసుకున్నాడు.

గులాబీ విచ్చిపోయింది.

జలదలా రేకులన్నీ రాలి పడ్డాయి.

నేలంలా తెల్లకాగితం ముక్కలు చించి జిమ్మినట్టు.

“వెధవ పెంటితనం? ఏమౌతుంది మరి?” తిరిగి వెళ్ళిపోయింది పార్వతి.

“లక్షణంగా ఇమ్మంటే ఇన్వకూడమా ? ఎవరికీ కాబుందా నీ పాలు చేశాడు” —సావిత్రి.

మధూ కళ్ళలో గిర్రున నీళ్ళు తరిగాయి. మార్గదానన్న పాటలు పెగలలేదు. గులాబీ అంత సున్నితమైన మధు పసి హృదయం స్థూరం ల్లాగే ముక్క ముక్కలై పోయింది. కన్నీళ్ళు బుగల మీదుగా కారి పోతూంటే ఒంగి గులాబీ రేకులన్నీ చొక్కాలోకి ఏరుకున్నాడు.

✱

*

*

మధు డ్రాయింగు పుస్తకం అయిపోయింది. మేడూరు మరొకటి కొనుక్కోమని చెప్పారు. మధు సుందరమ్మగార్ని పాపలా అడిగాడు. ఎప్పటిలాగే పెద్ద మామయ్య నడగమంది. మామయ్య సడిగితే అత్త నడగమన్నాడు. పార్వతి సడగటానికీ మనస్కరించకపోయినా అధిమానం చెంపుకొని తప్పనిసరిగా అడిగాడు.

“అత్తా! నాకు డ్రాయింగు పుస్తకానికీ పావలా కావాలి. మామయ్య నిన్ను అడిగి తీసుకోమన్నాడు.”

పార్వతి ఒక్క క్షణం మధుకేసి చూసి మొహం తిప్పేసుకుంది —
“నా దగ్గిరిక్కడివి బాబూ డబ్బులు ? నేనేం పోగు పోసుకు కూర్చు
న్నానా?” అంది.

మధు మళ్ళా సుందరమ్మగారి దగ్గరికి వెళ్ళాడు.

“నేను మాత్రం ఏం చెయ్యను ? నా దగ్గర ఉన్నాయి కాబట్టి
ఇవ్వనా? అస్తమానూ ఎంతకని జగదాలు పేసుకోను?”

“మరి నాకు డ్రాయింగు పుస్తకం ఎలాగ ?”

“బళ్ళో మేష్టారేన్న అడక్కో, అంతకన్నా గొప్ప బతుకులు
కొప్పలే మనవి”

మధుకి కోపం వచ్చింది - “అదేమిటి ? మేష్టార్ని ఎలా అడ
గను?”

“అయితే షారుకో, గతిలేని వాడివి నీకా చొమ్మలూ చొరుసులూ,
ఎందుకు? కాస్త పాతాలేవో నేర్చుకురా చాలు.”

మధుకి ఉక్రోషం వచ్చేసింది. అండర్ని ఏదో చేసేయ్యాలి -
తను ఎవర్ని ఎటు చెయ్యలేడు. చాట్లొక పోయి ఏడుస్తూ కూర్చున్నాడు.

అప్పుడే పీడిలోంచి పస్తూన్ని ముడిగోపాలం అన్నయ్య పలిక
రించాడు - “ఎందుకోయ్ ఏడుస్తున్నావు?” — అతను వచ్చి రెండు
రోజులయింది.

తన బాధ వినటానికి కో మానవుడు దొరికిందే చాలన్నట్టుగా మధు
ఏడుస్తూనే చెప్పాడు - “చూడండీ! నా డ్రాయింగు పుస్తకం అయిపో
యింది. మేష్టారు తొందరగా కొనుక్కోవాలని చెప్పారు. ఒక్క పావలా
అడిగితే అందరూ లేదనేస్తున్నారు.”

“ఓన్! అంతేనా? చిల్లరలేదు కాదోయ్!”

“కాదండీ! అసలు డబ్బులే లేవంటున్నారు.”

“పోనీలే. నేనిస్తాను. ఇంత మాత్రానికే ఏడుస్తారా మొగవాళ్ళు,
-గోపాలం అన్నయ్య పర్సలోంచి అర్థరూపాయి తీసి ఇవ్వబోయే

“నాకు పావలా చాలండీ!”

“పర్వాలేదు తీసుకోవోయ్. గోపాలానికి, నీకూ బాగా జట్టుట కదూ? నేను మీ అన్నయ్యనే అడుకో.”

మధు సంతోషంగా అర్థరూపాయి తీసుకు పరుగెత్తాడు — నెమ్మదిగా పాఠ్యశాల చావిట్లోకి వస్తూ అంది:

“ఆ పిల్లాడికి నువ్వు డబ్బులిస్తూన్నట్టు ఉన్నావు. నిన్ను అకిగాడా అడ్పాడే?”

“లేదు పిన్నీ? నేనే ఇచ్చాను.”

“నన్ను అకిగితే చిల్లర లేదన్నాను. అంతే. ఏడుస్తూ చూపు న్నాడు.

సుందరమ్మగారు కలగజేసుకుంటే జరగాల్సిన యుద్ధం ఆవిడ ముఠా వంగా నిట్టూర్పుటంతో తప్పిపోయింది.

ద్రామింగు పుస్తకం కొనుక్కోగా మఱికి ఓ పావలా మిగిలింది. పావలా! ఎన్ని కానులో! గోపాలం అన్నయ్య ఆచ్చంగా ఇచ్చేరాడు. ఇప్పుడు పావలా ఏం చేసుకోవాలి? దాచేసుకుంటే...? పుహా పోనీ ఏదైనా కొనుక్కుంటే? ... ఏం కొనుక్కోవాలి? మీటాయి - లడ్డూ - బూంబీ --- పూహలా! పోనీ జంతురాలు --- చాలా పస్తాయి చూడాను. పస్తాయి గానీ మె తబడిపోయి ఏం దాపుంటాయి? జీళ్ళు నాగానే ఉంటాయి. అయితే మాత్రం పావలాపే? అమ్మో!

మఱికి అపురూపంగా దొరికింది పావలా.

దాన్ని అపురూపంగానే పనియోగించాలి.

తణుక్కున ఓ ఆలోచన మెరిసింది - ఓలే - గుట్టుపెట్టింది. రిబ్బన్లు! - చెల్లెలికి రిబ్బన్లు - సుధా ఎన్నో రిబ్బన్లు ఉన్నాయి. పాపం సుశీలకి ఒక్కటి మంచిఉలేదు. దాని జవల రెప్పుడూ పడేస్తో గుడ్డ ముక్కలు పేస్తుంది అమ్మమ్మ!

ఇంక ఆలోచన వద్దు - “రిబ్బన్నే కొనేస్తాను.” దృఢంగా నిశ్చయించుకొని బయల్దేరాడు మధు. ఎలాంటి రిబ్బన్ను కొనాలో? తనకు ఒక్కటికీ ఏం తెలుస్తుంది? - పోనీ గోపాలాన్ని జత చేసుకు వెళితే!

అదే మంచిదనిపించింది మధుకి - నాలుగడుగులు వేసిసవాడు అగిడిోయి వెనక్కి తిరిగాడు.

“ఒరేయ్ గోపాలం! మాట.”

“ఏమిటా?”

“చెప్తానుగా, రా!”

గోపాలాన్ని వెంటబెట్టుకు నడస్తూ అంతా చెప్పాడు మధు.
“అందుకే నిన్ను పిల్చానురా! మా చెల్లికి చక్కటి రిబ్బను కొందాం.
నీకు బాగా తెలుస్తుంది కదూ?”

“ఆ! నాకు తెలుసు. మా అక్కయ్యవాళ్ళు వేసుకుంటూ ఉంటారు కదా?”

ఇద్దరూ దుకాణం దగ్గరికి వెళ్ళారు.

“రిబ్బన్ను కావాలి సాయిబుగారూ!” పెద్ద బేరమేదో చూట్లాడినా
న్నెళ్లు గర్వంగా అన్నాడు మధు.

“మంచి మంచి రిబ్బన్ను చూపించండి.” వంలపాదాడు గోపాలం.
- వెళ్లి పిలిపటం వృధా కాదన్నట్టు.

సాయిబు వోసారి గడ్డం నిమురుకొని రిబ్బన్ను వేలాడ దీసిన
దండెం తెచ్చి ముందు నిలబెట్టాడు.

“ఏది కావాలో చూసుకోండి.”

మధు కళ్ళు చెదిరిపోయాయి - రంగు రంగుల రిబ్బన్ను గాలికి
రోలడాల్లాగ ఎగిరి పడుచున్నాయి. ఎర్రవీ, పచ్చవీ, నల్లవీ, తెల్లవీ.

ఈ నీలం రిబ్బన్ను తీసుకుందారా!

“ఉహూ! అది నాకేం బాగాలేదు. ఈ పచ్చది అయితేనో!”

“ఛ! నా కన్నలు నచ్చలేదు.”

ఎన్ని చూపినా యిద్దరి యిష్టాల్నా సరిపడలేదు.

“ఈ ఎరుపు రిబ్బన్ను తీసుకోండి బాబూ!” సాయిబో నిర్ణయించి
చూపించాడు.

అది గోపాలానికి నచ్చింది. మఱుకి మరీ నచ్చింది --- “వాళ్ళుంది కదురా ?” అనుకున్నారు ఉమ్మడిగా --- “ఇది ఎంత బరీదండి ?” ఎంత యినా ఇప్పగలం సుమా ?—అన్నెట్లు చూశారు.

“చేద అవుతుంది బాబూ ! ఇంకా తక్కువై తే తొందరగా రంగులు పోతాయి.”

“చేద యిచ్చేద్దారా !” అన్నాడు మఱు.

“నీకు తెరీదురా ! చేరం అదాలి. ఉండు.” నెమ్మదిగా గుసగుసలాడి గట్టిగా అన్నాడు గోపాలం—

“ఒక్క కానీ అయినా తగ్గించరాండి ?”

“లేదు బాబూ ! చేద అవుతుంది.”

“పోనీ యిచ్చేయ్ రా !”

వాపలా యిస్తే తిరిగి రెండబాలిచ్చి రిబ్బన్ పొట్లం కట్టి యిచ్చాడు సాయిబు.

“మరి యిప్పుడేం చేద్దాం ?”

“ఓ అదా మా అన్నయ్యకి ఇస్తాను. ఓ అదా పెట్టి మనం ఇద్దరం కొనుక్కుందాం.”

నా దగ్గర కూడా చబ్బులు ఉన్నాయిరా ! వెళ్ళేటప్పుడు మా అన్నయ్య ఇచ్చాడు గానీ ? నువ్వే కొనుక్కో. నువ్వేలకూ, నువ్వే తినుకదాం.”

ఇద్దరూ చెరో కానీతో బలాణీలు పోయించుకున్నారు. ఇంకో కానీ పెట్టి రెండేసి చిన్న చిన్న జీడీలు కొనుక్కున్నారు. మఱుకి ఇంకా ఓ అర్థదా మిగిలింది. లాగూ జేబులో దాచుకున్నాడు.

“ఒరేయ్ గోపాలం ! నా రెండో లాగుకి చేబు లేదు. అర్థదా యిస్తే చేబు చేస్తానన్నాడు మిషనువాడు. ఈ డబ్బులిచ్చి చేబు పేయించుకుంటారా ?”

“అవును. చేబు ఉంటే ఏది కొనుక్కున్నా దాచుకోవచ్చు.”

ఇద్దరూ హుషారుగా ఇంటికి వెళ్ళేసరికి వాతావరణం వేడివేడిగా ఉంది. విశ్వనాథం ఎందుకో అందరిమీదా అరుస్తున్నాడు. కృష్ణుడు బుద్ధి మంతుడిలా ఓ మూల నిలబడ్డాడు.

మధుని చూస్తూనే విశ్వనాథం అరిచాడు.

“నా చొక్కాలో డబ్బులు నువ్వు లీశావుకదూ ? నిజం చెప్పు. లేకపోతే చీరేస్తాను నిన్ను.”

అనుకోని ఈ పిడుగుపాటుకి మధూ— గోపాలం బిత్తరిపోయారు.. మధు భయంగా అన్నాడు.

“లేదు .. మామయ్యా ! నేను... తియ్యలేదు.”

“దొంగ వెధవా ! చేసినవాడు చేసినట్టు ఒప్పుకుంటాడా ? ఏదీ యిలారా ? జేబు చూపించు.” విశ్వనాథం అధికారయుతంగా మధు మీద కలబడి జేబు తడిమాడు — బఠాణీలు, జీడి, ఒక అణా — అర్థిజా చిన్న కాయితల పొట్లాం గబగబా విప్పిచూస్తే ఎర్ర రిబ్బనూ —

విశ్వనాథం వెర్రి కోపంతో మధూ జుట్టు ఒంగదీసి పీపుమీద చెక్కు చెక్కున చరుపులేశాడు.

“దొంగ వెధవా ! ఈ పని కూడా నేర్పావ్ ? ఇక అనుమానమేమీ అక్కర్లేదు. బాగుపడిపోతావ్—” మధు వీపు మీద చరుపులు తింటూనే అరిచాడు—

“నేనేం నీ డబ్బులు తియ్యలేదు. గోపాలం వాళ్ళన్నయ్య ఇస్తే ఇవన్నీ కొనుక్కున్నాను. నన్ను పూరితే ”

“నోరు ముయ్యవేంరా ? దొంగ వెధవ్వి అబద్ధాలాడకపోతే గతే మిట్టి ?” విశ్వనాథం మళ్ళా చెయ్యి ఎత్తడోయి సుందరమ్మగార్ని చూసి అగిపోయాడు.

“చూడు పీడేం చేశాడో : నా జేబులో డబ్బులు కొట్టేశాడు.” తన తప్పేమీ లేదన్నట్టు ఋజూ చేసుకున్నాడు, నేలమీద పడేసిన డబ్బులపీ చూపిస్తూ.

“చార్లీ ! నోరు మూసుకు వెళ్ళు. నీ చేతిలో ఉన్నానని చావడానికే ఎంతకాలం సహిస్తారనుకున్నావు? వాడికి గోపాలం అన్నయ్య డబ్బులిచ్చేన సంగతి నీ పెళ్ళానికే తెలుసు. నంగనాచిలా చూచ్చుని ఎవరి పేడికి గెంటు తుంది దొంగతనం ? వెళ్ళి అడుగు — అంతా బయటపడుతుంది” సుంద రమ్మగారు కాళికాదేవిలా మండిపడింది.

పార్వతి పిసుకుగా వచ్చేసింది చావిద్దోకి —

“నంగనాచిలా కూర్చోవటానికే నాకేం ఖమ్మ ? నా పిల్లలు చిరారని భయపడి మీ మనపడి మీదికి గెంటనా ?—ఆ గోసాలం అన్నయ్యో దబ్బు లిచ్చిన మాట నిజమే కాదోయి. ఇచ్చానని నాతో చెప్పారు. పావలా ఇచ్చాడో—ఎంతిచ్చాడో నాకేం తెలుసు ?

“పావలా కంటే ఎక్కువ వెండుకీస్తాడు ? వాడేం దానకట్టవా ?”— విశ్వనాథం.

“పావలా యిమ్మని మాత్రం ఆ అబ్బాయికేమయినా నిర్బంధం ఉందా ? ఏమిరా మధూ ? ఎంతిచ్చాడురా ?” సుందరమ్మగారు మనపడి కేసి చూసింది.

మధు కళ్లు ఒరుకుంటూ—“అర్ధరూపాయి ఇచ్చాడు. ఓ పావలా పెట్టి ద్రావింగు పుస్తకం కొనుక్కున్నాను. ఓ చేత పెట్టి చెల్లికి రిల్లను కొన్నాను. ఓ అబ్బా—”

“సిగ్గులేకపోతే సరి, ఫకీరు వెధవా ? ఇంటికి ఎవడు వస్తే వానిని అడుక్కుంటావా ?”

“నేను అదగనేలేదు — ఆయనే యిచ్చాడు. పావలా చాచే అన్నాను. అర్ధరూపాయి తీసేసుకోమన్నాడు.”

“అంటే మాత్రం తీసేసుకొంటావా ? కూడూ గుడ్డా లేకుండా — కావలసినవేమీ యివ్వకుండా మిమ్మల్ని బాధ పెడుతున్నట్టు నన్ను యాగి చెయ్యటం కాదా ?”

సుందరమ్మగారికి ఒళ్ళు దహించుకు పోయింది.

“అమ్మ పెట్టా, పెట్టదు, అడుక్కుతినా నివ్వదు అన్నదే ఉంది— నిన్ను అడుక్కుంటే పెళ్ళాం మీది భరోసా పెట్టావు. ఆపేషనరీ నడిగితే మొండిచెయ్యి చూపించింది. దేవుళ్ళా వచ్చి ఆ అబ్బాయి ఓ అర్ధరూపాయి దబ్బులిస్తే మధ్య నీమ చిన్నతనం వచ్చిందా ? ఎందుట నామనా నాకీ కడుపుకోత ? ఈ గోలంతా నీకు ఇష్టంలేదు. పోనీ చూసినన్నాన్ని చూశావు. ఇక తెగ తెంపులు చేసేయ్. వాళ్ళ దారిన వాళ్ళు పోరాడు ?”

“చార్లీ : మాటకు ముందు ఇదొకటి మొదలెట్టాడు. ముప్పై నాలుగైకవం సంవత్సరాలలో పీకలచాకా మెక్కటానికీ, చదువు గొప్పలు వేలగడెట్టటానికీ అవుతుందనే కాబోలు నీ ఉద్దేశ్యం ?”

“కాకపోతే అప్పుడే నాలుగిళ్ళు ముప్పైతుంటారు. ఇప్పుడు ఉన్నవల్ల ఎవరో వేస్తుంది. అంతేగాని ఈ ఆరళ్ళ బ్రతుకెన్నాళ్ళ ?”

“నల్లగుల్లో నవ్వులపాలె తే గాని....”

“నవ్వనీ : ....ఎవరో నవ్వుతారనీ ఈ ఏడుపెందుకు ?”

సుందరమ్మగారి సంసారం గుట్టుగా ఉంచాలని — తల్లి చివ్వులు మర్నణ పడకూడదనీ—పిచ్చి పిచ్చిగా ఆలోచించటం మానేసింది. పసివాళ్ళకీ అన్యాయం జరక్కుండా చూస్తేనేగాని తన పెద్ద తనానికీ అర్థం లేదని — భగవంతుడు కూడా మెచ్చడనీ నిశ్చయించుకుంది.

విశ్వనాథం కిక్కురుమనకుండా వెళ్ళిపోయాడు. మధు బటాచేలు పిచ్చుకోబోతే పట్టుమని పది లేపు. అన్నీ సుధ ఏరుట తినేసింది.

“అమ్మమ్మా : ఇదిగోనే. సుశీలకు రిబ్బను తెచ్చాను” — మధు రిబ్బను సుందరమ్మగారి కిచ్చాడు.

ఫెళ ఫెళ అల్పాటాలతో వాన కురిసి వెలిసిస్తే అయింద.

•

•

•

అరిటి పిలకలు పాతటానికీ సీతాపతి చూపించిన చోట నేల తవ్వే మట్టిలోంచి రాళ్ళూ, పెంకులూ ఏరి పారేస్తున్నాడు మధు. గోపాలం కొబ్బరిచెట్ల మొదళ్ళు తవ్వుతున్నాడు. సత్తిగాడూ, కిష్టిగాడూ, కొమ్మల మీద తోకల్లేని కోతుల్లా పాకుతున్నారు.

ఉన్నట్టుండి మధు సంభ్రమంగా అరిచాడు. అంతా పుగెత్తుకు వచ్చి వాడి చుట్టూ మూగారు. తవ్విన మట్టి పైకి తెలుపుతూంటే గోలను లాంటి దేదో దొరికింది మధుకి. అది మట్టితో మూసుకుపోయి సలగా ఉంది.

“కడిగి చూచారా : బంగారమేమో” అన్నాడు గోపాలం.

అందరూ నూతి దగ్గరకు పరిగెత్తారు. మట్టి పోయాక అగోలను బంగారం లాగే మెరిసింది. దాన్ని తీసుకు సుందరమ్మగారి చివ్వులు పడు

గె తాడు మడు. వాడి వెనక మిగతావాళ్లు— ఆ గొలుసు చూడూనే పోలేసింది సుందరమ్మగారు అవిడ మొహంలో, కళ్ళల్లో ఆశ్చర్యం అనందం కొట్టవచ్చి నట్టు కన్పించాయి. “ఇది బంగారం కాక రోవటంపేమిటి? దీన్ని చిన్నప్పుడు సీతాపతి మెడలో వేసేదాన్ని. ఓసారి వాళ్ళ నాన్న గారితో తోటలోకి వెళ్ళి పారేసుకు వచ్చాడు ఎంత చెప్పించినా కన్పించింది కాదు. ఇప్పుడెలా దొరికిందిరా ?” అనుచు మెచ్చుకుంటూనెట్టడు మనవడి మొహంలోకి చూసింది.

మధు హుషారుగా - “అదే అమ్మమ్మా! దక్షిణం పేరు ముందే గున్నమామిడి చెట్టు లేవూ ? వాటి వెనుక దూరంగా అరటి మొక్కలు నాటుదామన్నాడు మామయ్య- తవ్వుతున్నాను ....” పూస గుచ్చిస్తే చెప్పుకొచ్చాడు.

“మంచిపని చేశావ్. ఏమిదోలే అని పారేశావుగాయ” అంటు సుందరమ్మగారు.

“ఇది ఎన్ని రూపాయలు వుంటుంది నాయనమ్మా ?” అని అడిగి కృష్ణుడు.

“అప్పుడు తులంన్నర పెట్టి చేయించినట్టు జాపకం. ఎంత అని పోయినా తులం వుంటుంది— వందరూపాయల పైనే.”

“అమ్మో ! వందరూపాయలే !”

మధు వీరుడిలా అందరికేసి చూశాడు. అయినా వాడినా గర్జించాలలేదు తన భావం పీళ్ళందరికీ అర్థమైందో లేదో... “భతే ! భతే ! నాకు బంగారం గొలుసు దొరికిందోయ్ ! బంగారం గొలుసు ! వందరూపాయల గొలుసు !” అంటూ గుంతులేశాడు.

“గంతులకేంగాని వెళ్ళి ఆ పనేదో చెయ్యండి. మామయ్య కేర లేస్తాడు” సుందరమ్మగారు మనవణ్ణి మందలించింది.

కృష్ణుడు మూత్రం పుళ్ళా రోటలోకి వెళ్ళకుండా వాళ్ళమ్మ దగ్గరికి వెళ్ళి పోయాడు.

మధూవాళ్ళు ఇంటికి వచ్చాక సావిత్రి మధుని పిల్చి అడిగింది.
“నీకేదో గొలుసు దొరికిందటగా ?”

“నిజమే చిన్నత్తా! తోటలో దొరికింది. వంద రూపాయలు ఉంటుందట. మా అమ్మమ్మ చెప్పింది.” గర్వంగా సంతోషంగా అన్నాయి మధు.

“ఆ గొలుసు మా నాన్నదే అని నాయనమ్మ చెప్పలా ? మా కిచ్చేయ్” ఊపిరి బిగబట్టుకొని అనేకాడు కృష్ణుడు. మధు తెల్ల బోయాడు మెదట— “అయితే నాకు దొరికిందిగా ? మీ నాన్న పారేసు కున్నాడు. నేనేం మీ నాన్నదగ్గర తీసుకున్నానా ?” పసురుగా అన్నాడు.

సావిత్రి కాస్త బ్రతిమలాడుతున్నట్టు అంది. “ఎవరి వస్తువన్నా పోతుందే అనుకో. దొరికినప్పుడు వాళ్ళ కిచ్చేయ్యెదు? — కంసారికి పంపించాను. వస్తూనే ఉంటాడు— చిన్నదాని చేతులు ఒత్తులు చేయించాలి. అది తెచ్చి యిచ్చేయ్.”

మధుకి మతిపోయింది.

“అదేమిటి అలాచూస్తావ్ ? నీకు దొరికిన గొలుసు సుధా వాళ్ళ నాన్నగారిదేగా? మాది మాకు ఇవ్వటానికేం ?”

మధు తేరుకున్నాడు. బచ్చితంగా అన్నాడు—

“ఆ గొలుసు మా అమ్మమ్మదే! మామయ్య మెడలో పేసిందేగాని మామయ్యదేం కాదు!”

“ఇది మరీ బాగుంది.”

“కాకపోతే కృష్ణుడి పేలికి ఉన్న ఉంగరం వాడిదేనేమిటి? వాడు దాన్నేం చేసినా నువ్వు వూరుకుంటావేమిటి ?”

“నీ ప్లేడరు కబుర్లకేంగాని ముందు అది తెచ్చి యివ్వు.”

“నేను యివ్వను. ఆ ఒత్తులేవో మా సుశీలే చేయించుకుంటుంది.”

“పెద్దవాళ్ళ ఒత్తులు చేయించుకోరుగా.”

కృష్ణుడి ఉపాయం దొరికిపోయింది.

“కాకపోతే సుధ చెవులకి ఉన్న జుక్కల్లాంటిది చేయించు కొంటుంది.”

సావిత్రి కోపంగా చూసింది—“అంతేనా ? మీ పెద్దమాను య్యట చెప్పమంటావా?”

“ఆ చెప్పుకో గొలుసు దొరికింది నాకా? నీకా?”

“అసవసరంగా చెబ్బలు తినకు.” ఓ చాన్సు చూద్దామనుకుంది సావిత్రి.

“నాకేం భయంలేదు ...”

అంతలో ఆ గొలుసు రెక్కలు కట్టుకువచ్చి సావిత్రి ఒక్కో పడింది. సుందరమ్మగారు కోపంగా గొలుసు కోడలి మీదికి విసిరేసింది.

“అమ్మమ్మా!” శక్తి ఉన్నంతవరకూ అరిచాడు.

“చాలాగాని నోరుమూసుకు బడికివెళ్ళు.”

“నా గొలుసు ఎందుకు ఇచ్చేశావ్?”

“ఈ గొలుసే మనల్ని ఉద్ధరిస్తుందా ? అయినా అస్త్రపాస్తులన్నీ నాశనమైపోతే ...”

“నుశీలకేమన్నా చేయించుకోమా? రాధా! చేయిస్తున్నానుగా ?” మధు కిళ్ళల్లో నీళ్ళు తిరిగినంత పన్నెంది.

“నువ్వు పెరిగి పెద్దవాడివై కష్టపడి సంపాదించు చేయమన్న గానిలే, ఎంతాకొచ్చినగోడవ? మన రాత బాగాలేదు. రాత్రి తగ్గి ఉండటం నేర్చుకో.”

మధు చీతగ్గరించికున్నాడు. పొడిచి మితిమీరిన కోపం వచ్చేసింది ... “చీ! నువ్వు ఎప్పుడూ ఇంతే! నీ కేమీ తెరీదు. అస్తమానూ నన్నే తిడతావు. నిన్ను నాకు ఒక్క పావలా అడిగితే ఎప్పుడూ ఇవ్వలేదు. నాకు దొరికిన గొలుసు మాత్రం అడగ్గానే ఇచ్చేశావు” నిస్సహాయంగా ఏడుస్తూ కేకలేస్తూ వెళ్ళిపోయాడు. సావిత్రి మూడు మాట్లాడికుందా గది లోకి వెళ్ళి తలుపు వేసుకుంది.

ఆ సాయంత్రం... ... నన్నజాజి అంటుకి బోటు పెట్టడానికి గడ ముక్కలు నటకుతోంటే మధు వేలు తెగింది. బొటబొటా నెత్తురు బొట్లు దారి పొదుగునా కొర్చుకొంటూ సుందరమ్మ దగ్గరికి వచ్చాడు. అవిడ నెత్తినోదూ బాదుకొని మనవడి పేలికి తడిగుడ్డ చుట్టవెట్టింది.

ఇంట్లో మరెవరూ మధు వేలుతెగిన సంగతి విననుకూడా వినలేదు. కట్టు కట్టుకు తిరుగుతూన్న మధుని రెండోవాడు సీతాపతే అడిగాడు — “ఏమైందిరా? కట్టు కట్టావ్?”

మధు జవాబు యివ్వకముందే విశ్వనాథం అన్నాడు — “వాడు పుట్టిటగా ఉంటేగా? ఏమైనా అవుతుంది.”

మళ్ళీ పలకరించని సీతాపతికి మధు ఏమీ చెప్పలేదు.

*

*

*

వారం రోజులనుంచీ పూరంతా హడావుడిగా వుంది. సినిమాలు హుటొచ్చటానికి దేరా హాలు వేస్తున్నారు. అందరి గోడలకూ సినిమా బొమ్మలు అంటించారు. పిల్లలందరికీ కాయితాలు పంచిపెట్టారు గ్రామంలోని ఒండెద్దు బండిలో పెట్టుకుని పాటలు పోషిస్తూ పూరంతా తిప్పుకున్నాడు. పూరంతా ఒకటే సందడిగావుంది. ఆ రోజునుంచే సినిమా మూలంపట్లం మొదలు -- “రాక్షసుల రాజ్యం”. సినిమా బొమ్మలు గమ్మత్తుగా ఉన్నాయి. రాజకుమారుడు గుర్రంమీద ఎక్కి వెళుతున్నాడు. దారిలో ఒక రాక్షసుడు అడ్డం వచ్చాడు. ఆ రాక్షసుడితో రాజకుమారుడు కొట్టుకొని యుద్ధం చేస్తున్నాడు -- ఓ చొమ్మలో.

రాక్షసుడు తప్పించుకు పారిపోతోంటే రాజకుమారుడు వెనకాలే గుర్రంమీద తరుముతున్నాడు—మరో చొమ్మలో.

దారిలో ఒక అందమైన అమ్మాయి కనిపించింది. రాజకుమారుడు గుర్రం దిగి ఆ అమ్మాయితో ఏదో మాట్లాడుతున్నాడు. ఆ అమ్మాయి కూడా రాజకుమారిలాగే ఉంది.

ఇంకో చొమ్మలో రాక్షసుడు చచ్చి పడి ఉన్నాడు.

“అరే! రాక్షసుడెలా చచ్చిపోయాడా?”

“రాజకుమారుడూ రాజకుమార్ పెళ్ళి చేసుకుంటున్నారోయి!”

“రాజకుమారుడే రాక్షసుణ్ణి చంపేశాడురా!”

పిల్లలంతా గోలగా ఎగబడి బొమ్మలు చూశారు.

“ఒరేయ్ మధూ మనమూ సినిమా కెళ్దాంరా!” గోపాలానికి సినిమా చూడాలని కోరిక పుట్టుకొచ్చింది.

“నాచూ చూడాలనే ఉందిరా గోపాలం! మరి డబ్బులు లేవుగా? చేత—చేత కావాలి ఎవరిస్తాను!”

“నా దగ్గర మూతకాలు ఉన్నాయిరా! ఇంకో అణా ఉంటే మరి దర్జీ సరిపోతుంది కదూ?”

“మరి అణా ఎవర్ని అడుగుదాం?”

మొన్న నీ గొలుసు తీసేసుకుందిగా! మీ చిన్నత్త నుంచి ఇస్తుంది.”

మమరీ నచ్చలేదు—“నే నడగనురా! పోనీ నువ్వు వెళ్ళి చూసిరా నేను డేరా బయట నించుంటాను”

గోపాలం ఒప్పుకోలేదు—“పోనీ నువ్వు అడగొద్దులే. మీ చిన్నత్తని నే నడగనా!”

కొస్త బాగానే ఉండనిపించింది. ఆ ఉపాయం.

“అయితే అడిగిరా! నేనిక్కడే కూర్చుంటాను.”

“గోపాలం పరిగెత్తుకుంటు వెళ్ళాను కాసేపట్లో తిరిగివస్తూ—
“అర్థకాయే ఇచ్చిందిరా! డబ్బులేవంది—” అంటూ అర్థకాయ చూపించా:

మధుకి కోపం వచ్చింది—ఆ అర్థకాయ పట్టుకొని పరిగెత్తుకువెళ్ళి దొడ్లోపడిపోయి బియ్యం ఏసుకుంటూన్న సావిత్రి ముందు గిరవాడు పెట్టాడు. అర్థకాయ పచ్చి బియ్యంలో పడితే సావిత్రి తరెత్తి చూసింది.

“నా కేం అర్థకాయ అక్కర్లేదు. అణా ఇవ్వలేమేమిటి?” మధు క్షణం నిలబడిపోతూ పరిగెత్తుకు వెళ్ళిపోయాడు.

“అయితే ఏం చేద్దాం?” మల్లా అణా ప్రశ్న వచ్చి ఎదురుగా నిలబడింది.

“పెదనాన్న వూళ్ళోరేడి. చూస్తే ఇవ్వాలే చూడాలి” అన్నాడు గోపాలం అత్యంతగా.

మధు కేసు తోచలేదు — “పోనీ కాస్తేపు పీడిలోకి పోదాం నడరా!” అంటూ రేచాడు.

తీరా వీధిలో కాలు పెట్టేసరికి తెలుగు షేష్టాదు ఎవరితోనో మాట్లాడుతూ కన్పించారు.

అయిన వధునీ గోపాలాన్నీ చూడనే చూశారు.

—“ఒరేయ్! నాకు కాస్త పనివుందిగానీ ఈ కూరల సంచి మాయింటి దగ్గర ఇచ్చి రండిరా! జాగ్రత్తరోయ్! రోడ్డుమీద ఎత్తెయ్యకండి” — అంటూ నమ్మకమైన విచార్యులతో పని అంటగట్టారు.

వాళ్ళిద్దరూ సంచి తీసుకు వెళ్ళేసరికి షేష్టారి భార్య కూరల కోసమే ఎదురు చూస్తోంది.

“హమ్మయ్య! ఇప్పట్లైతే నా తెచ్చారు. అసలు సినిమా అందదనే అనుకున్నాను. మీ షేష్టారు ఎక్కడ పెత్తనాలు చేస్తున్నారేమిటరా?” — ఒకపేపు మాట్లాడుతూనే సంచి దిమ్మరించి చికచికా వంకాయలు తరుక్కినటం మొదలుపెట్టిందావిడ.

“మధు వినయంగా అడిగాడు — “అమ్మగారూ! మీరు సినిమాకి వెళతారండీ?”

“అప్పనరా! సినిమా బాగుందట గదూ? మావాడు అప్పుడే రోసారి చూసి మళ్ళా నాతో వస్తానని గోల చేస్తున్నాడు — మీరు చూశారా?”

“లేదండీ! చూడాలనే ఉందిండీ!”

“ఇంకా ఉండటం ఏమిటరా! వెళ్ళక. మీలాంటి పిల్లలే చూడాలి.”

మధు నసుగుతూనే అనేకాడు — “మా దగ్గర మూడణాలే ఉన్నాయండీ! ఇంకోఅణా —”.

“మీ అమ్మమ్మగార్ని అడక్కుడదూ?”

“మా అమ్మమ్మదగ్గర డబ్బులు ఉండవండీ! మా చిన్నత్త సడిగితే ఇవ్వలేదండీ!”

“అయ్యో! అణా భాగ్యానికేనా? అయినా అవిడ దగ్గర ఉన్నాయో లేవో? ఇంద ఈ బేడ తీసుకోండి” అవిడ పోపుల పెద్దోంచి బేడ విక్రయిస్తోంది.

“ఒక్క అడా చాలండి!”

“సినిమాకి వెళుతున్నాను కదా చిన్న పిల్లలు ఏమైనా కొనుక్కోరుట్రా?” అంటూ నవ్విందావిడ.

మహా ప్రసాదంలా దోసిలిపట్టి అందుకున్నాడు చేత బిళ్ళని మధు.

“వెళ్ళిపోతాం అమ్మగారూ?”

“అఁ అఁ వెళ్ళండి. నేను కూర వండుకోవాలి” ఓదిలోకి వచ్చి కావిలించేసు కున్నాను. అంతులేని సంతోషంతో మధు, గోపాలం మార్కెట్‌కు రేక పోయారు.

“పాపం సత్యన్నారాయణని చూడా పిలుద్దారా! వాడికి డబ్బులుంటాయిగా?”

“అవును కిష్టిగాడు చూడా. అందరం సరదాగా కలిసి వెళదాం.”

గోపాలం గుసగుస లాడుతూ సత్యన్నారాయణకి సినిమా కమీషు చెప్పేశాడు. వాడి మొహం విప్పిరింది.

“ఇప్పుడే మా పిన్నిని అడుగుతాను.” — సత్యన్నారాయణ గదిలోకి వెళ్ళాడు. ఏమిటిగాదో గానీ పార్వతి మాటలు బయటికి వినబడ్డాయి:

“అమ్మో! వాళ్ళందరితో నువ్వు సినిమాకే! జనం కిట్టేటాడు తున్నారట. అసలే అర్చకం వెధవ్వి! నిన్ను తొక్కిసినా తొక్కిస్తారు”

“.....”

“ఎందుకూరా అలా మొహం దించుకున్నావ్? రేపు నేనూ, సాహిత్ర పిన్నీ వెళదామనుకొంటున్నాం — నిన్ను నేను రీసుకేశతగా? బెంచీలకు వెళితే ఖాళీగా కూర్చోవచ్చు. నేలలో అయితే నువ్వు కూర్చోలేవు.”

సత్యన్నారాయణ చిన్నబుచ్చుకున్న మొహంతో బయటకు వచ్చాడు. పాపం వాణ్ని చూస్తే జాలేసింది పలకరిస్తే ఏదో సేలా ఉన్నాడు.

“అసలు నీ దగ్గర డబ్బులున్నాయా? లేవా? చెప్పు?”

“ఒక్క అడా ఉన్నావాలు మాదగ్గరో అడా ఉంది.” మధు, గోపాలం బుజ్జిగిస్తోంటే సత్యన్నారాయణ నిజంగానే ఏడ్చేశాడు.

“ఏదవటం ఎందుకూరా? చెప్పు?”

“దబ్బురెందుకులేవు ? నా సలహానే ఉన్నాయి.”

“అయితే మాతో వచ్చేయరాదూ?”

“మరి మా పిన్ని తిట్టదూ?”

“ఇంకెందరూ ఏడుస్తావు నోరు మూసుకు కూర్చో” మధుకి చిరాకు పేసింది.

“తీరీతే తిడుతుందిలేరా? సత్యన్నారాయణా! మధు అస్తమానూ దెబ్బలు పడటంలేదా ఏమిటి? నిజంగా మాతో వచ్చేయ్ — రేపు పెద్ద వాళ్ళరో వెళితే ఏం సరదాగా ఉంటుందీ ? ఎంచక్కా మసమైతే.... అల్లరి చేసుకుంటూ, అబుచుకోంటూ, నవ్వుకొంటూ....”

“వచ్చేస్తానురా నేను” గమ్మున అనేకాడు సత్యన్నారాయణ.

“నిజంగా?”

“నిజంగానే వచ్చేస్తాను. పెద్దవాళ్ళతో ఎవడెకతాడేమిటి?”

“సత్యన్నారాయణ పిరి వాడు కాదు రోయ్!”

సత్యన్నారాయణకి ఏదో ధైర్యం వచ్చేసింది. సంచిలో దబ్బులు తీసి చూపించాడు. సరిగా బేదార్థణావుండి— “చాలావూ?”

“ఓ ఇంకో అర్థణా కొనుక్కోటానికి కూడా మిగులుతుంది....”

ఎప్పటిలాగే పిల్లలు పెందరాడే భోజనాలు చేశారు — “చాప వేసుకు చూర్చుని చదువుకో” మరోసారి హెచ్చరించింది పార్వతి. సత్యన్నారాయణ తల తాటించి ఉండిపోయాడు.

సినిమా మొదలు పెట్టటం ఎనిమిది గంటలకి. సెగలు చేసుకుంటూ గుట్టలకోసం చాలలు వేసుకొంటూ పీఠిలో పడేసరికి ఏడున్నర దాటింది. సినిమా డేరా దగ్గర అప్పుడే పాటలు వేస్తేస్తున్నాడు. పిల్లలంతా కాలికొద్దీ పరుగులుదీశారు. ఎప్పుడు వచ్చేవాడో కట్టిగాడు డేరా దగ్గరే కనిపించాడు.

తెలుగు వేష్టారి పెళ్ళాం కూడా కనిపించింది. గోపాలాన్ని చూస్తూ — “మావా డెటుపోయాడో కనిపించటం లేదు బాబూ ! రెండు కిరీలు తెచ్చిపెడతావా” అంటూ అర్థణా యిచ్చింది.

కృష్ణుడితో సహా నలుగురూ కిళ్ళికొట్టు దగ్గరికి పరుగెత్తారు —
“మనమూ కిళ్ళిలు పేసుకుందాంరా !” అన్నాడు కృష్ణుడు మధుర్.
సత్యన్నారాయణ కూడా అంగీకరించాడు. అందరూ తలో కానీ యిచ్చి
కిళ్ళిలు కట్టించుకున్నారు.

“బాగా కట్టు అబ్బీ! నిర్రగా పండాలి.”

“పండకపోతే యిగ్గో కిళ్ళి యివ్వాలి, తెలిసిందా?”

“అర్థానికి మూడై నా ఇవ్వవూ!”

అందరూ కొట్టువాడి మీదికి ఎగబడి మరీ చేరంచేసి కిళ్ళిలు కట్టించు
కున్నారు.

“ఒరేయ్! నేను వచ్చేదాకా తినకండి. అందరం ఒక్కసారే
నోట్లో పెట్టుకుందాం. అమ్మగారికి కిళ్ళిలు యిచ్చి వచ్చేస్తాను” — గోసాలం
పరుగెత్తాడు.

ఆవిడ గోపాలంతో అరటిపళ్ళు కూడా తెప్పించుకుంది. చింటి
పిల్లాడు ఏడుస్తున్నాడని ఓ జంటిక తెమ్మని మళ్ళా పంపింది — మళ్ళీ
కిళ్ళిలు నమిలేస్తున్నారో ఏమిటో ఒకటే బాధ గోపాలానికి. అమ్మగారి
అన్నీ యిచ్చి బయటపడ్డాడు చివరికి.

“ఎంతకీ రావేమిటా ?”

“కిళ్ళిలు తినేశారా ?”

“లేదు. ఇదిగో. నీది తీసుకో.”

“మరి ఇంక తినేదామా ?”

“నేను రైట్ అంటాను. అప్పుడు అందరం నోట్లో పెద్దేసుకుందాం
— అంటున్నాను, రైట్.”

కంగారుతో కిష్టిగాడు కిళ్ళి కింద పారేసుకున్నాడు. గబగబా నేల
మీద తడుంకొని దుమ్ము దులిపి నోట్లో పెద్దేసుకున్నాడు.

“ఇంకో కానీ కానీ ఉందిగా ? ఏం కొనుక్కుద్దాం ?”

“సినిమాలోకి బలాచీలు, టీఫ్లా అప్ అమ్మెస్తాయట... అక్కడే కొనుక్కుందాం.”

“షరీ టిక్కెట్లు కొనడూ!”

“ఒరేయ్! నా నోరు పండిందేమో చూడరా?” కిష్టిగాడు కప్పలా నోరు తెరిచాడు.

“పండటాలు తర్వాత చూసుకుందాం. ముందు టిక్కెట్లమాట.”

“నిజమేరోయ్. ఆ మాటే మరచిపోయాం.”

“డబ్బులన్నీ మధు కిచ్చెయింది. వాడు కొంటాడు.”

“వాణ్ణిలా తోనెయ్యకురా! డబ్బులు పడిపోతాయి.”

“నేను తోస్తున్నానా ఏమిటి? వాళ్ళెవరో నన్ను తోసేశారు.”

“సరేలే దెబ్బలాడుకోకండి.”

“ఒక్కడ నింపొండి. అస్సలు కదలద్దు. నేను టిక్కెట్లు కొని వస్తాను. మళ్ళీ కనిపించకపోతే ఎలా?”

“ఒరేయ్! ఒక్కసారి నేను అలా వెళ్ళివస్తానురా.”

“ఒద్దని చెప్పలా! ఎక్కడికి వెళ్ళాడు.”

“నాకు కడుపు ఉబ్బి పోతోందిరా!”

“అయితే మరి తొందరగా వెచ్చెయ్”

గోపాలం పరిగెత్తాడు. వాడు వచ్చాకే మధు టిక్కెట్లు తేవడానికి కదిలాడు.

నెలుగురూ గేటు దగ్గర మనిషికి ఎవరి టిక్కెట్టు వాళ్ళే స్వయంగా భద్రంగా అప్పగించి దేరాలో జొరబడిపోయారు.

సినిమా హుషారుగా, ఉత్సాహంగా సాగిపోయింది. బిలబిలాడుతూ లేచి ఇంటి ముహం పట్టేసరికి ఉత్సాహమంతా చచ్చినట్టయిపోయింది. సత్యన్నారాయణ తప్పుచేసినవాడిలా నీళ్ళుగారిపోయాడు.

“నాకు భయం వేస్తోందిరా!”

“నిజమేరా! మనం తీసుకెళ్ళామని పెద్దమ్మ తిడుతుందేమో!”

“తిడితే తిడుతుందిలే. మాట్లాడకుండా ఎవరి సక్కలమీద వాళ్ళు పడుకోండి.”

ఇది భయంగానే చీడిలు ఎక్కారు. పార్వతి నిద్రపోకుండా ఎదురు మాట్లాడి కూర్చుండి చాచిట్లో. పిల్లలు నలుగుర్నిచూసి ఏమీ మాట్లాడ లేకపోయింది - సత్యన్నారాయణ కళ్ళబడేసరికి పొంగిపోయింది. "వెరి వెధవా! నాకు చెప్పకుండా వెళ్ళిపోయావుకదూ? ఏమైపోయావో అని హడలి చచ్చాను. వాగా కూచున్నావా? ఎవరై నా తొక్కేశారా?"

సత్యన్నారాయణ నోరు పెగల్చుకొని అన్నాడు.

"ఇంకెప్పుడూ వెళ్ళను పిన్ని!"

"ఏడిశావులే పడుకో. సుఖంగా వచ్చావు. అదే చాలు." ----

పార్వతి గదిలోకి వెళ్ళిపోయింది. మధు పైకి ఎంత ధైర్యంగా ఉన్నా పెద్ద త తప్పకుండా తిడుతుందని, మామయ్యతో చెప్పతుందని భయపడి తూనే నిర్లక్ష్యంగా తిరిగాడు.

పార్వతి మరేమీ అనకపోవటంతో కిక్కురుమనటంగా మిన్న పక్కల్లో వాళ్ళు దూరిపోయాట.

"ఒరేయ్ గోపాలం! అడుగో రాక్షసుడు!" - రెప్పుడుంటూ కూర్చున్నాడు సత్యన్నారాయణ.

"ఒరేయ్ మధూ! వాళ్ళ పిన్ని నిజంగానే తిడుతుందికోయ్!"

దొంగలా పడుకున్నాడు మధు.

మధు స్నేహబృందం - ముతాలో సమ్యలంతా ఆ సినిమా చూసే కొర్రు మొత్తానికీ ...

ఓసారి తోటలో పిల్లలంతా కలిసి సినిమా అడారు. మధు రాజ కుమారుడు! కృష్ణుడు రాక్షసుడు. రాజకుమారిలా సుధని ఉగ్రమూర్తి ఉండనంది - హరిగాడు వాళ్ళ చెల్లాయి పరికిణీ తెచ్చుకు తయారయ్యాడు.

రాక్షసుడు చేతుల్లోంచి రాజకుమారిని తప్పించటానికీ రాజకుమారి ముహూ పీచుడిలా ప్రయత్నాలు చేస్తున్నాడు. ఎంతకీ రాక్షసుడు గట్టించేడు చివరికి ఎదురెదురుగా చెల్లాలాటకీ పిగిడు. రాజకుమారి - పెడిలో అంతా మరచిపోయి మధు కృష్ణుడిని చావచాడేశాడు.

వెదిరిపోయింది. కృష్ణుడు శోకాలు పెడుతూ ఇంట్లోకి పరిగెత్తాడు.

— పర్యవసానం — మధు విశ్వనాథం చేత తన్నులు తిని ఏదీ తానికీ మనస్కరించక కిక్కురుమనకుండా పెళ్ళిపోయాడు శశు నూరుకుంటూ.

*

*

*

మామిడిచెట్లనిండా పిండి జిమ్మెట్లు ఉంది పూత — విశ్వనాథం రోట పరీశీలనకు వచ్చాడు. కొమ్మల మీద కోతుల్లా ఎగబాటుతున్న పిల్లల్ని చూసి మండిపడ్డాడు — “ఒరేయ్ ! ముందు చెట్టు దిగండి. ఏమిటా గంతులు ? కొమ్మలు వూపుతుంటే పూత రాలిపోదు ?”

అటల చాటున నక్కి కూర్చున్నవాళ్లు ఉండిపోయినా చాలామంది పిల్లలు చెట్టు దిగిపోయారు కొరకొరా చూస్తూ.

విశ్వనాథం సూర్యాన్ని సంబోధిస్తూ అన్నాడు — “ఏంరా సూర్యం ! నీకు కూడా బుద్ధితేడూ? వాళ్ళలా గంతులేస్తోంటే చూస్తూ కూర్చున్నావా?”

ఓ చెట్టు మొదట్లో కూర్చుని హాయిగా పుస్తకం చదువుకొంటూన్న సూర్యం ఏమీ అర్థంకానట్టు అలయెత్తి చూశాడు.

“అడుకోనివ్వకపోతే పనెందుకు చేస్తారేమిటి?” మధు దూరంగా నిలబడి ధైర్యంగా అన్నాడు.

విశ్వనాథం వాటికేసి తీక్షణంగా చూశాడు. “చెట్లైతే గంతు రెయ్యకపోతే అటకాదా? రౌడీ వెఎవా? చిసారి చెట్లెక్కించు చూస్తాను.”

చెట్లమీద ఎక్కి కోతకొమ్మచ్చు లాడుకోకపోతే తోటపని చేసిన అలసటే తీరదు. అయినా విశ్వనాథానికి జడిసి పిల్లల ముఠా కాస్త లొంగక తప్పలేదు.

ఆ ఏడు తోటలో చెట్లన్నీ బాగా కాశాయి. మామిడి కాయలు చాల వరకు చెట్లమీద చేరం పెట్టేశాడు విశ్వనాథం. బేరగాళ్ళు తోటలోకి బళ్ళు తోలుకువచ్చి మామిడికాయలు రకరకాలుగా బుట్టలు కట్టుకుని సంతకు తోలుకుపోయారు. అమ్మినవి అమ్మగా విశ్వనాథం స్వయంగా దగ్గిరడం వెయ్యి కాయ వరకూ అటకలమీద పేర్పించాడు. — ఆ రోజు పిల్లల రిక్కి కాస్త పండినవాటిలో తలో రెండు కాయలూ దొరికాయి.

మర్నాడు — మరోనాడు — మూడోనాడు — వారం గడిచినా మామిడిపళ్ళ సంగతి ఎవ్వరూ ఎత్తనేలేదు.

“అమ్మమ్మా! మామిడిపళ్ళు ఇవ్వవే!” అంటూ మధు సుందరమ్మగార్ని ఎన్నిసార్లు అడిగినా—“ఇంకా పండలేదట— నేనేంచూశానా? చచ్చానా?” అంది.

“ఏరా మధూ! ఇంకా కాయలు పండనేలేదూ?”

“అసలు బంగినపల్లి కాయలు పండనే అక్కర్లేదురా!”

“మనం కష్టపడి పనిచేశాం కదా? మనకెందుకు పెట్టరేమిటి?” — స్నేహితులంతా మధు చిట్టాజేరి ప్రశ్నల వర్షం కురిపించారు. “అయితే నే నివ్వాలి అడిగేస్తాను” అన్నాడు మధు చృఢంగా.

మధు ఇంటికి వచ్చేసరికి పార్వతి పిలిచి రెండు కాయలు ఇవ్వబోయింది. మధు సంతోషంగా అన్నాడు — “రాము — హరీ — గోపీ నాళ్ళందరినీ పిలుచుకురానా అత్తా!”

పార్వతి ఆశ్చర్యంగా చూసింది— “నాళ్ళందరికీ మెచ్చి ఇచ్చానా? ఇంకెక్కడివి?”

మధు అయోమయంగా చూశాడు. “అదేమిటి? అలా చూస్తావ్. — అందరికీ కాయలు దింపిననాడు రెండేసి ఇవ్వలేదూ?”

“అవేనా?” ఆశ్చర్యంగా—కోపంగా — పొయషంగా — అందు పట్టని పిదంగా అడిగాడు ఎదు.

“ఇది మరీ వాగుంది కొబ్బరికాయలంతేసి కాయలు రెండేసి ఇస్తే ఇంకా చాలా? చాలకపోతే మాత్రం నేనేం చెయ్యను? అటకమీద పండేశారన్న మాటే గానీ ఎవరు తిన్నారనీ? మెచ్చులకీ, మేహదానీలకీ ఎవరెవరికో ఇచ్చేసుకొన్నారు.”

“అంతా ఉత్తది. ఎవరికీ ఇవ్వలేదు. నాకు తెరీదా?”

“ఇదిగో అద్బాద్! నీతో నేను వాగలేను. నీనష్టమైతే ఆ రెండు లా తీసుకువెళ్ళు, లేకపోతే లేదు.”

“నాకేంవద్దు. అన్నీ మీరు తినేసి, చెధవ రెండుపళ్ళు .... .”

“మాట్లాడకుండా వెళ్ళమన్నానా? మీ మామయ్యతో చెప్పేవరికూ, ఆ అడిగేదేదో అయన్నే అడుగుదువుగాని .... .”

పార్వతి పేటమీద పెట్టిన పళ్ళకేసి ఒక్క చూపుచూసిపెళ్ళిపోయాడు మధు.

మిట్టమధ్యాహ్నంవేళ పార్వతి, సావిత్రి గదుల్లో పడుకున్న సమయంలో పిల్లలా అటక ఎక్కిచూశాడు మధు. — ఎక్కడో వెనక్కి ఓ గంపెడుకన్నా ఎక్కువలేవు పళ్ళు. అవీ నల్లనల్లగా దాగులుపడి కుళ్ళిపోతూ వున్నాయి—మరుక్షణం రాయిలా వుండిపోయాడు. ఈ అటకనీ —పళ్ళనీ—ఇంటినీ అందర్నీ ఏదో చేసేయ్యాలనిపించింది. కసిగా పళ్ళు సూకుకున్నాడు.

అ వార్త మధు స్నేహితుల్ని కోరుల్ని చేసింది. — “మనకు పెట్టినవాడనే వాళ్ళు తినేశారు” — ఆ విషయం వాళ్ళందర్నీ దహించి పేసింది.

“మనమేనా అంత చేతకాని వాళ్ళం?” ఆ ప్రశ్న వాళ్ళని వూపిస్తోంది.

“చూస్కో! రేపొద్దున్నకి ... తోట.... సఫా!”

“ఓలే ఐడియా! అంతే ! తోట మని !”

“పుచ్చా-పిండి-కాయ-చెట్టా-అన్నీ” — అవేళంతో వూగిపోయారు పిల్లలంతా.

“ఓహూ!” అడ్డంగా తలవూపాడు మధు.

“ఏమిటి?”

“ఒద్దు. తోట నేమీ చెయ్యవద్దు.”

“అంతే మనం నోరుమూసుకుని వూరుకుందామా!”

“కష్టపడి పనిచేసిన వాళ్ళకి పెట్టకుండా తినేశారే! వాళ్ళకి బుద్ధి ఎలా వస్తుంది?”

ప్రశ్న పరంపర మధుని చుట్టిపేసింది.

మధు అందరికీ సమాధానంగా అన్నాడు — “తోట మనం కష్టపడి చాగుచేశాం. ప్రతి మొక్కనీ, ప్రతి చెట్టినీ ఎంతో అభిమానంలో చూసుకున్నాం. స్వయంగా మన చేతులతో విత్తనాలు పాతి మొక్క పెంచాం. తోట ఎవరిదోకాదు. మనది ! ఇప్పుడు కోపంవచ్చి తోటని మనమే నాశనం చేద్దామా ? మనం నాటిన మొక్కలన్నీ ప

“పీకీ పోదామా ?” —మధు అందరికేసి చూశాడు. ఎవ్వరూ మాట్లాడలేదు. అందరికీ మధు ఉద్దేశ్యం సమంజసంగానే తోచింది.

“నిజంగా ఇప్పుడు మనందరికీ చాలకోపం ఉంది. మనకు పెటకుండానే వాళ్ళు అన్నీ తినేశారు. నాళ్ళ మీద కసి తీర్చుకోవాలని నాకో ఆలోచన వచ్చింది.”

పిల్లలంతా సంభ్రమంగా చూశారు.

“చెప్తానుగా! అంతేగాని మనం పెంచిన తోటని మనం ఎప్పుడూ చంపుకోకూడదు. అవునా ?”

“నిజమే. మరి మేము కోరికతో అలా అనేశాం—” పిల్లలు సంతోషంతో చెప్పుకున్నారు.

“మన కసి అంతా తీరిపోయే ఉపాయం నేను చెప్తాగా?”

“రై తో : రై తో!”

మధు చెప్పబోయే ఉపాయం బ్రహ్మాండంగా ఉంటుంది విశ్వాసం వాళ్ళని సంతోషంతో పెరిపాళ్ళని చేసింది.

*

■

*

ఆ సాయంత్రం విశ్వనాథం తోటంతా తీసుకువచ్చి సీతాపతితో అన్నాడు— “కొబ్బరిచెట్లందలాన్నీ పండి పోతున్నాయి. ఇంకా ఎందుకు ఉంచుటం? రేబొద్దుట అవి కోయించు ముందు.”

“అలాగే” అన్నాడు సీతాపతి.

ఎప్పటిలా పిల్లల్ని తీసుక పొద్దుతే తోటలోకి కొబ్బరిచెట్ల దగ్గిరకి వెళ్ళిన సీతాపతి - సూర్యం కాయ్యవారిపోయాడు-ఒకరి ముహూర్తం చూసుకున్నాడు—

“అయ్యో ! చొండాలేటి మామయ్యా ?” మధు అశ్చర్యపోయాడు.

“దేవుణ్ణి ? ఇప్పుడేకదా మనం కొయ్యాలని వచ్చాం ?” తను

అని వెలిచుచ్చాడు గోపాలం.

దొంగ వెళ్ళవలు : ఎప్పుడూ లేదే! సీతాపతి గబగదా

బయటకు వెళ్ళటానికి సిద్ధమవుతున్న విశ్వనాథం సీతాపతిచెప్పింది విని నిర్భాంతపోయాడు.

“దొండాలన్నీ తెంపుక పోయారా ? ఏమిటా నువ్వనేది ? ఎవరూ తెంపుక పోయింది ?”

“అదేమో ! మేము వెళ్ళేసరికి చెట్లన్నీ బోసిగా ఉన్నాయి. సీతా చెప్పాలని నేను వచ్చాను.”

“పద నేనూ చూస్తాను” విశ్వనాథం తోటలోకి వెళ్ళాడు. బోసి కొబ్బరిచెట్లు విశ్వనాథాన్ని వెక్కిరించాయి.

“దొంగ వెధవలు ! ఎవరో మరి రాత్రి గేటు సరిగ్గా కట్టలేదా ?”

“ఎలా ఉండేది అలాగే ఉన్నాయి.”

“సరే ! చూద్దాం. ఈ రాత్రినుంచి తాళాలు కొనుక్కువచ్చి మరీ చెయ్యించు. ఎలావేళలాలో చూద్దాం ?”

రెండువారాలు గడిచిపోయాయి.

“చూశావా ? తాళాలు వెయ్యటంతో చచ్చి పూరుకున్నారు. లేక పోతే సపోటాపళ్ళన్నీ అలా పలకబారి ఉన్నాయి. కోసుకుపోతుండా ఉండే వాళ్ళనా !”

“ఎందుకైతే నా మంచిది. రేపు సపోటా కాయలు కోయించేస్తాను”

“ఇంకా ఎవడిరా అన్ని దమ్ములు ? మొన్న చెన్నైల రాత్తుళ్ళు కాబట్టి అంతపని చేశారు. అమావాస్య రోజుల్లో ఈ కటిక చీకట్లో ఆ కాయలైనా కనిపడాలా ?” -- విశ్వనాథం గర్వం పీగిపోయింది. ఆ రాత్రి సపోటా కాయలన్నీ మాయమయ్యాయి. ఆ దొంగ వెధవ రెవరో దక్షిణం వైపు గేటు తాళంకూడా తీసుకుపోయారు.

విశ్వనాథానికి మాట పెగల్లేదు. అన్ని కోణాల్లోనూ అలోచించాడు. బుర్రకేమీ అందు చిక్కలేదు. సీతాపతి, సూర్యం, ఏమైనా అనవాళ్ళు చారు కుతాయేమోనని తోటంతా గాలిస్తూంటే మధూ, గోపాలం వాళ్ళు చాలా సాయం చేశారు.

“ఇదిగో మామయ్యా ! ఇక్కడెవరో పరిగెత్తి దిద్దిమని : పోయినట్టుఉంది చూడు”--అరిచాడు మధు.

“నిజమే దాదామే, నువ్వు గమ్ముని ఇక్కడికి రావాలి!” — తే. పేకాడు గోపాలం.

“ఛ : పెదవల్లారా! చెట్టూ, గిట్టూ అన్నీ ఇబ్బవుంటే, అటు అనవా శ్శెందుకు దొరుకురాయిరా ? ఇలా వచ్చి ఇటు చూడండి” — సీతాశక్తి కొత్త చిరాకులో ఉన్నాడు.

మధూ, గోపాలం నిజంగానే సపోటాచెట్ల శరీసరాల్లో కళ్ళుఇంతంత చేసుకుని పెదకిటం ప్రారంభించాడు — ఒకచోట గోపాలం ... . అని పోయాడు.

మధుకేసి భావగర్భితంగా చూశాడు. మధు చూపులు గోపాలం చూపుల వెనకే ప్రయాణించేసి .. నిల్చిపోయి .. తల : అది చేయ గాడి పంట్లాం జేబులో ఉండే తల : తెల్లగా కొట్టవచ్చినట్టు కన్నీళ్ళో .. — “తీసేయ్” అన్నట్టు చూశాడు మధు.

గోపాలానికి దైర్యం వాలలేదు—అతే వస్తూన్న సీతాశక్తి : చూపించాడు.

“ఎందుకురా అలా నిలబడిపోయారు ? ఏమైనా దొరిందా ?” — సీతాశక్తి దూరంనుంచి అడిగి దగ్గిరకు రాసాగాడు. గోపాలం అసలు పెది లేసుకుని వచ్చిపోయాడు. “ఇక్కడేదో ముల్లు గుచ్చుకుంది మామయ్యా ! ఆ దొంగలెవరో ముల్లు పోసినట్టున్నాను.” — మధు ఒంగి కంటు కంటూ రెండు చారల దూరం పరిగి తలమీద కాలుపేసి మట్టిచోకి నొక్కిరాడు.

“నిజమేరా ! నాకు కూడా ఓ ముల్లు గుచ్చుకుంది. తోటలో ఎన్నడూ ముల్లు కనపళ్ళేదు కదా ?”

“మనం పరిగె తి రాకుండా ఉంటామని ముల్లు జిమ్ముకుంటూ పోయారేమో మామయ్యా !”

“ఓ, దొంగ పెదవలకు తెలివి తేటలేం తక్కువ?” ఎంత చెప్పినా అరోజు అనమాలన్నది దొరకలేదు.— టమాటాలు కోసి పోసిన రోజు—

చేసుంటుంటే మాయమైన రోజు — మరో రోజు మరో రోజు — మధు మాత్రం అందరి మెదుట చాచిట్లోనే నిద్రపోయాడు.

ఇక దొంగతనాలు ఆగిపోతాయనుకున్న రోజే దొంగతనం జరగటం—దొంగలు పట్టుబడకుండా కామరూపుల్లా మాయమవటం ఐదారు సార్లు జరిగింది— విశ్వనాథం ప్రయత్నాలేమీ చెల్లలేదు — చివరికి ఎవరన్నయినా చూసి తోటకి తెల్లవార్లు కాపలా పెట్టటం ఒక్కటే మార్గమనుకున్నాడు.

పంచాయితీ ఎన్నికలు దగ్గరికి రావటంతో ఇంటి వ్యవహారాలు అంతగా పట్టించుకోవటానికి వీలుగాకుండా పోయింది. విశ్వనాథం ప్రెసిడెంటుగా నిలబడాలని కోరికతో వున్నాడు. తనకు ప్రత్యర్థిగా నిలబడబోయన్న నారాయణరాజుని చిత్తుగా వోడించి పారెయ్యాలని కుతూహల వున్నాడు. ఎన్నికల కబుర్లు రహస్యంగా రామ్మూర్తితో గుసగుస అందించుకున్న విశ్వనాథానికి పోష్టు బండ్లోతు ఒక ఉత్తరం ఇచ్చి వెళ్ళిపోయాడు. అది సెలవులకు ఇంటికి వెళ్ళిన మదనగోపాలం మధుకి రాసిన ఉత్తరం. రామ్మూర్తి వెళ్ళాక విశ్వనాథం నిస్సంకోచంగా కవరు చించేసి చూడటాని కుపక్రమించాడు. ఊసరివెల్లి రంగుల్లా విశ్వనాథం మొహంలో రంగులు మారి-చివరికి కోపం తారస్థాయిన నిలిచిపోయింది. ఉగ్రుడై లేచి నిలబడ్డాడు “ఒరేయ్ ! మధూ !” దాదాపు గర్జించాడు.

“రేడు. ఎక్కడికో వెళ్ళినట్టున్నాడు. ఎందుకు ?” సుందరమ్మ గారు అవాబు చెప్పింది.

“ఎందులేమిటి ? ఎక్కడ చచ్చాడు ?”

“మళ్ళా ఏ మొచ్చి పడింది ?” విసుక్కుందావిడ.

అంతలోనే మధు ఖర్మ తోసుకు వచ్చినట్లు పరిగెత్తుకు వచ్చాడు.

“అమ్మమ్మా ! రామం ఊరెళ్ళుచున్నాడే ! వాడూ నేనూ పెన్సిళ్ళుమార్చుకున్నాం.”

విశ్వనాథం పూనకం మనిషిలా మడుమీద విరుచుకుపడ్డాడు. జుట్టు వంగదీసి బాదటం మొదలు పెట్టాడు—“దొంగ వెధవా ! గతిలేని వాడి వని ఇంట్లో చేరదీస్తే ఇదా నువ్వు చూపించే మంచితనం? మాట్లాడవేం?”

“ఏమైంది? అసలేమైందీరా? ఎందుకు వాడి నలా గొమ్మని చాది నట్టు చాచుతావ్?” సంగతేమిటో చెప్పమని దేవుళ్ళాడుతూ సుందరమ్మ గారు అట్లు వెళ్ళబోతే గంటి పాచేశాడు.

“నేను చెప్పటంకాదు. నీ మనవడితోనే చెప్పిస్తాను. చెప్ప వేరా? తోట దొంగతనాలన్నీ ఎవరు చేశారు? మాట్లాడు—” గర్జించాడు.

“అదేమిటి? వాడికెలా తెలుస్తుంది?”

“నువ్వు నోరు మూసుకో. పీడికి కాకపోతే ఇంకెవడికి తెలుస్తుంది? రౌడీ వెధవా? ఇంత తెగించావేం? సిగ్గులేదుటా?”

మధు దడదడలాడే గుండెలతో నిలబడి పోయాడు. ఇంట్లో వాళ్ళంతా చాచిట్లో మూగారు.

“ఇంటి దొంగని ఈశ్వరుడు పట్టగలడా? ఈ దొంగ వెధవ నా సుకిత్వం పహించి మరీ చేయించాడన్నమాట.” మళ్లా ఒక చెంబు పెట్టాడు విశ్వనాథం. మధు తూలినడి లేచి నిలబడ్డాడు.

“ఆ సంగతి మీ కెవరు చెప్పారూ?” సాగదీసుకొంటూ అడిగింది పార్వతి.

విశ్వనాథం ఉత్తరం గిరవాటు పెట్టాడు.

“ఇదిగో చదువుకోండి. ఆ వెధవ ఈ వెధవకి రాశాడు ఇక్కడి గమ్మత్తులన్నీ చెప్పుకు నవ్వుకున్నారట. ఈ రౌడీ వెధవ తెలివితేటలట వాళ్ళంతా మురిసిపోయారట. అత్తమ్మన వెధవర్ని జేరిస్తే ఇలాగే ఉంటుంది—ఏంరా? అసలు నీకింత సాహసం ఎలా వచ్చిందా?” విశ్వనాథం మధు చొక్కా పట్టుకు గుంజి వెనక్కి తొళాడు. సుందరమ్మ కొట్టుకున్న మధు—“అమ్మా!” అంటూ కిందపడిపోయాడు. తలమీద చిట్టి బొటబొటా నెత్తురుకారి చూస్తుండగానే చొక్కా తడిసిపోసాగింది. సుందరమ్మగారు గుండెలు బాదుకుంటూ మనవడి పగ్గరికి పరిగెత్తించి— చుట్టూర క్తం కళ్ళజూశాక విశ్వనాథం కాస్త శాంతించాడు.

“చావనివ్వండి. ఇలాంటి వెధవ ఉన్నాడంటే నాకు సిగ్గుచేటు.” అంటూ గదిలోకి వెళ్ళిపోయాడు.

సుందరమ్మగారు కళ్ళు తుడుచుకుంటూ మంచం వాల్చి పక్కవేసి మనచణ్ణి పడుకోబెట్టింది. పిడికెడు ముగ్గుతెచ్చి వాడి నెత్తిమీద పోసి అడిమి పెట్టింది—మధు తెలివి తప్పిన వాడిలా పడుకుండిపోయాడు. సూర్యం రాగానే సుందరమ్మగారు ధర్మాసుపత్రికి పంపించింది.

కొత్తగా బడిలీ అయి వచ్చిన డాక్టరు కేశవరావు సూర్యాన్ని వివరాల్ని అడిగి తెలుసుకున్నాడు.

“నువ్వట్లా : మిమ్మల్నెప్పుడో చిన్నప్పుడు చూశాను. సరే, నేను వస్తాను. తర్వాత మాట్లాడుకుందాం” — కాంపౌండర్ని మల్లెర్ని వచ్చాడు.

*

*

*

కేశవరావు విశ్వనాథానికి తమ్ముడు వరుస. చచ్చిపోయిన రాజయ్యగారి రాజుల్లో కేశవరావు తండ్రి, కొడుకుని రాజయ్యగారి దగ్గర చదువుకోటానికి పంపించాడు. కేశవరావు కొన్ని సంవత్సరాలపాటు చిన్నాన్నగారి ఇంటే ఉండి చదువుకున్నాడు. చిన్నతనములోనే విశ్వనాథానికి కేశవరావుకి ఎంతమాత్రం పొత్తు కుదరలేదు. “విశ్వం అన్నయ్యా!” అంటూ కేశవరావు దగ్గరగా ఉండటానికి ప్రయత్నించినా “నన్నంటుకోకు నా మాల కాకీ!” అన్నట్లు విశ్వనాథం దూరం దూరంగా పోయేవాడు. ఆ ఇద్దరిమధ్యా నలగటం ఇష్టంలేక సంతాపతి ముఖావంగా ఉండటం అలవాటు చేసుకున్నాడేమో అనిపిస్తుంది.

కేశవరావు చుంచి తెలిసే తేటలు కలవాడు. బంధువులకూ, స్నేహితులకూ నిండు హృదయంతో ఆదరాభిమానాలు చూపించగలవాడు.

తన ఉద్దేశాలు ఆమోదించి, అంగీకరిస్తూ తనని అనుసరించి తిరగాలనే విశ్వనాథం వాంఛని చిన్నతనమైనా, కేశవరావు హర్షించలేకపోయేవాడు.

స్నేహంగా ఉండే పిల్లల్ని లేనిపోని మాటలు కల్పించి విడదీయటానికి ప్రయత్నించే విశ్వనాథంపట్ల కేశవరావు మంచి అధిప్తామం ఏర్పరచుకోలేకపోయాడు. విశ్వం అన్నయ్యలి మార్కాలని కేశవరావు చేసిన ప్రయత్నాలు పిఫలమైపోగా, వారి మధ్య ఏర్పడిన భేదాధిప్తామాలు — మనస కల్లా మాత్రం చెక్కుచెదరకుండా పెద్దతనం వరకూ నిలిచే ఉన్నాయి.

కేశవరావు ఒక డాక్టరుగా, బాధ్యతగల ఉద్యోగిగా ఆ ఊరు రావటం విశ్వనాథానికి చాలా కంటగింపు కల్గించింది — అయినా చోసారి బజార్లో కనిపిస్తే పలకరించి మాట్లాడాడు.

కేశవరావు మృదువుగా మధు తలకి కట్టు కట్టి పడుకోచెట్టాడు.

“చాలా కాలానికి చూశాను పిన్నీ! మమ్మల్ని” అన్నాడు సుందరమ్మ గారితో సంతోషంగా!

విశ్వనాథం, కేశవరావుతో మనసువిప్పి మాట్లాడలేక పోయాడు — మధుని తనే కొట్టినట్టు సూర్యం చెప్పేసి ఉంటాడన్న భావంతో ఎక్కువగా మాట్లాడకుండా ముఖావంగా ఉంటున్నాడు.

“ఇల్లంతా మారినట్టు ఉంది కొత్తగా ఏమైనా కట్టారేమిటన్నయ్యా?” అడిగాడు కేశవరావు ఏవో మాటలు దొర్లిస్తూ.

“ఆరేం రెండు గదులూ కొత్తగా కట్టినవే. అప్పుడే ఇల్లు సిమ్మెంటు చేయించాం.”

“ఓ అవిణ్ణి ఓసారి రిసుకురా నాయనా! చూసి చాలాకాలమైంది.” అంది సుందరమ్మగారు అభిమానంతో.

“దానికేం పిన్నీ! ఎలాగూ డిక్టోరీ వచ్చాం కదా? రాకపోకల కేసుంది? మీరంతా ఓసారి మా యింటికి కూడా రండి — అసలు రుక్మిణి నిన్ననే ఇక్కడికి వచ్చామంది. నాకు భోజనం వూరుకున్నాను. ఇవ్వాళ హాస్టిటల్ నుంచి ఇంటికి వెళ్ళగానే బహుశా వామనుకొంటూంటే ఇంతలో ఇలా రావలసి వచ్చింది మరేం పట్టాకేమిలే. అద్దామరే కొంచెం జ్వరం తగిలినట్టుంది. రాత్రి అన్నం పెట్టటం వల్ల జాపగాని, కాసిన్ని పాలుగాని అయితే పచ్చాకేమి.”

“దెబ్బ మానిపోతుంది కదూ బాబూ ?”

“అదేమిటి పిన్నీ ! అంత భయపడతావ్. చిన్నవాళ్ళకీ, దెబ్బ తగిలితే పిశేషమేముంది ? తగలకపోతేగాని.....” నవ్వాడు కేశవరావు.

“ఏవో అటలాడుకుంటూ వెనక్కి వెనక్కి నడిచి స్తంభమీద పడ్డాడు బాబూ!”

“నువ్వేం భయపడకు పిన్నీ ! నేను ఉన్నాగా ?— తపించిపోయే సుందరమ్మగారి హృదయాన్ని చల్లని చిరుగాలి తాకినట్టయింది.

కేశవరావు తనకు మామయ్య అవుతాడనీ, చాలా మంచివాడనీ అమ్మమ్మద్వారా తెలుసుకున్న పిచ్చి కేశవరావు మామయ్యమీద వూజ్య భావం ఏర్పరచుకున్నాడు—తండ్రి హాస్పిటల్ కెళ్ళి కాసేపు కూర్చుని రాసిడం కూడా అలవాటయింది.

విశ్వనాథం పంచాయితీ ఎన్నికలకు పరోక్షంగా సీతాపతి కూడా రెగిరి. పక్షంగా చాలడబ్బు అప్పుడేకాదు. ప్రెసిడెంటు పదవి తనని వరించి ఉంటుందని గాఢంగా నమ్మాడు.

తీరా నారాయణరాజే ఎక్కువ వోట్లతో ఎన్నికయ్యాడనీ — దాని చాలావరకు కేశవరావు ఉద్దతే కారణమనీ తెలుసుకున్న నిముషం నిస్సలు తొక్కాడు. మండిపడ్డాడు—మరేదో అయ్యాడు. రాజు, కేశవ రావుకి చాల్య స్నేహితుడు. అదీగాక రాజుమీద ఉన్న విశ్వాసం కేశవ రావుకి విశ్వనాథం మీద లేదు. అందుకే కేశవరావు రాజు తరపున పని చేసి ఫలితం పొందాడు.

*

*

*

సూర్యం సూక్కులుపైసర్ ప్యాసయ్యాడు. పై చదువుల ఆశ పెట్టుకోక ఊళ్లోనే కొత్తగా తెరిచిన పంచదార మిల్లులో ఉద్యోగం సంపాదించుకున్నాడు. అంత తొందరగా సూర్యాని ఉద్యోగం దొరకటంలో డాక్టర్ కేశవరావు సహాయం లేకపోలేదు. కాని అది విశ్వనాథం వంటి వాళ్ళకు కాస్త రహస్యమైన విషయం.

సూర్యం సంపాదనపడుడు కావటంతో పరిస్థితులు కొంతవరకు మంచిగానే మార్పుచెందాయనక లభ్యమైంది. సుశీల విషయమే సూర్యం మనస్సులో ఉన్న ఆలోచన ఆచరణలో పెట్టదలిచాడు. కీర్తిశేషురైన తాతగారు పనిజేసిన జమీందారుల అస్థానంలో జమీందారిచే శ్యామసుందరీదేవి పేరిట మూగపిల్లల పాఠశాల ఒకటి నడుస్తోంది. అక్కడ ప్రత్యేక నేర్పురైన ఉపాధ్యాయులు మూగపిల్లలకి చదువు నేర్పి ప్రయోజకులను చేస్తారు. జమీందారులు పిల్లల్ని ఉచితంగా పోషిస్తారు.

ఆసంగతి అందరికీ తెలిసినా, సుశీల విషయం అంతవరకూ ఎవ్వరికీ పట్టించుకోలేదు. సూర్యం తన అభిప్రాయం చెప్పితే — “మూగదానికి ఏమి పేమిట్రా!” అన్నాడు. విశ్వనాథం వెటకారంగా.

“సుశీలవంటి వాళ్ళకే ముఖ్యంగా చదువుండాలి సూర్యం. అట్లుండే వాళ్ళు తమ లోపాన్ని తేలికగా తీసుకోగలరు.” అన్నాడు వేదవతి సానుభూతిగా. సుందరమ్మగారు, మమి కూడా సూర్యాన్ని సమర్థించారు. రెండు సంవత్సరాలుగా సుశీలను జానకి తన దగ్గరే ఉంచుకుంటున్నది. సూర్యం అందుకే ఒప్పించి సుశీలను తీసుకుని ప్రయాణమయ్యాడు.

అమాయకంగా కళ్ళతో మాటలుచెప్పే సుశీలను శ్యామసుందరీదేవి ప్రత్యేక అభిమానంతో ఆదరించి బడిలో చేర్పించింది — సూర్యం అక్కడకు వెళ్ళి సమస్కారాలుచేసి ఇంటికి తిరిగివచ్చాడు.

సుధ మూడో తరగతిలోకి వచ్చింది.

కృష్ణుడు థియేట్రంలో తంటాలు పడుతున్నాడు.

మధు పిత్తిథిలోకి వచ్చినప్పటినుంచీ కాస్త అకతాయి పనులు తీగించాడు.

రాధ — సుధచెల్లెలు — అందరిమహా గిరిక్కాయలా ఆడుతూ తిరుగుతుంది.

రుక్మిణి అత్తయ్యా! వేసవి మారుమూల వానశ్యంలో ఎన్నడూ చూడని అసురాగమదో కనిపిస్తుంది మమి. అత్తయ్య ఎను రెండుడు చేసుకుంటుందోగానే ఎప్పుడూ మారుమూల బట్టలనిస్తానో — ఫలహారం

పెడుతూనో—తల దువ్వతూనో—జోళ్ళు తుడుస్తూనో—ఎదోవిధంగా మామయ్య పనులుచేస్తూ దగ్గరే తిరుగుతూ ఉంటుంది.

మామయ్యకూడా అంతే. ప్రతి చిన్న పనికి అత్తయ్యనే పిలుస్తాడు. కూజాలో నీళ్లు ఒంచటానికి అత్తయ్య రావాలి చొక్కాకి గుండీ పెట్టటానికి అత్తయ్య రావాలి. చివరికి పెన్ను తీసి చేతిరిందించటానికి కూడా అత్తయ్య రావాలి. అత్తయ్య అన్నిటికీ సెవ్వతుండేలేనా ఏనాడూ పిసుకోగ్గవటం కనిపించదు—ఒక్కోసారి అత్తయ్య ఒక్కతే ఇంటిపనులు చేసుకుంటుంటే మామయ్య వంటిట్లోకెళ్ళి కూర్చుంటాడు. అత్తయ్య వారస్తున్నా ఏదో విధంగా చేతనైన సహాయం చెయ్యాలని తంటాలు పడతాడు.

కేవల మామయ్యకి ఒక కొడుకు — కూతురు. కొడుకు మురళి రాస్యేటలో ఉదువుకొంటున్నాడు. కూతురు—సరళ ఎక్కువగా అమ్మమ్మ గారి ఇంట్లో ఉంటుంది—కేవల మామయ్యతోనూ—రుక్మిణి అత్తయ్యతోనూ కిక్కురు చెప్పుతూ కూర్చుంటే ఎన్ని గంటలైనా సునాయాసంగా గడచిపోతాయి. ఆ ఇంట్లో ఉన్నంతసేపూ ఏదో శాంతి అనుభవిస్తాడు ముఱు. ఒక రోజు కేశవరావు అన్నాడు నవ్వుతూ—

“నువ్వు పెద్ద డాక్టర్ కావాలిరా మధూ!”

మధూకూడా నవ్వాడు. “డాక్టర్ అంటే మాటలా మామయ్యా?”

“ఏంరా ? పిల్లనిచ్చే మామ అమాత్రం చెయ్యలేడా?”

“మహా చేస్తావులే. నేను హైస్కూల్లో చేరేము దు నానాగోడవ చేశాడు.”

కేశవరావు అశ్చర్యంగా చూశాడు — “అయితే ఇప్పటికీ వాడేం మారలేదన్నమాట ! మిమ్మల్ని అంతగా లక్ష్యపెట్టటం లేదా ఏమీట్రా!”

మఱుకి ఎందుకో ఆ విషయాలన్నీ చెప్పాలనిపించలేదు—“అబ్బే అదేం లేదే !” అన్నాడు పొడిగా.

కేశవరావు క్షణం మధు మొహంలోకి చూశాడు.

“నువ్వు ఎంత దాచినా మీ యింటి విషయాలు నాకు తెలివనుకుంటున్నావా మధూ? మా ఇంటికి రావద్దని మీ పెద్ద మామయ్య కిట్టడి చేస్తూన్నాడు కదూ?”

“ఛ! అదెవరు చెప్పారు?” మధు దొరికిపోకుండా అన్నాడు.

“అదిగో, నాగ్గరేనా అబద్ధం?” — కేశవరావు కొంచెం సేపు అగాడు. “నువ్వు ఎప్పుడు పుట్టావో, ఎలా పెరిగావో నాకేం తెలీదు. ఎప్పుడో చిన్నప్పుడు నువ్వు తప్పటడుగులు వేస్తూ ఉండే వయస్సులో ఒక్కసారి చూశాను — మీ మీద నాకేమైనా అభిమానమంటూ ఉండేది. అమ్మ నుంచే మధూ! కల్యాణిని నేను ఎప్పటికీ మర్చిపోలేను. చిన్నప్పుడు మీ తాతగారి ఇంట్లో ఉండి చదువుకునే రోజుల్లో కల్యాణి మీ మామయ్యల దగ్గరకన్నా నా దగ్గరే ఎక్కువ చేరికగా ఉండేది. కల్యాణితోనే నాకు చెల్లెళ్ళు లేని కొరత తీరిపోయింది. — ఎవరి దాచిన వాళ్ళ పోయాక కూడా కల్యాణి నాకు అప్పుడప్పుడూ ఉత్తరాలు రాస్తూ ఉండేది — మీ అమ్మ పోయిన కబురు సుమాట సంవత్సరానికి తెలిసింది నాకు. వచ్చి అందరినీ చూసి ఏళ్ళాను. నీకు గుర్తు ఉండి ఉండదు — నన్ను నువ్వు పరాయి వ్యక్తిగా భావించటం నాకు కష్టంగానే వుంది మధూ! నీకు సాధ్యమైనంత వరకూ దగ్గరే ఉన్నాను కాబట్టి మీ మంచి చెడ్డలు చూస్తాను.”

మధు నొచ్చుకుంటూన్నట్లు అన్నాడు — “నీ గురించి చెడ్డగా నే నెప్పుడూ అనుకోలేదు మామయ్యా! నిన్ను పరాయిగా భావించటానికి మాకు సన్నిహితులంటూ ఎవరైనా ఉండేకదా? ఏదో ఇలాగే గారికి పెరిగి పెద్దవాళ్ళమౌతున్నాం.”

“మీ విషయాలన్నీ నాకు తెలుసురా! ఇంటా బయటా తనే అధికారం చెయ్యాలనీ — అంతా తన పెద్దరికమే ఆమోదించాలనీ — ఏ విషయంలో గానీ తన సలహా లే పొటించాలనీ అనుకుంటాడు మీ మామయ్య.

దానికి ఎదురు తిరిగింది అనాడు నేనూ! ఈనాడు నువ్వు! అందుకే మన మింటే వాచీకి మంట.”

“ఎళ్ళటికప్పుడు నేను జరిగిన సంగతులు మర్చిపోతూనే ఉంటాను మామయ్యా! అయినా ఎందుకో నేనంటే కోపంగా ప్రవర్తిస్తాను. అయితే ఏం చెయ్యను?”

“ఎవ్వరూ ఏం చెయ్యలేరు. మరికొన్నాళ్ళు వోర్చుకుంటే నీదారిన నువ్వు పోవచ్చు.”

మధు కొంతసేపు మౌనంగా కూర్చున్నాడు పుస్తకం తిరగేస్తూ —
గ్లాస తల ఎత్తి — “నేను డాక్టర్ కావాలంటున్నావు గానీ - నాకు
డాక్టర్ కావాలని ఉంది మామయ్యా!”

కేశవరావు నవ్వాడు — “దానికేముంది? నీకు డేనిలో ఆసక్తి
అదే చదువు. కోరికలేని చదువు మాత్రం ఏం వస్తుంది?”

రుక్మిణి జడపేసుకుంటూ హాల్లోకి వచ్చింది.

— “మీ అల్లుడు చురుకైనవాడిలా ఉన్నాడు. బాగా చదివించి మన
నిచ్చి పెళ్ళి చేద్దాం—” అంది హాస్యంగా.

‘మేనల్లుడై నా కా స లోకువ. వేలు గుమ్మరించ నక్కరలేదు.
గానే ఉంటుంది-కానీ విశ్వచాధం ఊరుకోడే! సుధ వీణ్ని తన్ని
చేసుకుంటుంది.”

కేశవరావు - రుక్మిణి నవ్వుతోంటే మధు సిగ్గుపడ్డాడు.

కేశవరావు చిటుక్కున నవ్వు అపి అడిగాడు—

“అయితే మధూ! రామ్మూర్తి మీ మామయ్య దగ్గరికి రోజూ
పెడేమిటా?”

“రామ్మూర్తా, ఆ అమ్మనే ఉంటాడు. ఏవో కోర్టు గొడవలు
మీ మాట్లాడుకుంటారు అస్తమానూ.”

“తనే అప్పు ఇచ్చి రామ్మూర్తితో కేసు పెట్టిస్తున్నాడట
మామయ్యా.”

“ఎవరిమీద?”

“రామ్మూర్తి వడిసగారిమీద, ఆవిడకి ఒక్కతే ఆడపిల్ల. అక్క
గారికి కొడుకులు లేదుకాబట్టి ఆ ఆస్తి తనకు రావాలని రామ్మూర్తి వాడు
— రామ్మూర్తితో కేసు పెట్టిస్తున్నది చూత్రం మీ మామయ్య!”

“అయితే తనకు అసలే పిల్లలు లేరుగదా తన వాటా అంతా చిన్న
మామయ్యకు ఇచ్చేస్తాడా?”

“ఇదే అక్కిగిందట రామ్మూర్తి వడిసగారు. మొగదిక్కు లే
దాన్ని ఇలా కోర్టులవెంట తిప్పటం భావ్యంకాదని గోల పెట్టిందట. అం
విని అసలా సంగతే తనకు తెలీదనీ - రామ్మూర్తిని తప్పకుండా మం
లిస్తాననీ చాలా చెప్పాడట మీ మామయ్య. ఆషాఢఘాతి కలు
వాడివన్నీ.”

“అయినా ఆవిడమీద మా మామయ్య కెందుకు కోపం?”

“మొన్న పంచాయతీ ఎన్నికల్లో ఆవిడ వోటు నా మాటమీద గ్రామ
వేసింది?”

“వూళ్ళో చాలమంది రాజుకే వేశారుగా?”

“అపకాశం చిక్కినప్పుడు కసి తీర్చుకోవటమే కాబోయి మనం
ఉద్దేశ్యం.”

మధు కొంతసేపు ఏదో ఆలోచిస్తున్నా వాడిలా ఉండి పోయాడు.
“ఇంట్లో ఎలా ఉన్నా పై విషయాల్లో దయా ధర్మం లేకపోయి
మామయ్య! అనాధాశ్రమాలకూ, దేవుడి ఉత్సవాలకూ వాటికీ పెద్ద
చందానే ఇస్తూ ఉంటాడు.”

“ఎవరిపేర?”

“అంటే?”

“సీతాపతి ఇచ్చినట్లు ఎన్నడైనా ఇచ్చాడా? పేరుకోసం
నాటకంలే అదంతా!”

మధుకి కొన్ని విషయాలు గుర్తువచ్చాయి. పుస్తకాల్లో పేరు
కునే వాళ్ళకీ - మీటింగులో పేరు చదివే వాళ్ళకీ చందాలిచ్చి పిల్ల
బిచ్చంతో తృప్తిపడే ముష్టివాళ్ళని కసిరికొట్టే మామయ్య దేవుడి ఉ

కు మాత్రం ముందుగా తయారౌతాను - చేసిన పాపాలు దేవునికి అప్ప
ంచటానికి కాబోలు - మధుకి నవ్వు వచ్చింది.

“ఎందుకురా నవ్వుతావ్ ?”

“మా మామయ్యకి ఉండే చైతన్య గుర్తువస్తోంది.”

“వాళ్ళని మెచ్చుకోక తప్పదు. తనలో ఏదో పాపం ఉందనీ —
ను తప్పు చేశాననీ అనుకోబట్టే కదా దేవునికి దగ్గరకు బయల్దేరు
నన్నాడు.”

“నీ దగ్గరికి రావటంతో నేను మరి పాడైపోతున్నారని మా
మామయ్య ఉద్వేష్యం. ఏం పాడై పోతున్నానో మరి నాకు తెలీటలేదు.”

“అది వాడేమీ అడుగు.”

“ఎంతైనా చెప్పగలడు.”

రుక్మిణి వచ్చింది - “ఎలాగూ వేళయింది. నువ్వు ఇక్కడే
ఉంచేసి వెళ్ళిపో అబ్బాయ్.” అంది.

“నిజమేరా. లేలే, ఛోంచేద్దాం. ఆకలివుతోంది.” కుర్చీ వెనక్కి
బిట్ట లేచాడు శేషశరావు.

మధుకూడా లేస్తూ - “వద్దు మామయ్యా ! అనవసరంగా ఎందు
వచ్చిన గోడవ. ఇంటికి పోతాను” అన్నాడు.

మధుని ఇబ్బంది పెట్టటం ఇష్టంలేక వూసుకున్నాడు కేకవూపు

ఛోంచేసి తీర్చిగా పడకుర్చీలో కూర్చున్న నిర్వచనం మధుని
లేస్తూ అన్నాడు - “శేలవ రోజైతే మాత్రం రొడ్డి వెనవలా అలా బజా
న్ని తిరక్కపోతే ఇంట్లో కూర్చోని చదువుకోకూడదూ?”

“బజార్లెక్కడ తిరిగాను ? అలా కాస్తేపు కేసవ్ మామయ్య
ంటికి వెళ్ళాను.”

“ఘనకార్యం చేశావ్. పెద్ద మొగాడివే. పోయూరనేనా ఇంటి
పనులన్నీ తప్పించుకొని తిరుగుతున్నావ్ ? అయినా వాడికి-నీకూ
రేమిటా? కుర్ర వెధవ్వి, నీకు బుద్ధి లేకపోతే వాడికి లేమా ?”

మధుకి అసహ్యం పేసింది. మాట్లాడకుండా లోపలికి వెళ్లిపోయాడు. విశ్వరూపం అధికారం మధు మీద ఏ విధంగానూ పనిచేయలేదు.

రానురాను కేశవ్ మామయ్యతో మధు స్నేహం అంచులేని అల్పీయతగా ఏర్పడింది. — కేశవరావు మంచి మాటకారి, పిన్నకొద్దీ వినాలని పించేటట్లు మధురంగా మాట్లాడుతాడు. — అంతేకాదు, కేశవరావు పుస్తకాలు విశేషంగా అభిమానిస్తాడు. చదువుకొనే రోజులనుంచీ మంచి మంచి పుస్తకాలు సంపాదించి స్వంత లైబ్రరీ ఒకటి ఏర్పరచుకున్నాడు. అది మధుకి బంగారు గని పంటిది. ఏ మాత్రం అవకాశం చిక్కినా కేశవరావు లైబ్రరీలో తప్పితే మధు మరో చోట కన్పించడు. ఒక పుస్తకం చదివటం—అర్థంకాని చోట కేశవరావు మామయ్య నడిగి తెలుసుకోవటం—చదివిన స్రుతి పుస్తకం గురించి మామయ్యతో సంప్రదించటం — ఒక్కోసారి మామయ్యకు వ్యతిరేకంగా వాదించటం— ఈ కార్యక్రమంలో మధు ఆ సంవత్సరం రెండువందల పుస్తకాలకు పైగా చదివాడు.

“మామయ్యా : ఈ వూరు నువ్వు రాకపోతే నేను కూడా స్తమిండు కంటా ఉండిపోయేవాణ్ని. నేనూ, మా ఇల్లా, మా తోట తప్పితే ఇంకా ప్రపంచం ఉందని ఎప్పుడికి తెలిసేది ?” మధు అనంద పారవశ్యంతో అన్నాడు ఒకసారి.

కేశవరావు నవ్వాడు — “అయితే నువ్వు నాకు చాలా యుతపా ఉన్నానంటావా ?”

“కాదా మామయ్యా : కృతజ్ఞత ఎలా చెప్పుకోవాలో తెరిటంకేదు.

“ఏమిటా మధూ : బొత్తిగా నాటకం ఫస్క్కిలో మాట్లాడుతున్నావ్.”

“అలా హాస్యం చెయ్యకు మామయ్యా : నేను నిజమే చెబుతున్నాను.”

“ఏమిటా నిజం ? మధ్య నాడేముంది ? ఇదాళకాకపోతే రేపే నేను నువ్వు ప్రయోజపడివోతావు. ఆ శక్తి నీలో ఉంది. నేను ఎన్నైనా అదర్థం

చూపించాను అంటే అది పొందగలిగే అర్హత నీకు ఉందన్నమాట. నిన్ను గప్పిన నిప్పు ఏ నాటికయినా బయటపడుతుంది.”

కేశవ మామయ్య స్నేహంతో మధు చాలా సెన్సిటివ్ గా తయారయ్యాడు.

స్కూలు ఫైనల్ పరీక్షలు ముగిశాయి.

మధుకి చాలా సంతోషంగా ఉంది, తాను తప్పక పాసౌతాడు. కాలేజీకి వెళితే ఈ యింటి పీడ విరగడై పోతుంది. ఒంటరిగా తోటంతా తిరిగి సపోటా చెట్టుక్రింద కూర్చున్నాడు. మనసు ఎటో పోయింది.

“ఏంరా అంత దర్జాగా కాలుమీద కాలేసుకు కూర్చున్నావ్ ?”

ఉల్కిరిస్తూ మధు. ఎదురుగా విశ్వనాథం తోట పికారుకి వచ్చాడు కాదోలు — నిలబడి ఉన్నాడు — మధు కోపం తొక్కిపట్టి నవ్వుతూ అన్నాడు.

“నా కాలుమీదే కాలేసుకున్నాను, గానీ నీ కాలుమీదేం వెయ్యలేదుగా !” మధు నిర్భయంగా, నిర్లక్ష్యంగా విశ్వనాథానికి జవాబులివ్వటం ఏ నాడో అలవాటు చేసుకున్నాడు.

“అఘోరించావ్ లే. పరీక్షలు అయిపోయాయి కాదోలు. ఎలా రాశావ్ ?”

“అది మాస్టర్లకి తెలియాలి.”

“ఎంరోయ్ ! చమత్కారం నేర్పావే ! మామ నేర్పుతున్నాడా ? నిన్నా ఓ డాక్టర్ని చెయ్యమనలేకపోయావ్ !”

“నీ వంటి మేనమామ ఉండగా మిగిలినవాళ్ళు తెన్ని గుండెలు?”

“పిచ్చిపిచ్చి వాగుడుకేంగాని తర్వాత ఏంచేద్దామనుకుంటున్నావ్?”

“ఏమీ అనుకోవటంలేదు.”

“ఇంకా అనుకోవటాని కేముంది ? టీచర్ ట్రైనింగ్ కి వెళ్ళకూడదూ ?”

“ఎందుకు వెళ్ళకూడదు ?”

“అయితే వెళతావా ?”

“ఎవరు ? నేనా ?”

“లాకపోతే నేనా ?”

“ఎందుక్కా కూడదు ?”

“వెధవ చమత్కారం మాని అడిగిందాని చెప్పోయ్ !”

“అదిగూ ?”

“నువ్వు టీచర్ ప్రైనింగ్ కి వెళితేనే మంచిది.”

“ఎవరిది ?”

“ఎవరికేమిటి ? అందరికీనూ.”

“అందరి మంచికోసం నేను టీచర్ ప్రైనింగ్ కు వెళ్ళటం అసంభవం.”

“ఏమిటా ఆ తల్లి తిరుగుడు ? చెప్పింది పనేది లేదా ?

“ఎందుకులేదు ? అక్షరాలా”

“ఆ ఘోరించు. నీకు మంచి చెప్పే తలకెక్కదు.”

“తలకెక్కేది చెప్పటం నీకు మంచిది కాదు.”

“నోయ్యయ్, వెధవా !”

విశ్వనాథం అహం దెబ్బతిన్నది. చరచరా నడిచి వెళ్ళిపోయాడు. మధు నవ్వుకొంటూ లేచాడు.

ఆ సాయంత్రం సంగతంతా చెపితే కేశవరావు అన్నాడు— “ఆషాఢ ఖాతిగాడి సలహాకేంలే. ఎవరయినా బాగువేడిపోతారేమోనని ఏడుస్తాడు. నువ్వు కాలేజీలోనే చేయ.”

“నేను అదే అనుకుంటున్నాను మామయ్యా ! కాని డబ్బు .... ? నీకు తెలీని దేముంది ?”

“డబ్బుకేంలేరా ! చూద్దాంలే.”

మధు ఇంటికి వచ్చి సగ్గ సావిత్రి అంది.

“సుధకి రేపటి కేదో తెల్ల కాయితాల పుస్తకం కావాలట? డబ్బు లిస్తాను. ఓ అరదస్తా కాయితాలు తెచ్చి పుస్తకం కుట్టిపెట్టు.”

మధు మాట్లాడకుండా చొక్కా విప్పి ఒంటెన తగిలించేశాడు.

“బట్టలు మార్చటం దేనికి ? బజారు వెళ్ళవా ?”

“వెళ్ళను.”

“ఏం ?”

“ఏమీలేదు.”

“బావుంది. కొంచెం పుస్తకం కుట్టిపెట్ట మంటేనే అంత నిర్లక్ష్యమా ?”

“ఎవరికి ?”

“పోనీ నాకే. వెళ్ళవు కదూ ?”

“ఒకసారి చెప్పాను.”

“నువ్వు పుస్తకాలు బాగా కుడతావంది సుధ. అందుకే నిన్ను అడిగాను.”

“దాని మెచ్చుకోలు ఎవడికీ అక్కర్లేదు.”

“కృష్ణుడు ఎక్కడికీ పోయాడో ఏమో : దానికి తెల్లారే సరికి పుస్తకం కావాలట.”

“ఏం చిన్నిత్తా : నాకూ మరి చదువంటేనే నీ అంత శ్రద్ధ కదూ : ఇలాంటి అవసరాలు చదువుకునే వాళ్ళందరికీ ఉంటాయని ఎన్నడూ అనుకో లేక పోయావేం ?— నీకు జాపకం ఉందా ? ఒకసారి నేను డ్రాయింగు పుస్తకం కోసం పాపలా అడిగితే ....”

“బాగానే ఉంది. ఎప్పుడో జరిగిపోయిందంతా .... సుధ నీకు చెప్పమంటే చెప్పాను.”

“ఆ మాట అదే నాతో ఎందుకు చెప్పకూడదు ?”

“అదే కదా చెప్పి వెళ్ళింది?”

“అది ఆర్డర్ వేసి వెళితే పాటించటానికి నేనేం దాని నొకర్ని కాదని చెప్పు. కావాలంటే వచ్చాక అడగమను. అప్పుడే వెళ్ళి తెస్తాను.”

కేశవ్ మామయ్య లైబ్రరీ నుంచి తెచ్చుకున్న పుస్తకం తమిళుకు కూర్చున్నాడు మధు. ఓ పావుగంటలో సుధ పరిగెత్తుటంటూ వచ్చింది. ఎర్రటి సుధ పరికిణీ మీద దీపం కాంతిపడి చంద్రనిస్సలా మెరిసింది. వస్తూనే అడిగింది సుధ—“పుస్తకం కుద్దేశావా ?”

“ఓ—ఎప్పుడో కుద్దేశాను.”

“ఏది ?”

“అమ్మకి ఇచ్చాను, వెళ్ళిచూడు.”

హుషారుగా పరికిణీతో చురుకుగా లోపలికి పరిగె తింది. సుధ—
కాశేప్పటి మాడ్చుకున్న మొహంతో వచ్చి అరుగుమీద కూర్చుంది.

“స్తకం బావుందా ? నీకు నచ్చిందా ?”

“ఓ పో ! నువ్వు కుట్టకపోతే నేను కుట్టించుకోలేనా? మా
అన్నయ్యని రానీ.”

ఇంటిపరిసితలూ, సావిత్రి మన స్తత్వం—మధు మీద అందరికీ
ఉన్న నిరసన భావం—అన్నీ కలిసి మధు పట్ల సుధకు అభిమానమేమీ
కలగనివ్వలేదు. పైపెద్దు అందరికీ ఉన్న నిరసన కన్నా ఎక్కువే
సుధలో ప్రబలింది.

మమకి మాత్రం సుధ అంటే ఒక విధమైన ప్రత్యేక అభిమానం ;
అందరికన్నా సుధ ఒక్కతే తనకు దగ్గర కావలసిన వ్యక్తి అనే అను
రాగ భావం :

మధు తడేకంగా పుస్తకం చదువుకుంటూ కూర్చుని సుందరమ్మ
గారు ఎన్నిసార్లు భోజనానికి పిల్చినా లేవలేదు. గదిలోంచి చాచిట్లోకి
వచ్చిన విశ్వనాథం, మధు చదువుతూన్న పుస్తకంచూచి అగ్గిమీద గుగ్గిలం
అయ్యాడు “భారత కమ్యూనిస్టుపార్టీ నిర్మాణం”—అక్షరాలు ఎర్రని అట్ట
మీద మల్లెపువ్వులా తెల్లగా మెరిసిపోయాయి.

“మధుసూదనరావుగారు పెద్ద రాజకీయవేత్త లౌతున్నారే!”

మధు తలయెత్తి చూశాడు—క్షణం కూడా తడుముకోలేదు— “ఏం?
కాకూడదా ? రాజకీయాలు నీ ఒక్కడికే స్వంతమా ?”

“నోరు ముయ్ ! మహా జవాబు చెపుతున్నావా ? ఇలాంటి చెత్త
చదివి బాగుపడాలనేనా ?”

“నేను చెడిపోతాననే నీకు విచారమా ?”

“విశ్వాసం లేని వెనబ్బి ? ఇంకేం మాట్లాడుతావు ? ఆ వేగంతో చేరి ఇటువంటి చెత్తంతా ఇంట్లోకి తెస్తే వూరుకునేది లేదు.”

“పుస్తకం తెస్తే తప్పేమిటి ?”

“తప్పే ! నా యింట్లో నాకు యిష్టంలేని పుస్తకాలు ఉండటానికీ పీల్చేదు.”

“ఇష్టంలేని పుస్తకమే ఉండకూడదంటే, ఇష్టంలేని మనుషులు మాత్రం ఏలా పనికి వస్తారు ?”

“అంత పాపిషం ఉంటే మహారాజులా వెళ్ళవచ్చు.”

ఇద్దరి మధ్యా మాటల యద్ధం జరిగింది. ఆ సంఘటన ఫలితం తీవ్రంగా పరిణమించింది.

సూర్యాన్ని వో యింటివాణ్ణిచేసి, ఇక పేరుగా ఉంచేస్తే బావుంటుందన్న వాహ సుందరమ్మగారికి రోజుకో సార్లె నా వస్తూ ఉంటుందిగానీ ఎప్పటికప్పుడు సూర్యమే అడ్డు తగులుతూ వచ్చాడు. “మనం తొందర పడటం దేని ?” అంటాడు.

“అన్నీ భరించి నోరు మూసుకుని కూర్చుంటే నవ్వంగానే జరిగి పోతుంది. వాళ్ళకి ఇష్టం లేనప్పుడు ఇంకా వాళ్ళ ఇంట్లో కూర్చోవటం ఎందుకు నాయనా ? మనం వాతే తేలిగ్గా పూపిరి పీల్చుకోవాలని చూస్తున్నాడు.”

“మనమేమీ భారంగా కూర్చోలేదు గదా అమ్మమ్మా ! నా జీతం మామయ్యకే ఇస్తున్నాను. పొలం విషయమంతా తనే చూస్తున్నాడు.”

“అయితే ఏం ? వాళ్ళకి కష్టంగానే ఉంది.”

అప్పటికలా సరిపెట్టుకుని సుందరమ్మగారు ఊరుకోక తప్పిందాడు— ఎంతైనా కొడుకులు ! వాళ్ళని ధిక్కరించి తను చెయ్యగలిగిన చెయ్యదు. పసివాళ్ళ మొహాలు చూస్తే ఏదో అనిపిస్తుందిగానీ తల్లి మనస్ బద్ధలకు చూపంగా పోవాలని ఎన్నడూ కోరుకోదు.

దాని .... మధు మూలంగా చూసాడదీ తప్పనిసరి అయింది
... "తప్పకుండా దేశతాం మామయ్య : ఇక నువ్వు మా గురించి దిగులు
పడకు..." అన్నాడు.

సూర్యానికి విషయమంతా చెప్పాడు .... "ఇక మనం పీళ్ళింట్లో
ఉండొద్దన్నయ్యా! ఎంతకాలం యిలా పరాయి పండుకుంటుంటుంటే పాప
లాడుతాం ?

అంతా విన్న సూర్యం శాంతంగా అన్నాడు—

"చూడు మధూ! ఎంతకాదన్నా చిన్నతనంనుంచీ వాళ్ళ
చూశారు. వాళ్ళ పిల్లలతో సమానంగా చూడలేదంటే — అది మన బిడ్డ
అనుకోవాలి — ఏదో చిన్న మాట వచ్చి వుంటే మనం దిక్కురించిపోతా....
సమజసంగా ఉంటుందా ? చెప్పు ?"

"సమంజసాలూ, గిమంజసాలు ఇక ఆలోచించి కిన్నయ్యా ! చిన్న
తనం కాబట్టి ఇన్నాళ్ళూ ఏం జరిగినా భరించగలిగాం — ఇక పీడలు
చీటికీ మాటికీ ఇటువంటి గొడవలు రాక మానవు. ప్రతి చిన్న విషయ
నికీ టిక్కుకు పడి ఉండే ఖర్మ మనకేమిటి? వాళ్ళింట్లో ఉంటుంటే వాళ్ళ
విధేయతగానే ఉండాలి — అలా కాకుంటే మన దారిని మనం పోవాలి —
ఏనాదో దిక్కులేక చేరాం, ఏదోవిధంగా పెంచి పెద్దవాళ్ళని చేరాం.
ఏనాటికైనా మన కెక్కలు కట్టుక మనంకపోక తప్పదు — ఇండురో
అసమంజసం ఏముంది ?"

"మామయ్య ఏదో అన్నాడనే నీకింత శట్టుదల. పోనీ పెద్ద
వాడు."

"పెద్దతనానికేముంది అన్నయ్యా ! ఆ స్తంభం చూడు — దానికి
వంద సంవత్సరాలైనా ఉంటాయి. అంత మౌనాన ఆదే మనకన్నా
గొప్పదై పోతుందా ? పెద్దతనం ఒక్కటే గౌరవం పొందటానికే
చాలదు."

సూర్యం మాటాడలేదు. తమ్ముడిమనస్సు కష్టపెట్టాలనే ఉద్దేశ్యం
ఎన్నడూ లేదు.

“ఏం అన్నయ్యా : నీ కిష్టంలేదా ?”

“అలాగే మధూ : తప్పకుండా వెళ్దాం ఇల్లు చూడనీ!” ఆ సంగతి నెమ్మదిగా సూర్యం విశ్వనాథంతో చెప్పాడు.

“ఇప్పుడేమయిందిరా : మీకేం లోటు జరిగిందనీ?”

“ఏనాటికె నా మాకో ఇలంటూ ఉండాలి కదా మామయ్యా : అంతకు తప్పితే మరే ఉద్దేశ్యం లేదు.”

నాకు తెలుసురా సూర్యం : వాడికి ఎదురు చెప్పలేని చవట వయ్యావు. ఆ వెధవ ఎంత చెపితే అంతేనా? నీకైనా బుద్ధి ఉండొద్దా?”

“అదేంకాదు మామయ్యా : మీకైనా మావల్ల శ్రమేకదా : అంతే గాని—”

“సరే : చెక్కాడిరా : మీ అవసరాలు తీరిపోయాయి. చేసినమేలు గుర్తు ఉంచుకునే గుణం ఎంతటి వాళ్లకి : చివరికి నా మీద నిష్ఠూరం వేసి చెళ్లటమేగా :”

“అన్నయ్యా :”—సూర్యంతోపాటు విశ్వనాథం కూడా తల తిప్పి చూశాడు. గుమ్మంలో మధు నిలబడి ఉన్నాడు. తీక్షణంగాచూస్తూ— సూర్యాన్ని ఉద్దేశించి అన్నాడు — “ఆయనగారి కెలవు తీసుకోకపోతే నీ ఉద్యోగం వోతుందనుకున్నావా?”

విశ్వనాథం మండి పడ్డాడు — “నీలాంటి విశ్వాసంలేని వెధవైతే అలాగే చేస్తాడు.”

మధువిశ్వాసంతో తలపడ్డాడు. — “ఎందుకు నీకు విశ్వాసం చూపించాలి ? మచ్చలు కట్టేలా చావకొట్టినందుకా ? కండలు కరిగేలా చాచీరీ చేయించినందుకా ? కుక్కలకన్నా నీచంగా చీదరించుకున్నందుకా ? ఎందుకు నీకు విశ్వాసం చూపించాలో ఒక్కసారి చెప్పు”—మధు కళ్ళు చిలత నిప్పుల్లా మెరిశాయి. సావత్సరాల తరబడి కూడుకున్న క్రోధం—ఆ రెండు కళ్ళలో ఎర్రగా మిడిసిపడింది.

“ఏంరా : పెద్దవాడివై పోయానవి విరగబడుతున్నావా ? రాస్త నోరు సంబాళించుకో. తన్నులు తిసిగలవ్.”

పిడికిళ్ళు బిగిస్తూ గర్జించాడు మధు.

“అర్రోజులు పోయాయ్ విశ్వనాథంగారూ ! పోయాయ్. నేను నోరు సంబాళించుకోవటంకాదు మీ ఒళ్లు బ్రద్రంగా కాపాడుకోండి. తిట్టి కొట్టి బెదిరించటానికి వీడు అలాటి మధూ కాడు” — మధు దండల మీద ఒంపులు—తోట పనిచేసి బలిష్ఠమైన కండరాలు విశ్వనాథాన్ని సవాల్ చేశాయ్.

“అయితే నువ్వు నన్ను దడిపిస్తున్నావా?”

“నీ వెటకారాలు కట్టిపెట్టు దడిపించటమేం బర్క ? దండిస్తాను.”
ఏం ? ఆశ్చర్యంగా ఉందా ? నీవంటి పెద్దమనిషికి ఇంతకన్నా సత్కారం కావాలా !

“ఏమిటోయ్ నీ వాగుడూ ? వూరుకుంటున్నాననా ?” — విసురుగా లేచాడు విశ్వనాథం.

“ఈ మాత్రపు గౌరవం కాపాడుకోవాలంటే అక్కడే నిలబడు. కాలు ముందుకు వేళావో తేల్చేస్తాను. ఏం ? నువ్వు తినిపించినవన్నీ నీకు తినిపించమంటావా? పసివాళ్ళమీద చెలాయించట మనుకున్నావా ? రష్టి తండ్రి లేక నీ పంచ చేరితే ఏమిటి నువ్వు చేసింది ? ప్రాణమంటూ ఉంటే మర్చిపోతా ననుకున్నావా ? తల్లి తోడబుట్టిన మేనమామవి.... నువ్వు—”

అత్తా. కోడళ్ళూ, పిల్లలూ గలబా విని ఎక్కడిపను అక్కడే పని లేసి చావిటి గుమ్మాల్లో చేరారు. బంధాలు తెంచుకున్న పోట్లగిత్తలా విజృంభిస్తున్న మధునీ - కటకటాల మధ్య ఇరికిన పులిలా గుటకలు మింగుతున్న విశ్వనాథాన్నీ అందరూ చూశారు.

పార్వతి కంగారుగా గొంతు పెద్దదిచేసి విశ్వనాథాన్ని ఉద్దేశిస్తూ అంది - “ఎందుకీ గొడవ ? ఆ పిల్లాడు అనట మేమిటి ? మీరు పడట మేమిటి ? ఇష్టం ఉంటే ఉంటారు. లేకపోతే పోతారు. మనం పాప గడితే అవుతుందా ?”

“అత్తా !” మధు పార్వతికేసి తీవ్రంగా చూశాడు. “నువ్వు ఆడ బిచ్చం పట్టే ! ప్రేమకీ, కరుణకీ స్థానమైన శ్రీ హృదయం - నీలో మచ్చు

తై నా ఉందా ? నేనేం మతిచెడి మాట్లాడుతున్నానా ? మీరు చేసిందంతా మర్చిపోయానా ? ఏమిటి నీ ఉద్దేశ్యం ? మీరు మాకోసం పాకులాడటమా ? ఎందుకూ ? జీతం బత్తెం లేని నౌకల్లు వెళ్ళిపోతున్నారనా ? కోసతాపాలు భరించే దరిద్రులు దాటిపోతున్నారనా ? ఎందుకు మీ పాకులాట ? ఎవరిని నువ్వు మధ్య పెడతావ్ ?"

"ఎందుకలా విరుచుకు పడతావ్ ? నీతో మాకు వాదనేమిటి ? చిన్నివాళ్ళ జోలికెళితే పెద్దవాళ్ళ తప్పు - కానివాడి జోలికెళితే అయిన వాడిది తప్పును. గతిలేనివాళ్ళని చేరదీసి పెంచి పెద్దచేసిపెండుకు...."

"అత్తా ! సూటిగా చూశాడు మధు. "నీకు నోరెలా వచ్చింది ? మనసెలా ఒప్పింది ? పెంచి పెద్ద చేశావా ? అవును. నీ తోటలో పిచ్చి మొక్కలు మొలకలుస్తూన్నాయ్ - నీ దొడ్లో వూర కుక్కలు తిరుగుతున్నాయ్ - వాటి నన్నింటినీ నువ్వే పెంచి పెద్దచేశావ్ - జాలితో - ప్రేమతో - అడ్డమైనారో.... అంతకన్నా గొప్పగా పెరిగితేదే మేము ! రిడుపు నిండా తిండిలేక, కట్టుకోటానికి గుడ్డలేక. ఏ అవసరమూ తిరిక - ఏ కోరికా నెరవేరక హీనంగా, నీచంగా నీ యింట్లో బిచ్చగాళ్ళ మైబ్రతికాం - మమ్మల్ని మీరంతా పెంచి పెద్దచేశారు ఆ కృతజ్ఞత మాకే లేకుండా పోయింది."

"తిన్నది అరిగిపోతే ఎన్ని నిష్కారాలన్నా వెయ్యొచ్చు. అంత్య నిష్కారం కన్నా అది నిష్కారం మేలని - అనాదే మీ దారిన మిమ్మల్ని పెంచేయక పోవడమే మా పొరపాటు - దాకే పోయేవాళ్ళకోసం ఇల్లు గుల్ల చేసుకొన్నది చాలక - వాదిం ఒకటి."

"ఇల్లు గుల్ల చేసుకున్నావ్ ? ఎవరికోసం ? రూపాయి చాకిరిచేస్తే పావలా తిండి పెట్టావ్ ! మేము వచ్చింది మే దలా, ఇంట్లో పనిమనిషిని మాన్పించావ్ - మా రెక్కల కష్టంతో తోటమీద వందలు సంపాదించావ్ - ఎవరికోసం ఇల్లు గుల్లచేసుకున్నావ్ ? ఎలకలేమైనా ఉన్నాయేమే చూసుకోలేక పోయావా?"

"ఏమిటా చమత్కారం ? ఇష్టలేకపోతే పోరాడూ!"

“పోతాం మహానాజులా పోతాం. మీ అందరికీ ఒక్కో వార్షికు యిచ్చి మరీపోతాం. ఇంట్లో పడి తిన్నామనీ — విశ్వాసంలేని మాతలు మనీ పెళ్ళి వాగితే నోరు మూయించిపోతాం. మా అమ్మా-నాన్నా బ్రతికి ఉన్నానాళ్ళూ అడుగులకు మడుగులొత్తి—వాళ్ళకు కాకాలుపట్టి వాళ్ళ సొమ్ము తిన్నది మీరు! వాళ్ళు దాటిపోయారని వాళ్ళ బిడ్డల్ని నానా హింసలు పెట్టి తిన్న విశ్వాసం మర్చిపోయింది మీరు! అంత సులువుగా పోతామా? మీకు మా కృతజ్ఞతలుకూడా చెప్పుకు పోతాం. ఈ ప్రాదాలు ఏనాడో ఎగిరిపోకుండా పడేళ్ళపాటు నిలిపి ఉంచారు. ఏళ్ళ తరబడి పెరిగి పోయిన ద్వేషం వెళ్ళగక్కుకోటానికీ, ఎదురు తిరిగి మరణ పడటానికీ అవకాశం కల్పించారు. అందుకై నా మీకు కృతజ్ఞత చెప్పుకోక తప్పదు.”

“మధూ! సుందరమ్మగారు కాస్త కటువుగా అంది. “ఏమిటా మాటలు? ఇప్పుడేమయిందని అలా నోరు పారేసుకుంటున్నావు? ఇంకా పోయినవన్నీ తవ్వకుంటూ కూర్చుంటే ఏం వస్తుంది? పెద్దవాళ్ళనికూడా ఆలోచించకుండా.....”

“హూ! పెద్దవాళ్ళు? ఎవరా పెద్దవాళ్ళు తల్లిలేని పసివాళ్ళు? ఏడిపించినప్పడూ—గొడ్డుకిన్నా మోరంగా చాపబాదినప్పుడూ — ఒక్క అర్థశాకి దేవుళ్ళాడితే కసిరికొట్టినప్పుడూ—రోజంతా చాకరీ చేయించి కుని దొంగతనంగా దాచుకు తిన్నప్పుడూ— చదువు సంఘాలు నేర్పి అభి నృద్ధిలోకి వస్తామేమో అని ఆహ్వానించినప్పుడూ..... ఏమయ్యారీ పెద్దవాళ్ళు? పిల్లలున్న తల్లులున్నారు. కష్టసుఖాలు ఎరిగిన పిల్లలున్నారు—దిక్కులేని మా విషయమొస్తే ఈ పెద్దమనుషులెవరూ పట్టించుకోరేం? వయస్సు పెరగటం ఒక్కటేనా పెద్దవాళ్ళకి లక్షణం?”

“నీ ఖర్మకి నువ్వు ఆహ్వానించక ఎవరో చూడలేదని ఏదవటం కి?”

“ఖర్మ! జానేదేవ్! ఏమిటా ఖర్మ? ఖర్మంటూ ఉంటే చిల్లీ పంట కాదు—ఆ స్త్రీపోవటమూ కాదు. పీళ్ళింట్లో చేరటమే మనం మమ్మల్ని ఎవరూ అప్పగంగా ఫోషించలేదు. పనిమనుషులకన్నా

ఎక్కువగా చాకిరీ చేశాం. అర్థాకలితో సంతృప్తిపడ్డాం. అమ్మ నగలమ్మి కొన్న పొలం నాలుగెకరాలు పంట సరిపడక ఇల్లు గుల్ల చేసుకున్నామంటున్నారీ పెద్ద మనుష్యులు— ఈ విశాల హృదయాల దగ్గర చేరటం మా ఖర్మ కాకపోతే ఏమిటి ?”

విశ్వనాథం విసురుగా అన్నాడు— “ఒరేయ్ ! నువ్వు అనవసరంగా నోరు చేసుకోకు. ఏనుగునుచూసి కుక్కలు మొరగటం ఎన్నడూ ఉంది—మా పెద్దనునిషితనాన్ని చిన్న బుచ్చావనీ — కపటం లేని ప్రవర్తనని ఆడిపోసుకున్నావనీ విచారించటం కూడా అనవసరం — నీ చదువుకీ— నీ అన్న చదువుకీ రెండెకరాలు తెగనమ్మాను. నీ లాంటి విశ్వాస మాతకుడికి జాలి దల్చినా మహా పాపం — ఈ క్షణంలో ఇంట్లోంచి పొండి.”

“పోయేముందు ఒక్కమాట. నీకు శత్రువులంటూ ఉన్నారో లేదో నాట తెలీను—నేను నీ గుండెల్లో నిద్రపోతానని మాత్రం మర్చిపోకు. ఆ తెగనమ్మిన రెండెకరాలు చదువులకయ్యాయని వంక పెట్టకపోతే నీకు కావాలని అడుక్కోలేక పోయావా ? మా నాన్నని దేవిరించి : నీ అవసరాలు గడుపుకోలేదా ! పీళ్ళిద్దరూ ఆ తండ్రి కన్న కొడుకులు కారనుకున్నావా?”

“నోరుముయ్ ! ఏమిటా వాగుడు ?”

“అది నీ వంతు. నీలాంటి పెద్దమనుష్యులకూడా కొన్ని వంతు లేసుకుంటే మజాగా ఉంటుంది.”

“మదూ!” మందలింపు స్వరంతో పిలిచాడు సూర్యం — “ఎందుకలా మాటలు. పెంచుతూ పోతావ్ ? అనాడు ఇష్టమే వచ్చాం. ఇష్టమే నన్నాళ్ళూ ఉన్నాం. ఇష్టంగానే పోలే దాగావుంటుంది. కష్టాలు వచ్చింది మనకు. బాధపడాల్సిందికూడా మనమే.”

విశ్వనాథం అన్నాడు వెటకారంగా “నువ్వు అగరా ! వాడి—కసి అంతా తీర్చుకోనీ”

సూర్యం మందలింపుతో కొంత జంకినా మధు వూరుకోలేదు “కసి ! అది ఈ జన్మలో తిరిను. ఎచ్చె జన్మంటూ ఉంటే చూచుకుంద విసురుగా అంగలేసుకుంటూ బయటి కెళ్ళిపోయాడు.

ఎక్కడి వాళ్ళక్కడ శిలా ప్రతిమల్లా నిలబడిపోయారు. ముందు మాట్లాడటానికి ఎవరికీ మనస్కరించలేదు. చివరికి పార్వతి అంది -

“ఎన్నడూ లేంచే ఎందుకలా గంగిరెత్తినట్లు వాగి వెళ్ళాడు?”

“ఆ కేళిగాడు చేయిస్తున్న పదంతా!” పళ్ళు నూరాడు విశ్వ నాథం.

నెమ్మదిగా సూర్యం పీచిలోకి, సుందరమ్మగారు దొడ్లోకి తప్పుకున్నారు.

సంగతంతా విన్న కేశవరావు ఆశ్చర్యంగా చూశాడు — “నీలా చిన్న వ్యక్తిత్వం ఏర్పడిందిరా అల్లుడూ!” అంటూ నవ్వాడు.

మేనమామలకూ, మేనల్లుళ్ళకూ మధ్య అనురాగాలకు బదులు అగాధాలు ఏర్పడ్డాయి. అవి పూడ్చుకోవాలన్న కోరిక ఏ ఒక్కరికీ ఉన్నట్లు లేదు—సూర్యం అప్పుడప్పుడూ వెళ్ళి అత్తలతో, మామలతో ఓ క్షణం మాట్లాడి తనమీద నేరం లేమిందా చేసుకు వస్తున్నాడు. మధు మాత్రం ఆ గడప ఎక్కలేదు - వారాని కోసారె నా ఓ గంట తోటలో తిరిగి ప్రతి చెట్టుమీద చేయిపేసి - ప్రతి మొక్కనీ ముట్టుకుని రాక తప్పటం లేదు. లేకపోతే ఏదో పోగొట్టుకొన్నట్లు - తోటంతా తన కోసం ఎదురు చూస్తున్నట్లు - ఆపేదని కలుగుతోంది.

ఆ రోజు మధు చాల సంతోషంగా ఉన్నాడు. పరీక్ష ఫలితాలు తెలిశాయి. తను పాసయ్యాడు. ఇక కాలేజీ మెల్లెక్కి భవిష్యత్ సౌధానికి సోపానాలు కట్టుకోవచ్చు. తను కష్టపడి చదివి పెద్దవాడై మంచి ఉద్యోగం సంపాదించి విశ్వనాథంవంటి అసూయాపరుల కళ్ళల్లో నిప్పులు పొయ్యాలి. అంతవరకూ ఈ పంతానికి అర్థంలేదు.

తోటంతా తిరుగుతూన్న మధు అప్రయత్నంగా తెల్లగులాడీ చెట్ల గరికి నడిచాడు.

సుధ ఎత్తుగా ఉన్న గులాడీకోసం ఎరికిచే కుచ్చెళ్ళు ఎడంచేర్లో

పట్టుకుని కుడిచేయ్యి పైకెత్తి ఎగురుతూ పువ్వు అందుకోవాలని విశ్వ ప్రయత్నం చేస్తోంది. మధు ఒక క్షణం చూస్తూ నిలబడ్డాడు.

“నేను కోసి ఇవ్వనా సుధా?”

సుధ గిరుక్కున వెనక్కు తిరిగి చూసింది. కంగాడపడిన దానిలా కుచ్చెళ్ళు వదిలేసి పువ్వుకేసి చూడకుండా నిలబడిపోయింది. మధు గులాబీ కోశాడు. రెండు ఆకులతో నక్షత్రంలా గులాబీ అందంగా ఉంది. సుధకి ఇవ్వబోయాడు - అడ్డంగా తల తిప్పింది సుధ - “వద్దు.”

“ఏం? నువ్వే కోసుకోబోతున్నావుగా?”

సుధ మాట్లాడలేదు.

పదిహేడేళ్ళ మధు చనువుగా, కోరికతో పడేళ్ళ సుధ జడలో గులాబీ పెట్టబోయాడు. సుధ గిరుక్కున తల తిప్పేసింది - “నాకేం వద్దు.”

గులాబీ కింద పడింది - మధు సూటిగా సుధకేసి చూశాడు. చెంపలు రెండూ పగలగొడదా మనిపించింది. వంగి గులాబీ తీసు కున్నాడు.

వెటకారంగా అన్నాడు - “నీకు గులాబీ ఎందుకులే ఆ దడి దగ్గర పూశాయ్, ఉమ్మెత్త పువ్వులు, పెట్టుకో.”

“నువ్వేం చెప్పక్కర్లా.”

“ఓహో! చాలా పౌరుషంగా ఉందే అమ్మాయిగారికి?”

సుధకి ఉక్రోషం వచ్చింది - “మా పెదనాన్నతో దెబ్బలాడి మా తోటలో రెండుకొచ్చావేమిటి?”

“నువ్వు తప్పకుండా లాయరువై పోతావ్ - చడివిస్తా నంటున్నాడా మీ పెదనాన్న?”

“ఆ నేను పెద్దబిళ్ల చేరతాను తెలిసిందా?”

“చేరు. చేరాక అన్నగారిలా అక్కడే ఉండిపోకు.”

“మా అన్నయ్యకూడా పేనయ్యాడు. తెలిసిందా?”

“ఆ క్లాసులో మరి ఉంచటానికి వీలేక పైకి తోశారు. ఎవ తెలీదు?”

సుధ బిక్కమొహం వేసింది— మధుకి జాలేసింది.

“అది సరేగానీ నాతో నువ్వు ఎప్పుడూ సరిగా మాట్లాడవేంసుధా?

“నువ్వు మా పెదనాన్నతో దెబ్బలాడ లేదేమిటి?”

“అయితే నీ కెందుకు కోపం ? నీతో దెబ్బలాడలేదుగా ? నాతో మాట్లాడటానికేం?”

“ఏం మాట్లాడనూ?”

“ఏదో ఒకటి — ఏం? నాతో మాట్లాడటం నీకు ఇష్టం లేదా ?”

“ఏమో బాబూ! నేను పోతాను. మా అమ్మ తిడుతుంది.”

“నాతో మాట్లాడవద్దని చెప్పారా ?”

“నాకేం చెప్పలా...”

“పోనీ ఈ పువ్వు తీసుకు వెళ్ళిపో — ఆడపిల్లవి కదూ ? పువ్వు పెట్టుకోవూ ?”

“.....”

“నేను నీతో జట్టుగా ఉందామనుకొంటే నీకు నామీద కోపం ఎందుకేమిటి ?—మర్చిపోయాను నేను స్కూలు ఫయినల్ పాసయ్యాను. నీకు తెలుసా?”

“మా అన్నయ్య చెప్పాడుగా?”

“మీ పెదనాన్న ఏమన్నాడేం ?”

“మమ్మల్ని నీకన్నా బాగా చదువుకోమన్నాడు.”

మఱు నవ్వాడు. “కాస్త దారిలో కొస్తున్నాడు.”

సుధ అర్థంకానట్లు చూసింది.

“పువ్వు తీసుకు వెళ్ళిపో. వెళతానన్నావుగా ?”

“సుధ వ్యతిరేకంగా మాట్లాడటానికి దైర్యంలేక గులాబీ అందుకుంది.”

*

*

*

జగన్నాథస్వామి కోవెలలో సూర్యు పెళ్ళి నిరాడంబరంగా జరిగింది. సూర్యం భార్య కాగలిగిన అదృష్టవంతురాలు ఇందిర పేద కుటుంబం

బంలో పుట్టిన కారణంగా ఏ సరి సంపదలూ తెచ్చుకోలేకపోయినా సొంద ర్యమూ, సౌఖ్యమే ఆమె ఆభరణాలు.

సూర్యం తొలిసారిగా ఇందిరతో మాట్లాడినప్పుడు ప్రత్యేక శ్రద్ధతో చెప్పింది మధూ విషయమే.

“ఇందిరా! మధు నీకు మరిదికాదు - కొడుకు ! బాడిని తల్లిలాగ చూచుకోవలసిన బాధ్యత నీమీద పెడుతున్నాను. ఇంతకన్నా చెప్పనవ సరం లేదనుకుంటా.”

సిగ్గు దొంతరల పెళ్ళికూతురు. ఇందిర - కొంచెం తెల్లబోయింది. భర్త ఇంత ప్రత్యేకించి మరిది విషయం ఎందుకు చెప్పినట్లో అర్థం కాలేదు.

“మీరు చెప్పినట్లే చేస్తాను...” అంది తల దించుకొని.

“ఎందుకో నీమీద నాకా నమ్మకం కుదిరింది ఇంచూ !” వయస్సులో యువకుడై, అనుభవాల్లో పెద్దవాడైన సూర్యం — సంతోషం నిండిన మనస్సుతో ఇందిర సన్నిధిలో విశ్రమించాడు.

ఒక సంవత్సరం కాలేజీలో చదివి వచ్చిన మధు — అపారమైన కోరికతో చదువు సంధ్యలు ఒంట పట్టించుకొంటూన్న మధు ఇందిరను చూసి చలించిపోయాడు. కన్నతల్లి జ్ఞాపకాలు వెర్రివాణ్ణి చేస్తోంటే ఏడేళ్ళ పసివాడిగా మారిపోయి కుతూహలంగా ఇందిరని పరీక్షించసాగాడు. కట్టబట్టలతో అన్నయ్య ప్రక్కన నిలబడిన వడిన యువహంలో దేని కోసమో వెదుక్కున్నాడు — మధు మనసు ఆనందంతో గంతులేసింది.

“వదిన ! .... వచ్చింది అమ్మలాగ .... ఎప్పుడూ ఇంట్లోనే ఉండిపోతుంది.”

వదినతో మాట్లాడాలన్న కోరిక నిలవనివ్వకుండా చేసింది. ఆ శుభ సమయం కోసం మూడు రోజులు ఎదురు చూశాడు.

సంధ్యవేళ — ఇందిర దీపం వెలిగిస్తోంది.

“వదినా !”

తలతిప్పి చూసిన ఇందిర సిగ్గుపడిపోయింది.

భర్తకన్నా బలిష్ఠుడైన మరిది : - మౌనంగా తల దించుకొంది.

"ఈ పువ్వులు తీసుకో వదినా !" మధు చేతిలో తెల్ల గులాబీల గుత్తి ఉంది - "నీ కోసమే తెచ్చాను వదినా ?"

ఇందిర సిగ్గు ముసుగు తొలిగించుకొని ప్రయత్నం చేస్తూ అంది.
"లోపలికి వచ్చి కూర్చోండి."

మధు సంతోషంగా వచ్చి చాపమీద కూర్చున్నాడు - ఇందిర గులాబీ గుత్తి తలలో ఇముడ్చుకుంది.

"పువ్వులు చాలా బావున్నాయి. ఎక్కడివి !"

"మామయ్యగారి తోటలోంచి తెచ్చాను."

"అక్కడ ఎక్కువగా పూస్తాయా ?"

"మేము వాళ్ళింట్లో ఉండే రోజుల్లో ఎక్కువగానే పూసేవి. ఇప్పుడు తోటపని బాగా చెయ్యటంలేదు. కొన్ని కొన్ని పూస్తున్నాయి."

"....."

"నీకు గులాబీలంటే ఇష్టమేనా వదినా ?"

ఇందిర నవ్వింది - "గులాబీ ఎవరికీ ఇష్టమండదు ?"

"మా అత్తలు మాత్రం పెట్టుకోరు. చేమంచుల్ని దండ ఓ దార దై తేగాని వాళ్ళకి సరిపోదు."

"డానికేముంది ? మనిషికో ఇష్టం."

"మన దొడ్లోకూడా గులాబీ మొక్కలు చేద్దాం వదినా !"

"నేనే చెప్పాలనుకొంటున్నాను - మల్లి మొక్కలు కూడా."

"ఓ తప్పకుండా, నీ కిష్టమైన పువ్వులన్నీ మన దొడ్లోనే పూయిస్తాను వదినా !"

"మీకు పువ్వుల పెంపకం బాగా తెలుసనుకొంటాను."

మధు అయిష్టంగా మొహం పెట్టాడు - "నన్ను అలా మన్నించకు వదినా ! నాకేమీ నచ్చలేదు. మా అమ్మ అయినా, అమ్మమ్మ అయినా, నువ్వు అయినా ఒక్కటే."

ఇందిర మధు మొహంలోకి సూటిగా చూడగలిగింది. ఆ మొహంలో, కళ్ళలో, చిరునవ్వులో పసిబావాలు తప్పితే మరేమీ కానరాలేదు.

“చిన్నవాడు కాస్త ఆకతాయి వాడమ్మా! ఎలా చూసుకుంటావో!” అని సుందరమ్మగారు కూడా మధు గురించి చెప్పినప్పుడు ఇందిర చెడ్డగానే వూహించుకొంది. అటువంటి మరిది బాధ్యత స్వీకరించటం సామాన్యమేనని భయపడింది. కాని ఈ మధు—మరిది ఉత్త పసివాడు! అమాయకుడు! తన భయాలు ఎంతమాత్రం నిజంకాదు.

“వదినా! నువ్వు మా అమ్మలాగే ఉన్నావు.” అన్నప్పుడు ఇందిర నవ్వింది.

“నిజం వదినా!” మధు రెట్టించాడు.

వదినా! వదినా! అంటూ ఎప్పుడూ తన చుట్టూ తిరిగే మరిది! నిత్యమూ పూలమాలలు తెచ్చి దేవతకన్నా మిన్నగా పూజించే భట్టుడు!

అపారమైన భయభక్తులతో తాను చెప్పినట్లు ఆచరించే శిష్యుడు! —మధు ఇందిరకు మరిది కానేకాదు!

ఇందిర సూర్యానికి సామాన్యమైన ఇల్లాలే — కానీ మధుకి అపూర్వమైన స్నేహితురాలు!

తల్లి కొడుకును ప్రేమిస్తుంది.

అక్క-తమ్ముణ్ణి ప్రేమిస్తుంది.

ఇందిర మధుని ప్రేమిస్తోంది.

*

*

*

“కాస్త లేచి తొందరగా స్నానం చెయ్యి మధూ! గుడిక్ వెళ్ళాం.”

“బద్ధకంగా ఉంది వదినా! రాత్రి బ్రెస్టులో నిద్రపోలేదు.”

“అయితే ఎంతసేపు పడుకుంటావో చూస్తాను, పడుకో.”

“లేదులే వదినా! అంత కోపమా?”

“మరేమిటి? గంటనుంచీ మొత్తుకుంటోంటే.”

“గంట నుంచీనా? హరి దేవుడా! ఎందుకూ?”

“దేవుడి దగ్గరకి వెళదామనీ !”

“సరిగా చెబుదూ ?”

“ఇంకా ఏం చెప్పను ? గుడికి వెళదాం.”

“గుడికా ! ఎందుకూ ?”

“ఇది మరీ బావుంది. దేవుడి గుడికి ఎందుకెళతారు ?”

“ఓహో ! ఏదో కోరికలు కోరుకోవటానికి కాబోలు! అయితే నీ కోరికేమిటి ?”

“ఇక్కడ నీతో చెప్పమంటావా !”

“నోరులేని రాతిబొమ్మకన్నా తీసిపోయానా వదినా ? నాకు చెప్పితే చెయ్యగలిగితే చేస్తాను, లేకపోతే కొంత సానుభూతై నా చూపిస్తాను కదా?”

ఇందిర నవ్వింది — “కాలేజీలో కష్టపడి రెండేళ్లు చదివావు. పరీక్షలు రాసి వచ్చావు. మా మధు పరీక్ష పాసయ్యేలా చెయ్యమని కోరు కోవటానికే బయల్దేరుతున్నాను.”

“దానికైతే వెళ్ళక్కరలేదు. పరీక్ష రాసినవాణ్ణి వదిలేసి ఏపచ్చో అడగటం ఏమిటి ? నేను పాసాతానని చెపుతున్నానుగా !”

“ఏమో ! ఆ రోజుకి ఏదో అడ్డు రావచ్చు.”

“పిచ్చి వదినా ! నేను పేపర్లు సరిగ్గా రాసి ఉండకపోతే నీ చేష్ట డెలా ప్యాసు చేయిస్తాడో చెప్పు వింటాను.” మధు దిండుమీద వోరగా పడుకొని ప్రశ్నించాడు.

“ఏమో బాబూ ! నీకు నేను చెప్పలేను. నా కోరికేదో చెప్పుకుని వస్తాను.”

“ఓహో ! ఆ గుడిలో నీ కోరిక తీర్చే దేముడున్నాడన్నమాట.”

“ఉన్నాడో లేదో! ఆ విగ్రహాన్ని వోసారి దర్శించి ఏదో సమ వస్తాను.”

“అటువంటి విగ్రహం నీ పూజ గదిలోను ఉండిగా ? కాకపోతే నెజు తేడా ! అంతే.”

“అసలు నువ్వు వస్తావా ? రావా ? చెప్పు.”

“కోప్పడకు వదినా ? నువ్వు చెపితే చెయ్యనని ఎప్పుడయినా అన్నానా ? కానీ, వదినా ! ఒకటి చెప్పు. నువ్వు చేసే పనిమీద విశ్వాసం లేకుండా ఎందుకు చేస్తావు ?”

“అంటే నీ ఉద్దేశ్యం ? దేవుడు లేడనా ?”

“నే నలా అనలేదే ! నాకు రూఢిగా తెలీని విషయం గురించి నేను ఎప్పుడూ వాదించను — సరే ! దేవుడున్నాడే అనుకుందాం, అయితే దేవుడు ఆ గుళ్ళోనే ఉన్నాడా ? నీ పూజా మందిరంలో లేడా ?”

“ఉంటే ఉండొచ్చు. మన ఇంటికన్నా ఆ గుడి పవిత్రమైనదీ, ఉన్నతమైనదీ. అక్కడ నిలబడితేనే ఏదో శాంతిగా ఉన్నట్టు అనిపిస్తుంది.”

అదే సైకాలజీ ! అంటే నీ మనస్సు కొన్ని నమ్మకాలకు అలవాటు పడి ఉంటుంది. అంతేగాని ప్రత్యేకించి దేవుడి గుడిలోనే పవిత్రతా, శాంతి అనేవి లేనేలేవు. అక్కడ ఎంత నీచమైన పనులు జరుగుతూ ఉంటాయో తెలిస్తే నువ్వా మాట అననే అనవు.”

“ఉంటే ఉండవచ్చు. అవేవీ దేవుణ్ణి అంటవు.”

“దేవుణ్ణి అపవిత్రత అంటనప్పుడు మన ఇంట్లో అపవిత్రంగా ఉందని ఎందు కనుకొంటున్నావు ?”

“మన తృప్తికోసమే అక్కడికి వెళతాం. అంతే.”

“ఒప్పుకున్నావా ! అయితే దేవుణ్ణి పళ్ళూ, పువ్వులూ పెట్టి పూజించాలా ?”

“దేవుణ్ణి దైత్యుతో పూజించకపోతే ఎలా ?” విస్మయంగా చూసింది ఇందిరి.

“ఎందుకు పూజించాలి ? చూడు ! బాపూజీని తీసుకుందాం — ఆయన మానవునిలాగా పుట్టినా మనం మానవాతీతుడిగానే భావిస్తున్నాం. ఏనాడైనా గాంధీతాత మనకు దేవుడితో సమానమే. అయితే ఆయన హరిమ గుళ్లు కట్టించి, పూజారిని పెట్టి, రకరకాలుగా పూజలు టమా ? లేక ఆయన ఆదర్శాలు అర్థం చేసుకుని ఆయన ధర్మాలు పట్టించుకొని, ఆయన అడుగుజాడల్లో నడుస్తూ, ఆయన్ని అ

టమా ? ఏది మన కర్తవ్యం ? ఏది సమంజసం ? బాపూజీ తనకు పూజలు చేస్తే సంతోషిస్తాడా ? తన సూక్తులను పాటిస్తే సంతృప్తి పడతాడా ?”

“గాంధీతాత చెప్పిన విధంగా నడుస్తూనే ఆయన్నిచూడ వాడించ వచ్చుగా ?”

“ఈ నాటి దైవ ప్రార్థనలో అదే జరుగుతుందా ! దేవుడి పేరిట మన పురాణాలు శాసించిన నీతి నియమాలు ఎంతమంది పాటిస్తున్నారు ? పుణ్యాన్ని గౌరవించి. పాపానికి ఎంతమంది భయపడుతున్నారు ? దొంగ తనం పాపం ! వ్యభిచారం పాపం ! అబద్ధాలాడటం పాపం ? ఇతర్లని మోసం చేయటం పాపం ! ఇవన్నీ అందరికీ తెలుసు — పురాణాలు చెపు తున్నాయి. కాని ఎంతమంది ఆచరిస్తున్నారు.”

“అందుకే ఈ దేవతార్చన ! ప్రతి వ్యక్తి ఎల్లకాలం నీతి నియమాలు ఆచరించటం సాధ్యంకాదు. ఎన్ని ఆటంకాలు ఉన్నా మనిషి తప్పు చేస్తూనే ఉంటాడు. నువ్వు ఏ పాపమూ చేయటం లేదనేనా నీ అహంకారం ?”

“మనిషి పాపం చేస్తే అది మాసిపోవలసింది పశ్చాత్తాపంతోనే. ఓ పాపలా పట్కూ, పువ్వులూకొని పూజారి కప్పగించి చేతులు దులుచుకు వస్తే పోయేది మాత్రం కాదు. నేను తప్పుచేస్తే తగిన శిక్ష అనుభవించటానికే సిద్ధంగా ఉంటాను. కానీ లంచం తీసుకుని క్షమించగలకనుకొనే దేవుణ్ని మాత్రం ఎన్నడూ ప్రాధేయపడను.”

“అయితే అనాదిగా వస్తున్న తీర్థయాత్రలూ, దైవ ప్రార్థనకూ అర్థమేలేదా ?”

“ఎందుకు లేదు? అడవుల్లో అనాగరికంగా, అసభ్యంగా తిరిగిన మారపుడు సంఘజీవి అవుతున్నపుడు ఏర్పడిన తతంగం ఇది. అనాటి దేవుడి చేయవలసినదీ — చేయకూడనిదీ — పరోక్షంగా పుణ్యంపాపం

గెలిపు. సాంఘిక శాంతి కోసం మనుషులంతా నీతి నియమాలు

అనాడు సంస్కారంలేని మనిషిని లొంగదీయటానికి పాప

భీతి—దైవభక్తి ఎంతయినా అవసరమయ్యాయి. ఈనాడే నా సంస్కారం లేని వారందరికీ వుండి తీరవలసిందే ఈ తతంగం. కానీ నీతి నియమాలు పాటించాలనే ముఖ్యోద్దేశం లోపించి అవి పోగొట్టుకోవటానికే ఈ దైవభక్తి మిగిలిఉంటే. అది మహా ప్రమాదకరమైన సంగతి. దైవభక్తి అనేది పిచ్చి పిచ్చిగా విగ్రహారాధన కిదికీ దిగటం అర్థంలేనిపని.”

“నీలా నేను చదువుకోలేదు మరి. లేకపోతే నీకు తగిన సమాధానం చెప్పగలిగేదాన్ని కాదా?”

“అలాగే అయితే చాలా సంతోషించేవాణ్ని వదినా ! నాకో ఉద్దేశ్యమంటూ ఉంటే అది నిరాటంకంగా సాగాలి. లేదా ఎదుటివారి వాదనతో సమూలంగా నశించి పోవాలి.. నీకు ప్రత్యక్షంగా కన్పిస్తున్న దాన్ని మించి కన్పించని దేదో ఉందని భ్రమిస్తావు దేనికీ?”

“అయ్యోరాత ! నిద్ర మంచంమీద ఏమిటీ వాదన? ఇంతకీ గుడికి వస్తావా? రావా?”

“నీ ఇష్టం రమ్మంటే నాకేం ఆభ్యంతరం లేదు, నేను ఎన్ని షైట్ల కొట్టటంలేదు ! అంతేగాని నేను మాత్రం శబ్దం గిట్టా యివ్వను. నా పావలానో, అర్థరూపాయో నా కిచ్చేయ్,”

“పావలా ఏం ఖర్చు ? రూపాయి. ఏం చేసుకుంటావు ?”

“ఏదో చేసుకుంటాను. పూజారికి మాత్రం ఇవ్వను. అతగాడు సూర్యోదయానికి ముందే కాఫీ హోటల్లో ప్రత్యక్షమై, చీకటి పడగానే మిలటరీ హోటల్లో అస్తమిస్తాడు. ఆ లాంఛనాల తర్వాత దేవుడికి నైవేద్యాలూ—పూజలు — పునస్కారాలు వగైరా !” ఇందిర చిత్రంగా చూసింది.

“నీకో బేడ ఇస్తాను. నన్ను గుడికి తీసుకువెళ్ళు.”

మధు నసుగుతూ లేచాడు—“బొత్తిగా బేడ— కిట్టదు వదినా ! ఇంకో అణా వేసుకో ? ఏం?”

ఇందిర నవ్వింది.

*

*

*

వదులుగానే వేసుకున్నా జడలో ఒకే మందారం పెట్టుకుంది. గాజు పళ్ళెంలో పళ్ళూ, పువ్వులూ హారతి కర్పూరం—చిల్లర డబ్బులు వేసు కుని బయల్దేరింది — మధు సుష్టుగా కాఫీ టీఫెన్లు కానిచ్చి మరీ అనుస రించాడు.

గుడికి వెళుతోంటే దారిలో సంచి బుజాన వేసుకు స్కూలుకి వెళుతూ సుధ కన్పించింది. ఇందిరని చూసి నవ్వుబోయి మధుని చూసి తల తిప్పేసుకుంది. మనిషి చాల ఏపుగా, బొద్దుగా పెరిగింది. ఎర్రటి షరి కిణీమీద పాము పొరలాంటి సిల్కు వోచే వేసుకుంది. రెండు జడల్లో ఒకటి ముందుకు వేసుకుని వయ్యారంగా నడిచిపోయింది. మధు కుతుహలంగా సుధకేసి చూస్తోంటే ఇందిర ఎగతాళి చేసింది — “ఏమిటా చూసుకోడాలు నడి రాష్ట్రలో? సిగ్గులేదూ?”

మధు ఉల్కిరిస్తూ పడ్డవాడిలా తల తిప్పేశాడు.

“బాగా చూశావా?”

“నా కళ్ళు రెండూ సలక్షణంగా ఉన్నాయివదినా!”

“అయితే దారేపోయేయ్యే అడవిల్ల లందర్నీ చూడమనా నీకు కళ్ళు ఉన్నది?”

“కాక మొగ పిల్లల్ని మాత్రమే చూడమనా?”

“సరేలే, నీ బడాయి ఇంకెన్నాళ్ళో చూస్తాను. సుధ నీకు చిమ్మ తిరిగేలా జవాబు చెపుతుంది.”

“వాలకం చూస్తే అలాగే ఉందిలే. చూశావా ఎంత గర్వంగా పోయిందో?”

“కాక : నీకు ఒంగి సమస్కారాలు చేస్తుందనుకున్నావా? ఓ పడేళ్ళుపోతే పెద్దడాక్టర్లు కూర్చుంటుంది. తెలుసా?”

“అలాగా : నువ్వుమాత్రం ఖాళీగా చేనికి?”

“నేనేం హాస్యమాడుతున్నా ననుకొన్నావా? మీ పెద్దచూమగారు కూతుర్ని డాక్టర్ చదినిస్తారట. సుధ డాక్టర్లు మీ అన్నయ్యను కాంపౌం డర్ గా పెట్టుకొంటుందిట!”

“చాలే ! కట్టి పెట్టు. ఏమిటా చమత్కారం ?”

“అయ్యో రాత ! నమ్మకపోతే నేనేం చెయ్యను. మీ అన్నయ్య వోసారి—“డాక్టరమ్మగారూ !” అని హస్తానికి పిలిస్తే — “ఎందుకంత పెటకారం బావా! నేను డాక్టరైతే నిన్ను కాంపౌండర్ గానైనా పెట్టుకుంటాగా ?” అందట.”

“అంత గర్విష్టయిందన్నమాట. ఏమన్నాడేమిటి అన్నయ్య?”

“నీ దగ్గర కాంపౌడరుగా ఉండటానికే నా నేను తగను. మా తమ్ముణ్ణి పెట్టుకుంటే నీ హాస్పిటల్ కి ఒకటేపేరు ఏక సందడి ! అన్నారట—”

ఇందిరతోపాటు మధూనవ్వాడు — “బాగా అన్నాడు — దానికి మొదటినుంచీ మేమంటే తేలిక అభిప్రాయమే వదినా !”

“అదే మారుతుంది. సమయం రానీ!”

ఇందిర మౌనంగా నడవసాగింది.

మధు హఠాత్తుగా అడిగాడు— “వదినా ! దేవుడి గుడికి వస్తూ న్నిప్పుచై నా నీ మనస్సు కాస్త దైవ చింతతో నింపుకున్నావా ? ఎందుకీ మొక్కుబడి చెప్పు.” అంటూ నవ్వాడు.

“ఫో మధూ! ఇంకా సన్యాసుల్లా భజనలు చేసుకొంటూ నడవలేదుట ?”

గుడినుంచి వస్తున్నప్పుడు అంది ఇందిర -

“ఎగతాళి చెయ్యకుండా ఉంటే నీకో మాట చెప్తాను.”

“ఏమిటబ్బా అది ?”

“మీ డాక్టర్ మామయ్య భార్యని పట్టింటికి పంపించేశారు నీకు తెలుసా ?”

“ఇందులో తెలీటానికేముంది? చూడాలని ఉండి వెళ్ళింది కాబోలు. ఈ పూట మామయ్య దగ్గరికి వెళదామనుకుంటే దేవుడి దగ్గరికి తీసుకొచ్చావ్.”

“అదికాదు మధూ ! మీ మామయ్య భార్యని కోపంతోనే పంపించేశారట”.

“కోపంతోనా? అత్తయ్యమీదా?”

“ఏం! అంత విస్తుపోతున్నావ్? ఆయన కేషేవో పరాయి అద వాళ్ళ స్నేహాలున్నాయటగా?”

“ఛ! వూరుకో ఎదినా! నిజం తెలీకుండా మాట్లాడుతున్నావు.”
మధు కొంచెం తీవ్రంగా చుందలిందాడు.

“సరి! వూళ్ళో అంతా అనుకుంటూంటే నే నేనా అబద్ధమాచింది?
నిన్న వచ్చిన వాడివి నాతో వాదిస్తావే?”

మధు ఇందిర చెప్పింది నమ్మలేకపోయాడు.

“అత్తయ్య ఇప్పుడు వూళ్ళోలేదా?”

“లేరట. మీ అన్నయ్య చెప్పారు.”

“ఛ! నేను నమ్మను. వాళ్ళిద్దరూ ఎంతో అన్యోన్యంగా ఉండే వాళ్ళే!”

“సరేలే! సీకే తెలుస్తుంది.”

“మామయ్య మారిపోయాడంటే దానికీ తగిన కారణమేదో ఉండాలి.”

ఇందిర తను విన్న విషయాలన్నీ చెప్తూనకిచింది.

“మామయ్య ఎందుకలా మారిపోయాడు? అత్తయ్య ఏమంత తప్పుచేసింది?”—మధు లోలోపల మధనపడ్డాడు—“వాళ్ళిద్దరూ ఒకళ్ళ నొకళ్ళు అర్థం చేసుకొని అన్యోన్యంగా ఉండేవాళ్ళే వదినా! మరి ఎందు కలా జరిగిందో!”

“ఈనాడు ఈమాట చెప్పుకుంటున్నట్టే ఆనాడు ఆ మాట చెప్పు కున్నారుగా? డాక్టరుగారికి భార్యంటే పంచ ప్రాణాలనీ! ఆవిణ్ణి కట్టు మని పదిరోజులై నా పుట్టింటికి వంపించారనీ—వాళ్లు సొత్తాల్లు పార్వతి పరమేశ్వరులంటే అబద్ధం కాదనీ ..... ఒకళ్ళు చెప్పట మేమిటి? నా కళ్ళతో నేను ఎన్నిసార్లు చూడలేదు? —కాలమంతా ఒక్కలాఉంటుందా? చీకటి కొన్నాళ్ళు వెన్నెల కొన్నాళ్లు!”

ఆలోచిస్తూ నడుస్తోంటే మధు జ్ఞాపకాల్లో ఒకనాటి సంఘటన మెరు పులా మెరిసింది.

“ఒక విషయం చెప్పనా వదినా : అలాంటివి వాళ్ళ సంసారంలో ఎన్ని ఉన్నాయో మనకు తెలీదు. ఏ ఒక్కటివున్నా జీవితం ధన్యమై పోతుండనిపిస్తుంది.”

నేను తరచుగా సాయంత్రాలు మామయ్య వాళ్ళింటికి వెళుతూండేవాడిని. ఆరోజు చినుకులు పడుతున్నాయని ఇంట్లోనే కూర్చుని చదువుకోటాని కుపక్రమించాను చదువేమీ సాగలేదు. పుస్తకం మూసి, మామయ్య గారింటికే బయర్దేరాను—వెళ్లేసరికి అత్తయ్య, మామయ్య తాళింపు నెనగలు తింటున్నారు. నాక్కూడా ఓ గాజు ప్లేటులో పెట్టారు. ముగ్గురం కబుర్లు చెప్పకొంటూ కూర్చున్నాం. అత్తయ్యలేచి పరుపు మీదికి జల్లు కొడుతోందని కీటికీలు మూసి జడ విప్పుకుంటూ అద్దం ముందు నిలబడింది—బయట చినుకుల చాటి ఎక్కువైంది. హోరుమంటూ గాలి కూడా ప్రారంభించింది.

అత్తయ్య తల దువ్వుకొని అందంగా సిగ చుట్టుకొంది. బొట్టు పెట్టుకుంటూ అడిగింది.—

“సిగ చక్కగా కుదిరింది కదూ ?”

మాటల్లోపడి మేమిద్దరం అత్తయ్య అడిగింది వినిపించుకోలేదు.

“ఏమిటా గర్వం ? వినిపించుకోరేం ?” అంది కోపంగా. అప్పటికి మామయ్య తలతిప్పి చూశాడు. అత్తయ్య విసురుగా వెనక్కి తిరిగి పోయింది.

“నీ సిగ చాలా బాగుంది రుక్మిణీ!”

అంతలోనే కోపం మర్చిపోయింది అత్తయ్య.

“నిజంగానా ?”

“అక్షరాలా! పూర్ణచంద్రుడికై నా వంక ఉంటుందిగానీ నీ సిగకి లేదు — గుండ్రంగా చంద్రబింబిలా — నల్లగా — కాదు మేఘంలా — కాదు — కాదు — తుమ్మెదల గుంపులా ....”

“నయం ఈగల దండులా అన్నారుకాదు. నిజం చెబుదురా !”

“నిజం రుక్మిణీ : నాకు కవిత్వం రాదు ఖర్మ ! కావాలంటే మధానడుగు,”

“నాకూ రాదు మామయ్యా!”

ముగ్గురం నవ్వుకున్నాం.

అత్తయ్య ముడి అందంగా, చక్కగానే ఉంది. అద్దంలో పడేపడే చూసుకుంటూ యదాలాపంగా అంది -

“ఇప్పుడు మల్లె మొగ్గలు ఉంటే ఎంత బావుంటుంది. సిగ చక్కగా కుదిరింది.”

మామయ్య నవ్వాడు. నాకేసి చూస్తూ అన్నాడు.

“మీ అత్తయ్యకి మల్లె మొగ్గలు కావాలిట ! ఎక్కడన్నా సంపాదించగలిగేమిటి ?”

“తోటలో పువ్వులు నేను వచ్చే ముందే కోసి చిన్నత్తకిచ్చి వచ్చే శాను మామయ్యా ! రేపైతే పూసినవన్నీ తెస్తాను.”

“మంచి సరసుడవే ! మీ అత్తకి ఇప్పుడు మనసొత్తోంటే రేపు తెస్తావ్ !” అన్నాడు మామయ్య.

“రుక్మిణీ ! మొగ్గలే కావాలా ? పువ్వులైనా ఫరావారేవా?” అడిగాడు హాస్యంగా.

“ఎవో ఒకటి తెప్పించుదురా ?” అంది అత్తయ్య.

“వాళ్ళతోటలోవి మనకెందుకు గాని ... .. బజార్లో దొరకవట్లా ?” తిరిగి నాకేసి చూశాడు.

“ఉండటంలేదు మామయ్యా ! స్కూలునుంచి వస్తోంటే బజార్లో ఎక్కడా కన్పించలేదు.”

“ఎలా మరి ?”

అత్తయ్య నవ్వుతూ దగ్గరికి వచ్చింది—“చావుంది నేనేదో సరదాగా అనుకుంటే ఇప్పుడే మిమ్మల్ని తెప్పించమన్నానా ?”

“నీకు సరదాగా ఉంది కదూ ! పోనీ చూద్దాం టౌనులోనన్నా ఉండక పోతాయా ? వెంకన్నను పిలు.”

అత్తయ్యా, నేను కూడా ఆశ్చర్యపోయాం—

ఈ వర్షంలో— ఈదురు గాలిలో— టౌన్— ఏడెనిమిది మైళ్ళు -

వెంకన్నని పిలవమంటే ఏమిటాశ్చర్యం?”

“చాలెండి. ఏదో శాస్త్రం చెప్పినట్టు ఉంది. ఇప్పుడు పువ్వులు లేక పోతే కాదా ? వర్షంకూడా ఎక్కువవుతోంది. పాపం వాడెలా వెళతాడు?”

“వాడు వెళ్ళలేనంటే నేనే వెళతాను. ముందు * వాణ్ని పిలు.”

అత్తయ్య ఎంత బ్రతిమాలినా మామయ్య వినలేదు. చివరికి అంది — “ఇప్పుడు పువ్వులు తెచ్చినా నేను పెట్టుకోను.”

“అదీచూద్దాం. కావాలనటం - ఒద్దనటం నీ యిష్టమే కాదోలు.” నవ్వాడు మామయ్య. ఇక చెప్పేదేముంది ? - ఐదురూపాయల ఖర్చుతో వెంకన్న తొనువెళ్ళి పది గంటల రాత్రికి నూటపాతిక * మల్లెపువ్వులూ ఓ అరడజను ఎర్ర గులాబీలూ తీసుకు వచ్చాడు. చున్నాడు అత్తయ్య సడిగితే ఆ సంగతి చెప్పి, నవ్వుతూ అంది—“మీ మామయ్య రసికత్వ చుంతా నువ్వు నేర్చుకో.”

అర్థంకాకపోయినా వూరుకున్నాను.

“కాని — అటువంటి మామయ్య అత్తయ్యని కోపంతో పంపించేశాడంటే—వాళ్ళద్దరూ పేరే పోయారంటే—ఎలా నమ్మటం వదినా ? అదే నిజమైతే ఏమిటి కారణం ?”

ఇందిర తల పంక్తిస్తూ అంది—“చిత్రంగానే ఉంది.”

*

*

*

దోజనం కాగానే మధు హాస్పిటల్‌కి బయల్దేరాడు. ఇంటికి వెళ్ళటానికి సిద్ధంగా ఉన్న కేశవరావు మధుని చూసి ఆగిపోయాడు— “ఎప్పుడూ రావటం? కులాసా ? ఎప్పట్లాగే పల్కరించాడు నవ్వుతూ

“రాత్రే వచ్చాను మామయ్య! ఉదయం వద్దామనుకొంటే మా వదిన గుడికి తీసుకెళ్ళమంది.”

“కూర్చోముందు, ఏమిటి విశేషాలు ? తను ఓ కుర్చీలో కూర్చుంటూ మధుకి కుర్చీ చూపించాడు.

“అదే ! ఏమున్నాయ్ ? ఎందుకో మునుపటిలా చూట్టాడలేక పోతున్నాడు మధు.

“ఊఁ ఎలా రాశావు పరీక్షలు ?”

“పర్వాలేదు.”

సంభాషణలో ఎన్నడూ ఎరగని వెల్లి ఏదో అనుభవమవుతోంది ఇద్దరికీ. కొంత సేపటికి కేశవరావు అన్నాడు.

“అయితే నీకు కొత్త విషయమేమి తెలీదా ?”

“కొత్తదా ? ఏమిట ?”

“ఎందుకురా, దాస్తావ్ : నా గురించి ఏమీ వినలేమా?”

“అదా! దానికేంటే ? పుకార్లు పుడుతూనే ఉంటాయి.”

“పుకారు కాదులే. నిజమే.”

మధు మాట్లాడలేదు.

“మీ అత్తయ్య పుట్టింటికి వెళ్ళిపోయింది.”

మధు వెంటనే అడిగాడు—నువ్వే వెళ్ళిపోమ్మన్నావా ?”

“ఏదైనా ఒకటే— సామరిస్యం లేకపోయాక” మధు కేశవరావు మొహంలోకి చూడలేక కాంపాండు గేటుమీదికి దృష్టి సారించాడు.

కేశవరావు నెమ్మదిగా అన్నాడు — “రుక్మిణి వెళ్ళిపోతోంటే చూస్తూ పూరుకోవటం తప్పనిసరైంది మధూ!”

“ఇంటికి వెళ్దాం లే మామయ్యా : నువ్వు భోజనం కూడా చెయ్యలేదు కాదోలు— తర్వాత మాట్లాడుకోవచ్చు.” మధులేచి నిలబడ్డాడు. కేశవరావు మౌనంగా లేచాడు.

అత్తయ్య లేని ఇల్లు బోసిగా, కాంతి విహీనంగా ఉన్నట్టుతోచింది మధుకి. ఇంట్లో సామానంతా చిందర వందరగా ఉంది. పడగ్గది ఏదో సామాను కొట్టులా తయారైంది. పడుచుమీద దుప్పటి మాసిపోయి, అద్దం నిండా మరకలుపడి, గోడలన్నీ దుమ్ము కొట్టుకుని ఛ! ఏం చేస్తున్నారీ పనిమనుషులు ? చెప్పి చేయించుకోవటమైనా తెలీలేదా మామ

య్యకి ?

కేశవరావు భోంచేస్తూంటే పక్కనే కూర్చున్నాడు మధు. వంటిల్లు జిడ్డు కట్టుకుపోయింది. మౌనంగా పరిశీలించటం తప్ప ఏమీ మాట్లాడ

లేదు మధు. భోజనం కానిచ్చి గదిలోకివచ్చి అలమారులోంచి వెండి డబ్బా తీస్తే వక్కపొడి కాస్తా నిండుకొంది.

“అరె ! వక్కపొడి తెప్పించాలని ఏరోజుకారోజు మర్చిపోతున్నాను.”

“పోనీ వెంకన్నని పిల్చి ఇప్పుడే తెప్పించరాదా ?”

“వాడెక్కడికో పోయాడు. ఆ పని వేళ వరకూ ఎక్కడో తిరుగు పోయాడు. సాయంత్రం చూద్దాంలే.”

మధు మౌనంగా టేబుల్ మీది పుస్తకాలు తిరిగేస్తూ కూర్చున్నాడు.

“ఏం మధూ అంత మౌనంగా వున్నావ్ ?”

“అదేమి ? ఏం లేదుమామయ్యా ?”

“నామీద నీకు కోపంగా ఉండొకదూ ?”

“మధు కొంచెం నవ్వాడు— “ఎందుకు!”

“ఎందుకేమిటి ? అందరూ ఎందుకు తప్పు పడుతున్నారో అందుకే.”

మధు పుస్తకాలు మూసేసి కేళవరావు మొహంలోకి చూస్తూ అన్నాడు— “కాని .... ఎందుకలా చేశావు మామయ్యా ?”

కేళవరావు కొంతసేపు మౌనంగా ఉండిపోయాడు.

“నేను రుక్మిణిని ఎంత ప్రాణంగా చూసుకున్నానో చిన్న వాడివైన నువ్వు గ్రహించే ఉంటావు మధూ! అయినా తను నన్ను సరిగా అర్థం చేసుకోలేక పోయింది.”

ఒక్కక్షణం ఆగి మళ్ళీ అన్నాడు — “అర్థంచేసుకోలేకపోతే పోనీ ! అపార్థం చేసుకుని వేధించటం మొదలుపెడితే ఏం చెయ్యగలను చెప్పు !”

కేళవరావు మధు మొహంలోకి చూశాడు. మధుకి సంగతేమీ అర్థమవుతున్నట్టు లేదు. అయోమయంగా చూస్తూ కూర్చున్నాడు.

“చిన్నవాడివైనా మా దాంపత్య రహస్యాలు నీకు చెప్పుచున్నాను మధూ ! ఎప్పటికప్పుడు నీకు ఉత్తరం రాయాలని మనసు ఆరాట పెడు

తున్నా సాహసించి రాయరేక పోయాను. అందరిలా నువ్వు నన్నేం అస
హించు కుంటావోనని మధనపడుడూనే ఉన్నాను.”

“అసలు నేను మొదట ఈ విషయం నమ్మలేదు మామయ్యా !
కాని .....

“నేను డాక్టర్ని. వృత్తి ధర్మాన్నాకు ఆడవాళ్ళు — మొగవాళ్ళు
— పడుచువాళ్ళు — ముసలివాళ్ళు — అనే భేదాభిప్రాయాలేమీ ఉండ
కూడదు కదా ? ఎవరితో మాట్లాడటానికై నా నాకు ఆటంకాలు ఉంవు.”

“అయితే ?” అన్నట్లు చూశాడు మధు.

రుక్మిణికి నేనంటే భర్తగా పూజ్యభావమేగాక ప్రేయడిగా అంటు
లేని అనురాగం. దానికి నేను పరవశత్వంలో మైమరచిపోయిన క్షణాలు
ఉన్నాయి. కాని ఏ అనురాగమైనా మోజుగా మారి మనిషిని మూర్ఖు
రాల్ని చేస్తే భరించటం ఎలా?”

“.....”

“నేను నిష్కల్యంగా ప్రవర్తించటం లేదనీ — నా స్నేహరేఖో
రహస్యంగా సాగించుకొంటున్నాననీ--రుక్మిణి అనుమానం.”

మధుకి ఆశ్చర్యం కలిగింది— “నీ మీదే అత్తయ్యకి అనుమా
నమా ? ఎన్నాళ్ళనుంచి ?”

“ఖచ్చితంగా చెప్పాలంటే పెళ్ళయిన కొత్త నుంచీనూ — నేను
ఎన్నో విధాల చెప్పాను. ప్రమాణాలు చేశాను. ఫలితం కనుపించలేదు.
అప్పటికప్పుడు సరిపెట్టుకున్నా తన అనుమానాలు పూర్తిగా పడులుకునేవి
కాదు. హాస్యానికై నా వెళ్ళ గక్కుతూ ఉండేది -- ఆ మధ్య మరీ మూర్ఖంగా
పేధించింది. చీకటి పడితే బయట ఉండకూడదు. పనిచునిషితోనే నా
సెవ్వుతూ మాట్లాడ కూడదు. ఆడవాళ్ళ విషయమై నేను ఎక్కువగా పుస్తకా
లపీ తెచ్చి, బొమ్మలపీ చూసి సరదా పడకూడదు -- శంకించే చుననుక
ఎన్ని ఆధారాలయినా దొరుకుతాయి--రుక్మిణిని చావ పెట్టటం నాకు ఇష్టం
లేదు. తను సంరోషంగా సెవ్వుతూ తిరిగితేనే నాకూ సంతోషం -- నా
శక్తి ఉన్నంతవరకూ ఆచరించగలను. హద్దులు మీరితే ఏం చెయ్యను !

రుక్మిణి అనుమానాలకూ, నా ఉద్యోగ ధర్మాలకు ఎక్కడా పొత్తు కుదరలేదు. క్రమంగా తనే తెలుసుకొంటుందని వూరుకున్నాను.”

“.....”

“ఈ విషయాలలో ఇద్దరం, అప్పుడప్పుడూ ఘర్షణ పడుతూనే ఉన్నాం — అయినా ఎప్పుడూ ఇంతవరకూ రాలేదు — ఒకరోజు మధ్యాహ్నం నేను గదిలో పడుకుని ఉన్నాను. ఆ రోజు హాస్పిటల్ కెళ్ళలేదు — నిద్రపోకుండా ఏవో కొత్త పత్రికలు చూస్తున్నాను.

“డాక్టరుగారు ఉన్నారండీ ?” అని ఎవరోస్త్రీ అడగటం —

“నిద్రపోతున్నారు. యిప్పుడు లేవరు—” అని రుక్మిణి చెప్పటం విన్నించాయి. నేను చటుక్కున లేచి వెళ్ళామనుకున్నాను. రుక్మిణి ఏం చేస్తుందో చూడాలని అగిపోయాను.

“రాత్రంతా నిద్రలేదు తల్లీ ! ఈ పాడు దగ్గు పడుకోనివ్వలేదు. అస్పత్రికెళితే డాక్టరుగారు రాలేదన్నారు. ఆ బాబుని అడిగి ఒక్కబిళ్ళయినా మింగకపోతే రాత్రికి ఆయాసంతో చచ్చిపోతానమ్మా ?”

“అయితే ఏం చెయ్యమంటావ్ ? లేపమంటావా ?” కటువుగా అంది రుక్మిణి.

“ఎంతమాట తల్లీ ! ఇక్కడే కూర్చుంటాను. ఆ బాబుని నిద్రపోనివ్వండి.”

“బాగానే ఉంది. రేపు హాస్పిటల్ కి వెళ్ళరాదా ?” నాకు కోపం ముంచుకు వచ్చింది. విసురుగా శ్రుత్తకం టేబుల్ మీదికి విసిరి చప్పుడు చేశాను.

రుక్మిణి నెమ్మదిగా గదిలోకి వచ్చింది. ఏమీ చెప్పలేదు. దగ్గరికి వచ్చి కూర్చుంటూ అంది — “చదువు అయిందేమిటి ? గిరవా తేస్తున్నారు.”

“బద్ధకంగా ఉంది పడుకోవాలి.”

రుక్మిణి మౌనంగా దోమతెర దించుతోంది.

“నాకోసం ఎవరయినా వస్తేరేవు. ఫర్వాలేదు.”

"అంత ప్రాణాలమీదికేం వచ్చి పడింది ? వెనక్కి పోతారు. చుళ్ళా వస్తారు."

"పాపం ఏదో ఆశ పెట్టుకు వస్తారు. పొమ్మనటం ఏమిటి ?"

"అలాగే. పడుకోండి—అదేం ? లేస్తున్నారు ?"

"బాతేరూంకెళ్ళాలి." నేను గది వెనుక తలుపు తీసుకొని దొడ్లోకి వెళ్ళాను. వచ్చేసరికి చెప్పింది—

"మీకోసం ఎవతో వచ్చింది."

"ఎప్పుడు?"

"ఇప్పుడే - మీరలా దొడ్లోకి వెళ్ళాక."

"అది సరేగాని—ఏమిటంత అసభ్యంగా మాట్లాడుతున్నావ్ ?"

"మరేం ఫర్వాలేదు— సభ్యతగా ఉన్నవాళ్ళనంటే కదా తప్పు?"

అప్పటికి వాదించ దల్చుకోలేదు. టవల్ బుజాల మీదుగా కప్పుకుని చుట్టోకి వెళ్ళాను. - బల్లమీద కూర్చున్న ఆ మనిషి అనుకోకుండా నా రాకచూసి తడవబడతూ లేచి చేతులు జోడించింది.

"నమస్కారంబాబూ!"

"నమస్కారం తల్లీ ! కూర్చోండి. మీరు వచ్చి చాలాసేపయింది కదమ్మా ?"

"లేదు బాబూ! ఇప్పుడే. తమరు నిద్రపోతున్నారని అమ్మగారు చెప్పారు "

"ఆ అమ్మగారే నన్ను లేపితే వచ్చాను."

రుక్మిణి గదిలోకి వెళ్ళే గుమ్మంలో నిలబడి ఉంది.

"నేను కూర్చుని ఉండునుకదా తల్లీ ! బాబుగార్ని ఎందుకు లేపా కదమ్మా !" అంటూ నొచ్చుకుండావిడ. సన్నగా — పొట్టిగా - బక్కపలచగా పాలి పోయిన శరీరంతో నీరసంగా - నలభై సంవత్సరాల వయస్సు ఉండే ఆవిడను చూస్తోంటే, నా కెందుకో చాధ వేసింది. రుక్మిణికి ఏదో కృతజ్ఞత చూపించాలని ఆవిడ తాపత్రయ పడిపోతోంది - తన గురించి రుక్మిణి ఎంత చెడ్డగా వూహిస్తోందో తెలిస్తే ఏమైపోతుందోచురి?

అవిడ జబ్బు వివరాలవీ అడిగి చీటీరాసి ఇచ్చాను. కాంపౌండర్ కి చూపించి హాస్పిటల్ లో మందు తీసుకోమని చెప్పాను - అవిడ మా ఇద్దరికీ దణ్ణాలు పేట్టి వెళ్ళిపోయింది - నేను లేచి గదిలోకి నడిచాను. రుక్మిణి మౌనంగా నిలబడింది. తలుపు దగ్గరే.

“రుక్మిణి !”

తల తిప్పి చూసింది.

“నువ్వు ఒక డాక్టర్ భార్యవి : ఇంటికి వచ్చిన వాళ్ళని మర్యాద చెయ్యాల్సిన్న బాధ్యత నీది.”

“అప్పుడు నేనేం చేశాను?”

“ఏం చేశావో తెలుసు. ఎందుకు చేశావో కూడా తెలుసు - ఇక ముందెప్పుడూ నా మర్యాద మంట గలపవద్దని మరోసారి చెపుతున్నాను.”

“.....”

“నీ అనుమానాలు ఎలా పోతాయో అర్థంకావటం లేదు. ఉద్వోగ నికీ రిజై నిష్క్రమించావా : అడుక్కు తినమంటావా ?”

“ఏమిటా మాటలు !”

“లేకపోతే ఏమిటి : జీవితం పొడుగునా మనసుల్లో బరువులు పెట్టుకు కుళ్ళిపోతూ చివరిదశలో విచారద్దాం. కాని - అప్పటికేమీ మిగలదు, బూడ్చిదే ! తెలుస్తోందా ?”

“బాగా తెలుస్తోంది. ఇక నన్ను మభ్యపెట్టలేరుగాని పూరుకోండి.”

ఆ తర్వాత మా ఇద్దరికీ పెద్ద ఘర్షణ జరిగింది. చివరికి అన్నాను — “ఈ అనుమానాలతో నువ్వు నా దగ్గర ఉండలేవు. ఇద్దరికీ శాంతి ఉండదు వెళ్ళిపో.”

“చాలా సంతోషం. ఇక్కడీ నికృష్టపు బ్రతుకు బతికేకన్నా మరెక్కడకైనా పోయి ఉండచ్చు” — అంతే. తన పంతం మార్చుకో లేదు — నేనూ వారించలేదు. ప్రయాణమై పుట్టింటికి వెళ్ళిపోయింది — నేను తనని బతిమిలాడుతానని — తను లేకుండా నేను ఉండననీ అభిప్రాయ పడి అంతదూరం వెళ్ళనిచ్చింది — ఇప్పటికీ మామధ్య ఒక ఉత్తరించూడా నడవలేదు” కేవలరావు మధు కళ్ళలోకి చూస్తూ అడిగాడు —

“చెప్పు మధూ! నేను తప్పు చేశానా ?”

ద్యాసగా వింటున్న మధు తేరుకుని కొంచెం నవ్వాడు — “నీ చెప్పేంతటి వాడినా మామయ్యా!”

“అలాక్కాదు, నీకేం తోచిందో చెప్పు.”

“నీ తప్పేంటేదు మామయ్యా! అత్తయ్యే కొంచెం తెలివి తక్కువగా ప్రవర్తించింది. దానికి కారణం లేకుండా ఉండదు.”

“సమర్థిస్తున్నావా నువ్వు!”

“ఎందుకు సమర్థించను? తప్పుచేసిన వాళ్ళని ఎంతదొలం అసహ్యించుకుంటాం? అత్తయ్యని నువ్వు అమితంగా అభిమానించావు. అపారంగా ప్రేమించావు నీ మనస్సులో మహోన్నతమైన స్థానం ఇచ్చావు — అంతటితో నీ బాధ్యత తీరిపోయిందా? అత్తయ్య తనకు లభించిన స్థానం శాశ్వతం చేసుకోవాలనీ, నీ అనురాగం నుంచి ఏనాటికీ తను దూరంకాకూడదనీ తాపత్రయపడింది. అందుకే అమాయకంగా ప్రవర్తించి దొరికిపోయింది. ఆ అమాయకత్వాన్ని నువ్వే భరించలేకపోతే ఎలా మామయ్యా?”

“అదిపేరే సంగతి మధూ! నా సహనానికైనా అపదలు ఉన్నాయి కదా? — తనకీ అంత స్వార్థం పనికిరాదు.”

“స్వార్థం లేకపోతే జీవితమే లేదు మామయ్యా! అంత త్యాగమే ఉండి స్వార్థం లేనినాడు మనిషి కష్టాల పాత్ర పోతాడు.”

“నువ్వు పక్షపాతంగా మాట్లాడుతున్నావు మధూ! రుక్మిణిని ఇంతగా సమర్థించటంలో ఆర్థమేలేదు.”

“సరే! నీ నిజాయితీ ఏమిటి! నీకేవో స్నేహలు ఉన్నాయంటున్నారు. అదికూడా నిజమేనా?”

“ఎందుకు కాచాడదు? అన్నీ నిజమే.”

“మామయ్యా!” మధు దెబ్బతిన్నట్టు చూశాడు.

“నిజం మధూ! నేను తప్పు చేస్తున్నానని తెలిసే చేస్తున్నాను.”

మధు శిలా ప్రతిమలా మాట్లాడలేకపోయాడు.

“ఒక్కణీ ఉన్నంతకాలం నేను నిప్పులాగే ఉన్నాను. నా నీతి నిజాయితీలు నా భార్యే నమ్మలేక పోయింది. నా మీదకు ఎలాగూ నింద వచ్చింది. ఇంక నా నీతికి అర్థమేమిటి? నన్ను చూసి ఎవరు సంతోషించాలి? నా వ్యక్తిత్వాన్ని ఎవరు గౌరవించాలి? ఏదీలేదు. నా మంచి చెడ్డలూ లేవు—” కేశవరావు దీర్ఘంగా నిట్టూర్చాడు.

మధు తమాయించుకోవటానికే కొంతసేపు పట్టింది — బాధగా అన్నాడు “నువ్వు చేస్తున్నది నాకేమీ .... నచ్చలేదు మామయ్యా!”

“నీకు కష్టంగానే ఉంది కదూ మధూ?”

“కష్టంగానే ఉంది—” కొంచెం తీవ్రంగా అన్నాడు మధు — “ఉన్న మాట అసక తప్పదు నువ్వు మగవాడివి. మగవాడిలాగే ప్రవర్తించావు — నీమీద ఒక అపనింద పడినప్పుడు నీ కర్తవ్యం ఏమిటి? అది అబద్ధమని నిరూపించి నీ నిజాయితీ రుజువు చేసుకుంటావా? — మనసు విరుచుకుని నీతి నియమాలు విసర్జించి ప్రతికారం తీర్చుకుంటావా? ఒక్కటి ఆలోచించు మామయ్యా! అత్తయ్యనే నువ్వు అనుమానిస్తావ్ — అత్తయ్య నీలాగే చేసేదా? నువ్వు ఎలాగూ అసనే అన్నావుగదా అని తన మాన మర్యాదలు పోగొట్టుకుని అసభ్యంగా ప్రవర్తించేదా? ఆలోచించు మామయ్యా!”

“మధూ! నేనే పొరపడ్డానంటున్నావా!”

అత్తయ్య చాలా మూర్ఖంగా ప్రవర్తించింది. అయితే నీ వివేక మేది? సంసారంలో ఒడుదుడుకులు సంభవిస్తే వాటిని సత్తుకోవలసిన బాధ్యత నీమీద మాత్రం లేదనుకున్నావా? అత్తయ్యని మనిషిని చెయ్యటానికి నువ్వు కాకపోతే ఎవరు ప్రయత్నిస్తారు?” మధు కొంచెంసేపు మౌనంగా వున్నాడు.

“మామయ్యా! మీ దాంపత్యంలో పరిపూర్ణత వెలితి పడింది— పవిత్రతే సరించిపోయింది.” మధు మధనపడిపోయాడు. కేశవరావు మాట్లాడలేదు.

చేదు చరిత్ర విన్నటు మధు మనస్సు కలతదారిపోయింది — దీని తండ్రి ప్రతి ఒక్కరికీ ఒక్కో సమస్య : దాని పరిష్కారం తప్ప అన్నీ తెలస్తాయి.

శ్రీ జీవితంలో ఉత్తమైనది మాతృస్థానం ఒక్కటే. బిడ్డలు నిరసించినా మాతృస్థానం మారదు. కాని భర్త నిరసించినప్పుడు భార్య స్థానానికి విలులేదు. కొడుక్కి తల్లి ఒక్కతే : కాని భర్తకు — భార్యలు చాలమంది. తన తనానికి పూగినలాడే భార్యస్థానాన్ని నిలుబెట్టకోవటానికే శ్రీకి విషేషం కావాలి. అదే రుక్మిణిలో లోపించింది — భర్త సక్రమంగా ఉన్ననాడు అర్థం చేసుకోలేక పోయింది. పిన్నుంచి పోయిననాడు అతను అక్రమాలకు తలపడ్డాడు — పిచ్చి యక్ష్మిణి ఏం నాధించ గలిగిందీ ?

మధు హఠాత్తుగా అడిగాడు — “మురళి ఎక్కడున్నాడు ?”

“చదువుకొంటున్నాడు. కాన్వెంటులోనే.”

“సరళ”

“వాళ్ళమ్మ దగ్గర.”

“మామయ్యా : నా అనుభవంతో చెప్పుతున్నాను, బిడ్డలకు ఎల్లదండ్రుల లోటుకన్నా నిక్కష్టమైంది మరొకటి లేదు — వాళ్ళభవిష్యత్తయినా మీరు ఆలోచించకపోవటం మూర్ఖత్వం” — మధుకి కోపం వచ్చింది. రేచి నిలబడ్డాడు. కేశవరావు ఏదో అసబోయే సరికి రామ్మూర్తి గేటు తిరుకొని దగ్గుకొంటూ వచ్చాడు — “రాత్రి దగ్గు మరీ ఎక్కువయింది చావకుగానూ, పడుకోనివ్వకుండా నిద్రేసిందండి !” అన్నాడు దగ్గుచూసే — “హిష్టాన్ని వచ్చి తమ దర్శనం చేసుకుందామంటే మాయదారి చుట్టాలు నా ప్రాణాల మీది కొచ్చి పడ్డారు. వాళ్ళందరినీ పేరు పేరునా పలకరించి మర్యాదలు చేసేసరికి ఈ వేళయింది. ఆస్పత్రికి పరిగెత్తుకుపోతే తమకు లేదు” — అంటూ సోదీ చెప్పుకొచ్చాడు.

కేశవరావు వివరాలన్నీ తెలుసుకొని చీటి రాసి ఇచ్చాడు — అది 9ందుకొని వెళుతూ రామ్మూర్తి మధుకేసి చూసి ఇలికిందాడు — “పెద్ద కిచ్చే పోయావయ్యా : చెప్పవున్నావా ?”

“ఏదో రెండి.”

“ఏదో అంటే ఎలాగ ? మీ ఆపిక డాక్టరమ్మ చదువుతుండటం నువ్వే కూడా అంతకుమించి చదువుకోవడూ ?”

మధుకి ఒళ్లు మండింది — “రామ్మూర్తిగారూ! ఇది మీ ఇల్లు గాదు, మా ఇల్లుగాదు, డాక్టరుగారిల్లు. తర్వాత మాట్లాడుకుందాం, వెళ్ళి రండి.” రామ్మూర్తి మాడ్చుకున్న మొహంతో వెళ్ళిపోయాడు.

“ఈయనే కదూ వదినగారిమీద కేసు పెట్టాడు. ఏమైంది?”

“అందుకే కొత్తగా దగ్గు పట్టుకుంది. విశ్వనాథం మాట విని నవ్వనాశనిమైపోయానని ఇప్పుడేడుస్తున్నాడు.”

“మామయ్య అప్పు?”

“నే తిమీద చేతులు.”

“పస్తామామయ్యా ! సాయంత్రం మళ్ళా వస్తా.”

మధు లేచాడు — “మా అమ్మమ్మని చూడనేలేదు .. మా చిన్న లో మళ్ళా మొగపిల్లవాడటగా ? అక్కడేఉంది. వస్తుండేమో ! వెళతా మామయ్యా !”

చాలాలో సీతాపతి కన్పించాడు. ఎప్పుడు కన్పించినా మధుని అప్యాయంగానే పలకరిస్తాడు. మధుకూడా సీతాపతితో ఇష్టంగానే మాట్లాడతాడు.

మామూలు పలకరింతులు అయ్యాక మధు నవ్వుతూ అన్నాడు — “కృష్ణుడికి తమ్ముడు పుట్టాడట.”

“అవునా ! చూద్దావుగాని రాకూడదూ ?”

మధు చిత్రంగా చూశాడు.

“ఎన్నాళ్ళూ ఈ పంతు ? నీ కసికొద్దీ తిట్టావుగా ? ఇంకా చేనికి కోపం ?”

“నాకు కోపమేమిటి మామయ్యా ? అందులోనూ మీ మీద అద్దే !”

“నీ వెటకారాలకేంలేరా ? తిట్టుకున్నవాళ్ళం తిట్టుకున్న పోతామా ? ఒక్కసారి రద్దూ ! సరదాగా కాస్తేపు కూర్చున్నా

“వస్తావే. ఇప్పుడుగాదు. మా వదిన నాకోసం ఎదురు చూస్తూ వుంటుంది. బజ్జీలో ఏవో చేస్తోంది, తొందరగా వచ్చేయ్యమంది.” —
‘మీ ఇంట్లో వున్నంతకాలం నన్ను లెక్కే చెయ్యకపోయినా ఈనాడు నా కోసం మా వదిన తహతహ లాడుతోంది సుమా !’ అని మధు మాటలు చెప్పక చెపుతున్నాయి.

సీతాపతి మరేం మాట్లాడలేదు కాసేపు. “ సరేతే నీ యిష్టంవచ్చి నప్పుడు రా ! నీ పంతం నీదే” నవ్వాడు.

మధు ఇంటికి వచ్చేసరికి సుందరమ్మగారూ! సూర్యం, ఇందిరా మాట్లాడుకొంటున్నారు. మధు రాకతో వాతావరణం వుల్లాసంగా మారింది. మాటలమధ్య మధు అన్నాడు — చారితో చిన్నమామయ్య కన్పించాడమ్మమ్మా ! వాళ్ళింటికి రమ్మన్నాడు ఇప్పుడు రానని వచ్చేశాను.”

“ఎన్నాళ్ళురా నీకీ తిక్క ! మనలో మనం అనాపచ్చి, పదాపచ్చి. ఓసారి వెళ్ళి చిన్నత్త కొడుకుని చూసినా ! బావుంటుంది..” అంది సుందరమ్మగారు.

“ఇదంతా ఉత్త ఆర్భాటం రెక్కూ ! ఇంటల్లుడు కదా? ఆ మాత్రం బెట్టుచేస్తున్నాడు” — నవ్వింది ఇందిర.

“అవును. అదొక్కటే తప్పువ.”

“మఱూ! సూర్యం కొంచెం కోపంగా చూశాడు—అలా మాత్రం ఎప్పుడూ పెరితనం చేయకు ఈ పెళ్ళి జరిగి తీరాల్సిందే.”

సుందరమ్మగారు అంది .. “మీ అమ్మకు చివరికోరిక అంటూ ఏదైనా వుంటే ఇదేరా ! మీ చిన్న తనింలో జరిగిన గొడవలకీ ఈ పెళ్ళికి సంబంధం ఏమిటి! మీరూ మీరూ కలిసి మెలిసి వుంచాలంటే ఇదొక్కటే దారీ.”

ఇందిర హాస్యంగా అంది—“ఈ మధువాబు కబుర్లు నిజమే అనుకుంటున్నారేమిటి ? ఆ పిల్లలో ఎప్పుడెప్పుడు మాట్లాడారా అని తెగ ఆరాట పడిపోతుంటేను.”

“చాలే వదినా !” మధు కోపం సెటిలించాడు.

సుందరమ్మ గారు మధుని దగ్గిరే కూర్చో చెట్టుకుని మామూలు విషయా లన్నీ అడుగుతూ కూర్చుంది. “అయితే నాయనా ! నీ తిండి హోటలు వాడు యాభై రూపాయలు కీసుకుంటున్నాడట .... అన్నయ్య చెప్పాడు నిజమే ?” అంది ఆశ్చర్యంగా.

“అవునమ్మమ్మా ! అంతకన్నా తక్కువ వుండదు.”

“ఎంత వెర్రి సన్యాసివిరా ! నువ్వు తినే మెతుకులెన్ని ? పట్టుమని గుప్పెడుండవు.”

మధు సవాడు — “అధిమానంతో నువ్వది అంటావుగానీ, నేను గుప్పెడు మెతుకులే తింటే గోవిందా కొచ్చేదును.”

“చాల్లే పిచ్చి వెధవా ! గుప్పెడు గాకపోతే మరో గుప్పెడు. అంత మాత్రానికే యాభై రూపాయలా ! హోటలు వాడిలో చేరం చెయ్య కూడదు ?—సిగ్గు పడుతున్నావో ఏమో ! పర్వాలేదు. కొత్త జబర్దస్తీగా అడిగితే వాడే చచ్చిపట్టు ఒప్పుకుంటాడు.”

మధు సవ్వు ఆపుకున్నాడు “అయితే ఎంతయివ్వను?”

“ఇదివై రూపాయలైతే ఇద్దరికీ సంతం వుండదు.”

అమ్మమ్మకి ఎచ్చ జేప్పేసరికి తాతయ్య దిగివచ్చాడు.

సాయంత్రం మధు ఓయటకీ వెళ్ళామని బయల్దేరులోంటే కృష్ణుడు వచ్చాడు—మధు మొదట పోల్చుకోలేక లెల్లపోయాడు.

“ఏంరా అలా చూస్తావ్ ? నేను, వెంటట కృష్ణారావునోయ్ ! పోల్చాలా ?” అన్నాడు కృష్ణుడు హాస్యంగా.

“ఓరీ నువ్వట్రా? మొన్న ఆరెల్లల్లకందటే చూశాను. ఇంతలో బడాజానోవర్లా ఇలా ఎదిగి పోయావేంరా ? ఏమిటీ పేషం ?” మధు సంభ్రమంగా చూశాడు. కృష్ణుడు కర్రలా పొడుగ్గా ఎదిగిపోయాడు. ఎర్రగా పచ్చగా, గులాబీ తీగలా నిలబడ్డాడు. ఎగదువ్విస క్రాఫింగూ—టకప్ చేసిన పర్మా—కళ్ళకి సుర్మా—

“ఏంరోయ్ ! ఇంత నాజుకు పేస్తున్నావ్ ?”

“ఎన్ని మెయ్యకపోతే పొట్ట నిండుతుందిరా ?”

“ఏమిటి ఇలా దయచేశావ్?”

"తను దర్శనం కోసం. నీకు చెట్టుగా ? నే నెయినా చూచిపోవా
మని."

"చాలా ప్రేమ పుట్టిందే !"

"నన్నెందుకురా దెప్పుతావు ? మా ఇంట్లో అందరూ నీ కోసం
ఎదురు చూస్తున్నారు - సవరణ — మా చెల్లి కాచనుకో."

"ఆ వెలితి ఎందుకో ?"

"నీ బకాయితో పోటీకి — నువ్వు వస్తానన్నావటగా ? రాత్రి
భోజనానికి తనుకు రమ్మన్నాను నిన్ను."

"నన్నా ? భోజనానికా?"

"ఏంరా అంత ఆశ్చర్యం ?"

"కాదు ! నన్ను పివాళ్ళ భోజనానికి పిలవటం
ఆహ్లాదకరమైన విషయం. ఇంతకీ ఎవరేమిటి నన్ను రమ్మన్నది ?"

"అందరూనూ—అమ్మా, నాన్నా. పెద్దమ్మా, పెదనాన్నా.

"పోరా అబద్ధం ! మీ పెదనాన్న పిలాడూ ?"

"నమ్మకపూరితంగా ? పెదనాన్నాకి నీమీదేం కోరికలేదు."

"ఉండనీవోయ్. ఎవడికి నన్నం ?"

సుందరస్మగారు మధ్యాహ్నం నిద్రముగించి లేచింది. "ఎవరూ
కృష్ణదొడ్డి పట్టున్నాడే !" అంటూ బయటి కొచ్చింది.

"చూడు నాయనమ్మా ! వీడు మన ఇంటికి రమ్మంటే చెట్టు చేస్తు
న్నాడు." - ఫిర్యాదు చేశాడు కృష్ణుడు.

"అదేమిటా మధూ ! ఎప్పటికప్పుడు మర్చిపోవాలి గానీ ఇంత
పట్టుదలా ? వెళ్ళి వోసారి అందర్నీ చూసిరా. వెంటవూడి తీసికెళ్ళరా
కృష్ణా!"

మధుకి చిరాకు పేసింది. మాట మార్చేస్తూ "దానికేంగాని నువ్వు
చూసారన్నా పరీక్షలు సరిగా రాశావురా కష్టిగా ?" అన్నాడు నవ్వుచూ.

"ఆ పోనిట్టూ ! స్కూలుకి-మనకి అవినాభావ సంబంధం వుంది."

"నువ్వు నాకన్నా బుద్ధిగా చదువుకోటంలేదా ?"

“నా చదువుకేంగాని మా సుధని బాగా చదివిస్తారా ?” కృష్ణుడు మధు కేసి చూశాడు.

“మీరు చదివిస్తారా ? అది చదువుతుందా ? — అహ ! పూరికే అడిగాననుకో.”

“నీ కలుర్లకేంగాని ఇంతకీ వస్తావా ? రావా ?”

“మీ తమ్ముణ్ణి చూడాలి, వస్తాను. అంతేగాని భోజనం గీజనం— బాంతానె.”

“నిన్ను లాక్కు పోవటమే నా డ్యూటీ! తర్వాత వాళ్ళేదో తగలడ తాను.”

ఇట్లు దాటనిచ్చి మధు జేబులోంచి సిగరెట్ తీసి ఒకటి కృష్ణుడి తనూ అంటించాడు.

“ఇదెప్పటినుంచి రోయ్ ! నువ్వు బుద్ధిమంతుడివిగా?”

“ఇప్పుడు కాదు ?”

“మీ ఇంటిదగ్గర కాల్చుకునుమీ ! పెదనాన్న చూస్తే తన్నగలడు.”

“తన్నుకో గలడు. మనలో మాట. నువ్వు కాల్చువా ?”

“మనలో మనమాట, నేనూ కాలుస్తాలే. రహస్యం.”

“ముందు తోటలోకి పోదారా. చూసి చాలారోజులయింది.”

“నోరు మూసుకొని పదరా ఇంట్లోకి. తోట షికార్లు తర్వాత.”

పీడి మెట్లెక్కుతుంటే మధు శరీరం కంపించింది. అర్థంగాని అసే ఛాతేదో ఆవరించింది. ఆ మెట్లు దిగి రెండు సంవత్సరాలుచాటిపోయాయి. ఇంత సాచురస్యంగా తిరిగి వస్తానని కలలోకూడా అనుకోలేదు తను— చావిట్లో సావిత్రి చంటివాణ్ణి చూచుకు నించుండి? రాధ మరో స్నేహితు రాలితో దొమ్మలాడుకుంటోంది.

సావిత్రి సంతోషంగా సంభ్రమంగా చూసింది.

“ఎంతవాడివై పోయావయ్యా ! వొరబాబులా తయారయ్యేవా” అంది.

మధుని చూసిన వాళ్ళందరూ ఆశ్చర్య పడటంలో అర్థంలేకపోలేదు. సన్నగా సూర్యకిరణంలా ఆకతాయిగా తిరిగే మధు — బలిష్ఠమైన అవ

యనంతో హుందాగా కనిపిస్తాడు. కళ్ళలో ఆ చురుకుతనం — నవకలో తీసి — మాటల్లో గాంభీర్యం మధు అలంకారాలు. చదువునేర్చినసంస్కారం మధు ప్రవర్తనలో పువ్వునుంచి వెలువడే తావిలా అనుభవమౌతుంది.

మధు అంతకాలానికి సావిత్రిని చూస్తూంటే ఏమీ మాట్లాడలేక పోయాడు — మౌనంగా చంటివాణ్ని అందుకున్నాడు — కృష్ణుడి పోలికే అత్తా !”

సావిత్రి నవ్వింది — “నిలబడే వున్నావు కూర్చో.”

“పెద్దత్త లేదా ?” పొడిగా అడిగాడు మధు.

“దొడ్లో ఏదో చేస్తున్నట్టుంది. వస్తుందిలే, కూర్చో.” సావిత్రి చంటివాణ్ని అందుకుని గదిలోకి వెళ్ళింది.

“రాదా !” మధు తనకేసి వింతగా చూస్తున్న రాధని పిల్చాడు — “ఇలారా !”

రాధ సిగ్గుతో తుర్రున పరిగెత్తింది. మధు ఇల్లంతా కొత్తగా చూడసాగాడు.

“సుభ కోసమా బావా ?” కొంచెంగా అన్నాడు కృష్ణుడు.

“నీ హస్తాంతరేంగనీ నాకేమిటో బాగా లేదురా !”

“ఏం?”

“ఏమిటో మనసంతా గందరగోళంలా వుంది.” మధు అప్రయత్నంగా సిగరెట్ ముట్టించాడు.

“కష్టా ! మధు వచ్చాడటగా ?” — విశ్వనాథం కంఠం విన్పించింది — విశ్వనాథం వచ్చేలోపునే మధు సిగరెట్ టర్న్స్ గ్రేండ్ కి పసిలే శాడు.

“నిజంగా పెదనాన్నంటే నీకు భయమే నేమిటా ?”

“ఏదో కొత్త భక్తి వుందిలే.”

విశ్వనాథం వస్తునే కుర్చీచీంద పొగలు కక్కుతూన్న సిగరెట్ చూశాడు —

“ఓహో ! చాలా పెద్దవాడివై పోయావ్ !”

మధు ఏమీ మాట్లాడలేదు. చివరి సారి ఘర్షణ పడిన మామయ్యతో ఇన్నాళ్ళకేం మాట్లాడాలో తెలిలేదు—

“ఏంరా అలా చూస్తావ్ ?”

“ఇంకెలా చూడాలి మామయ్యా ?”

“నీకీ తలతిరుగుడు తలతోపాటు పోవాల్సిందే.”

సీతాపతి, పార్వతి కూడా వచ్చారు. పరామర్శలూ వగైరా ముగిశాయి—సుధ మాత్రం ఎక్కడా కనిపించలేదు.

ఏవో మాటలమధ్య విశ్వనాథం అన్నాడు—“మా సుధని డాక్టర్ చదివిస్తారా : ఆ మాటల్లో గర్వం—వ్యంగ్యం అర్థమయ్యాయి మధుని తాపీగా అన్నాడు—“ఓహో!”

సీతాపతి ఒక రకంగా చూశాడు—“ఏం నీ కిష్టంలేదా ?”

మధు నవ్వాడు—“అదేమిటి మామయ్యా : చదివేది నీ కూతురూ—ఏదివిచేది నువ్వు—చదువు చెప్పేది మరొకళ్ళు—మధునా ఎన్నడేమిటి ?”

“నేను చెప్పలేదా ? వీడికి తలతిరుగుడు తగ్గలేదు.” విశ్వనాథం అదొరకంగా నవ్వాడు.

మధు విశ్వనాథాన్ని అనేక విధాల పరీక్షించాడు. ఆ మనిషిలో తన మీద అభిమానం వున్న సూచనలు మధు కెక్కడా కన్పించలేదు—

“తల తిరుగుడూ కాదు. ఏమీకాదు. మామల్ని ఆ మాత్రం లట పట్టించిపడ్డా ఏమిటి ?” పార్వతి రెండు వెండి ప్లేట్లలో ఏవో ఫలహారాలు తెచ్చి మధు ఎదురుగా పెతుతూ అంది—“తినవయ్యా చాలా రోజు రైంది మా చేతులతో పెట్టి.”

“ఏమిటిదంతా ?” తనకు జరుగుతున్న సర్కారం ఆశ్చర్యం కలిగించింది మధు. ఇట్లోవాళ్ళంతా ఇంత సడన్ గా మారి పోయారేమిటి ? ఈ పల్కరింపులూ, ఈ మర్యాదలూ గమ్మత్తుగా వుండే ”

“ఆ ఒరేయ్ మధూ!” విశ్వనాథం మధూ మొహంలోకి గుచ్చి గుచ్చి చూశాడు—“మీ డాక్టర్ మావని పెళ్లాం వదిలేసి పుట్టింటికి పోయిందట నీకు తెలిసిందా?”

చూడలేక పోయావ్ ?"

మధుకి అసహ్యం వేసింది — వరుసొచ్చిన పనిపి, పరాయివాళ్ళ దాంపత్యాన్ని గురించి అంత అసభ్యంగా మాట్లాడితే — ఎలా సహించటం ? రిక్షాదండం చూస్తూనే అన్నాడు — "గోరంతని కొంపంజీలు చేసి చెప్పుకొని సరిలోషించటం లోకులికీ సహజమేగా చూడుమిక్కా ! లోకుల్లో పుత్ర పుత్ర్యానికే అరుచుకునే కాకిలు నాలా ఉంటాయి. ఎప్పుడో చెయ్యగలరు ?"

ఆ పోకణి ఏదైనా గొడవకీ దారితీస్తుందేమోనని భయం వేసింది సీతాశతకీ. కాస్త కంఠం పెద్దచేసి — "మొందు టిఫిన్ తిసిరా మని." అంటూ అల్లుడికేసి చూశాడు.

"నీకు కాఫీ కూడా అలవాటు కావోయి.. తమారవుతుందిలే." --- విశ్వనాథం కుర్చీలో చేరబడ్డాడు.

"మీకంత ప్రాస అక్కర్లేదు మామయ్యా ! ఇప్పుడే చూ వదిల ఉప్పా చేసిపెడితే కడుపునిండా తిని వచ్చాను. మరేం ముట్టుకోరేను."

పార్వతి కొంచెం సిగ్గురంగా అంది -- "మీ వదిలలా మేమూ ప్రేమలోనే పెట్టాలే."

"ఇంతమంచి ప్రేమలు భరించే శక్తి నాకు లేదులే అమ్మ!" -- మధు హారాలేమీ ముట్టుకోలేదు -- "ఇంటికొ పచ్చినా పంతంగానే వున్నా బట్టి ?"

...నాదం మీద మిగిలివున్న ధర్మ కాస్తా హరించును.
 జేబులోంచి సిగరెట్ పెట్టించి సిగరెట్ నోట్లో పెట్టుకొని
 తిమ్మన అగ్గివల్ల గీచి వెలిగించాడు. "ఎంతమంది తగటుగా మారి
 పోతే తప్పుమీ మానుయ్యా! ఏం చేస్తాం?" వుంగరాయి వుంగరాయిగా
 మాషాగా పొగ వదిలాడు.

"ఏదో గొప్పతనం అని అభిమానిస్తున్నావ్."

వ్యవసాధం పెటకారంగా అనేని మార్పులున్న మొహంతో పీడి
 గుండ్లతేనె నడిచాడు.

"నా రోటలోకి పోదాం ధారా దాదా!" వాతావరణాన్ని కాస్త
 తేలికగా చేస్తూ లేచాడు కృష్ణుడు.

"రాంబి యర్కడే నోజుం చేదుప్తగాని అవ్వాయ్. ఇంట్లో
 వెళ్ళు." సావిత్రి ప్రాచేమనడుగున్నట్టు అంది.

"లేదులే అర్తా! ఇంటికి వెళ్ళాలి. మా పదిహేని ఎస్తాసనే
 చెప్పాను."

ఎ ధూ కృష్ణుడూ కలిసి రోటలోకి వెళ్లేసరికి గున్నమాసిడి చెట్టు
 క్రింద నువ్వ ఏదో కథలపత్రక చదువుకొంటూ క్రింగింది-తెలుపు పడినదే
 మన గులాబీ వాయిల్ వోణి వేసుకొంటుంది. రెండు కడమా సగం సగం
 చరితా ఎక్రసిల్కు కొద్దిను కుచ్చలు మజాలమీద పడుతోంటే ముస్తకం
 ఒడిలో పెట్టుకొని పేసీలు తిరిగేస్తూ కూర్చుంది.

"సుదా! చావ వచ్చేదే!"

తృకిపక్ష సుధ దిగున తల ఎత్తటందో చదివెంటే
 గులాబీ బుజం మీదికి జారిపోయింది - అనుకోకుండా

చూసిన సుధ మొహంలోని కలకల పాటు చుట్టూ అర్థమైపోయింది. న
నుదుటిమీద బోసగింటలాంటి చొట్టు లదేరంగా చూడాలని అనిపించి
సుధ చిన్నతనానకన్నా వాగా తెల్లబడింది - మధుర అనంతరత్నంగా కా
సుధ రీతేని జ్ఞప్తికి వచ్చింది. అపడ తన్నాన అంత అందమైనది - గ
రైసిన సుధ చిక్కలే - చితి తెల్లదనం అపడ తెల్లదనమే.

“ఎందుకూ అలా నిలబడిపో చూద్? కూర్చో.” కృష్ణుడు
క్రొవ్వని కూర్చుని మధు చెయ్యి పట్టుకు లాగి కూర్చోబెట్టాడు.
మధు ఇరుక్కున్న సుధ మొహం నుదుడుకొవి రుసరుస లాడుతూ
బోయింది -

“ఎందుకే సీరింత చిరాకు? కూర్చో.” కృష్ణుడు చెయ్యి పట్టుకు
వారి చాటు - “మధు కొత్తవాడేమిటి? చిన్ననాటి అందరిం చెబుతా
కునే వాక్యం కాదా?”

“అవును, నేను మీ చెల్లా అంత చోట్టసాళ్ల పీపుడిచి
చేరాను.” మధు నవ్వుతోంటే సుధ మొహం చిరునవ్వులాంటిది.
“సిగ్గు లేకపోతే సరి.”

“ఎందుకూ? నీ దగ్గర కూర్చోటానికా?”

“ఒరేయ్ మధూ! సుభాషురే - చిసారెనుంచి నువ్వే వాని
వింటు చొప్పుగానికే సుధా! ఎందుకంత కోపం?”

“మీ చెల్లాయి కూర్చున్నచోట ముచ్చట పున్నట్టునాన్వయిరా వచ్చిగా.
కాస్త చూసుకోమను.”

“నువ్వేం చెప్పకక్కర్లేమి పోదూ!”

“అబ్బ! చెబుతాడుకొకంకల్లా! కాస్తేమి మాట్లాడినాం.”

“ఎందుకీ మాట్లాడిన నేను? ప్రయమేటు మాట్లాడొస్తాను. నేను
పోయా.”

“ప్రయమేమి చూడడా? స్కూల్లో చదువు చాలటంతేదూ?” మధు
నివ్వుగా అన్నాడు.

“వాపుంది. అంతా నీలా తెల్లపెనవాళ్ళే ఉండారా?”

“తెలివి లేకుండానే డాక్టర్ అవుతావా ?”

“డాక్టర్ నవుతా. ని నీకు నేనేం చెప్పలేదు.”

“మీవాళ్ళు చెప్పారే. నా వుద్దేశ్యం చూడాలిగాదు.”

“నా చదువుకి నీ వుద్దేశ్యం దేనికి ?”

“దేనికో వెళ్ళి మీవాళ్ళు నడుగు”

సుధ మాటలు దొరకనట్లు అగిపోయింది.

“దావుంది లెండి. మీ రిద్దరూ దెబ్బలాడుకునేలా వున్నారు. కబుర్లు చెప్పుకుందామంటే ఏమిటిది?” కృష్ణుడు విసుక్కున్నాడు.

సుధ నిశ్శక్త్యం మధుకి బాగా అర్థమైంది -

“మాష్టారు వస్తారటగా ?”

“అరుచుకుని అరుచుకుని పోతాళ్ళెవ్వరూ ! ఈ పూట మా అమ్మే పంపించేస్తుందిలే.”

“అదేంకాదు. నేను పోతాను. ఇవాళ ఇంగ్లీషు పద్యాలు అప్పగించాలి.” సుధ విసురుగా లేచి నిలబడింది - ఎవ్వరూ వారించక పోవటంతో అడుగులో అడుగు వేసుకొంటూ వెళ్ళిపోయింది. కన్పించేవరకూ చూసి మధు తల పంకించాడు.

“పెద్దమామయ్య లక్షణాలే వచ్చినట్లున్నాయ్.”

“మా పెదనాన్నకి సుధంటే భతే ఇష్టంలేరా ! దాన్ని డాక్టర్ చదివించేస్తాననీ, ఎవ్వరూ దానిముందు పనికిరాదనీ కబుర్లు చెప్తావుంటాడు.”

“ఊ ఇంకా యింట్లో సంగతులేమిటా.”

“మామూలే. నీమీద మాత్రం ఎవ్వరికీ కోపంలేదు.”

మధు ఇంటికి తిరిగి వెళ్ళాక సూర్యంతో అన్నాడు.

“వాళ్ళ స్రవర్తన చిత్రంగా వుందన్నయ్యా. ఎంత మర్యాదా ! ఎంత ఆప్యాయతా ! ఏం చెప్పను ?”

“నిన్ను మంచి చేసుకోవాలనే వాళ్ళ తాపత్రయం.” న అంది ఇందిర.

“చాల్లే వూరుకో—” సూర్యం కోపంగా అన్నాడు.

— “వాడు నిజమే అనుకుంటాడు — కాంల ఎప్పుడూ ఒక్కలాగే వుండిపోతుందా ?” సమర్థించాడు సూర్యం.

“పెద్ద మామయ్య మాత్రం ఎప్పుటిలాగే ఉన్నాడనిపించింది.”

“పోనీదూ ! ఎంతయినా పెద్దవాడు.”

మధు తర్వాత ఇందిరతో చెప్పాడు — “నువ్వీ మాత్రం మహా గీటగా వుండి వదినా ! దాని స్వయలూ అదీ చూస్తూంటే డాక్టర్ కాదుగానీ ... యాక్టర్ అయ్యేలా వుంది.”

ఇందిర నవ్వింది -- “చిన్నతనం. పెద్దవాళ్ళలా నేర్చి పెడుతేం ఆ పిల్లేం చేస్తుందీ ? రేపు నీ పెత్తనం వచ్చాక చెప్పలు చెలిపెడుదామో గానిలే.” మధుకూడా నవ్వేరాడు.

*

*

*

పేసంగి నెలపులు వుల్లాసంగా గడిచిపోయాయి. మధు జానకి పిన్ని దగ్గరికి వెళ్ళాడు. వెంకట్రావునాబాయ్ జానకి పిన్ని అన్యోన్యంగా బ్రతుకుతున్నాయి. పిన్ని కొడుకు బళ్ళో చేరి అ అ లు కూడా ఉద్భవించుతున్నాడు. సుశీల అప్పుడప్పుడూ వచ్చి ఎక్కువగా పిన్ని దగ్గరే ఉండి వెళుతుంది.

మధు సుశీలను చూసేందుకు సంస్థానానికూడా వెళ్ళాడు. నెలలు లకు వచ్చినప్పుడల్లా శ్యామసుందరీదేవి దర్శనం చేసుకుని మరీ వెళ్ళుటం పరిపాటే. పద్మావతి వివాహమై అత్తవారింటికి వెళ్ళిపోయింది. రాగిణి బస్తీలో చదువుకుంటోంది — పెద్దచదువు చదువుకొంటున్నా రాగిణిలో సవనాగరికత తాలూకు లక్షణాలేమీ లేవు — చిలిపితనం మాత్రం చిన్నప్పటిలాగే వుంది.

“మధుదాబూ ! మనం చిన్నప్పుడు భలే ఆడుకునే వాళ్ళంకదూ ? దొంగరాల ఆట జ్ఞానకం వస్తే నాకు మరీ నవ్వువస్తుంది. ఇప్పుడు మళ్ళా మనం చిన్నపిల్లలమైపోయి తోటలో పరుగులెత్తితే ఎంత దాపుంటుంది.” అంటుంది ప్రతిసారి.

“నిజమే రాగిణి ! అది సాధ్యమైతే ఎంతయినా దాపుంటుంది.” అంటాడు మధు.

*

శ్యామ సుందరీదేవి నవ్వి ఆ యద్వితీయతలు చోసిచేస్తుంది. — “మీరు నుక్కా చిన్నపిల్లలవటం సాధ్యమే అయితే అది కావాలని మీరు కోరితే కోరండి. పొరుగున్నప్పుడల్లా చిన్న పిల్లలై అడుకో గలిగితే అందులో మాధుర్యమేదీ ? ఈ జ్ఞాపకాలెలా నిలుస్తాయి ? ఆ సంతోషాన్నిన్నిసార్లు నెమరు పేసుకోవటమెందుకు ?”

సంస్థానంలో జన్మ నాలుగు రోజులూ నాలుగు ఘడియలూ దాటి పోయాయి. శ్యామసుందరీదేవికి కొడుకులు కావాలన్న కోరిక రీసినేలేదు. అందరినీ స్వతః వాచ్ఛల్యం కలిగింది మధూ మీదనే.

శ్యామసుందరీదేవి మాతృప్రేమతో సుశీలచూడా పాలు పంచు కొంది. కలకలలాడుతూ నిత్య సంతోషంతో గడిపే సుశీల మధూ హృదయంలో న్యోతి వెలిగించింది. పరిశుభమైన తెల్లని బట్టలతో పెద్ద వాలులవరో సుశీల దొమ్మలా కన్పిస్తుంది. ధారాళంగా రాయను చదువను నేర్పు కొంది.

“సుశీలకు ఇంకీమి దాగా పెస్తోంది మధూ ! టైపు చెయ్యటం నేను చక్కగా నేర్చుకాను.” అంటే రాగిణి బహుహితంగా జడ కూచులు నుంచా తిప్పుతూ. రాగిణి బస్తినుంచి ఇంటికొచ్చినప్పుడు సగలన్నీ నీలగొర్రులమిగిలి పాపురంలా గంతురేస్తుంది.

మధు మదనగోపాలం వాళ్ళ టింగుచూడా చెళ్ళాడు. గోపాలం చదువు పీఠ వదిలింతుకొని బుద్ధిగా వ్యవసాయం చేయటంలో నేర్పు సంపాదిస్తున్నాడు — “చక్కగా నువ్వు చదువుకోకూడదురా మదన ?” అంటే.

“హోరా ! ఒంటబట్టని ఏడుపు — నాలాంటి రైతు రేకపోతే నీ చదువు గిడుపు జాస్తానై” అంటాడు.

గోపాలంతో కజుల్లకి దిగితే ఎక్కడెక్కడిపి తప్పు కొస్తానని గోపాలం దాష్ట్ర మధు పున్నప్పాళ్ళు ఉద్బిడిపింది చేస్తుంది. చిట్టరొడ్డెళ్ళు కాలిస్తుంది. సెనక్కాయలు చేయిస్తుంది. పాయసం పెండి పెడుతుంది.

*

*

*

❖

చదివినప్పుడు పూరి చేసుకొని నెలపున పూర్తయ్యే వరకు పాఠము చేయవలెను — కాలేదీక వెళ్ళేముందు కేవల ముందు పాఠము చేయవలెననిది. కేవలము గాఢమైన నిష్ఠకురా నేరమును పొందిన వాడైతే అన్నది — “మీ అత్తయ్యని దీనుకొనవలె. పదమూడు నువ్వే వెళ్ళి దీనుకొనరా ! తర్వాత వెళ్ళదువుగాని కావలె.”

“నేను వెళ్ళనా ?” అప్రత్యంగా అడిగాడు పద్మ.

“ఏం ? భావించా ?”

“కాదు మామయ్యా ! నీకై నువ్వే పంపిస్తావా ?”

“దురీ ? అదే అనుకొంటున్నాను.”

పద్మ తానెప్పుడు అలాచించిన వాడైతే ముందుగా పుండ్రి అన్నది. “నువ్వు దీనిని పంపించదు మామయ్యా ! అత్తయ్య పంపింది. అప్పుడు ముగ్ధుని తెలుసుకొని దురీ పంపింది.”

“ఎందుకు ?”

“నేను అత్తయ్యవళ్ళకు పుళ్ళోడిగి ఓ రోజు పుండ్రి వెళ్ళి వెళ్ళి వెళ్ళి వెళ్ళి. నువ్వు పంపించినట్లుగాత నైతే నేను అత్తయ్య వాడైతే మామయ్యా. నేను వెళ్ళినా అత్తయ్య నీ దగ్గరికి వెళ్ళి వెళ్ళి వెళ్ళి వెళ్ళి. కేవలము చిన్నగా పంపింది — “మీ అత్తయ్యకి చింతలే చేయవలెననిది.”

“నేను చేసిన మంత్రము.”

“చివట్ల మంత్రం. అవునా ?”

“నిజం మాట మామయ్యా ! మీకు చెప్పగలిగిన వాడైనా ?”

“నిజం పద్మా ! నువ్వు చాలా ప్రయోజనపరివయ్యావు.”

“అయితే అది నీ చింతే.”

“దుష్టానికి నాకూ ఇదో మహా తరమైన అనుభవంగా మిమ్మా !”

“అత్తయ్య వచ్చినప్పుడు సంతోషంగా ఆచరించు. ఆచరించితే నీ గొట్టి ? తర్వాత అత్తయ్య కన్నా రావం వెళ్ళిపోయింది.”

“సరే ! నిన్నోమాట అడగనా ?” కేవలము నన్నయ్య మాటలు అనుకుంటున్నాడు.

మధు కలవరపడ్డాడు—“ఏమిటి మామయ్యా!”

“ఏమీ అనుకోవు కదూ?”

“చిత్రంగా మాట్లాడుతున్నావు మామయ్యా!”

“నేను ఇన్నాళ్ళూ ఇంత పరిశీలనగా చూడలేదు. నీ పెదాలుచూడు ఎలా నల్లబడిపోయాయి!”

మధు గతుక్కుమన్నాడు—“ఛ! లేదే!”

“అదుగో, అద్దం. నా దగ్గిరేనా నీ దాపరికం?”

“సిగరెట్లు జోరుగా కాలుస్తున్నావుకదూ?”

మధు ఇబ్బందిగా మొహం పెట్టాడు.

“మధూ! నీ తండ్రివంటి వాణ్ణి అనుకో — మీ నాన్నే నిన్నీ సరిస్థితిలో చూస్తే మందలించకుండా వూరుకుంటాడా? మా మురళినైతే నేను విడిచిపెడతానా? అడిగానని నీకు కష్టంగా ఉంది కదూ?”

మధు సిగ్గుపడ్డాడు—“లేదుమామయ్యా!”

“నీ వయస్సులో నేనూ ఎన్నో చిలిపి పనులు చేశానురా మధూ! ప్రతి వ్యక్తి వయస్సు ప్రభావానికి లోబడి పోవటం సహజమేగాని ఆ నయస్సు దాటిపోయాక అనిపిస్తుంది ఏదైనా—దారి తప్పటం—తేలిక—తిరిగి దారిలో పడటం కష్టం అని.”

“లేదు మామయ్యా! నేనేమీ చెయ్యలేదు.” తన నిర్దోషిత్వం వెల్లడించుకోబోయాడు మధు.

కేశవరావు నవ్వి అన్నాడు — “సిగరెట్లు కాల్చటం ఏమంత మంచిపని కాదురా! మనల్ని ఉత్తేజ పరచేవాటికి తేలిగ్గా లొంగిపోతాం—దాని ఫలితం భవిష్యత్తులోగాని అర్థంకాదు—సిగరెట్లు కాల్చి క్షయ దగ్గులు తెచ్చుకున్నవాళ్ళు కొన్ని వందలమంది ఉన్నారు — నీకు తెలుసా? మనం పశువులం కాదు—మనకు ఆలోచించగలిగే శక్తి, అర్థంచేసుకోగలిగే వివేకం ఉన్నాయి. ఇంత చిన్న విషయాన్ని రూపుమాపలేనప్పుడు మరే విషయానికై నా తేలిగ్గా వశంకావచ్చు — మనలో శక్తి సామర్థ్యాలునశించి పోవటానికి ఇటువంటి చిన్నచిన్న విషయాలే చాలావరకు కారణం—ఇక ఆరోగ్యం మాట? చెప్పుకోవలసింది కాదు — అర్థికంగా కూడా

ఇటువంటి చిల్లర పనులు మనకు సరిపడవు — రోజూ రెండు పూటలా ఓ గ్లాసెడు పాలు తాగు — అది వృథా అనగలవా ? మనం ఆరోగ్యంగా ఉండటం మనకోసమే కాదు మననుంచి బయల్దేరే సంతానం — మనరో నిండి ఉన్న దేశం అంతా ఆరోగ్యంగా ఉంటుంది — ఉపన్యాసం చదువు చున్నానని నీకు విసుగ్గా ఉందా ?”

“లేమ మామయ్యా !” మధు కొంచెం నవ్వాడు —

“చెప్పు” అన్నాడు.

“చెప్పటానికేముంది ? అంతా నీకు తెలిసిందే. కాకపోతే నన్ను నువ్వు మరచిపోవటం, నిన్ను నేను మరచిపోవటం ఇదో అభిమానం. నువ్వు అర్థం చేసుకోవటానికి ప్రయత్నిస్తావనే సుమా నా తాపత్రయం.

నీకో చక్కని కథ చెప్పనా ? విను.

నీలాగే — వయస్సులో కాలు మోపుకున్న ఓ ఆకతాయి, వాడి కెలాగో సిగరెట్లు క్లాల్కటం అలవాటైంది సిగరెట్ కేస్ మీద ఓ అడ్వర్టైజ్ మెంట్ కన్సింపింది. — “మహానాజీ కాబ్బతో లడి చూసండి. మిమ్ము జయలక్ష్మి వరిస్తుంది.” అది పేక కంపెనీవాళ్ళ ప్రకటన. చూడగా చూడగా ఆకతాయికి ఆ పేక కట్టకు కొనాలనిపించింది — అని పించటమేమిటి ? నాలుగు పెట్టెలు కొన్నాడు — పేకాటరీ బాగా అలవాటు పడ్డాడు —

మరో రోజు పేక పెట్టెమీద ఇంకో అడ్వర్టైజ్ మెంట్ చూశాడు — నిగ నిగలాడే బ్రాండ్ సీసా ! దాని క్రింద — “ఉమర్ బ్రాండ్, పిస్కెలు సేవించండి, మీరు వూహలోకాలలో విహరిస్తారు” ఇంకేముంది ? ఆకతాయికి బ్రాండ్ తగటం కూడా అలవాటైంది. చిత్తుగా తాగి చూలుతూ జట్కాలో కూలబడ్డాడు.

“మంజువాణి ఇంటికి దయచేయండి. మీకు స్వర్గం చూపిస్తుంది. వాలా ఆకతాయిని ఓ పేళ్ళ గుమ్మంలో చిగవిక్కిచి చక్కాపొయ్యాడు యి పిసిరేసిని ఇదు రూపాయల నోటు అందుకొని. మన ఆకతాయి

మంజువాణి భక్తుడై కూర్చున్నాడు. “నాకో నక్షత్రాల హారం కొని పెట్టరూ” అంది మంజువాణి గోమంగా. అకతాయి కరిగి నీరై పోయాడు తలయినా అమ్మేసి ప్రేయసి కోరిక చెల్లిస్తానని కంకణం కట్టుకున్నాడు — ఆ రాత్రి మంజువాణి మరికొందరు స్నేహితలతో అకతాయినికూడా పంపింది. ఎక్కడికీ, దొంగతనానికి : అకతాయి తెలిసే బయల్దేరాడు — డబ్బుకోసం.

తీరా ఇసప్పెట్టి తెరిస్తోంటే షావుకారు లేచిపోయి — “దొంగలు దొంగలు !” అంటూ గావుకేక లేటాడు. అంతేకాదు. అకతాయిని బలంగా వాడేసుకున్నాడు జట్టు గళ్ళంతా పొరిపోతే అకతాయి ఓక్కడే మిగిలాడు — ప్రాణభయం అకతాయిని మరేమీ ఆలోచించనివ్వకుండా చేసింది. పక్కతో షావుకార్ని కండలూడేలా కొరికి, చేతిలో సుత్తితో నెత్తిమీద “తేకేలుమని” ఒక్కటి పెట్టి పక్కబలం చూపించాడు — అయినా అకతాయి పోలీసులకు దొరికిపోక తప్పలేదు.

వింటున్నావా మధూ ? — సిగరెట్లు — జూదం — త్రాగుడు వ్యభిచారం — దొంగతనం — హత్య ... ఒకదానితర్వాత ఒకటి అకతాయికి తప్పనిసరే అయ్యాయి.

నీకు నేనో కథ చెప్పాను. ఇందులో నీతి మాత్రమే గ్రహించు. అంతేగాని నేను నిన్ను అకతాయిగా వూహించటంలేదు.”

మధు సూటిగా నిరభిమానంగా కేకవరావు కళ్ళలోకి చూశాడు. “నేను సిగరెట్లు కాల్చను మామయ్యా !”

“ఏమిటా మరీ డ్రామా ఫక్కిలో మాట్లాడుతున్నావ్ : అప్పుడే ఇంత పశ్చాత్తాపమా ?”

“పశ్చాత్తాపంకాదు మామయ్యా : నువ్వు చెప్పినట్లు వినాలని ఎప్పుడూ అనిపిస్తుంది.”

“సడెన్ గా మానలేవు క్రమంగా ప్రయత్నంచెయ్యి. రోజు : తగ్గించేస్తూ ఉండు.”

“కాదులేమామయ్యా : పూర్తిగా మానేస్తాను.”

కేకవరావు నవ్వాడు. — “నీ పట్టుదల నీదేరా : సరే : నువ్వు

గలవంటే నాకు మరిసంతోషం. చూడు మధూ ! ఉన్నత శిఖరాంశువని
ఎక్కాలంటే ఒక్కోమెట్టు ఎక్కితీరాలి. కాని క్రిందికి పడిపోవాలంటే
ఒక్కడూకు దూకే చాలు--- బాగుపాటం కష్టంగానీ పాడైపోవటం
తేలిక మధూ ! తల్లి దండ్రీ లేని నువ్వు ముఠికన్నా ఎక్కువ నాకు.”
కేశవరావు కంఠం వణికిపోయింది. మధు మనస్సు ఆర్పిమెపోయింది.
“క్షమించుమామయ్య ! ఎప్పుడూ చెడ్డ పనులు చేసును.” అప్రయత్నంగా
అన్నాడు.

*

*

*

మధు పక్క చుట్టూంటూ ఇంజనీరు పిలిచాడు. “వదినా ! నీ
కిచ్చిన పుస్తకాలు చదివేశావా ? ఇలా తినుటగా ! సర్దుకోవాలి.”

ఇందిర పెట్టె తీసి పుస్తకాలన్నీ తెచ్చి పడేసింది — “తొందరగా
తీసుకెళ్ళు బాబూ ! అర్థం పర్థంలేని రాతరూ నువ్వును” మధు దుప్పటి
మడత పెట్టటం మాని ఆశ్చర్యంగా చూశాడు “ఏమిటి ? నీకీ పుస్తకాలు
నచ్చనేలేదూ ?”

“అధునాతన సాహిత్యం అంటూ ఏకైకం అది రాయటమేగాని
ఏదీ పది సంవత్సరాలపాటు నిలవగలిగే కాదు నాగరికత వెర్రితలు
పేసిన ఫలితం మాత్రమే ఇది.”

“ఎంత తేలిగ్గా తీసి పారేశావు వదినా ! నిత్యమూ మనం అనుభ
విస్తూన్న జీవితాలనూ, మనకు ఎదురవుతూన్న సమస్యలను యాభాతధంగా
చిత్రించటం తప్పంటావా ?”

“నువ్వు చెబుతున్న సహజత్వం ఈ పుస్తకాల్లో లేదయ్యా ! ఊహ
లొక్కాల్లో విహరిస్తున్నారీ అధ్యుడయి రచయితలు. చిదిపే పాళ్ళని విశే
షంగా ఆకర్షించాలని చేసే ప్రయత్నం తప్పితే మరేం కన్పించదు.”

“నువ్వు చెప్పింది కాదనను. కాని నువ్వు మొత్తంగా అధ్యుడయి
రచుకున్న ఏవగిండుకోవటం మంచిదికాదు. ఒక్కపిల్లా అగ్గిపల్లకూడా
కవితా ఎదుర్కొనేట తెలుసా ?”

* “అయితే ఒక్కపిల్లా అరిచిందనీ — అగ్గిపల్ల వెలిగిందనీనా
రాయటం ? అదే కాబోలు సహజత్వమంటే — ఎందుకొచ్చిన చావని

గానీ ఈ సారి మంచి పురాణ గ్రంథాల తెచ్చి పెడదూ ! కాస్త పుణ్యమైనా వస్తుంది.” మధు నవ్వి తాపీగా దుప్పటి పిసికేసి కూర్చున్నాడు — “పుణ్యం కోసమే కదూ పురాణాలు చదువుతావు ?”

“పుణ్యం మాట దేవు డెరుగు. అవి చదువుతోంటే శాంతిగా ఉంటుంది.”

మధు విస్తుపోయాడు — “నీకు శాంతిగా ఉంటుందా ? నాకైతే షేడీకో లక్ష అనుమానాలు వస్తాయి.”

“బుర్రలేకపోతేసరి.”

“అది లేనిది నీకే. అలా గుడ్డెద్దు చేలో పడ్డట్టు చదువుకు పోతావు కాబోలు.”

“మరి నీలా నేను చదువుకోలేదుగా ? నీకేం అనుమానాలొస్తున్నాయో చెప్పు వింటాను.”

“హస్యానికి అన్నానుగాని వదినా! పాపం పురాణాల్లో ప్రతివ్రతల్ని చూస్తోంటే జాలేస్తుంది నాకు”

“ఎక్కడ సేర్కావ్ బాబూ ఇదంతా ? నాకు మతి తప్పేలా ఉంది.”

“మీ సిస్టర్ డాక్టర్ చదువుకుందటగా ? బాగుచేస్తుందిలే.”

“కొనబోయే ఆవు పెట్టబోయే పొట్లపామని మేసిస్తే ఉంది”.

“ఇంతకీ నీ కెలాంటి పుస్తకాలు కావాలి?”

“మంచివి.”

“మంచివా?” మంచిని నివచనం ఏమిటి ? సిగరెట్టు కార్చటం నిన్నటివరకూ మంచి నాకు. ఇవాల్సినుంచి చెడ్డ.”

“అబ్బో ! నమ్మమనేనా ?”

“మారిపోయాం. అంతే. నువ్వొకపని చెయ్యి వదినా — ~~కీల్~~ మామయ్య లైబ్రరీలో కావలసినన్ని పుస్తకాలు. నీకు కావలసినవి తెచ్చుకుని జాగ్రత్తగా తిరిగి ఇచ్చేస్తాండు.”

“పంచాయితీ లైబ్రరీ నుంచి తెమ్మని మీ అన్నగారిని బ్రతిమలాడుకుని సంవత్సరంన్నర దాటింది.

“అయితే నేనే చందా కట్టేసి అన్నయ్యకి చెప్తానుండు. — చచ్చి ఇత్తయ్య పెచ్చేస్తుండట గానీ వాళ్ళింట్లో ఏకాదా తెచ్చుకో.”

ఇందిర దిగులుగా అంది — “నువ్వు వెళ్ళిపోతున్నావు. నాకేమి తోచదు మధూ! ఏదో పోగొట్టుకున్నట్టు ఉంటుంది.”

“అనుమానం లేదు. నువ్వు రచయిత్రివై పోతావ్. రాయటం మొదలెట్టకూడదూ?”

“పోదూ! నీ కన్నీ హాస్యాలే. నా బెంగ నీ కర్తవ్యాదు.”

“బాధపడకు వదినా! నేను పచ్చేటప్పుడు బిస్కెట్లు, అగరొత్తులూ అన్నీ తెస్తాను తిందుగాని.”

ఇందిర ఫక్కుమని నవ్వేసింది.

మధు రై లెక్కి చోటు చూసుకునేసరికి హడావుడిగా వచ్చాడు సీతాపతి — కపటాకటి మధుకి అందించబోయాడు — “ఏమిటి మామయ్యా?”

“తర్వాత చూచుకొందువుగానిలే, తీసుకో.”

“ఉహూ! ఏమిటో చెప్పు.”

మధు పట్టుదిల ఎరిగిన సీతాపతి చెప్పక తప్పలేదు.

“అచ్చే! ఏం లేదురా! ఓ యాభయ్ రూపాయలుంటేనూ ... తీసుకో. నీ కే ఖర్చుకై నా పనికివస్తుంది.”

“వద్దులే మామయ్యా! నా దగ్గర డబ్బు ఉంది.”

“నీ దగ్గర లేదనేనా? ఎందుకై నా పనికివస్తుందని ..”

“అక్కర్లేదు. ఇన్నాళ్ళూ ఎలా చదువుకుంటున్నానో — ఏమై పోతున్నానో పట్టించుకోని నువ్వు ఇప్పుడు వెయ్యి రూపాయ లివ్వబోయినా వాటిని అవసరంలేదు.”

సీతాపతి అనునయంగా అన్నాడు — “తీసుకోరా మధూ.”

“వద్దు మామయ్యా! ఎందుకీక్కడ పట్టినా ఈ గల్లెంతు? అందరూ చూస్తారు — నీమీద నాకేం కోపంలేదు. నువ్వయినా చికిత్సాత్రం అభిమానిస్తావ్. అదే పదివేలు.”

సీతాపతి మరేమీ మాట్లాడలేక కవరు జేబులో పడేసుకున్నాడు.

మధు కదిలతూన్న రైల్వోండి సీతాపతిని చూశాడు. “పిరికి చునిషి !”

చిన్నప్పుడు అతిలేస్తోందని గోలపెడితే వినికూడా పట్టించుకోకుండా పెళ్ళాంతో చెప్పకుండా వెళ్ళిపోయేవాడు — ఈనాడు యాభయ రూపాయ లిప్సటాని తయారయ్యాడు దొంగచాటుగా.

* * *

మధు బిఎ లాఖరి పరీక్షలు రాసి వస్తున్నాడన్న సంగతి రెండొక్క వాళ్ళకీ సంతోషం కలిగించింది. నిండుకుండవంటి సూర్యం కూడా సుందరమై గారూ, ఇందీరా కూర్చున్నప్పుడన్నాడు — “మధు అనుకున్నంతా చేశాడు అమ్మమ్మా ! నా కెంతో సంతోషంగా ఉంది.”

“పదిహేనేళ్ళుగా కిళ్ళల్లో ఒత్తుకోసుకొని కూర్చుంటే ఈనాటికి అసందం కంటబడింది — చూడుకోటానికి మీ అమ్మా నాన్నా లేకపోయారు! కొడుకు బియ్యం పెడివిసెందుకూ — మానవుడు పుట్టినందికూ ఎంత సంతోషించేదో!” అంది ఓగులుగా నుందరిమ్మగారు.

ఇందీర ఒళ్ళో నిద్రపోతూన్న కొడుకుని పడుకోబెట్టటానికి లేచింది — అంతలో విశ్వనాథం వచ్చాడు — “మధు ఎప్పుడు వస్తున్నాడమ్మా ?” అంటూ.

రెండొక్క మధ్యాహ్నం సామరస్యం ఏర్పడింది. మామయ్యలూ, అత్తలూ, పిల్లలూ అంతా సూర్యం ఇంటికి వస్తూ పోతూనే ఉన్నారు.

కొడుకు చదువు సంద్యలు లేకుండా తిరుగుతున్నాడనే బాధ వేదించినా, అల్లుడు బియ్యం చదువుకున్నాడన్న సంతోషంతో సంతృప్తిగా సీతాపతి దంపతులు.

పెళ్ళికేమిటి ? ఎప్పుడయినా చేసుకోవచ్చు. తను మాత్రం డాక్టర్ కావాలి — కలలు కంటూనే ఉంది సుధ. సుధ ఊహ లావాల్లో మధు ఏమంతగా నిలవలేకపోయాడు. తను డాక్టరు కావాలేగానీ — అప్పారాల్ — మధు దావని మించినవాళ్ళు తొంభై మంది !

విశ్వనాథం ఒకప్పుడు మేనల్లుళ్ళను నిర్లక్ష్యం చేసినందుకు విచారస్తున్నాడనీ — పశ్చాత్తాపంతో ఈనాడు మేనల్లుళ్ళని అభిమానిస్తున్నాడనీ అనుకుంటే అదేమంత నిజంకాదు.

మధు పెంకితనం విశ్వనాథాన్ని ఏనాడూ సవాల్ చేస్తూనే ఉంటుంది. మధు చదువు సంద్యలు విశ్వనాథాన్ని వెక్కిరిస్తూనే ఉంటాయి — ఆ రౌడీ వెళవ పరీక్షలు పాసయిపోతున్నాడంటే బుద్ధిగా చదివేస్తున్నాడనుకుంటున్నా వేమిటి ? ఏదో వాడి గీత డాగుంది. పాసాతున్నాడు. — అంటూంటాడు పార్వతితో.

ఆ కుటుంబంలో ఒక్క సీతాపతిమీద తప్పితే మరెవరిమీదా సద్భావంలేని మధు, అందరికీ దూరంగానే ఉండిపోయాడు — సుధ మీద ఉన్న ఈ అభిమానం — చిన్ననాటినుంచీ పెంచుకొంటూన్న ఆత్మీయతలు మాత్రం మధుని ఒక రకంగా ఆ కుటుంబాన్నుంచి భూర్తిగా వేరుగాకుండా నిలప గలిగాయి.

*

*

*

పట్టిక పరీక్షలు రాసి వచ్చిన మధులో ఏదో పెలితి ఉన్నట్టు గ్రహించి లిగింది ఇందిర ఇక్కడే — మధు మాట్లాడుతూ మాట్లాడుతూ హఠాత్తుగా ఆపి లేచిపోవటం — పూర్వంలా చురుగ్గా, హాస్యంగా మాట్లాడక పోవటం — చదువుకోవాలని తెరిచిన పుస్తకం గుండెలమీద పడేసుకొని తలకింద చేతులు పెట్టుకొని ఇంటి కప్పుకేసి చూస్తూ ఉండిపోవటం — అంతా ఇందిరకు చాలా అశ్చర్యం కలిగించింది. మధు మౌనంగా భోంచేస్తోంటే ఇందిర దగ్గరే చూపుని నెమ్మదిగా అడిగింది .. “అదేమిటి మధూ అలా ఉంటున్నావు కొత్తగా ?”

మధు తలెత్తి చూశాడు.

“నువ్వేమిటో మునుపటిలా లేవు. బొత్తిగా మారిపోయావే. సరిగ్గా మాట్లాడటమే లేదు.”

“ఇదే దానివే వదినా!” మధు కొంచెం నివ్వి తిరిగి అన్నీం బుచ్చుకో సాగాడు.

“నేనేం హస్తాని కనటంలేదు సుమా ! నువ్వు చాలా మారి పోయావు.”

“చాల్లే ! వూచుకో వదినా!”

ఇందిర ఎంత ప్రయత్నించినా ఏమీ తెలుసుకోలేక పోయింది. సూర్యంతో మధు విషయం చెపితే— “ఆ పోదూ! నీ అనుమానాలకేం?” అనేశాడు. సుందరస్మగారితో అంటే అవిడ నిండుగా నవ్వుతూ అంది — “వాకింకా చిన్నవాడా, చితకవాడా అమ్మాయ్. ఏళ్ళు పైబడుతూన్నావ్ బిడ్డలు రాదూ? ఏదో చిన్నప్పుడలా ఆకతాయి గంతులేశాడు చూసే.”

ఇందిరికి మాత్రం సంతృప్తి కలగలేదు.

మధు మునుపటిలా లేడు — ఎందుకో చాల మువావంగా ఉంటున్నాడు. ఏదయినా ఆలోచించుకొని దాచ పడుతున్నాడో ఏమో ! అంత పెరిచా ఖాయం. మధు ఉదాసీనంగా ఉండటం ఇందిరకు చాలా కష్టం కలిగించింది. మదూ ఆలోచన లేమిటో తెలుసుకొని ధైర్యం చెప్పి, బుజ్జగించాలని ఎంత ఆరాటపడినా చేయలేకపోయింది.

“ప్రేమలోగాని పడ్డా పేమిటయ్యా? చెప్పనైనా చెప్పు.” అంది వోసారి హాస్యంగా .. దానికో ఉపన్యాసం ఇవ్వాలన్న మధు చిన్నగా నవ్వి పూరుచున్నాడు.

“ఏమిటి బాబూ దొత్తిగా ఈ చిద్విలాసాలు ? పోకా ?” అంది విసురుగా ఇందిర.

“అలాగే అనుకో.”

“అంతేగానీ నువ్వు చెప్పవ్?”

“చెప్పటాని కేమైనా ఉంటే గదా ?”

ఇందిర మరి మాట్లాడలేదు.

కాలేజీనుంచి వచ్చింది మొదలు ఊరంతా కాకిలా ఇంటిపట్టు వదలటంలేదు. ఓసారి ఇందిరితో అన్నాడు ఉత్తరాలోస్తే జాగ్రత్తగా ఉంచు వదినా !”

“ఎప్పుడూ నీ ఉత్తరాలు నీకు జాగ్రత్తచేసి ఇవ్వటంలేదా ?”

మధు మాట్లాడలేదు.

ద్యుజ్జతయ్యకి జ్వరంగా ఉందని కబురు తెలిస్తే మధు భోజనం కాగానే వెళ్లాడు. వెళ్ళేముందు మరోసారి అన్నాడు — “బాహుళ ఇవ్వాల ఉత్తరాలేమైనా రావాలి.”

“ఏం ? నీకేమైనా ప్రేమలేఖలు వస్తామా ? నీలం కవరేదె నా ఉంటే నేను చించి చదివేస్తాతే” — నవ్వింది ఇందిర. — మధు మాట్లాడకుండా వెళ్ళిపోయాడు. ఆ మౌనమేమిటో — అధిరికి ఇంచినకు చిరాకు వేసింది

మధు కేశవరావు వాళ్ళింటికి వెళ్ళినా నిప్పులమీద నించున్నట్టే నించుని దుక్కిణిని కాస్త పరామర్శించి మతి స్థిమితం లేనివాడిలాగే ఓ గంటకంతా ఇంటికి వచ్చేశాడు ఇందిర విజయ్ కి చొక్కాకొడుగుతూ గుమ్మం దగ్గర నించుంది — మధుని చూసి ఎప్పటిలా పల్కరించటంకా తల తిప్పేసుకుని కొడుకు చొక్కాగుండీలు సర్దసాగింది — అదేం పట్టించుకోకుండా వస్తూనే ఆత్మతగా అడిగాడు మధు “వదినా ! ఉత్తరం వచ్చిందా!”

“వచ్చింది.”

“వచ్చిందా ? మరేం ? యింకా చెప్పవేం?”

“ఇప్పుడేగా వచ్చావు !”

“సరే ! కవరేనా?”

“ఆ కవరే, యిస్తానుండు.”

“ఎక్కడుంది ? నేను తీసుకుంటాను —” అంతులేని నిరీక్షణ తాలూకు ఆరాటం మధు చేష్టల్లో గోచరించింది.

“నీ పెట్టెలో పెట్టాను, తీసుకో” — ఇందిర కొడుకుని భుజంమీద వేస్తూని దొడ్లోకి వెళ్ళిపోయింది పెట్టెతీసి ఉత్తరం చూసుకున్న మధు

పిచ్చివాడయ్యాడు — “వదినా !” ఒక్క గావుకేక పెట్టాడు —

త్తిగా వెళ్ళని ఇందిర వెనక్కి వచ్చింది — “పెట్టావా ?”

“నీ చించా నీ కవరు?”

“మీ పెద్దమామయ్యగారు.”

“వా దెప్పుడొచ్చా డిక్కడి ?”

“పోసు జవాను వచ్చేసరికి ఆయనిక్కడే ఉన్నారు. చొరవగా ఉత్తరం చించేస్తుంటే....”

“నువ్వు నోరు మూసుకుని వూరుకున్నావు, అంతేనా ? ఉత్తరం జాగ్రత్తని చెప్పలేదా ? చూస్తూ వూరుకున్నావా?”

ఇందిర మ్రాన్పడిపోయింది. మధుని ఎన్నడూ ఆ స్థితిలో చూసి ఎరుగదు. నెమ్మదిగా అంది—“ఆయన అందుకుని చింపేస్తోంటే ఏమీ అనలేక పోయాను.”

“చీ! మీరు మనుష్యులా ? బుద్ధిలేనివాళ్లు — జాతువులుకూడా నయం మీకన్నా.”

సుందరమ్మ కంగారుగా వచ్చింది—“ఏమిటా అరుపులు ? నువ్వు కాలేజీలో....”

“నోర్మల్ య్ !”

“ఏమిటా కోపం ?”

“హూ ! కోపం !” మధు కోపంతో పళ్ళు నూరుకున్నాడు—
“మీతో కాదు, ముందు వాడిపని .. వాకిపని చెప్తాను—” ఉత్తరం జేబులో కుక్కుకున్నాడు.

“మధూ ! ఒరేయ్ !”

విన్పించుకోని మధు గజానికో అంగవేసుకుంటూ వెళ్ళిపోయాడు.

సుందరమ్మగారు భయపడి పోయింది —

“అక్కడేం కుమ్ములాడుకుంటారో ఏమిటో నమ్మాయ్, అసలే యిలా వచ్చిందేమో అని ఏడుస్తోంటే పైగా వీళ్ళ గొడవేమిటి ? నెమ్మదిగా వెళ్ళొస్తాను.”

పెద్దకొలం వచ్చేసిన సుందరమ్మగారు దడదడలాడుతూన్న గురిలతో లేచింది.

మధు ఆవేశంతో వూగిపోతూ మెట్లు ఎక్కినరికి కృష్ణుడు చావి ఎదురు పడ్డాడు— “ఏం బావగారూ ! బహుకాల దర్శనం ?”

“ఏడిశావులే. పెదనాన్న గారెక్కడ ?”

“ఏవిట్రో ఆ వ్యంగ్యం ? ఏమిటి కథ ?”

“నోరు మూసుకు పిలవోయ్. యింట్లోవున్నాడా?” — మధు అసహనంగా, చిరాగ్గా అరిచాడు.

కృష్ణుడు తెల్లబోయాడు — పెదనాన్నా ? ఉన్నాడు, పిలుస్తాను కూర్చో.”

“హు ! కూర్చో. కూర్చోటానిక్కాదు రావటం. మర్యాదలు తర్వాత వాణి పిలు.”

కృష్ణుడు మధు చాలా పేడిగా ఉన్నాడన్న సంగతి అర్థం చేసుకున్నాడు. ఒక్కక్షణం అయోమయంగా మారి రోపలికి వెళ్ళిపోయేసరికి విశ్వనాథం ఎదురుపడ్డాడు. వస్తూనే మధునిచూసి వెటకారంగా నవ్వుతూ అన్నాడు.

“ఓహో ! మధుసూదనరావుగారా ! కాలేజీలో ఘనకార్యం చేసినట్టున్నారే ?”

“నోయ్యయ్ ! బుద్ధితేని పశువా ? నువ్వవేసే సీచాలకన్నా నేను చేసింది ఘనకార్యమే. ముమ్మాటికీ —” మధు కోపంతో పూగిపోయాడు.

అనుకోని సంఘటనకి విశ్వనాథం క్షణం తెల్లబోయాడు. మరుక్షణంలోనే తన కలవరవాటు కప్పిపుచ్చుకొంటూ దురుసుగా అన్నాడు — “ఏవిట్రా చూహా వాగుతున్నావ్ ? ఒళ్ళు భద్రం.”

“వాగుడంతా నీది. చేసింది చాలక వెటకారం చూడనా ? ఏదీ ? మళ్లా వాగు.”

“ఉన్నమాటంటే ఉంటే మరి. ఇలా వాగుతోంటేనే కాలేజీనుంచి వెళ్ళగొట్టారు.”

“మధు దాదాపు పిచ్చివాడయ్యాడు. విసురుగా రెండంగలేసి ఏళ్ళ క్కా గుండెలమీద గుప్పిట్లో నట్టుకుని ఒక పూచి పూపాడు — చెప్ప. యిలా వాగితే నన్ను పొచ్చున్నారు. నీకు బాగా ? చెప్పవేం ?”

అడుగంటిపోయిన అభిమానంతో విడిచిండుకోటానికి ప్రయత్నిస్తున్న విశ్వనాథాన్ని, గుప్పిట్లో బిగించుకున్నాడు, మధు—“నిన్ను నాలుగు తంతే డిక్కెవిట్రా ? ఒళ్లు భద్రం ఎవరికప్పుడు ? నీ ఎంగిలి మెతుకులు తిని బ్రతికే చివట ననుకున్నావా ? మాటి మాటికీ నువ్వా నన్ను హెచ్చరిస్తావ్ ? ఏం ? మాట్లాడవే ?” కసికొద్దీ మరో వూపు వూపాడు.

బిక్కచచ్చిపోయిన కృష్ణుడు లోపలకు పరిగెత్తాడు.

“ఎటుపోతావ్ ? చేతిలో చిక్కావ్ నిన్నేం చెయ్యాలి ? నన్నేం చేశావో గుర్తుచేసుకో— ఒక్కసారి నీ యిష్టంవచ్చిట్టు చిత్రవధ చేశావే, జ్వరంతో మూలుగుతోంటే కాలితో తన్నావ్. కాయతెగి ఏడుస్తోంటే నవ్వుకొంటూ పోయావ్. దొంగతనం అంటగట్టి సంభానికేసి కొట్టావ్— అంతేనా ? నేను చేసిన దారుణాలు జరించలేక పోయావ్ కదూ ? నన్ను గుండెస్తానని కంకణంకట్టుకున్నావ్ కదూ ? నా భవిష్యత్ కోసమే పాటు పడ్డావ్ కదూ ? ఎంత చిత్రం ! నీ చేతిలో మనై పోవాల్సిన నేను, నిన్ను నిలబెయ్యటం ఎంత ఘోరం ! నాకిచ్చిన శ్రతి బహుమానం తిరిగి నీకు దింపకపోవటం—నీ ఋణం తీర్చుకోవటానికి నేను ప్రయత్నించకపోవటం— ఇదంతా కృతఘ్నతేకదూ ? నీ పాపం పండింది. అందుకే నేను వచ్చాను. నా ఉత్తరం చించి మంచి అవకాశం యిచ్చావ్.”

విశ్వనాథం మొహంలోకి తీక్షణంగా చూస్తూ ఈ క్షణంలోనో మరొక క్షణంలోనో తన్నటానికి సిద్ధమవబోతూన్న మధూ పీకాఫేళం చూసి పొవ్వితీ, సానిత్రీ కంపించిపోయారు. విశ్వనాథం యింటికివచ్చి మధూ చివటబాట చెప్పి నవ్వుకొంటూంటే అంతలోనే ఈ ఉపద్రవం ముంచుకొచ్చింది.

భర్త మధుచేతుల్లో ఉన్నాయి తినగలదేమో నన్ను అనుమానం పోరా తిని భయపెడుతోంటే కంకణంగా ప్రాధేయపూర్వకంగా అంది— “నీవో పొరపాటైపోయిందిలే నాదానా! ఈ సారికి కోపగించుకోకండి!”

“అమాట ఈ పెద్దమనిషి ఒప్పుకంటాడేమో చూడు. పేజీలో ఘనకార్యం చేసివచ్చానని వెటకారం ! చీ నీ

కూలిన గోడలు

చెయ్యివేస్తే నాకే సిగ్గుంటు. నీ పెండ్లికంతోనైనా నీలా బుద్ధితేని
కాలేదు. వదిలేస్తున్నాను. రాస్త నోరు సంబాళించుకొని ఒళ్ళు
చేసుకుని మరీ మాట్లాడు భద్రా చేసుకోవటం నీకు బాగా తెలుసు
కదూ? — పడు వెడతాడంగా నవ్వుతూ చేతులు దులుపుకున్నాడు

విశ్వనాథం పిరిస్థితి వర్ణనాతీతం. కోసిన కంద గడ్డలా ఎర్రబడి
పోయాడు. మరీగే నీళ్ళలోపడ్డ దుంపలా వుడికి పోయాడు — అవమాన
భారాన్ని వెనక్కి నెట్టి సాధ్యమైనంత విసురుగా, దురుసుగా అన్నాడు. —

“రాడీ వెధవ్వి కాలేజీలో డిబారై వచ్చి మధ్య నా మీదట్రా నీ
తిరుగుబాటు?”

“నీకు మతి కూడా పోయిందా? తప్పతాగేసి ఉన్నావా? నేను
అడిగిందేమిటి? నువ్వు చెప్పేదేమిటి? డిబారే అవుతాను. ఇంకో
టౌతాను. చోరీలు చేస్తాను. ఖూనీలు చేస్తాను — నా మంచిచెడ్డ లేదు నీ
కింటవు అది నీకు అనవసరం. ఉత్తరం ఎందుకు చించావనే నే
నెడుగుతున్నాను. తెలుస్తోందా?”

విశ్వనాథం ఏమీ మాట్లాడలేక పోయాడు.

“చిన్నతనంలో నాకు గోపాలం రాసిన వుత్తరం బిర్తస్తీగా అనేసు
కున్నావు - గుర్తు వుందా? ఆ కసి తీర్చుకోలేక దాచుకున్నా నితవరకూ,
ఈనాడ కూడా యింత అధికారం వెలగబెట్టటానికి ఎన్నిగుండెలోయ్ నీకు?
ఊళ్ళో పేరు మోసిన పెద్దమనిషివి. కాబోయే పంచాయితీ బోర్డు ప్రెసి
డెంటువి. ఇంత మాత్రం సభ్యత తెలీకపోయిందా నీకు? — డబ్బు జిక్కు
వోట్లుకొనే ఖామందువు — నీకు సభ్యతేమిటి? నా వెర్రి? — ఆ ఉత్తరం
మీది అర్రను నీ దనుకున్నావా? నీది కాని ఉత్తరం నువ్వు చించకూడదనే
చిన్న విషయం తెలీలేదూ నీకు?”

“ఉడుకుమోతు వెధవా! నీ రహస్యం బయట పడిందని ఏడుపు

ఇప్పటికైనా గౌరవం కాపాడుకోవాలంటే నోరుమూసుకు మరీ
మౌనం — నా రహస్యం బట్టబయల్ అందని ఏడవటానికి అది

కానేకాదు. పట్టా లెక్కరతో ఘర్షణపడ్డాను. కాలేజీ రూల్స్
రం డిడారమ్యాను — దానికి నేను గర్వపడుతున్నాను కూడా. కాని
నా వృత్తరం నా అనుమతి లేకుండా చించే అధికారం ఎవ్వరికీ లేదని చెప్ప
టానికి — నీకో పాఠం నేర్చి వెళ్ళటానికి వచ్చాను — వ్యభిచారం = దొంగ
తనం = జూదం హత్యలు ఇవేవీ నీ తప్పుకన్నా పెద్దవికావు. నీ వంటి
చీడపురుగులే ప్రజలకూ, దేశానికీ అసలైన శత్రువులు.”

మదపుతేనుగులా కదం తొక్కుతూన్న మధుని చూస్తూ విశ్వ
నాథం మాటలు దక్క నిలబడిపోయాడు. సత్తువ ఉడిగిపోయి సుంద
రమ్మగారు ఒగర్చుకుంటూ వచ్చి మధు చెయ్యి పట్టుకొంది — “నా మాట
పిను చాబూ! జరిగిందేదో జరిగిపోయింది. ఈ సారి చెయ్యడుగా? వెళ్ళిపో.
నలుగురూ నవ్వుతారు.”

మధు .ండిపడ్డాడు — “నవ్వుతారు! నీ కొడుకు సంగతి వచ్చే
సరికి నలుగురూ నవ్వుతారు — ఇంతపాటి అభిమానం — గౌరవం —
వ్యక్తిత్వం మరెవ్వరికూ లేవని నవ్వుతారు. అంతేనా ?”

తన తప్పు తల్లి పెళ్ళాం సంజాయిషీలు చెప్పుకోవటం. క్షమా
పణలు కోరటం విశ్వనాథానికేం నచ్చలేదు — అడ్డంగా దిగి దబాయించ
టానికి సిద్ధమయ్యాడు — “వృత్తరం చూసినంత మాత్రాన తప్పేమిదోయ్
మహా ?”

“ఛీ! నీకు బుద్ధికాదు. సిగ్గుకూడా లేదు. నా వృత్తరం నువ్వు
చూసినా తప్పులేదు నీ పెళ్ళాన్ని ఎవడు చూసినా తప్పులేదు. నీ దృష్టిలో
ఏ వస్తువూ ఎవరికీ సంబంధించింది కాదు —

ఎందుకు? నీకు ఏళ్ళు పెరుగుతున్నాయి. అంతే — ఇప్పటికైనా ఒక
గుణపాఠం నేర్చుకో — జీవితంలో మరెప్పుడూ ఇలాంటి వెధవపని
చెయ్యకు. అసలు నీ వంటి తప్పుడు మనిషి కెదురు పడటం నాకే సిగ్గు
చేటు — మరొకసారి హెచ్చరిస్తున్నాను. నా విషయంలో ఒక —
చేసుకు తిరుగు.

మధు మరోక్షణం నిలబడకుండా చీతకరించుకొంటూ
పోయాడు.

సుందరమ్మగారి కళ్ళు కన్నీళ్ళతో నిండిపోయాయి. కొడుకు మొహం చూడలేక నెమ్మదిగా దొడ్లో కెళ్ళిపోయింది.

ఎక్కిడెక్కడో తిరిగి మధు రాత్రి చాలా ప్రొద్దు పోయాక ఇంటికి వచ్చాడు. ఇందీర మౌనంగా అన్నం పెడితే తిని తప్పుచేసిన వాడిలా తల దించుకుని లేచాడు. పడుకోవటానికి సిద్ధపడిన సూర్యం, మధు కోసమే నిరీక్షిస్తూ కూర్చున్నాడు. మధు వంటిట్లోంచి రాగానే కొంచెం మందలించాలన్న ఉద్దేశ్యంతోనే అన్నాడు — “మామయ్యతో ఎదో ఘర్షణ పడ్డావట?” — వండాలోకి వెళుతున్న మధు అగిపోయి సూర్యునిగా చూశాడు — “ఘర్షణ? కాదు. తన్నుకుండా వదిలేశాను. సంతోషించండి.”

“మధు! ఎందుకంత దురుసుగా మాట్లాడతావ్? చినువుగా పుచ్చుకొని తీసినంత మాత్రాన...”

“అన్నయ్యా?” తీక్షణంగా చూశాడు మధు

“మరెప్పుడూ అలా మాట్లాడకు. దొంగ ఉత్తరాలు చూడటాన్ని సమర్థించటం కూడా చాలా నీచమైన పని. ఉత్తరాలనేవి పలువు ప్రతిష్టలకూ, మానాభిమానాలకూ సంబంధించినవి. నా మర్కాద మంట గలసి పోతోంటే చూస్తూ వూరుకోమంటావా?”

సూర్యం నెమ్మదిగా అన్నాడు — “నీ చోరజే నీది మధు! ఉత్తరం అంటే మామూలు ఉత్తరం అనుకుంటాం గానీ ..”

“మామూలుదే క్షావచుష్క అయితే ....”

“నిజమే ఎవరికీ రాసినవి వాళ్ళు చదువు కోవటంలానే అర్థమైంది అది నేను కాదనటం లేదు. అంత మాత్రపు సభ్యత తెలిసి...”

“తెలికపోతే తెలియజేస్తాం. చూస్తూ వూరుకోవటం నా చేతకాదు.”

సూర్యం మాట్లాడలేదు. ఇందీర అంది — “నీ విషయాలు మరెవరియ్యాల్సిన అవసరం లేదని కాబోలు చెప్పకుండా దాచుకుంటావు.”

“నువ్వు నిష్ఠూర పెట్టటమేగానీ నీ దయవల్ల దాచుకోవాలన్నా దాగలేదుగా?”

ముగ్గురూ కొంతసేపు మౌనంగా వుండిపోయారు. మధు అన్నాడు — “ఈ విషయం నేను దాచి పెట్టాలనే ప్రయత్నించాను కాని జరగ లేదు. నే నేదో తప్పుచేశానని సిగ్గుపడి మాత్రం కాదు. నా నిజాయితీ నాకు తెలుసు. మొన్న పరీక్షలో ఓ వెనక బెంచీలోంచి ఒక స్టూడెంటు నన్ను పలకరించాడు. తగ్గట్టు జవాబు చెప్పి ఆల తిప్పేసరికి వాచర్ నా దగ్గర నిలబడి వున్నాడు వెనక్కి తిరిగి నేనేదో అడగుతున్నానని అపోహ పడ్డాడు. కాదని చెప్పాను. నవ్వులేదు. — “నీకే నువ్వు మాట్లాడటం చూశాను. లేచి నిలబడు” అన్నాడు.

నిలబడ్డాను.

“బయటికి రా!” అన్నాడు.

“పేపరు పూర్తి కానివ్వండి.” అన్నాను.

“ఓలేదు. బయటికి రా!” అన్నాడు.

“రాను, పేపరు పూర్తి చేసి కాని కదలను.” వాచర్ కి కోపం వచ్చింది — “రావూ? అంత నిర్లక్ష్యంగా మాట్లాడుతున్నా వేమోయ్! వెటకారంగా అని చేతి మీద చెయ్యి వేశాడు.

“మర్యాదగా చెయ్యి తీసి మాట్లాడండి, లేకపోతే బావుండదు”

“దాగోగులు తర్వాత చూద్దాం. బయటికి వచ్చి మాట్లాడవయ్యా!” అంటూ చెయ్యి పట్టి లాగాడు. ఏసిరి కొట్టాను అంతే! తూలి ఎదుటి బల్లమీద పడ్డాడు. బంతిలా పక్కకి దొర్లాడు — దాని ఫలితమే యివ్వార్తి ఉత్తరం నా పరీక్ష ఈ సంవత్సరం ఆపేశారు. నాకేం విచారం లేదు. నేను చేసింది కాలేజీ రూల్స్ ప్రకారం తప్పే కావచ్చు. కాని, నా రనలో విధేయత ఉందో లేదో నాకు తెలుసు. కేవలం ఈ దృష్టిలో వుండుకొని వాచర్ చేస్తున్న అవమానాన్ని సహించే చేతకాని పని — ఈ వుత్తరం ఎస్తుందని నాకు తెలుసు. ఇది ఎక్కడుండా ఉంచానని ప్రయత్నించాను. నేను మరో సంవత్సరం పా

కానీ పోయిన గౌరవాన్ని తెచ్చుకోలేను. నే నేదో కానిపని చేశానని . అందుకే నన్ను కాలేజీనుంచి పంపించేశారనీ ఇప్పటికే పొక్కిపోయింది. అసలు విషయం ఎవరికీ తెలీదు. తెలుసుకోటానికి ప్రయత్నం కూడా చెయ్యరు." మధు అగాడు.

ఇందిర ఆశ్చర్యంగా చూసింది.

సూర్యం అన్నాడు - "ఇందుకేనా నువ్వీంత బాధపడ్డావు మధూ ? - ఎవరి విషయం ఎలా వున్నా నేను నిన్ను నమ్ముతాను. చదువుకోవాలని తహతహలాడే నువ్వు, ఆ చదువు విషయంలోనే నిర్లక్ష్యంగా ప్రవర్తిస్తావని ఎన్నడూ అనుకోను. మళ్ళీ సంవత్సరం చదివి పరీక్ష రాద్దుగాని, అంతేగా ?"

మధు మనస్సంతా వికలమైపోయింది. ఇందిర మధు మొహం లోకి చూస్తూ అంది - "ఎవరో ఏదో అనుకుంటారని నువ్వు జంకటం చిత్రంగా ఉంది మధూ ! ఈ విషయం నువ్వు నాకు చెపితే ఇంత జరగేదే కాదు సుమా !"

మధు కళ్ళల్లో ఆ ప్రయత్నంగా నీరు చిమ్మింది.

*

*

*

సుశీల జమీందారు సంస్థానంలో చదువు పూర్తిజేసి ఇంటికీ వచ్చింది. ఇందిరకు సుశీలకట్ల గౌరవమేగాక సానుభూతి కూడా. నోరు విప్పి మాట్లాడలేని లోపం తప్పితే సుశీల అణిముత్యం! మణిపూస, విద్యా ధిమరాలైన సుశీల కన్నులు చురుకుగా విషాదానుభూతులతో మెరుస్తుంటాయి. చిరునవ్వులు చిందే సుశీల వదనం కిళా రాంతులకు అటపట్టుగా గోచరిస్తుంది. దృఢంగా. ఆరోగ్యంగా, పెరిగిన సుశీల దేహం నిండుతనం పొందుపరుచుకుంది. సన్నని తెల్లని చీరలు కట్టే సుశీల - కళ్ళతో పరి

గాలించే సుశీల - నిశ్శబ్దంగా చిరునవ్వు చిందించే సుశీల — డబ్బిడ్డ గర్వంతో తిరిగే సుశీల — సుశీలకు సుశీలే సాటి అని ల — అన్నలిద్దరికీ ముద్దు చెల్లెలు !

]

సుశీలకు వుస్తూ కథామానం ఎక్కవ. ఎప్పుడూ చదువుకుంటూనే కనిపిస్తుంది. అత్యవసరమైన పరిస్థితుల్లో వదినకు సాయం చేస్తుంది. వదినె దగ్గర వంట నేర్చుకుంటుంది. రికిరకాల కట్టూ, ఆలికయీ, వదినెకు నేర్పుతుంది. మేనల్లుడు విజయ్ విషయాలన్నీ సుశీలే చూసుకుంటుంది. నిశ్శబ్దంగా ఉండే సుశీలతో మాట్లాడటం, కంటి చూపులద్వారా సుశీల అభిప్రాయాలు అందుకోవటం ఇందిరికి వేడుక. ఒకసారి సుశీల కన్నుల్లోకి చూస్తూ అంది ఇందిర — “నువ్వేమీ అనుకోకపోతే ఒకటి అడుగుతాను సుశీలా !”

“ఏమిటి ?” చూసింది సుశీల.

“ఇలా మౌనంగా ఉండాలంటే నీకు బాధగా లేదూ ! అందరిలా గలగలా మాట్లాడాలని అనిపించటం లేదూ ?”

నవ్వింది సుశీల -- “పిచ్చి ప్రశ్న !” అన్నట్లు. నిజమే పిచ్చి ప్రశ్న కదూ ? అంత సహజమైన కోరిక ఎందుకు ఉండదు ?

సుశీల పూసలవంటి అక్షరాంతో కాయితలమీద రాసింది. “నా ఈ అవగుణాన్ని భగవంతుడు ప్రసాదించిన వరంగానే భావిస్తున్నాను. వదినా ! ఇప్పుడు నా సుఖానికి గానీ, సంతోషానికి గానీ ఏం లోపం వచ్చింది ?”

ఇందిర సంభ్రమంగా చూసింది - “నీవంటి వారికి కావలసింది సంతృప్తి, ఆత్మ విశ్వాసమే సుశీలా ! అవి నీకు బాగా వంటబట్టాయి.”

“చూడు వదినా ! నాకే ఈ మూగతనం లేకపోతే పరిస్థితులు మరోలా ఉండేవి.”

“అదెలా ?”

“కాదా మరి ? నేను అందరిలా మాట్లాడుతూ మామూలుగా ఉంటే సంస్థానానికి ఎందుకు వెళతాను ? ఈ విద్య ఎలా అబ్బుతుంది ! అతల అడుగులకు మడుగులొత్తుతూ బ్రతకల్పివచ్చేది. అన్నయ్యని ఇంట్లో చేర్చటానికే నానా అల్లరి చేసినవాళ్ళు. నా చదువుమాట నె నా పట్టించుకుంటారా ? ఆ ఫీసమైన బ్రతుకు కన్నా ఇలా పిప్పిపూరితంగా ఉండటమే నాకు సంతోషంగా ఉంది వదినా !”

“అబ్బ! సాలా గడసుదానివే! అయితే అమ్మాయి గారూ. ఇలా వెర్రివెర్రిగా ఘోస్సా మాటా మంచి లేకుండా కూర్చుంటే నిన్నెవడు పెళ్ళి చేసుకుంటాడేమిటి?” - ఇందిర హాస్యం చేసింది.

“నీ తాత.” నవ్వింది సుశీల - “నాలో లోపం ఎరిగి సంతోషంగా. అంగీకరించే వ్యక్తివ్వాలే నా నాకు ఇష్టమే. అలా కావినాడే నా స్వతంత్రంగా బ్రతకగల శక్తి నాకుంది. అమ్మగార్చిన మిషనే నా మొగుడనుకో. నన్ను చీకూగా పోషిస్తుంది -”

ఇందిర పకపకా నవ్వింది - “ఎంత చిలిపి దానివితల్లీ! నువ్వు మూగదానివేం కాదు. నోరున్నవాళ్ళు మాత్రం నీ కన్నా ఎక్కువేం మాట్లాడగలరు?” అంది బుగ్గలు నొక్కుకుంటూ.

ఆ సంభాషణల్లో మధుకూడా కలిస్తే మరీ సరదాగా గడుస్తుంది. ఇందిర పనులు చేసుకుంటూన్నా, సుశీలతో మధు గంటల తరబడి మాట్లాడుతూ కూర్చుంటాడు? వాదనలో మధునికూడా అధిగమించి పోయంటే సుశీల - సుశీల ఆలోచన పటిష్టమైనది, సున్నితమైనది, సర్వ సామాన్యమైనది.

సుందరమ్మగారు, సూర్యం, సుశీలకు పెళ్ళి ప్రయత్నాలు కొనసాగిస్తోంటే, ఓ సారి ఇందిర నవ్వుతూ అంది - “మీ చెల్లాయికి చేరే పెళ్ళెందుకు? శ్యామసుందరీదేవి ఇచ్చిన కుట్టు మిషనే ఆవిడ బల్లగారట - దర్జాగా పోషిస్తుండట - సుశీలే అందికదా?” సూర్యం నవ్వాడు. - నీ లాంటి మొహానికి ఇంకెలా చెపుతుంది.

ఉన్నట్టుండి ఇందిర ఓ సలహా ఇచ్చింది.

“షదుక్! సుధ నెలాగూ చేసుకుంటాం. కృష్ణుడు సుశీలని చేసుకోమని పరతు పెట్టకూడదూ?”

బాబ్లే! వూగుకో. నోరూ వాయీ లేనిదాన్ని ఆ వెధవకిచ్చి చేసే నూతిలో తోసెయ్యరాదూ నీ కంత భారంగా ఉంటే?” - సూర్యం.

ఇందిర తెల్లబోయింది - “సుశీలా నాకు భారం? నా చెల్లెలు ఎక్కువగా భావిస్తున్నాను. మీకు తెలుసో లేదో?” అంది సు.

సుందరమ్మగారు ఇద్దర్ని శాంత పర్చింది. — “షిగడి మాట ఇక పదిలెయ్యండి. ఎవరి కెక్కడ రాసి పెట్టి ఉంటే అక్కడ జరుగుతుంది.”

భాస్కరం — ఇందిర అన్న — చెల్లెలి యింటికి చుట్టం చూపుగా పచ్చాడు. స్కూలు ఫైనల్ పాసే. పై భద్రువులకు శక్తిలేక గుమాస్తా ఉద్యోగం చేస్తూ, ప్రయత్నముగా పరీక్షలకు చదువుతున్నాడు, తెల్లగా, పొడుగ్గా దృఢంగా ఉండే భాస్కరం రూపంలో కూడా చెప్పకోదగ్గవాడే. తెల్లని పైజామాలు, లాల్చీలూ ధరించే భాస్కరం చాల నిరాశంకరంగా కనిపిస్తాడు. భాస్కరం అడచడాలలో పరితమైన అకర్షణ కూడగట్టు కున్నది — అతని నొక్కుల జుట్టు.

చలాకీగా అందర్ని కలవేస్తూ ఇంట్లో తిరుగుతూన్న భాస్కరాన్ని పరిశీలించకుండా ఉండలేకపోయింది సుశీల. నిశ్శబ్దంగా అతని కదలికలు చూడటం, అతని మాటలు వింటుంటే కుతూహలం కలిగించాయి సుశీలకు ఒకసారి రహస్యంగా హాస్య భావంతో అంది ఇందిరతో — “వదినా! మీ అన్నయ్య భావకవీలా ఉన్నాడు కదూ? కొంపదీసి కథలపీ రాస్తాడా ఏమిటి?”

ఇందిర ఫక్కుమని నవ్వి చేతిలో చీటీని — “ఒరేయ్! అన్నయ్యా ఇది చూడరా!” అంటూ అన్నగారి మీదికి గిరవాటు పెట్టింది. సుశీల తత్తరపడి గదిలోకి పరిగెత్తి తలుపులు బిగించుకొంది — భాస్కరం ఇందిర దగ్గరికి వస్తూ అన్నాడు —

“మరి నువ్వేం చెప్పావు?”

“ఏదీ! నాకు సవ్యటంతోనే సరిగ్గాయింది! అవిడ కాస్తా గదిలో దూరింది.”

“తెలివే ఉండే ననుకుంటాను.”

“అపారమైన తెలివేటలు. చాలా గడుసువి,” ఇందిరా చాలా పేపు సుశీల గురించే మాట్లాడుకున్నారు.

పలకరించటానికి పనికిరాని ఆ మూగపిల్లని చూస్తే ఏ కలుగుతుంది భాస్కరానికి. సుశీల నెదురుగా పెట్టుకుని

కోరిక సన్నసన్నగా బయల్దేరి వట వృక్షంలా తయారై కూర్చుంది. భాస్కరం మనోభావాలు అంచనా కట్టగలిగిన ఇందిర లో లోపల నవ్వు కొంది.

సుశీల అద్దం ముందు నిలబడి తల దువ్వుకొంటూంటే భాస్కరం రెండు నిమిషాలు గది ముందు తచ్చాడి లోపలకు వెళ్ళేశాడు. డేబుల్ దగ్గర నిలబడి పుసకాలు కెలుకుతూ సుశీలని చూడటంలో నిమగ్న మయ్యాడు — చటుక్కున వెనక్కి తిరిగిన సుశీల భాస్కరాన్ని చూసి కంఠాటపడింది. అల్లుకుంటూన్న జడ వదిలేసి దువ్వెన పళ్ళు లెక్కపెట్ట తాని కువక్రమించింది.

సుశీలని నలకరించాలి. ఏదో మార్పాడాలి చేతి కందిన పుస్తకం తీసి చూపిస్తూ అన్నాడు అతి సామాన్యంగా — “నువ్వీ పుస్తకం చదివే కావా సుశీలా?”

సుశీల సిగ్గుతో చితిచిపోతూన్నా బింకంగా తల తిప్పి పుస్తకంకేసి చూసింది — “లేదు” అన్నట్టు తల అడ్డంగా తిప్పింది.

“నీకు పుస్తకాలంటే చాలా యిష్ట మనుకుంటాను. ఎప్పుడూ ఏదో చదువుతూనే వుంటావు”

“.....”

“నాకూ యిష్టమే. మంచి పుస్తకాలు వుంటే అన్నంకూడా అక్కర్లేదు, నిజంగా”

అలాంటి వ్యక్తులు తనకు చాలా యిష్టమిన్నిట్టు అభిమానంగా చూసింది సుశీల.

“నేను భావకవినా అని అడిగావు. నీ కెందుకలా ఆనిపించింది?”

“.....”

“అదేమోగానీ నన్ను చాలామంది అలాగే అంటారు. నేను కాకపోయినా నా సరదా తీరిపోతోంది.”

న్నగా నవ్వింది సుశీల.

కళలనేవి సహజంగా రావటం అదృష్టమే అనుకో. వేనివాళ్ళకీ విశేషాల్లో కూడా అవి పట్టుబడతాయట వాళ్ళకీ నోటినుంచి

రామాయణంలో మొదటి శ్లోకం అలా ఆశువుగానే వచ్చేసిందట కదూ? — అయితే సామాన్యమైన మనిషిలో కళావాంఛ ఉద్భవించటానికి తగిన దోహదం కావాలి అకస్మాత్తుగా అనుకోని విధంగా ఏదో జరగాలి. ఒక అందమైన ఆమ్మాయిని చూస్తే కవిత్వం పుట్టవచ్చు -- సుందరిమైన ప్రకృతిని తిలకిస్తే చిత్రలేఖనం అబ్బవచ్చు. మధురమైన సంగీతం వినే .. వింటే ... ఏదో కావచ్చు. నాలో ఉద్రేకం వస్తే అంతులేనిన్ని కథలు రాసి పారేస్తాను" భాస్కరం వాగ్దాటి విరమించుకుని చూచే సరికి సుశీల కొంగు అడ్డం పెట్టుకు నిలబడి వుంది. రెండే రెండుపాయలు అల్లిన జడ పూర్తిగా విడిపోయి వీవంతా వెంట్రుకలాపరిచు కున్నాయి.

"నెవ్వరున్నావా? ఎందుకూ? నిజంగా నిన్నుచూసే కవిత్వం పుడుతోంది. అజంతా సుందరి స్నానం చేసి వస్తూన్నట్టుగా ...."

"ఓనాను. ఎల్లోరా సుందరి స్నానానికి వెళుతున్నట్టుగా .." కిటికీలోంచి చూస్తున్న ఇందిర పకపకా నవ్వేసింది. భాస్కరం. సుశీల కూడా సిగ్గుపడి పోయాయి. — "నిజమేరా అన్నయ్యా! ఈ సుందరిని చూస్తోంటే నాకూ కవిత్వం పుట్టేస్తోంది." ఇందిర గదిలోకి వచ్చింది తల దించుకొని బయటికి పోబోతున్న సుశీలని కొంగుబట్టుకుని అపుతా. "అగవమ్మా! ఏం సిగ్గు? నా దగ్గరెప్పుడైనా ఇంత బుద్ధిగా నిల బడ్డావా? మా అన్నయ్యతో నీ కేమిటా మంతనాలు? వాడంటే మొగ మహారాజు — ఏదైనా చేసి చెల్లించుకుంటాడు. అవునా?" అంది. భాస్కరంమాట్లాడక తప్పలేదు — "ఉత్తరే ఇందిరా! నేనే ఏదో వాగేస్తున్నాను గానీ సుశీలేం మాట్లాడలేదు నాతో."

ఇందిర బంగలు నొక్కుకుంది — "అయ్యో రామా! ఈపిణ్ణి చూస్తే నీకు కవిత్వం పుట్టినట్టే — నిన్ను చూస్తే ఈవిడిది క ... వచ్చేకాయనుకున్నానే!"

భాస్కరం సిగ్గుపడిపోయాడు. ఇందిర ఇద్దర్నీ కాస్తే ఇ పట్టించి వదిలేసింది.

లేర్పాత ఇంజిర అన్నిగార్ని ఒంటరిగా అడిగింది. “సుశీలంజే నీ అభిప్రాయమేమిటి?” అసలే తల దొప్పికట్టివున్న భాస్కరం తూచి తూచి మాట్లాడాడు. “సుశీలంజేనా? నాకు అభిప్రాయ ఏమిటి?”

“నీ కున్నపాటి తెలివి నాకూ వుండిగానీ సరిగ్గా మాట్లాడుదూ! నేనేం హాస్యానికొకటంటేదు సుశీలని పెళ్ళి చేసుకోవటం నీ కష్టమేనా?”

భాస్కరం తృప్తిపడ్డాడు — “సుశీలనా!”

“ఏం? అంత ఆశ్చర్యపోతున్నావ్. సుశీలంజే నీకు మంచి అభిప్రాయం లేదా?”

“ఇందూ! నువ్వు ఆలోచించే మాట్లాడుతున్నావా?”

“అంటే సుశీల నీ జీవితాని కేవిధంగానూ పనికొరచినే నీ ఉద్దేశ్యం?”

“అయితే మాత్రం?”

“మరి సుశీలని పక్కరించి కబుర్లు చెప్పటంలో నీ అభిప్రాయం?”

భాస్కరం మాట్లాడలేదు.

“పెళ్ళికొని ఆవపిల్ల కనపడితే వెంటాడటం కాలాక్షేపమేనా?”

“ఇందూ!”

“ఏం అన్నయ్యా? అన్యాయంగా అంటున్నావా? సుశీలని పక్కరించాలని తహశహాలాడి పోయావ్. తీరా ఎదరెడగానే ఉన్నప్పటికీ లేనిపిల్లకిల్లింట్ చెప్పావ్, పెళ్ళివరికి వస్తే నసిగేస్తున్నావ్ మరి ఆవిడపట్ల నీ యిష్టం ఎటువంటిది? ఆవిడ స్నేహం కోరితంటే నీ అభిరుచి ఏ తరహాది? నిన్ను నిర్మోహమాటంగా అడుగుతున్నా నన్నయ్యా!”

“నన్ను అపార్థంచేసుకున్నావు ఇందూ! నాలో చెడ్డభావం ఎప్పుడూ లేదు. ఏదో సరదాగా పలకరించానంతే.”

“అదే అన్నయ్యా! నీ తప్పుటదుగు! ఆవపిల్ల జీవితం నాశనం చేసి ఆ మాత్రం చాలు. మీ స్నేహం కలగడి చెడు మార్గాలు పట్టి వాహని కనుకూలంగా లేని నీ మీద సుశీల లేనిపోనీ ఆశలు పెట్టు. కాదంటావా? అప్పు డేమౌదుంది? నీ సరదా ప్రాణం కాదా?”

“.....”

“మాట్లాడవేం అన్నయ్యా! సుశీల తిరిగి జవాబివ్వకపోయినా ఆమెతో మాట్లాడుతూ పోవడం నీకు సంతృప్తిగా లేదా? బాగా ఆలోచించు అన్నయ్యా! సుశీల ఎంత తెలివైనది! చురుకైనది! అన్ని సనుటూ చెయ్యగలదు. ఎన్ని బాధ్యతలైనా సమర్థించుకోగలదు. నీ పంటి వ్యక్తి సుశీలని దయదల్చటం మాత్రం ధర్మంకాదా అన్నయ్యా!”

భాస్కరం కొంతసేపు మౌనంగాఉండి అన్నాడు

“అమ్మ ఒప్పుకుంటుందా?”

“ఆసలు నీకు యిష్టమయిందా? ఆషేషంతో అంగీకరిస్తున్నావా? కేవలం సానుభూతితోగాక సుశీలని యిష్టంతోనే స్వీకరించాలి సుమ! ఆ బరువు బాధ్యతలన్నీ నీవి పోనీ ఆలోచించి చెప్పు.”

“లేదు ఇందూ! నాకు యిష్టమే.”

“మనస్ఫూర్తిగా చెప్తున్నావా? - నిన్నెవరూ బలవంతం చెయ్యటం లేదు నువ్వు కోరి చేసుకుంటా నంటేగానీ, అవిడ అన్నలుకూడా అంగీకరించరు.”

భాస్కరం నవ్వాడు

ఆ షేషంగిలో భాస్కర్ - సుశీలల వివాహం కన్నుల పండువుగా జరిగింది.

“విధిలీలలు విచిత్రమైనవి!” “భగవంతుడు దయామయుడు!” అన్న సూక్తులు ఎంతమాత్రం అసత్యాలు కావు. భవిష్యత్ జీవితం అనామకం కానున్నప్పుడే అనుకోకుండా దానికి అడ్డకట్ట పడుతుంది. దుఃఖ పూరితం కావలసిన బ్రతుకులు మరో మార్గంలో నడిచి చివరికి స్వరధామాలు చేరుకుంటాయి. అది గ్రహించలేని సామాన్యులు తాత్కాలికంగా చెడిన బ్రతుకుల్ని శపించిన దైవాన్ని బాధాపూరిత హృదయాలతో విందించుకుంటారు. ఓడలు బళ్ళు - బళ్ళు ఓడలూ కావచ్చుననే కరుణాసముద్ర దైన భగవంతుని చిద్విలాస పూరితమే కావచ్చు.

కని పెంచిన తల్లిదండ్రుల్ని. సుఖసంతోషా లివ్వగలిగే అస్తి పాస్తుల్ని గోర్చోయి అనాధలై రోజులు యుగాలుగా గడుపుకున్న సూర్యం, మచా, సుశీల జీవితమార్గాలు సువిశాలమైన రాచబాటలో కలిసి పోయాయి.

సూర్యం అనుచూలవతియైన భార్యతో, కుడి - ఎడమ నేత్రాలవంటి బిడ్డలతో సంతృప్తికరమైన జీవితాన్ని సునానాసంగా నడిపించుకు పోతున్నాడు.

సుశీల - కావలసినవారంతా రోసిన-సుశీల విద్యాధికురాలై తనభర్త చేత అపురూపంగా పేమింగబడుతూ - కన్నహారురి ఆటపాటలతో ఇహ ప్రపంచమే ముప్పిపోతూ శరవేగుతో జీవితంలో పరుగులు పెడుతోంది.

మధు - చిన్ననాటినుంచీ విశిష్టమైన వ్యక్తిత్వంగల మధు మొదటి శ్రేణిలో బి. ఎ. పరీక్ష పాసే అంతులేని ప్రశంసలు అందుకున్నాడు. ఆర్థిక యిబ్బందులవల్ల లాయర్ కావాల్సే వాడను తాత్కాలికంగా లిరి కట్టుకొని యు పి ఎస్. సి. పరీక్షకు కూర్చుని విజయం సంపాదించాడు.

విశ్వనాథంవంటి అసూనూపరులకు నిభాంతి కలిగించేలా కో ఆప రేటివ్ సొసైటీలో ఒక ఆఫీసరై కూర్చున్నాడు.

సుధ అకస్మాత్తుగా జబ్బుపడటంతో స్కూలుఫైనల్ పరీక్షలకు హాజరు కాలేకపోయింది ఒక సంవత్సరం. - రెండోసారి రాసినా విజయం సంపాదించలేకపోయింది. సుధతోపాటు యింటిల్లిపాదీ నిరుత్సాహ పడి పోయారు. సుధను వోదార్చి ప్రోత్సహించినవాళ్ళు లేకపోయారు సుధ ఊహలోకంలో కట్టుకున్న గాలిమేకలన్నీ చూస్తుండగానే మాయమై పోయాయి. సుధ కళ్ళనీళ్ళు నింపుకోవటంతప్ప ఏమీ కేయ్యలేక పోయింది.

సాధ్యమైనంత తొందరలో సుధ మదులకు పెళ్ళిచేసెయ్యాలని సుంద రి ఆదాటం. ఆవిడ పూర్తిగా ఒంగిపోయింది. పళ్ళు వూకిపోయి, గుండక మూడుకాళ్ళ ముదునై పోయిన సుందరమ్మగారికి తనే ప్రాణ రాలిపోవచ్చుననే అనుమానం బలంగా ఏర్పడిపోయింది.

“మధూ ! యింకా నీకు చిన్నతనమేనట్రా ? పెళ్ళి చేసుకోవూ !”

“ఉండవే అమ్మమ్మా ! ఇప్పుడేం తొందర పెళ్ళికి ?”

“పండుటాకు ఎన్నాళ్ళు రాలకుండా వుండిపోతుందిరా ? నీ పెళ్ళి నన్ను చూడనివ్వవురా మధూ ?”

“అయితే అదేదో నీ చేతులతోనే చేసెయ్యవే. నువ్వు లేకపోతే నేను పెళ్ళిచేసుకోను.”

“రోజుకోసారైనా ఆ వాదన జరిగి బోసి నోటితో నవ్వుకుంటే గాని సుందరమ్మగారికి తృప్తి ఉండదు. ఆవిడ చిన్న కొడుకు దగ్గర కూడా అలాగే పోరు పెడుతుంది. “ఏం చదువులా నాయనా ! లక్షణంగా పిల్లకి పెళ్ళి చేసుకోక.”

“అన్నయ్యే చూస్తాడులేమ్మా అంతా.”

“నువ్వో పిచ్చి సన్యాసివి నీ బిడ్డ విషయం నువ్వు చూసుకోక ఆ పుష్ప మీదైతే మాత్రం ఎందుకు పెట్టాలిరా ? వాళ్ళిద్దరిమధ్యా పచ్చ గుల్మం బిగ్గుమంటుంది ఎమంటాడో ఎమిటో !”

“ఏమోనమ్మా ! అంతా అన్నయ్య ఇష్టమే. ఆ మంచి-చెడ్డలన్నీ నా చేతులు తెలియవు ?”

సీతాపతి తన సంసార బాధ్యతంతా అన్నగారిమీద వినాడో వదిలేశాడు. ఈ నాడు సుధ పెళ్ళి విషయంలో కూడా తనకే తను నిర్ణయించ దుకుకోలేదు. మధుని అల్లుడిగా చేసుకోవాలనే మాట అన్నగారి నోటి కి దుగానే విని తనూ తల వూపటానికి సిద్ధంగా ఉన్నాడు.

సుందరమ్మగారి ప్రోద్బలంతో - సూర్యం మేనమామల దగ్గరికి బిరుత్తేరాడు. సీతాపతి, విశ్వనాథం, పార్వతీ, సావిత్రి, - ఉండవల్సిన పెద్ద వసువులంతా ఉన్నారు.

“వావున్నారా సూర్యం ? పిల్లలూ వాళ్ళూ కులాసాయేనా? బొత్తిగా గాటమే లేదేం ?” ఎంటి సర్వ సామాన్యమైన పరికరింపులు మూల సూర్యం ఎందుకు పచ్చాడో అందరికీ తెలుసు. అందరికీ పండ్ల సూర్యానికి తెలుసు. అయినా ఎన్నడూ ఆ ప్రసక్తి ఎ. ఉండవల్సిన సుందరమ్మగారు కలగజేసుకోక తప్పలేదు-

“విశ్వం : సూర్యం పెళ్ళి విషయం మాట్లాడటానికే వచ్చాడురా!”

విశ్వనాథం తల్లికేసి చూశాడు. “ఏం పెళ్ళిమ్మా!”

“అదేమిటా, చొత్తిగా తెలీనలే అడుగుతున్నావ్? ఈ ఏడాదే నా సుధ పెళ్ళి చెయ్యవూ? వాకి ఉద్యోగం ఎలాగూ భాయపడింది. ఇప్పటి వయసూ వచ్చింది. ఆ మూడు స్త్రీమూళ్ళూ వేయించి అయిం దనిపించేస్తే” సుందరమ్మగారు ఎదో పెద్దభారం దిగిపోయినట్టు నిట్టూర్చింది.

“సుధ పెళ్ళిమాట నాతో చెప్పట మేమిటి? తల్లిదండ్రు లుండగా మధ్య నేనా పెళ్ళి చేసేవాణ్ణి?”

“అదేమిటన్నయ్యా అలా అంటావు? సుధ పెళ్ళి నీ యిష్టం మీద కాకపోతే ఇంకెలా జరుగుతుంది? ఏనాడూ నీ మాట నేను వ్యతిరేకం వలేదు.” సీతాపతి అన్నగారికి కోపం రానివ్వకుండా మాట్లాడాడు. తనేమి పట్టించుకోదల్చినట్టు. “అదే! అదేం మాటరా? నీ పిల్ల పెళ్ళి నా పెత్తన మేమిటి మధ్య? నీ యిష్టమైనట్టే మాట్లాడుకో” అన్నాడు విశ్వనాథం.

సీతాపతి అన్నగారి మొహంలోకి చూస్తూ అన్నాడు. “ఏనాటినుంచో నా మించి చెడ్డ లన్నీ నీ మీద పెట్టానన్నయ్యా! నీ యిష్టం లేకుండా సుధ పెళ్ళి చేస్తానని మాత్రం అనుకోవద్దు” విశ్వనాథం మరీ తెలివి తక్కువగా ప్రవర్తించడనే సీతాపతి ఉద్దేశ్యం.

గడప కవతలగా కూర్చున్న సావిత్రి కూడా బావగార్ని ఉద్దేశిస్తూ అంది — “నేను గానీ, మీ తమ్ముడు గానీ మీ మాట వినమనేగా అంత కష్టంగా మాట్లాడుతున్నావు? అంతా మీ చేతుల్లోనే ఉంది. మీ యిష్టమైనట్టే చేయండి. కాదనేచెవడు?”

విశ్వనాథానికి బాగా ధైర్యం వచ్చింది. —

“ఇట్టాని కేముందిలే. పెళ్ళంటే చొమ్మలాటగావుగా? పిల్ల కష్టం అలాంటిదిగానీ చూడాలి, మోమాటాలకి పోలే వీలేదుమరి. మాత్రం ఏ ప్రస్తావనకు నాందో ఎవరికీ అర్థంకావేదు — విశ్వనాథం అలాచిస్తూన్నా వాడిలా కూర్చున్నాడు. చివరికి సీతాపతి కేసి

చూస్తూ - "సుధని వాడికిచ్చి పెళ్ళి చెయ్యటం నాకేం యిష్టం లేదురా ! తర్వాత నీ యిష్టం -" అనేశాడు. ఒక్కసారిగా గాలి స్తబ్ధించి పోయినట్టు ఉక్కిరి బిక్కిరయ్యారు అంతా.

"విశ్వం! ఏమిటా నువ్వన్నదీ?" అదుర్దాపడింది సుందరమ్మ గారు.

"అవునమ్మా! ఆ రోడీ వెధవకి సుధనివ్వటం నాకెంత మాత్రం యిష్టంలేదు."

"మామయ్యా!" సూర్యం హెచ్చరికతో విశ్వనాథం రెచ్చి పోయాడు. "ఇక మాట్లాడక్కరలేదు. నీ తమ్ముడికి - నా కూతురికి పెళ్ళి జరుగుతుందని కలలో కూడా అనుకోకు. అంతే."

"ఏం? ఎందుకని?"

"అమ్మగారేమిటి? చిన్నా పెద్దా అనటండా వాదొక మేకలా పొడ వస్తోంటే నాకేనా అంత సిగ్గు లేదు?"

"చిన్నవాడితో పాటు నువ్వు తొందరపడకు విశ్వం! ఇంక కాలానికి పెళ్ళివద్దనుకుంటే సమజసంగా ఉంటుందా? కల్యాణి కోరికై నా"

"అఁ పోనిద్దూ! కోరికలకేం? నాకూ ఉన్నాయి. జరిగి..ప్పుడు కదా? చచ్చిన వాళ్ళకేం? బ్రతికినవాళ్ళని కూడా తన్నుకు చావ మంటారు."

సూర్యం శాంతంగానే అన్నాడు - "మధుకి పెళ్ళికాదని నిన్నడగటానికి రాలేదు మామయ్యా! ఈ పెళ్ళి జరగటం అన్ని విధాలా మంచిది. మా అమ్మ కోరిక తీర్చుకున్న బాధ్యత ముఖ్యంగా నా మీద ఉంది. అందుకే నాకే నేను ఓ డిగ్గరికి వచ్చాను."

"వస్తే వచ్చావులే వచ్చినట్టే వెళ్ళు." విశ్వనాథం వెటకారంగా అని లేచాడు - "సీతాపతి అ బాధ్యతేదో నా మీద పెట్టాడు. సుధ చెడ్డలు చూడవలసిన పని నా మీద ఉంది. నీ తమ్ముణ్ణి చేసుకొని బాగుపడిపోయేదేం నీదని మాకు బాగా తెలుసు. నువ్వు లక్షరూ. ఎదురిచ్చినా సుధని వాడికి చెయ్యను. సరేనా?"

“మామయ్యా! నీకు యిష్టం లేకపోతే ఆ మాట చెప్పేస్తే సరిపోతుంది. ఎదుటి వాళ్ళని అవమానం చేసి పంపితే రేపు నీకు జరిగేది కూడా అదే. సరే! నేను వెళుతున్నాను.” — సూర్యం లేచాడు.

సీతాపతి గుండెలు కొట్టుకున్నాయి. “ఒరేయ్ సూర్యం! కంగారు పడకురా కూర్చో!” అనగలిగాడు నెమ్మదిగా.

సూర్యం గుమ్మంలో నిలబడే అన్నాడు. “మధుకి తెలీకుండానే నేను వచ్చాను. మామయ్యా! నా తప్పు లేకుండా అడిగి చూశాను. నీ కూతురి పెళ్ళి విషయం నీది కానప్పుడు — ఇక నేనిక్కడ నిలబడవలసిన అవసరం లేదు.”

సీతాపతి తేమీ మాట్లాడలేదు.

విశ్వనాథం వ్యంగ్యంగా అన్నాడు — “నీ తమ్ముడొక్కడే నీ మాట విని అన్నగార్ని అందరినీ ఎక్కిస్తా డనుకొంటున్నావు కాబోలు.”

“ఓన మామయ్యా! నువ్వు మీ అన్న మాటే విను. నేను వెళుతున్నాను.” చరచరా చీడీలు దిగి వెళ్ళిపోయాడు — సీతాపతి కొయ్యబారి పోయాడు. అంతా క్షణాల మీద జరిగి పోయింది.

నుందరమ్మగారు నెత్తినోరూ — బాచుకుంది. “అయ్యో దేవుడా! ఇక ఈ రెండు కుంటుంబాలూ ఎప్పుడూ కలుసుకుంటాయరా విశ్వం?” అంటూ వాపోయింది — “బ్రతుకంతా చిన్నతనమేనా? రేపట్నుంచీ వాడే మంచివా డోతాడు. కావలసిన వాళ్ళని దూరం చేసుకుంటే ఏముందిరా నాయనా?”

విశ్వనాథానికి చిరాకు పేసింది. “ఎదో జరిగిపోయినట్టు నువ్వలా గొడవ చెయ్యకమ్మా! ఇంతటి మొనగాడూ దాటిపోతే సుధకి పెళ్ళి కాదనేనా మీ అందరి భయం? ఏంరా సీతాపతి? ఆ మమగడి కిచ్చి చేద్దా కిందా నీక్కూడా?” మధుపట్ల అన్నగారి ద్వేషం హర్షించలేని నోరు పెగల్చుకుని మాట్లాడాడు — “ఎంతయినా వాళ్ళు మనకు వాళ్ళన్నయ్యా! వాణ్ని కాదని ఏం చేసినా లోకులు మననే

“ఇదిగో ఇలాంటి దొంగ తిరుగుడు కబుర్లు నాకు పనికిరావు. నీ ఉద్దేశ్య మేమిటో తేల్చి చెప్పు.”

“చెప్పటాని కేముంది! మధు మంచి ఉద్యోగం చేసుకొంటున్నాడు. కావలసినవాడు. సుధనిచ్చి పెళ్లి చేద్దామనే వుంది.”

“అలాంటప్పుడు నీ ఇష్టం నీ ఇష్టం అని నక్క వినయా లెందుకుగా? ఆ మధుగాడు సన్నెన్ని మాటలన్నాడో మర్చిపోయావు కదూ? అవున్నే. నీకు గురు ఉంచుకోవాల్సిన అవసర మేముంది? మీ రంతా ఒకటి — ఎటొచ్చి నేనే ....”

“అన్నయ్యా! నీ కంటే మధు నాకు ఎప్పుడూ ఎక్కువ కాదు. ఎవరినీ వదులుకోవాలా అన్న ప్రశ్న వస్తే వాణ్ణి వదులు కుంటాను. కాని .... ఒక్కటి ఆలోచించున్నయ్యా! వాడు చిన్నవాడు. మన కృష్ణుడి లాంటి వాడే. కృష్ణుడెన్ని ఆకతాయి పనులు చేస్తే మనం సహించటం లేదు?”

“దానికి దీనికి ముడి పెట్టకు నా కంఠంలో ప్రాణం వుంటే, వాడు కూసిన కూతలు మర్చిపోను. పెద్దవాణ్ణి కూడా ఆలోచించకుండా నోటి కొచ్చినట్లు వాగాడే వాడి కాళ్ళు కడిగి కన్యాదానం చెయ్యమంటావా? అది నా వల్ల కాదు.”

“.....”

“ఆ రాడీ వెధవ! కట్టబెడితే సుధ సుఖపడుతుందనేనా నీ ఉద్దేశ్యం? ఎంత తెలివయిన పిల్లయితే మాత్రం వాడి మంకు తనం ముందు ఎలానెగు కొస్తుంది? చీకీ మాటికీ మనమీద కోపం దాని మీద తీర్చుకుంటాడు కూడా.”

“.....”

“ఎటొచ్చి వాడిపాప ఉద్యోగం వెలగ బెట్టేవాడు రాదనే భయం? ఆ పూచీ నాది. వాడి తల దన్నినవాణ్ణి తిసుకొచ్చి నాటికి ముడేయిస్తాను.”

“కాదన్నయ్యా! కిల్యాణి కూడా ....”

“చెప్పానుగా? సామరస్యంగా ఉన్నప్పుడు ఎన్నయినా అనుకుంటాం. బ్రతికిఉన్న వాళ్ళ కోరికలే తీరటంలేదు. ఇక చచ్చిన వాళ్ళ మాటేమిటి? లోకం గొట్టుపొయిందిత్రా సీతాపతి! సుధకి లక్షణంగా పెళ్ళిచేసే బాధ్యత నాదేనని చెప్పటం లేదా? నీ పిల్లలు నా పిల్లలు కారని ఎన్నడయినా అనుకున్నానా? - నువ్వేదో భ్రమకడుతున్నావు గానీ బంగారం చొమ్మలాంటి పిల్లని వాడికి కట్టబెట్టి - రేపు కష్టానికి, సుఖానికి వాడికి నచ్చజెప్పగలమా?”

“ .. .... ”

“ఎమిత్రా? నీ ఉద్దేశ్య మేమిటో తిన్నగా చెప్పు. నీ పిల్లల్ని నీ యిష్టం వచ్చినట్టు చేసుకుంటానంటే నే నెవణ్ని మధ్య ఆపటానికి?”

సీతాపతి మాట్లాడకుండానే సావిత్రి అంది - “మీ యిష్టం వచ్చినట్టే చెయ్యండి. మే మెలా కాదంటాం? దాని మంచి చెడ్డలు మీకు తెలీవు గనకా?”

సీతాపతి నీరసంగా లేచి గదిలోకి వెళ్ళిపోయాడు - సావిత్రి లోపలికి వచ్చి నిర్దుక్తు జ్ఞానబోధ చేసింది - “దానికి పెళ్ళిచేసే బాధ్యత తనదే నంటున్నాడుగా? ఆయనకేం. పేరు లేదా? ప్రతిష్ట లేదా? ఇంతకన్నా మంచి సంబంధమే తేగలదు - ఇంత మాత్రానికి ఆయన మాట తోసి పుచ్చట మేమిటి? ఆయనకు లొంగి వుండాల్సిన అవసరం మనకే ఉంది మరి. మీకు సూత్రం తెలీని దేముంది?” - బావగారి ఆస్తి పరాయివాళ్ళే వరూ తన్నుకు పోకుండా తగినన్ని కట్టుదిట్టాలు చేస్తూ - కావలసినన్ని ఉపాయాలు ఆలోచిస్తూనే ఉంటుంది సావిత్రి - పిల్లల తల్లి!

“అయితే సుధ ఏమంటుంది?” ఆశగా చూశాడు సీతాపతి - అడిగివా?”

“దాని మొహం! మొదటినుంచీ ఆ పిల్లాడంటే దానికేం లక్ష్యం

“సరే! మీ అందరికీ యిష్టమైతే ఇక నాదేముంది!” ఉదాసీనంగా అన్నాడు సీతాపతి.

*

*

*

ఆ విషయం విన్న మధు మ్రాన్పడిపోయాడు. రెప్పపాటు లేకుండా తీక్షణంగా చూస్తూ నిలబడ్డాడు — తనకు సుధనిచ్చి పెళ్ళిచెయ్యటానికి మామయ్య తిరస్కరించాడా? పైగా తన తలదన్నిన వాణ్ని తెచ్చి మరీ చేస్తానన్నాడా?

ఆ రోజంతా ఏదో పోగొట్టు కన్నట్టు మధు కేమీ తోచలేదు. తీవ్రంగా ఆలోచిస్తూ కూర్చున్నాడు. సుధకి తనంటే ఇష్టంలేదా? కాక పోతే తననే చేసుకొంటానని ఎందుకు చెప్పలేదు? ఒక్కసారి సుధతో మాట్లాడితే — ? ఎందుకు మాట్లాడాలి — ? ఆలోచనా పరంపరతోనే రెండురోజులు గడిచాయి. రాత్రి ట్రయిన్ కెళ్ళటానికి మధు పెట్టి సర్దుకొంటూంటే సీతాపతి వచ్చాడు. మధు మొహంలోకి చూడలేని వాడిలా మొహం దించుకునే అన్నాడు. “నీతో కొంచెం మాట్లాడాలి మధూ! అలా వస్తావా?”

మధు సర్దుకొంటున్న వస్తువులన్నీ ఎక్కడివక్కడ వదిలేసి సీతాపతి వెనక నడిచాడు. రోడ్డు కవచిల చింతచెట్టు కిందికి పోయి నిలబడ్డాడు. సీతాపతి మధు చేతులు రెండూ పట్టుకున్నాడు—

“కోపం తెచ్చుకోకుండా నా మాట వింటావా మధూ! ఇవి చేతులు గావు....”

“ఛ! అవేం మాటలు మామయ్యా! నీ మీద నే నెప్పుడై నా కోపం తెచ్చుకున్నానా? ఫర్వాలేదు చెప్పు మామయ్యా!”

“సంగతంతా నీకు తెలుసు మధూ, సుధని పరాయిచోట ఇవ్వడం నా కేమీ ఇష్టంలేదు. కాని ఏం చెయ్యను? పిల్లలు గలవాణ్ని....”

అర్థాక్షిలో ఆగిపోయాడు సీతాపతి.

“నే నేం చెయ్యగలను!” ఆశ్చర్యంగా చూశాడు మధు.

“నా ఉద్దేశ్యం గ్రహిస్తే ఇలా మాట్లాడలేవు మధూ! అన్నయ్యకి నేను చెప్పి ఒప్పించలేను. వాడితో ఘ్నపడి వదులుకోనూ లేను.”

“అవున్నే ఆ ఆస్తి నీకు రాదనే నీ భయం?”

“కాదా మధూ! నా బాధ అర్థం చేసుకుంటే నువ్విలా ఎత్తిపొడుస్తావా?”

“అయితే మామయ్యా! పెద్ద మామయ్యకే పిల్లలుంటే నువ్వేం చేసేవాడివి?”

“అది పేరే సంగతి. అప్పటి పరిస్థితులు ఇలా వుండనే వుండవు! — లిప్తదాలంలో ఈ చెట్టు క్కాలిపోతే మనమేం చేస్తాము? పారిపోగలమా?”

“అయితే నన్నేం చెయ్యమంటావు మామయ్యా?” — మధుకి సీతాపతిని చూస్తూనే మనస్సంతా కరిగి పోయింది. తిండి, నిద్ర లేనివాడిలా నీరసంగా, బిడలికగా ఆయాస పడుతూ మాట్లాడు తున్నాడు సీతాపతి — “నా మీద దయ యించి చిన్న సహాయం చెయ్యి మధూ! కోపం తెచ్చుకోకు. పెద్దవాళ్ళని క్షమాపణ కోరటంలో తప్పులేదు. ఒక్కసారి అన్నయ్య దగ్గిరికి వచ్చి ... ..”

“మామయ్యా!” ఆశ్చర్యంగా చూశాడు మధు — “పెద్ద మామయ్యని క్షమాపణ కోరమంటున్నావా? .. నన్నా?”

“చుక్కోలా అనుకోకు మధూ! నీకై నువ్వు అడిగితే అన్నయ్య ఒప్పుకోవచ్చు.”

“ఒప్పుకోవచ్చు. అంతేనా? ఒప్పుకుంటాడా?”

“కాదు. ఒప్పుకుంటాడు. తప్పకుండా ఒప్పుకుంటాడు.”

“మామయ్యా! నీ కిది ధర్మంగా వుందా? నేనేం తప్పుచేశానని నున్నావు?”

“కమంగా ప్రవర్తించలేదని నాకు తెలుసు మధూ!

“క్షమించు మామయ్యా! అది నా వల్లకాదు. నా వ్యక్తిత్వం చంపుకుని ఆ పని నేను చెయ్యలేను.”

“నువ్విలా అంటేకాదు మధూ! సుధ జీవితం పరాయివాళ్ళ పాలు చేస్తావా?”

మధు భారంగా నవ్వాడు — “నీ తండ్రి హృదయం ఎంతయినా నోటినుండి మామయ్యా! సుధకే ఈ పెళ్ళిమీద లక్ష్యం లేనప్పుడు....”

“అది ఒట్టి పిచ్చిది. దానికేమీ తెలీదు. అన్నయ్య మాటలే దానికీ సర్వస్వంగా కనిపిస్తాయి. అంత మాత్రాన దాన్ని విస్మయించటమేనా? ఆలోచించు.”

“నీ మాట నేనేదీ కాదనను కాని నువ్వు చెప్పిన పని మాత్రం చెయ్యలేను—పెద్ద మామయ్య ఆ రోజు మా అన్నయ్య నెంతో అవమానం చేసి పంపాడు. దానికీ తనే మేకు క్షమాఃణ చెప్పుకోవాలి. పైగా నన్ను నువ్వు నిర్బంధించటం — వద్దు మామయ్యా! అది కలలోకూడా జరగదు. నీ మీద నా కెంతయినా సానుభూతి వుంది గాని, అది వినియోగించే మార్గం లేదు — నన్ను అపార్థం చేసుకోకు. నువ్వు వెళ్ళిపో.”

“మధూ!”

“అంతే మామయ్యా! నన్ను క్షమించు.”

సీతాపతి హఠాశుడై పోయాడు. మధు భారంగా అన్నాడు—“నేను ఈ రాత్రికే వెళ్లి పోతున్నాను. సెలవు లేదు. సుధ సుఖంగా ఉండటమే నాకు కావాలి. వాళ్ళ ఇష్ట ప్రకారమే చేసుకోనీ.”

*

*

నెల తిరక్కుండానే విశ్వనాథం కూతురికొచ్చాడు — “వరుడు రాజశేఖరం, బి. ఎ. మాటికీ జబ్బుపడి అనారోగ్యాల వల్లగానీ — ఏ నాదో అయిపోయిందనిపించేవాడు. తల్లి తండ్రు తర్వాత ఒక్కగా నొక్క కొడుకు. తండ్రి ఆ

కొడుకే చక్క బెట్టు తుంటా — అస్తి దండిగా ఉన్నా ఉద్యోగం
 చెయ్యాలనే కుతూహలం కూడా అబ్బాయికి దండిగానే వుండి. రాజశేఖరం
 తండ్రి మేనత్త అల్లుడి అక్కగారి మరిది కాబోలు జిల్లా కలెక్టరుగా పని
 చేస్తున్నాడు. అతని సిఫార్సుపల్ల రాజశేఖరానికి మధుగాడి ఉద్యోగం
 బాబులాంటిది వస్తుంది. ఇక పెరుడు చూట్టానికొక దబ్బిపండులా వంకీల
 జుట్టూ, అదీనూ అచ్చు సినిమా యాక్టర్లా వుంటాడు — అది ఇంట్లో
 వాళ్ళందరికీ విశ్వనాథం తెలిసిన జేసిన టోగట్టా. తను తెచ్చిన ఫోటో తీసి
 సుధని పిల్చి — “చూసుకోమ్మా! నీకు ఎంత అందమైన వరుణ్ణి
 తెచ్చానో! చూచుకో.” అంటూ కవచ అందించాడు. సుధ సిగ్గు సిగ్గుగా
 సిల్కు ఓణీలో కవచ దాచుకుని గదిలోకి పరిగెత్తింది — కవచ తెచ్చి
 స్తోంఛే సుధ గుండెలు దడదడా కొట్టుకున్నాయి — గది తలుపులు బిన్నా
 మంచి ఎవ్వరూ చూడటం లేదని నిర్ధారణ చేసుకుని అరమోడ్లు కన్నులు
 చేసుకుని ఫోటో తీసింది. హృదయం యల్లుమండి - శరీరమంతా అద్యంతం
 విద్యుత్తు పరుగులెత్తింది. విపరీతమైన సిగ్గుతో ఫోటో మళ్ళా మళ్ళా
 చూడలేకపోయింది — “ఎంత అందమైనవాడు! ఇతనికి మధుగాడో
 అసలు పోలికేమిటి! పెదనాన్నా! నా మంచి చెడ్డలన్నీ తెలుసు.

సుధకి కాస్త గుండెలు కుడబడి రై ర్యం వచ్చింది. తలగడమీద
 ఫోటో పెట్టి మొహం డట్టూ దోసిలికట్టి త దేకంగా చూడసాగింది. ఇది
 ఏమిటంత చిలిపి చూపు? పెళ్ళి చూపులకే పోజు పెట్టినట్టుందే! అంత
 అందమైన నొక్కుల జుట్టు దువ్వుకోవటం ఏమీ చేతకాలా. పాపిడి గిపిడి
 లేకుండా పైకి దువ్వేసుకుంటే మెట్లు మెట్లుగా ముచ్చటగా వుండమా!
 ఆ పై కట్టుకోటం ఫాషన్ కాబోలు — ఓ పక్కకి! అవును మరి. బి. ఏ.
 స్టూడెంటాయె — ఆ పోకులన్నీ తనకేం తెలుస్తాయ్? — సుధ సంతోషా
 నికి అవధులు లేకుండా పోయాయి.

అప్పుడు మంచి అస్తివరుడన్న సంగతి గుర్తు చేసుకుని వదే పదే
 త్వకొంది సావిత్రి. సీతాపతికి కూడా ఒక రకంగా
 పోలేదు — “పోనీ మధుగాడే కాకపోయినా ఏదో లక్షణ

మొందే వచ్చింది సంబంధం. అన్నయ్య మాత్రం సుధకి అన్యాయం చెయ్యగలడా ?" అనుకున్నాడు.

"ఐదు వేలకే మంచి సంబంధం కుదరటం నిజంగా సుధ అదృష్టం. వాళ్ళు మంచి ఆస్తిపరులే కాదు బాగా పలుకుబడి కలవాళ్ళు కూడాను. నాతో వియ్యం పొందటానికి వాళ్ళెంతో సంబర పడుతున్నారు" ఈ మాటలు రోజుకి రెండుమూడు సార్లయినా వల్లె పేస్తాడు విశ్వనాథం.

*

*

*

ఒకసారి వచ్చి వెళ్ళమని రాసిన ఇందిర ఉత్తరం చూసుకుని బయల్ పేరాడు మధు.

"సుధకి సంబంధం కుదిరిందట. లగ్నం కూడా పెట్టుకున్నారట."

మమ అశ్చర్యంగా చూశాడు — "ఇందుకేనా వదినా నన్ను రమ్మని రాశావు ?"

"నిజంగా నాకు బాధగా వుంది మధూ, మీ అమ్మమ్మగారు తిండి నిద్రా లేకుండా కుమిలి పోతున్నారు నీ కిష్టమైతే మీ అన్నయ్య ఇంకోసారి అడుగుతా నంటున్నారు.

"ఎంత అభిమానం లేనివాళ్ళు వదినా మీరు."

"అభిమానాల కేసుటి మధూ, సిగ్గుపడాల్సిందేమీ లేదు. మీ అమ్మ గారి కోరిక తీరితేగాని బావుండదు మీ అనియ్యగారు బాధపడుతున్నారు."

"వదినా, ఆ నాటి విషయాలన్నీ నాకింకా గుర్తు ఉన్నాయి. మా అమ్మ సుధ చిన్న పాపగా ఉన్నప్పుడు గొలుసు కూడా ఇచ్చింది. చిన్న నాడే మా పెళ్ళి నిర్ణయం చేసింది. వాళ్ళందరి మీదా ఎంత కోపం — ఎంత అసహ్యం ముంచుకు వచ్చినా, మా అమ్మ నిర్ణయానికే ఇన్నాళ్ళూ నేను కట్టుబడి వున్నాను కాని ... అలా జరగటం లేదు. దానికి మనం చెయ్యగలిగిందేమీ లేదు ఈ పరిస్థితిలో అమ్మే వుంటే మనల్ని తమిస్తుంది గాని శపించదు."

ఇందిర ఓగ్గరిగా వచ్చి మధు చేతి మీద చేయి వేసి

"ఇలా చూడు, నీకు సుధనే చేసుకోవాలని

మధూ!"

మధు మాట్లాడలేదు.

“చెప్పు మధూ! మీ అమ్మతో నీ మనస్సు ఏప్పు చెప్పా?”
ఇందిర అనునయంగా, వత్సల్య పూరితంగా మధు కళ్ళల్లోకి చూసింది.

“చెప్పటాని కేముంది వదినా? నాకు వూహ తెలిసిన నాటినుంచీ
సుధకి - నాకు ఏదో అనుబంధం ఉందిని అర్థం చేసుకున్నాను. ఆ అభి
ప్రాయాలు ఏనాడూ మారలేదు. ఈ క్షణం వరకు నా మనస్సులో సుధకి
చోటు వుంది. అంతకుమించి చెప్పటాని కేముంది?”

“విశ్వనాథంగారు మొదట మొదట ఆశ్చర్యం చేసినా, ఇంతవరకూ
రాదనీ — మీ చినమామయ్యగారు ఒప్పుకోవడం అనుకున్నాం. కానీ .”

“చిన్న మామయ్య నిజంగా ఒప్పుకున్నాడా?”

“అదేమిటి అలా అడుగుతున్నావు? పిల్ల తండ్రి ఒప్పుకోకుండా
పెళ్ళి జరుగుతుందా?”

“సుధ!”

ఇందిర ఆశ్చర్యంగా చూసింది — “నీకు నిజంగా మతి పలికి
చింది.”

“కాదు వదినా! చిన్న మామయ్య సంతోషంగా ఒప్పుకోలేదు. అంత
వరకూ నాకు తెలుసు. సుధనికూడా అలాగే బలవంతంగా ఒప్పించా
లేమో!”

“నువ్వు భ్రమపడుతున్నావు మధూ! సుధ! నీ మీద ఇష్టం ఉన్న
నాడు, అయిష్టంగా మరో సంబంధానికీ ఒప్పుకోవలసిని అవసరంలేదు.”

“హోనీ వదినా! ఇంత లక్ష్యంలేని పెళ్ళి జరిగినా నుఖం వుండదు.
ఇంత మాత్రానికే మనం బాధపడటమే తెలివి తక్కువ.”

“నువ్వు లోలోపల బాధపడకుండా సమర్థించుకుంటే చాలు మధూ!
అదే నా విచారం.”

“ఇంకా ఒకసారి సుధని కలిసి మాట్లాడదా మనుకున్నాను వదినా!
కలిసి నాకేం నచ్చలేదు. నేను తాపత్రయపడటంవల్ల వాళ్ళు
మాజనం ఉండదు. - చిన్ననాటినుంచీ జరిగిన సంఘటన

అన్నీ నెమరువేసుకుంటే సుధ నన్ను అభిమానించినట్టు ఎక్కడా అనిపించదు. మొదటినుంచీ వేంటే అలక్ష్యంగా, అయిష్టంగానే ఉండేది. సుధకి నన్ను చేసుకోవాలన్న కోరికే ఉంటే సాహసించలేక తేలివీ తక్కువది కాదు - అదే ఆలోచించి నా ఉద్దేశ్యం మార్చుకున్నాను. సుధని బలవంతంగా ఒప్పించారేమో నన్నది అబద్ధమే కావచ్చు."

"మధూ! నీ మీద నాకు సోదర వాత్సల్యం తప్పితే మరేమీ కాదు. నిజం చెపుతున్నాను. నీ లాంటి వ్యక్తిని పోగొట్టుకుంటున్న సుధ చాలా దుఃఖపడుతుంది."

"అలా ఎప్పుడూ అనుకో కూడదు వదినా! సుధ ఎక్కడయినా సుఖంగా ఉంటుంది."

"అదీ మంచిదేలే."

మధు మనస్సు నెంత సమర్థింసుకోజూచినా, కొన్నాళ్ళు ఎదో పేదన అనుభవించక తప్పలేదు సుధని బాధ్యంగా పొందగలననే కోరిక తనలో అంతగా పాతుకుందనీ, సుధ పరాయిదై పోవటం తనకు కష్టాన్నే కలిగిస్తోందనీ అప్పటివరకూ అర్థంకాలేదు. మధుకు.

సుధ పెళ్ళి మూడు రోజులు ఉండనగానే మధు వెళ్ళిపోయాడు ఆ రోజు - సుధ పెళ్ళిరోజు శుభ ముహూర్తం వేళ - అర్థరాత్రి ఒంటి గంట ముప్పై నిమిషాల సమయంలో సిగరెట్టు పెద్దెలు భాళిచేస్తూ కూర్చున్నాడు.

బ్యాండు మేళాలతో, సన్నాయి పాటలతో, పెళ్ళి సందడితో మార్మోగిపోతూన్న పెళ్ళి వందిరి అంతా తా నొక్కడే అయి నిలచాడు విశ్వనాథం.

రాజశేఖరం సుధ మెడలో మంగళసూత్రం కడుతూన్న వేళ సీతా పతి ఎంత ప్రయత్నించినా ఆపుకోలేని కన్నీటిని రహస్యంగా తుడిచేసుకున్నాడు.

నుధ అత్తవారింటికి వెళ్ళిపోయింది. ముని మనుమలతో అట లాడుతూ కన్నుమూసింది. సుందరిమ్మగారు.

సుదీర్ఘమైన - వాధాపూరితమైన రెండు సంవత్సరాలు కాల ప్రవాహంలో కొట్టుకుపోయాయి. మధు పెదివులమీది చీరునవ్వు ఎప్పటిలా కొంతగా మెరిసేసాగింది. వివేకివంతుడైన మధు పరిస్థితులకు తాను లొంగిపోకుండా నిలబడ గలిగాడు -

ఆ సమయంలోనే మధుకి ప్రఖ్యాత రచయిత్రి శారదా దేవితో పరిచయం కలిగింది. ఆమె రచనలో లోపాలను విమర్శిస్తూ మధు రాసిన ఉత్తరానికి శారదాదేవి వెంటనే సమాధానం ఇస్తూ రాసింది --- "మీరు ఆపార్థం చేసుకోకపోతే ఒక మనవి. ఇంతవరకూ నా గవనలను మీలా విమర్శనాత్మకంగా చూసినవారూ వాటిలో లోటుపాట్లను ఎత్తి చూసినవారూ కానరాలేదు వచ్చినవాళ్ళంతా విధిగా నన్నూ, నా రచనా శక్తిని, పోడి మరీ వెళుతుంటారు. మీ పరిచయం నేను చాలా గొప్పగా భావిస్తున్నాను. మీతో ముఖతః మాట్లాడటంవల్ల ఇంకా కొన్ని విషయాలు తెలుసుకోగలనని ఆశిస్తున్నాను."

శారదాదేవి లేఖ చదివి మధు మొదట విస్తుపోయాడు. తర్వాత వెళ్ళటానికి నిశ్చయించుకున్నాడు.

శారదను కలుసుకున్న రోజు మధు జీవితంలో అపురూపమైనది --- ఆపూర్వమైనది.

తన కోరిక మన్నించి తనతో మాట్లాడటానికి వచ్చిన అఫీసర్ మధు రచయిత్రి శారదాదేవి సాదరంగా అహ్వానించింది. ఇంట్లో రద అభిమాన పాఠకుణ్ణి గౌరవాభిమానాలతో పలకరించి మర్యాదలు.

వారి పరిచయం పరిచయంగానే నిలిచిపోలేదు. నిరుష్టమైన - బలీయమైన ఆత్మవిశ్వాసం గల మధుసూదన్ శారదా ముమైన స్నేహితుడు.

తన స్నేహాన్ని వాంచిస్తూ తను కోరుకున్న లక్షణాలన్నీ పొంది పరచుకున్న అందాల శారద మధుసూదన్ కి అపూర్వమైన స్నేహితురాలు!

*

*

*

ఆ రోజు శారదాదేవి మధుసూదన్ కోసం అపేక్షగా నిరీక్షిస్తూ కూర్చుంది.

శారద నిరీక్షణ వ్యర్థంగాకుండా మధుసూదన్ వచ్చాడు. తన అలస్యానికి సంజాయిషీ చెప్పుకున్నాడు. స్నేహితు లిద్దరూ మాటల్లో మునిగి వుండగా వారి ముందుగా ఓ యువతి నడిచి పోయింది. తెల్లని చీరా, ఎర్రని జాకెట్టుతో చాలా మనోహరంగా కన్పించింది — మంత్రించినట్టే మాటలు మాని పెద్ద ఆ యువతి వెళ్ళిపోయే వరకూ చూశాడు.

సుధకి పెళ్ళయిన తర్వాత మధు చూసింది అప్పుడే :—
అప్పుడు —

కథ ఆగిపోయింది.

*

*

*

మధుసూదన్ వాచీ చూచుకున్నాడు. రెండు ముళ్ళూ పన్నెండుమీద పరదా లాడుకొంటున్నాయి వాచ్ తిసి బేబుల్ మీద పెట్టి చెడ్డింగుమీద వాలిపోయాడు.

కలాని కందని — మాటలకు చిక్కని విచిత్రానుభూతులకు లోన య్యాడు మధుసూదన్. అణుచుకోలేని సంతోషంతో తలమునగలై ఉక్కిరిగిక్కిరయ్యాడు. ఎంత చిత్రం! తన జీవితం ఒక నవలగా, అందులో తను కథానాయకుడిగా — — — ఎన్నడూ వూహించనైనా వూహించలేదే!

శారద—ఆదమరచి గాఢంగా నిద్రపోతూ ఉంటుందీ, కిట్టట పెగిరిపోయి శారద గదిలో ప్రత్యక్షమై హతాశైవ్యమే — ?

తీయని తలపులతోనే ఆ రాత్రి నిద్రపట్టేసింది. మర్నా నీరెండలో నిలబడిన శారద మధుసూదన్ ని చూస్తూనే

నెమ్మదిగా తన గదిలోకి దారితీసింది. మంత్రముగ్ధుడై వెంట నడిచాడు మధుసూదన్.

“ఏదిపేశారా ? అప్పుడే ?” ఆశ్చర్యం వ్యక్తపర్చింది శారద.

“శారదా !” మధుసూదన్ సూటిగా శారద కళ్ళలోకి చూడబోయాడు.

“ఏమిటి ?” శారద తల వక్కాగా తిప్పుకుంది.

“ఆగిపోయారేం? మాటలు రావటం లేదా ?”

“లేదు, నిజంగా శారదా! మాటలు రావటం లేదు.”

శారద నవ్వింది. “ఎంత చిత్రం ! మాట్లాడుతూనే మాటలు రావటం లేదంటున్నాడు !”

మధుసూదన్ కూడా నవ్వాడు — “కాదు శారదా ! జీవితాలు కష్టాలుగా మార్చితే ఇంత రమ్యంగా వుంటాయని నాకు తెలీదే !”

“అలాగా ?”

“నిజం. రాత్రి ఎనిమిది గంటలకు పార్కింగ్ విప్పేవరకూ ఇది మరేదో నవల అనుకున్నాను. కాని నా గాథ నేనే చదువుకొంటూంటే

ఎలా చెప్పను శారదా! ఆ అనుభవాలు నేను వర్ణించలేను. సర్వం మైమరచి పోయాను. నా కథలో లీనమై చిన్ననాటి మధుగా మారిపోయాను ఆ రోజులు, ఆ ఘట్టాలు అన్నీ మరొక్కసారి అనుభవించాను. తడేకంగా చదివి ముగించేసరికి పన్నెండు దాటింది. అప్పటి కప్పుడే వచ్చి ఇదంతా నీకు చెప్పేయ్యాలని ఆరాటపడి రోయాను — నిన్ను హృదయ పూర్వకమైన అభినందనలతో, కృతజ్ఞతలతో ముంచెత్తాలని తహతహలాడి పోయాను. నమ్మక శారదా !”

శారదా క్షణం ఆశ్చర్యంగా చూసింది — “నమ్మక పున్నాను.

తమైన మార్పు వచ్చింది.”

“నాలాన ? ఏమిటి ?”

శారద చిరునవ్వు నవ్వుచూ అంది — “నన్ను ఏక వచనంలో సంబోధించి మాట్లాడుతున్నారు. మీకు తెలుస్తోందా?”

వధుసూదన్ త తరహడాడు.

“నన్ను మన్నించి పిలిపడని మీమ్మల్ని ఎన్నోసార్లు కోరాను. మీరు లక్ష్యపెట్టలేదు సరిగదా - “మన మధ్య అంత చిన్నపుగా పిల్చు కోవటానికి అనుబంధ మేమిటి శారదా ?” అని అడిగారు. ఇప్పుడు మీకే మీరే పిలుస్తున్నారు. ఆ అనుబంధమేదో ఏర్పడిందనే మీ ఉద్దేశ్యమా ?”

“క్షమించు శారదా ! అలా పిలుస్తున్నాననికూడా నాకు తెలీలేదు.”

శారద వధుసూదన్ కళ్ళలోకి చూసింది —

“వధూ! అలా పిలిపించుకోవాలనేకదా నా కోరిక ? నన్ను మీరు సన్నిహితంగా భావిస్తున్నారనీ — అందుకే మీ మనస్సు ఇంతగా మారి పోయిందనీ అనుకుంటున్నాను. అవునా ?”

వధు మాట్లాడటండా మౌనం పెహించాడు.

“ఏవో అభిసందనలూ, కృతజ్ఞతలూ అందజేస్తూ నన్నారే! అపేమీ నా కవసరం లేదు.”

“మరి ?”

శారద చురుగ్గా చూసింది — “నేను అడదాన్నయినా మీకున్న పాటి అభిమానం, వ్యక్తిత్వం నాకూ ఉన్నాయి. సరే! ఆ విషయం వదిలెయ్యండి. నవల విషయం మాట్లాడదాం.”

“శారదా ? కోపం వచ్చింది కదూ ?”

“ఎవరిమీద?”

“నా మీదే. నామీదేగా కథంతా రాశావ్. నీకు నేను ఎంతయినా ఋణపడి ఉన్నాను శారదా ! నా జీవితాన్ని కథగా రాసిన అమూల్యమైనది.”

శారద నిర్లక్ష్యభావం వ్యక్తపరుస్తూ అంది — “అదేమీ కేదో కథ వస్తువు దొరికింది. దావు దనిపించింది రాసుకున్నాను మీమ్మల్నేదో అందలం ఎక్కించినట్లు అభి ఉడిస్తారేం ?”

మధుసూదన్ పాక్ తిన్నట్టు చూశాడు. మరు నిమిషంలో తేరు కొని నవ్వాతూ అన్నాడు — “అలాగా. తమరు రచయిత్రినంటూ యే లేరి కనిబడ్డవాళ్ళ జీవిత చరిత్రలన్నీ కాయితాలమీద కెక్కిస్తే ఫలిత మేమిటో తెలుసా? మా కుటుంబ రహస్యాలన్నీ బట్టబయలు చేశారని నేను మీ మీద కేసు పెడితే ...?”

“ఉప్ మని పూదేస్తాను — విశ్వనాథంగారు ఎప్పుడూ మీకు వ్యతిరేకం. మీ యిద్దరి మధ్యా పచ్చికట్టెలు వేసినా భగ్గుమంటాయి. ఒకరు అవున్నాది మరొకరు కాదనటమే మీ వ్యేయం. ఈ కీటుకు నాకు తెలియకపోతే కదా?” శారద సవ్యతోంచే మధుసూదన్ అడ్డుపడ్డాడు —

“అయితే మాత్రం ...?”

“అయితే లేదు గియితే లేదు. కేసంటూ వస్తే మనం ఇద్దరం పెళ్ళి జెయిల్లో కూర్చుందాం. ఇదంతా మీరే నాకు చెప్పి రాయించానని చెప్పలేనా ఏమిటి?”

“పాయింటే!” మధు అంగీకరించాడు.

శారద, మధుసూదన్ కళ్ళలోకి మృదువుగా చూసింది — “మరి ఈ నవలకు ముగింపు?”

శారద కంటి చూపులతో మహా మనస్సంతా నిండిపోయింది. పొంగులెత్తుతూన్న ఆవేశం బలవంతాన అణచుకుని, అమాయకత ఉట్టి పడేలా అన్నాడు. “రచయిత్రవి నువ్వు. నీ నవలకు ముగింపు నే నెలా చెప్పను?”

“రాసింది నేనే అయినా కథానాయకులు మీరు. అందుకే మీమ్మల్ని అడిగాను.” — శారద మౌనంగా కూర్చుంది.

“ముగింపు ఆలోచిస్తున్నావా శారదా?”

“నా ఆలోచన ఎప్పుడో ముగిసిపోయింది — ముగింపు మీరు చెప్పని వల అసంపూర్ణంగా వదిలేస్తాను.” శారద కొంతసేపు ఆగి నెచుని నింది — “మహా ఏమిటో నాకప్పుడు పూర్తిగా తెలుసు. ఆ పాత్ర

నే నెంతో అభిమానిస్తాను. అందుకే నేను సాహసించి ఏ ముగింపు చెయ్యలేక పోయాను."

మధుసూదన్ నవ్వాడు మధురంగా - మృదువుగా -

"చాల చిత్రంగా మాట్లాడుతున్నావు శారదా! నీకు కోపం కూడా వచ్చినట్టుంది. సరే కొన్నాళ్ళు నాకు డైమిస్టే - ఆలోచించి నీకు నచ్చే ముగింపు చెప్పాను. ఇంత పెద్ద బాధ్యత నామీద పెడుతున్నావంటే ఎంత శ్రద్ధగా ఆలోచించాలి నేను! అవునా?"

శారద నవ్వింది చిన్నగా.

ఆ రాత్రే మధు ఇంటికి - ఇందిరకు ఉత్తరం రాశాడు - "ఈ విషయం ఎప్పుడో నీకు రాయాలనుకున్నాను వదినా! ఎప్పటి కప్పుడు నశాడుతూ వచ్చాను. కారణం నేనే ఒక నిర్ణయమంటూ చేసుకోలే దింతకాలం.

"శారద గురించి అంతా చదివావు కదూ? నీ ఉద్దేశ్యం, అన్నయ్య ఉద్దేశ్యమూ తెలుసుకోకుండా నేను మాట ఇవ్వలేకపోయాను. వెంటనే .. ..

ఆ ఉత్తరానికి ఇందిర పెద్ద జవాబే రాసింది ..

"నువ్విటువంటి స్వయంఘోర మేదో తెచ్చిపెట్టలేదేమో అనే ఇంత కాలం ఆలోచిస్తున్నాను. నా ఆలోచన తల్లక్రిందుల గానందుకు చాలా సంతోషం.

మధూ! ప్రేమాభిమానాలతో నువ్వు మా అనుమతి కోరావేగానీ నీ భవిష్యత్తు నిర్ణయించుకొనే హక్కు, శక్తి నీకే ఉన్నాయి. విషయాన్ని నువ్వు స్వతంత్రంగా ఆలోచించుకో గలవు. ఎంచి చెడ్డలు నిర్ణయించుకో గలవు. అతి సున్నితమైన నీ మనసు నాకు తెలుసు.

"కాని మధూ! జీవిత నావకు చుక్కానివంటి సహచరిని కొనే ఈ తరుణంలో నీకు నేను తల్లిగా - సోదరిగా - గురుత బాధ్యతతో ఈ చిన్ని సలహా యిస్తున్నాను. శారదాదేవి ఒక

రచయిత్రి అనే అశతో గానీ — ఆమె నీ కథ రాసిందనే అధిమానంతో గానీ ఆమెను పెళ్ళి చేసుకోవటానికి నిర్ణయించుకోవద్దు. ఆమెలో నువ్వు చూచిన రచనాశక్తి ఏనాటికైనా మరుగుపడిపోతే నీకు అసంతృప్తే మీగులు తుంది. నీ అంతరాత్మను నువ్వేళ్ళోదిండి, విమర్శించి తెలుసుకో. ఆమెలో సహజమైన శ్రీత్వం చూడగలిగితే — ఆమె నీకు అన్ని విధాల నచ్చితే పేరే మా అభ్యంతరం లేదు. నీ సంతోషమే మా సంతోషమని చెప్పి మన్ననలు మీ అర్హం. ఒక్కటి జాపకం వుంచుకో — నీకు గానీ, ఆమెకు గానీ ఈ దశ చాలా అపేక్ష పూరితమైనది. ఈ నాటి నిర్ణయాలు ఒక నాటికి పశ్చాత్తాప కారణాలు మాత్రం కాకూడదు సుమా! మీ ఇరువురికీ మా ఆశీస్సులు ఎప్పుడూ ఉంటాయి.

మధుసూదన్ తృప్తిగా నవ్వుకున్నాడు. వదిల తను ఆశించిన విధంగానే రాసింది. అటు తర్వాత ఉత్తరంలో ...

“మీ పేనమామల కంటుంబ పరిస్థితులు దారుణంగా మారాయంటే అతిశయోక్తికాదు. ఈ విషయాలన్నీ నేను ఆ నోటా, ఈ నోటా. విన్నవి మాత్రం కావు. అలా అమ్మలక్కల కబుర్లు రాస్తే నువ్వు సమ్మతించి నాకు తెలుసు. సుధ నాకు స్వయంగా చెప్పింది. నీకు ఆశ్చర్యంగా వుండి కదూ? మొన్న పక్కవారింటికి పేరంటానికి వస్తే సుధని నేనే మన ఇంటికి రమ్మన్నాను. పిలవగానే వచ్చింది. మనిషి చాలా చూరిపోయి నట్టూ, దేనికో లోలోన బాధపడుతూన్నట్టూ కన్పించింది.”

“సుధ కాపురం మూన్నాళ్ళ ముచ్చటగా చేసుకొని పుట్టింటికి వచ్చేసింది. రాజశేఖరం ప్రవర్తన దొడ్డిగా మంచిది కాదట. మీ పెదమామయ్య గారు అల్లుడితో ఘర్షణించి ఊతుర్ని తీసుకు వచ్చేళాడు. ఇక ఇన్నాళ్ళూ తమ్ముడి పిల్లలకే ఇచ్చేస్తామన్న మీ పెద మామయ్య పదినీ గారి కొడుకు సత్యన్నారాయణని ఈ మధ్యనే ఇక్కడికి కాపురం తీసుకు వచ్చే

న్నారాయణకి రెండు సంవత్సరాల క్రిందటే పెళ్ళయింది.

కూడాను తమ అస్తి అక్కగారి కొడుకుకే ఇవ్వాలని మీ

. మీ మామయ్యకూడా ఒప్పుకున్నారట. దానితో తోటి

లతలొచ్చి వేళ్లు పడి పోయాయి — ఇక కృష్ణయ్య అల్లరి

చిల్లరగా తిరుగుతూ ఇంటిపట్టే పట్టటంటేను — ఈ మధ్య ఒక నెల్లా
శుగా ఊళ్ళోనే లేడు.”

“ఇవన్నీ సుధవల్లే తెలుసుకున్నాను. మధ్య మధ్య అభిమాన పడు
తూన్నట్టు కన్పించినా అన్నీ చెప్పింది. ఇంతకన్నా ఎక్కువేమీ నాకు
తెలీదు. ఇవన్నీ వినగానే నీకు రాయాలనిపించింది --- ముఖ్యంగా సుధ
కాపురం పాడయినందుకు మీ అన్నయ్య చాలా బాధపడుతున్నారు.

నమ్మలేని విషయాలు విన్నట్టు విభ్రాంతితో కొయ్యబారి పోయాడు
మధు.

సుధ కాపురం పాడుచేసుకుని పుట్టింటికి వచ్చేసిందా? తెలివి తేటలు
గల సుధ భర్తలో లోపాలు ఆ మాత్రం సరిదిద్దుకోలేక పోయిందా?

పెద మామయ్య — దుమ్మెత్తుకు? నమ్మించి ఎంత మోసం
చేశాడు! అన్నీ యిస్తానని ఇన్నాళ్లా మభ్య పెట్టి ఇప్పుడిలా చేస్తే ...
ఛీ! ఎంత సిగ్గులేకపోయింది !

‘పాపం చిన్న మామయ్య ఎంత బాధ పడుతున్నాడో! ఎంత కుమిలి
పోతూన్నాడో! చదువు సంద్యలేని కొడుకు! కాపురం పాడుచేసుకున్న
కూతురు? నమ్మించి ద్రోహం చేసిన అన్నగారు. పెంచి పెద్ద చెయ్యాలన్న
పసి బిడ్డలు .... అయ్యో! ఆదుకునే వాళ్ళెవరు?

మధు చాలా సేపు కాలుగాలిన పిల్లలా గదంతా కల తిరిగాడు పోనీ
ఒక్కసారి వెళ్ళివస్తే ... ? సీతాపతి మామయ్యకి కొంచెం ధైర్యమన్నా
చెపితే? మరి ఆ గదిలో ఒక్క క్షణం నిలబడలేక పోయాడు. గబగబా
దెడ్డింగు సరుకొని గదికి తాళం పెట్టి, శారదకు నాలుగు ముక్కలు గీసిన
కాట్టు దారిలో పోస్తు చేసి తిన్నగా రైలు స్టేషన్ కి బయల్దేరాడు.

*

• •

*

“నేను చేయగలిగిందేమీ లేదని తెలుసు వదినా!
ఉత్తరం చదివి అక్కడ మరి ఉండలేక పోయాను. ఏమిటో
బాధగా వుంది” అన్నాడు దిగులుగా మధుసూదన్.

“అవును ఇది రక్త సంబంధం, పెక్కి తెలిని అభిమానాలు అంత రంగంలో దాగి ఉంటాయి. కావలసిన వాళ్ళకు కష్టం వస్తే మనకు వచ్చి నట్టే కదా?”

“ఎందుకో నాకు సుధ అంటే చాలా యిష్టం వదినా! తాను ఎన్నడూ చేరనివ్వకపోయినా నేను మాత్రం సుధ మీద కోపం పెట్టుకో లేదు. పోనీ సుధ యిష్టమైన వ్యక్తిని పెళ్ళి చేసుకుని సంతోషంగా ఉంది. గదా అని నా గురు మరీ పోయాను. కాని దాని బ్రతుకేలా పాదు కావటానికి నేనూ కారణమేనేమో ననిపిస్తోంది యిప్పుడు.”

“అదేమిటి! చిత్రంగా మాట్లాడుతున్నావ్.”

“కాదు వదినా! సుధ పెళ్ళిమొందు చిన్న మామయ్య నన్ను వచ్చి వాళ్ళ అన్నిని అడగమని బ్రతిమిలాడాడు. నేను మాత్రం అలా చెయ్యనిన్నాను”

“మంచిపని చేశావు — ఇందులో నువ్వు చేసిన పొరపాటేముందని నిన్నునువ్వు విమర్శించుకుంటున్నావు? తన వ్యక్తిత్వం చంపుకుని ఇతరుల కోసం త్యాగం చెయ్యటమేనా మనిషి కర్తవ్యం? ఎప్పుడూ కాదు — సుధకీ సీకూ పెళ్ళి జరగలేదుగానీ, జరిగితే ఆ పరిస్థితి ఇంకెలా మారేదో మనం తెలుసుకో గలమా? నువ్వంటే అభిమానంగానీ, లక్ష్యంగానీ లేని సుధ నిన్ను చులకన చెయ్యకూడదా? లేకపోతే ఆ కుటుంబం మీద పెంచు కున్న కసి సమయం వచ్చినప్పుడల్లా నువ్వు సుధ మీద తీర్పుకోకూడదా? — అప్పుడు మీ యద్దరి బ్రతుకులూ సుఖశాంతులకు దూరమై, నాశనమై పోయేవి కదా! జరగని దానిలో ఏదో గొప్ప ఉంటుందనుకొని ప్రతి పదితాం వధూ! అంతే!”

మధు ఆశ్చర్యంగా ఇందిర మొహంలోకి చూడసాగాడు — అంది—“సుధ మాత్రం చాలా మారింది. పూర్వపు అతిశయం నిషిలో—” చర్చిత చర్చణంగా మళ్ళా విషయాన్ని చెప్పింది. మాస్కటాని కన్నెట్టుగా శారద విషయం ఎత్తింది — “అయినా ఆ అభిప్రాయం చెప్పేవా?”

“నీ ఉత్తరం చూడగానే వచ్చేవాను కదా? వాళ్ళింటికి వెళ్ళనే లేదు.”

“నీ ఉత్తరం చూసి మొదట నేను నమ్మలేక పోయాను మధూ! కాదాదేవి కథలూ, వ్యాసాలూ నేను చాలా చదివాను. నాకు నచ్చుతాయి. కూడా. ఇంత గమ్మతుగా ఆవిడ నా తోటికోడలు కావటం — సమ్మి లేకపోయా ననుకో. మీ అమ్మమ్మగారు ఉంటే ఎంత సంతోషించేవారో మధూ! పాపం నీ పెళ్ళి చూడాలని కలవరించిపోయారు కదా?”

“అమ్మమ్మ ఉంటే అది అనుభవించే సంతోషం కన్నా విచారమే ఎక్కువ వదినా! లేకపోవటమే మంచిదయింది.”

మధు మనస్సు బాగాలేదని ఇందిర లేచి లోపలకు వెళ్ళిపోయింది.

*

*

*

“చిన మామయ్యా!”

మధు చావిట్లో నిలబడి సీతాపతి గదికేసి చూస్తూ పిలిచాడు — అన్ని రోజుల తర్వాత — దాదాపు మూడు సంవత్సరాలు దాటాక మళ్ళా ఆ ఇంటికి వెళ్ళాడు. పడమటి వసాగాను రెండుగా వేరుచేస్తూ వెలిసిన కొత్త తడికెలు చావిటి గుమ్మంలోంచి కనిపిస్తున్నాయి. విశ్వనాథం గదికి తాళం వేసి వుంది. ఆశ్చర్యంగా అంతా చూస్తూ మళ్ళా పిల్చాడు —

“మామయ్యా?”

“ఎవరదీ?”

గదిలోంచి బయటికి రాబోయిన సుధ, చావిడి గుమ్మంలోనే ఆగి పోయింది. హఠాత్తుగా మధుని చూస్తూ ఆశ్చర్యంతో కలవరపడిపోయింది. తెల్లని బట్టలూ — నిగనిగలాడుతూన్న బూట్లు — చేతికి వాచీ — భారీ విగ్రహం అన్నీ ఒక్క చూపులోనే కనిపించాయి.

సుమారు ఐదారు వారాల క్రిందట ఓచ్‌లో కనిపించిన సు, పలకరించి ఎదురుగా నిలబడిపోయిన ఘట్టానికి మధూ కూడా లేక పోయాడు. పిలిచిన మధూ — పలికిన సుధ మాటలుడిగి

పోయిన సమయంలో — “ఎవరే అమ్మామ్ వచ్చినట్టున్నాడు?” అంటూ పడమటింట్లోంచి వచ్చింది. సావిత్రి. ఎన్నోనే ముని చూచి తన పోల్సుకోలేనట్లు తనబడి మరుక్షణంలోనే అమితాశ్చర్యంగా కళ్ళు పెద్దవి చేస్తూ మరో అడుగు ముందుకు వేసి — “ఎవరూ? మఱా? — నువ్వా? అయ్యో! పోలికే పట్టలేక పోయాను. ఎప్పుడు రావటం? కూలాసా? రావమ్మా! రా: కూర్చో. ఎంతసేపే నిలబడి పోయిందా?” — సావిత్రి తాను కంగారు పడుతూ, ముని కూడా కంగారు పెట్టేసింది. సావిత్రి కూడా చాలా మారిపోయింది. చెంపలు కొంచెం తెల్ల తెల్లగా నెరిశాయి. బుగ్గలు గుంటలు పడ్డాయి. నుదురు మీద రెండు మూడు నరాలు పైకి వుబిశాయి.

“ఎమమ్మా! అలా నిలబడ్డావే? దొడ్డిగా దొరవాబులా అయి పోయావే! గదిలోకి నడు — “సావిత్రి గొంతు చించుకోవటంతో తేలి కున్న ముని గడకేసి నెమ్మదిగా అడుగువేస్తూ అడిగాడు — “మామమ్మ లేదా అత్తా.”

“గదిలోనే వున్నాను. పడుచున్నాను. పద.”

“ఇప్పుడు నిద్రేమిటి?”

“నిద్ర కాదులే. ఒళ్లలో కొంచెం సుస్తేగా వుంది.”

“ఎవరవి? ముని వచ్చాడా సావిత్రి?” సీతాపతి ఆశ్చర్యంగా దుప్పటి తీసి లేవబోతుంటే ముని గదిలోకి వచ్చాడు.

నీరసించి పోయిన సీతాపతి మొహంలో, కళ్ళల్లో పట్టలేని సంతోషం పైపైకి స్పష్టంగా కన్పించింది — “నువ్వేనమ్మా? రా! కూర్చో చాలాసా? ఎప్పుడొచ్చావ్? చూర్చోలా మఱా!” సీతాపతి ఆనందంతో ముక్కున బిక్కిరి అయ్యాడు.

సావిత్రి హడావుడిగా కుర్చీ గదిలోకి లాక్కని వస్తూ పంటింట్లోకి పనిపించేలా గావులేక పెట్టింది.

“ఒసేవ్ నువ్వా! చాలి పప్పు పెట్టాను. మూడిపోతుండేమో. పప్పుచూచి చాలి పప్పులు వేయించి చాల్లే ఈ పూటే.”

“ఓ ఇంట్లో దోచనానికి ఉంటానత్త. ఉత్త పప్పుచాచతో పెడతావా ఏమిటి ?” మధు నవ్వుతూ అన్నాడు.

“అయ్యో అదృష్టం! నువ్వు మా ఇంట్లో ఎందుకు తింటావులే.”

“అదేమిటత్త అలా అంటావ్ ?”

“దానికేం గానీ కూర్చోరా మధూ! చాలా కాలానికి కన్పించావ్. ఏమిటా విశేషాలు?” సీతాపతి అప్యాయంగా చూశాడు.

“కుర్చీ ఎందుకత్తా కష్టపడి తీసుకొచ్చావు? నేనేం పరాయి వాణ్ణా?” అంటూ మధు సీతాపతి సరసన మంచం మీదే కూర్చున్నాడు.

“మాటలకేంగానీ మంచిసీళ్ళు కావాలా?” — సావిత్రి.

“మంచిసీళ్ళేమిటే ? కాఫీ పెట్టి తీసుకురా! వాడికి అలవాటే,” సీతాపతి అంటోంటే సావిత్రి లేవబోయింది —

“నా మతి మండినట్టేవు. బస్తీ వాళ్ళు మంచిసీళ్ళు తాగుతారా!”

మధు నవ్వాడు — “నయం అత్తా! బస్తీవాళ్ళు అన్నం తింటారా అన్నావు కాదు — కాఫీ వద్దు .. గీఫీ వద్దు. నువ్వు కూర్చో.”

“ఎంత సేపురా? పెట్టుకురానీ !”

“అయితే నేను వెళ్ళిపోతాను మామయ్యా! ఎవడికో చుట్టానికి చేసినట్టు నాకు మర్యాదలేమిటి?” మధు కొంచెం కొవంగా అనటంతో సావిత్రి తిరిగి చతికిల బడింది — “సరేలే. మధ్యాహ్నం కాస్తాను. అయితే అబ్బాయ్! మా మీద కోపాలపీ పొయ్యాయా ?”

మధు సావిత్రి మొహంలోకి చూశాడు — “అదేమిటత్త అంత నిష్ఠూరంగా మాట్లాడుతున్నావు? కోపాలు, ద్వేషాలు పెట్టుకుని మీరేగా మమ్మల్ని వేరూ చేశారు.

సావిత్రి నిట్టూర్చింది. “నిజమే బాబూ! చిన్నవాడివే నా బుద్ధి వచ్చేలా అడిగవు. క్షవరమేతేగాని వివరం రాదంటారు. ఇంకా బొప్పికట్టి అఘోరిస్తున్నాం.”

“చేతులు కాలాక ఆకులు పట్టుకుని ఏం ప్రయో తన బాధంతా వెళ్ళ కక్కాడు.

మధు అమిశంగా ఆశ్చర్యపడ్డాడు. మామయ్య మాట ఎలా వున్నా చిన్న త్త ఇంతగా మారి పోయిందా? జరిగిన దానికి నిజంగా పశ్చాత్తాప పడుతోందా? ఒకనాడు తనని లెక్క పెట్టని చిన్న త్త — తన కోసం ధైర్యం చెయ్యలేని మామయ్య — కష్టసుఖాలన్నీ తనకే చెప్పుకునేంతగా మారి పోయారా? వాళ్ళని వోదార్చి ధైర్య పుచ్చాలంటే ఇప్పుడు తన కర్తవ్యం ఏమిటి?

“ఏమిటయ్యా అలా చూస్తావు? తమ దేదో పడిపోయినట్టు వూళ్ళో వాళ్ళంతా నోళ్ళు నొక్కుకుంటూంటే నువ్వు విననే లేదూ?” — అత్త తనకు తానుగా సంగతులన్నీ ముందు పెడుతోంటే తను పట్టించుకోక పోవటం చాలా తప్పు తరచి — తరచి అడిగి నాలుగు మాటలు చెప్పే గాని ఆవిడకు తృప్తి వుండదు.

“తెలియజూని కేముందిలే అత్తా! ఏదో విన్నాను. చీమంత జరిగితే కొండంత చెప్పుకుంటారు — సంసారాల్ని తర్వాత ఏవో గొడవలు రాకపోవు కాస్త వోర్పు వహిస్తే అవే సర్దుకుంటాయి. జానకి పిన్ని విషయం మనకు తెలియనిది కాదుగా? పిన్ని జీవితం బాగుపళ్ళేదా? అలాగే .. ?”

“ఏమో బాబూ! చిన్నతనం నుంచీ అపురూపంగా పెంచి . కావలసిన వాళ్ళమీద కత్తి గట్టి మరీ పెళ్ళివేశాం ఎవరు తవ్వుకున్న గోతిలో వాళ్ళే పడతారంటారు ఇదే కాబోలు చేసుకున్నదానికి సిగుతో కళ్ళి, కృశించి ఏడుస్తున్నాం —” సావిత్రి వంటి వ్యక్తులకు ఏ అనుభూతి కలిగినా అది హద్దులు మీరి వుంటుంది. సంతోషం దాచుకోలేరు. విచారం వోర్చుకోలేరు.

మధు మృదువుగా అన్నాడు — నువ్వలా బాధపడకూడ దత్తా! అంతా మన మంచికే జరుగుతుందంటారు పెద్దలు ఇలా జరగటంలో అర్థం ంటుందో మనకేం తెలుసు? సుధ వచ్చేసిందని విన్నానేగానీ షయాల నాకేం తెరీవు. అసలేమైంది?”

అంతా నా ఖర్మ! నీ దగ్గర మాకు బాపతిక మెందుకు నాయనా? దో మేడిపండు. గుఱం లేదు. గుట్టా లేదు! ఆ బియ్యే పరీక్ష

పూర్తిగా కానేలేదు. కాస్త ఒంటబట్టి చదివితేనా? పోనీ తండ్రి చేసే వ్యాపారంలో చేద్దోడు వద్దోడుగా ఉండకూడదూ? అదీ లేదు తనెనా ఉద్యోగం చూసుకుంటాడా అంటే—వెధవ గుమాస్తాగిరీ, మేష్టరు పనీ అక్కరేదట. అఫీసర్ ఉద్యోగం వందల కొందలు వచ్చి పడేది తప్పితే చెయ్యదట. చిల్లికాని సంపాదన లేకపోగా చీట్లాటకీ, జల్పా తిరుగుళ్లకీ డబ్బు తగలేస్తాడట. — అంత కళ్ళు మూసుకుని ప్రవర్తిస్తే ఎంత సంపద ఉంటే మాత్రం నిలస్తుందీ? సావిత్రి గుక్క తిప్పుకోకుండా చెప్పేసి చుడు మొహంలోకి చూసింది. నీరు నిండిన కళ్ళతో — ఆ పరిస్థితి తట్టుకోలేననిపించింది మధుకి. సుధ కాపురం గురించి వూరించిన బంగారు కల లన్నీ తెల్లని ఆవిరై పైపైకి తేలిపోతోంటే మధు మరేమీ మాట్లాడలేక పోయాడు.

సావిత్రి కడుపులో గూడు కట్టిన దావ క్రిమక్రమంగా వెళ్ళుక్కుకో సాగింది — “అస్తమానా సుధని డబ్బు అడిగితే ఉన్నప్పుడు ఇవ్వనే ఇచ్చేదట. అది అది మాత్రం ఎక్కడినుంచి తెస్తుంది? దాన్ని పట్టుకు కొట్టటం ....”

“సుధనా?” మధు ఉలిగి పడ్డాడు.

“చచ్చి స్వర్గాన మీ అమ్మమ్మ గారన్న మాట నా గుండెలో మెదులుతూనే వుంది అప్పుడప్పుడూ — ‘నీ కూకరికి మొగుడెందుకు రాడు గానీ — వాడు మేనత్త కొడుకు మాత్రం కాడు.’ అన్నారు—సుధ ఏడుస్తుండేమోనని నీకూ, నాకూ బాధ వుంటుంది గానీ పరాయివాళ్ళకేం నాయనా !”

“అదేమిటత్తా? పెళ్ళి చేసుకున్నాక పరాయిదెలా అవుతుంది?”

“ఎంతయినా కావలసిన వాళ్ళకి ఉండే అభిమానాలు వేరు — మాటికీ కొట్టటంతో బెదిరిపోయిందో ఏమిటో వాళ్ళ పెదనాన్నకు ఉ రాసిందట. ఆ సంగతి మాకూ తెలీదు. వెంటనే వెళ్ళి ఆయన కాస్తా వెంటబెట్టుకు చక్కా వచ్చారు. అప్పుడు నెత్తి నోరూ బాదు

ఏముంది? అల్లుణ్ణి బెదరించడోయీ, వినకపోయేసరికి మరణమని నీ చెక్కె
మీటని దాన్ని చక్కా తీసుకువచ్చారు. “జానకి ఉండలేదా? మేనల్ల
అసవామే దీనికి వచ్చిందనుకుందాం” అన్నారు పెగా. పెద్దాయన అని
సర్వం ఆయనమీదే పెట్టుకుంటు ఇంకా ఏదేదో విన్నావా?”
సావిత్రి దివకలు నొక్కుకుంటూ రోషంగా అంది. మవునంగా కూర్చున్న
సీతావతి అన్నాడు — “అసలు బుద్ధి తక్కువ మనది. ఎవరికైనా చెప్పే
సవ్యతలు గానీ, పూరించుకు. పిల్లన్న కన్నవాళ్ళం వాళ్ళని కష్టపడ్డ
స్వశక్తిమీద పెంచుకోవాలనే బుద్ధిలేకుండా పరాయివాళ్ళ ఆస్తిలోనూ ఆ
పడితే ఏమవుతుంది? వాడికి పిల్లలుంటే అలా దేవుళ్ళాదుతూ కూర్చునే
వాళ్ళమా?”

“బాగానే ఉంది. మీ సమర్థింపు. మొట్టమొదటి నుంచీ నువ్వని
పెంచుకుంటామనీ, కృష్ణుణ్ణి పెంచుకుంటామనీ, వాళ్ళకై వాళ్ళే
అంటూంటే నిజమే కాదోలని నమ్మి కూర్చున్నాం. వాళ్ళ ఇష్టప్రకారం
వడి ఉండి, వాళ్ళ అడుగులకు మడుగులొత్తి వాళ్ళ పెత్తనాలన్నీ నాగనిస్తే
చివరికి అంతా తిసికెళ్ళి గంగలో కలిపారు — మన బుద్ధి తక్కు
వేముంది? నమ్మించి మోసం చెయ్యటం కాదూ ఇది? నువ్వు చెప్పు
నాయనా!” అంది సావిత్రి మధుని మధ్యవర్తిగా పెట్టుకొంటూ.

మధు క్షణం ఆగి అన్నాడు — “నా జవాబు నీకు నచ్చదులై
అత్తా! మనిషి బొత్తిగా అధిమానం లేకుండా బ్రతకడం నేను సమర్థింప
లేను. మీ ఇంటి వ్యవహారాలూ, పిల్లల సంగతులూ మీ రిద్దరూ చూసుకో
వలసినవేగానీ ఒకరిమీద పెట్టవలసినవి కావు. ఏదో స్వార్థానికి ఆలో
చించి బరువయిన బాధ్యతలన్నీ వదిలేసుకున్నారు. కాదంటావా!”

ఇంకా ఇప్పుడేమంటే ఏం ఉంది? నా బొంద?”

“ఇంతకీ పెద్దత్తావాళ్ళు ఏమయ్యారు? గదికి తాళం పెట్టి ఉంది.”

“మా నెత్తిమీద చేతులు పెట్టి దేవుడి దగ్గరికి పోయారు.” కనిగా
సావిత్రి.

సీతాపతి మందలించాడు - “చాల్లే వూరుకో. వాళ్ళిష్టం వాళ్ళది. ఇప్పటికయినా కళ్ళు తెరిపించినందుకు సంతోషించు” మధుకేసి చూస్తూ చెప్పాడు — “సత్యనారాయణ దంపతులతో వ్రతం చేయస్తారట. తిర పతి వెళ్లారు మొన్న.”

సావిత్రి కా స గొంతు తగ్గించి అంది - “నేను చెపితే అక్కసు అనుకుంటావో ఏమో గానీ ఉన్నమాట అంటున్నాను. ఆ సత్తినారాయణ పెళ్ళాం మహా గడుసుది. ఆ కోడలి ముందు అత్తామామల నోళ్ళ మూతపడాల్సిందే. వచ్చి నెల్లాళ్ళు కాలేదు. అప్పుడే కీచులాడుకొంటున్నారు. ఆ స్తికోసం వచ్చిందిగానీ? నిజమైన అభిమానం ఎలా వుంటుందీ? — కృష్ణశయితే మాత్రం అంతే కాదా? అంటావేమో! స్వయానా తమ్ముడి బిడ్డ. ఇంటి పేరిటి వాడూ — బొడ్డు కోసినాటినుంచీ ఆయన ఓళ్లో పెరిగినవాడూనూ — వీడికి వాడికి భేదంలేదూ?”

మధు కొంచెం నవ్వాడు “పోనీ ఆమంచి చెడ్డలు క్రమంగా వాళ్ళకే తెలిసి వస్తాయిలే అత్తా! ఇంతకీ కృష్ణుడు ఊళ్లో లేడట.”

“అయ్యో రాత ఏ రేవు కెళ్ళినా ముళ్ళకంపే నాకు. ఆ నాటికి ఈ నాటికీ వాడికి టుదురు రానేలేదు. వాడి తిరుగుళ్ళే వాడివి. చదువులేదు గదా! ఉద్యోగం లేదుగదా! ఇంటికి వచ్చాడని సంతోష పడుతోంటే నెమ్మదిగా ఓ పదో, పరకో చిక్కించుకుని ఎటో పోతాడు - మొన్న నెల్లాళ్ళు కిందట - నలభై రూపాయలు పట్టుకు పోయాడు. సినిమాల్లో జేరుతున్నానని, ఇంకా డబ్బు సంపాదించి ఉత్తరం రాశాడు. చెప్పొద్దూ? ఆ ఉత్తరం కాస్తా చించి ముక్కలు చేశాను. రాడీ వెధవ!” కోపంతో, కన్నీళ్ళతో సతమతమైపోయింది సావిత్రి.

మధుకి చాలా బాధ కలిగింది. తనని ఎంత అప్తుడిగా భావించక పోతే చిన్నత్త అంత మనసిచ్చి మాట్లాడుతుంది? — చిన్న శక్తునో పేదనంతా చిట్టకలో తీసివేయ గలిగితే —?

“మరి వాడెలా బాగుపడతాడంటావు అత్తా?” బాధపడే ఎదుటి వాళ్ళు పంచుకుంటేనేగానీ వాళ్ళకు తృప్తి వుండదు — ఇలా తనూరవుతాడని ఎన్నడూ అనుకోలేదు సుమా.”

కూలిన గోడయ్యగారి

“ఏది అనుకున్నాం గనుక? చొత్తిగా ముందు చూపు లేకపో. నుదకీ ఆ పెళ్ళి జరగటం కృష్ణకిలా భయం, ఓక్తి లేకుండా ఆకతాం వెధవ కావటం, అన్నీ ఆ పెద్దాయన మూలంగానే జరిగాయి. ఆయన్ని నమ్మి మేము సర్వనాశన మైపోయాం. చేసుకున్నవాళ్ళకి చేసుకున్నంత మరి మిమ్మల్ని అలో లక్షణా అని ఏడిపించాము గామూ?” సావిత్రి కొంగుతో కళ్ళు ఒత్తుకుంది.

“అవేం మాటలత్తా? అనాడు మా దురిదృష్టం కొద్దీ అలా జరిగింది - అంతే.”

దీర్ఘంగా ఆలోచిస్తూ కూర్చున్న సీతాపతి మధు మొహంతో చూశాడు — “చిన్న ఉద్యోగ మేదయినా సంపాదించి పెట్టగలవా కృష్ణ దిక్కి?”

సావిత్రి, మధు కూడా తెల్లవోయారు.

ఆ ఆలోచన తనకు రానిందుకు విస్తుపోయి సావిత్రి సంభ్రమంగా తర్రికేసి చూచి మధుని కాళ్ళు పట్టుకున్నంత పని చేసింది. “బాబ్బాబు! నువ్వేదో పెద్ద ఉద్యోగస్థుడివట కదూ! ఏదో చిన్నపని చూసి పెడదూ? కాస్త నీ పేరు చెప్పుట బ్రతుకుతాడు. బాగుపడి ఇంటిపట్టుకె నా జీర తాడు.”

తను చిన్నత్తకి సహాయం చేయగలననే నమ్మకం మధుకి సంతోషాన్నిచ్చింది — “తప్పకుండా చూస్తానత్తా! అసలు వా దెక్కడున్నాడో పిలిపించి నా దగ్గిరికి పంపితే ప్రయత్నం చేస్తాను.”

“అదిగో అలా దాడేస్తే కాదు. వాణ్ని నీకు అప్పగిస్తాను. ఎలాగో బ్రతుకు తెరువు చూపించు. నువ్వు ‘పూ’ అంటేగాని నాకు నమ్మకం

ందాకా ఏదో చిన్న పని ఇప్పించావంటే తర్వాత ప్రయత్నంగా పరీక్షకి కూర్చుంటాడు.” సీతాపతి కూడా ప్రాధేయపడు కూల్చాడటంతో మధు కొంచెం కోపం వ్యక్త పర్చాడు —

ను రింతగా చెప్పాలా మామయ్యా! కృష్ణుడు పాదయ్యాడంటే... తోషమా? నా శాయశక్తులా ప్రయత్నిస్తాను. తప్పకుండా వాడి... యినా పని చూసి పెడతాను. నమ్మరేం నా మాట?"

"ఎంత మాట నాయనా! నీ చలువ వల్ల...."

"అన్నింటికీ నువ్వీలా బాధ పడకు చిన్నత్తా! పెద్ద దానివి. నువ్వే ఇలా కంగారు పడితే ఇక పిల్లల మాటేమిటి చెప్పు? రోజు లెప్పుడూ ఒక్కలాగే వుండవు. సుధ కాపురం చక్కబడవచ్చు. కృష్ణుడు జ్ఞానం తెచ్చుకొని ఇంటికి చేరువావచ్చు! నువ్వు కన్న బిడ్డలు నీకు బయట అత్తా! ఎవరో తీసుకోలేదవి బాధపడతావేం? మమ్మల్ని చూస్తున్నావు కావా? ఏం సరి సంపదలు పెట్టుక బ్రతుకుతున్నాం! అలాగే నీకూ మంచి రోజులు వస్తాయి."

"ఎంత చిల్లని మాట చెప్పావు మమా? ఏదో కడుపుమంట చల్లా... క అనుకున్నాను గానీ...." దిగులుగా చూసింది సావిత్రి.

"అమ్మా?" చాచిట్లో నిలబడి పిల్చింది సుధ.

"ఏమిట? వంటయిందా?"

"అఁ, కాఫీ ఇదిగో..."

"అయితే తీసుకురా! పన మధు దగ్గర నీకు సిగ్గెందుకూ?"

సుధ గాజు గ్లాసుతో కాఫీ తీసుకుని గదిలో అడుగు పెట్టింది

"అక్కడ పెడతాపేమమ్మా! దావకియ్యి." సీతాపతి కూతుర్ని హెచ్చరించాడు. సుధ సిగ్గు పడుతూనే కాఫీ గ్లాసు మధూ కందించింది.

సుధ తన కోసం స్వయంగా తెచ్చిందన్న భావం మధుని మ్రాన్పడి పోయేలా చేసింది - సుధ తనని అభిమానిస్తున్నదనటానికి ఆ సాక్ష్యం చాలు. అయోమయంగానే కాఫీగ్లాసు అందుకున్నాడు.

ఆ కాఫీ ఆతి ప్రవిత్రమైన అమృతంలా అనిపించింది మాట్లాడటండా తాగేసి గ్లాసు తిరిగి సుధకే అందించాడు.

"అయితే అద్భుతం! నువ్వు భీష్ముడిలా వుండిపోతాటయ్యా!" సావిత్రి నవ్వుతూ మధు పెళ్ళి సంగతి ఎత్తింది.

“నేనేం శపథాలు చెయ్యలేదుగా అత్తా! అన్నీ జరగడం అదీ అలాగే జరుగుతుంది”

మిట్ట మధ్యాహ్నం అయ్యేవరకూ కబుర్లు సాగిపోయాయి —
“ఇక అన్నాలు వడ్డించు. పన్నెండు కావస్తుంది —” అన్నాడు సీతాపతి.

సావిత్రి ఆశ్చర్యంగాచూసింది. — “నిజంగా మధు మనింట్లో తింటాడా? హాస్యాని కన్నాడేమో అనుకున్నాను. నాలుగు బంగాళా దుంపలన్నా పేపమన్నాను కాదు. ఎంత దయ వచ్చిందయ్యా నీకు?”

“నువ్వేం కంగారు పడకత్తా! ఏది వుంటే అదే పెట్టు. చిన్నప్పుడంతా పప్పుచారే కాచేదానివిగా?”

“పప్పుచారే మరి. చిన్నప్పుడు ప్రేమతో పెట్టకపోయినా ఇప్పుడు ప్రేమగానే వడ్డిస్తానులే, లేచిరా!” సావిత్రి వంటింట్లో వెళ్ళిపోయింది.

కొన్ని సంవత్సరాల తర్వాత తిరిగి ఆ ఇంట్లో అంత సామరస్యంగా భోంజేస్తోంటే మధు కళ్ళలో నీరు చెమర్చినట్టయింది — పద్దనలో సుధ కూడా అక్కడక్కడా కలగజేసుకొంది — మౌనంగా, సుధ తనని తప్పించుకు దూరంగా పోవటం లేదనీ, సాధ్యమైనంత వరకూ తన పరిసరాల్లో వుండాటానికి ప్రయత్నిస్తోందనీ అర్థం చేసుకున్న మధు సాదరంగా సుధ మొహంలోకి చూడబోతే నెమ్మదిగా తల దించేసుకొంది సుధ.

“పువ్వులేం కోసుకోలేదా?”

తృణిపడి తలెత్తిన సుధ మధు చూపుతో తడబడింది. “నేను నీతో మాట్లాడుదామనే వస్తున్నాను సుధా! నువ్వు తోటలోకి వెళ్ళావని మీరిప్పింది”

సుధ మౌనంగా నిలబడిపోయింది సుధ మొహం కళాపహీనంగా శర్యంగా ఎదుటివారిని ధిక్కరించే ఆ చూపుల్లో ఏదో దీనత్వం

రేగిన జుట్టు వేళ్ళతో అణచుకుంటూ ఎటో చూస్తూ —
భర్త సడలి పోయిన కంఠస్వరంతో అంది —

“నాతో ఏం మాట్లాడతావు బావా ?”

“మధు క్షణం మాట్లాడలేక పోయాడు — “అలా వెళ్లి వెళ్లి
కూర్చుందామా సుధా ?”

అన్నదే తడవుగా వెనక్కి తిరిగింది సుధ — ప్రక్కనే నడుస్తూ
అన్నాడు మధు — “సుధా, నువ్వు నాతో ఎన్నవయినా ఇంత సౌమ్యంగా
ప్రవర్తించావా ?”

“సుధ తల తిప్పి చూసింది — “క్షమించు బావా, ఆ గతం నాకు
జ్ఞాపకం చెయ్యకు.”

మధు గుచ్చి అడుగుతున్నట్టు ప్రశ్నించాడు —

“మర్నీ పోవాలని ప్రయత్నిస్తున్నావా ?”

“కాక నేను చేయగలిగిం దేమింది ?”

విస్మయంతో అన్నాడు మధు — “సుధా, జరిగిందానికీ నిజంగా
నువ్వు బాధ పడుతున్నావా ?”

సుధ మాట్లాడలేదు. మౌనంగా మామిడి చెట్టు మొదట్లో
కూర్చుంది. మధు ఒక్కసారి తోటంతా దృష్టులు సారించాడు. ఏ చెట్టినీ,
మొక్కనీ పింది గాని పువ్వుగాని కన్పించలేదు. తోటంతా చాలావరకు
పొదై పోయింది. మధు కించిత్తు బాధగా అడిగాడు —

“తోట చివరిదశకు చేరి సోయినట్టుంది సుధా, ఎవరూ సంరక్షణ
చేయటం లేదా ?”

“అంత మంచి మనస్సు ఎవ్వరికీ లేదు !”

“.....”

“తోట నీ కోసమే బెంగ పెట్టుకొంది.” అంది మళ్ళీ.

“నీ అభిప్రాయాలు సరే అయినాని కావు సుధా! నీకు నెప్పించి అభివృద్ధిలోకి తీసుకు రావాలని - గతిలేని నాతో నీ కలుగ నివ్వకుండా సుఖ పెట్టాలనీ భావించారు వాళ్ళు. కానీ నీ రోజు వర్తించింది.”

“ఎంత చిత్రంగా మాట్లాడుతున్నావు బావా! ఈ నాటికి కర్మ సిద్ధాంతాన్ని సమ్యక్తున్నావా? అనాదే నన్ను అంతులేని గురి చెయ్యకుండా వుంటే, నేను ఆశాశంక పహరించకుండా భూమిమీద నడిచేదాన్ని కాదంటావా?”

మధు మాటలు మార్చటానికి ప్రయత్నించాడు.

“నాకు నీ విషయం మా పదిన రాసింది ఎందుకో నిన్ను లనిపించి బయల్దేరి వచ్చేశాను.”

“నిజం?” అన్నట్టు చూసింది సుధ.

“రాజకేళిల విషయాలు చెప్పు సుధా! నిజం చెప్పి ఇష్టపడే చేసుకున్నావు కదూ?”

“ఎంత అమాయకంగా అడుగుతున్నావు బావా! లేకుండా పెళ్ళెలా అవుతుంది? ఒట్టి ఇష్టంతో కాదు - మహా చేసుకున్నాను .. ఈనాడు అతన్ని ప్రేమించలేని పరిస్థితికి వచ్చా గురూ సవ్విన సుశీల నాకన్నా ఎన్నో రెట్లు మిన్నగా బ్రతుకంటే జేసుకుంది.”

“అనలు మీ కిద్దరికీ సరిపడక పోవటానికే లోప మేవ

“భగవంతుడిది. మా ఇద్దరినీ కలపటమే ఒక పెద్ద తప

‘కనుపించని భగవంతుణ్ణి నిందిస్తావేం? స్వతం

న నీ వివేకమేది? ఇష్టపడి పెళ్ళి చేసుకున్నావు.

నీకు తెలుసు, కాపురంలో కష్టమైనా, సుఖమైనా

“అం బాధపడి నన్ను పెళ్ళి చేసుకోగలవా? .. జీవితం మీద ఎక్కువ చచ్చిపోగలవా? నీ భర్తమీద అయిష్టంతో ఉంటుంది గలవా? - ఏదీ సాధ్యం కాదు. ఇక నీ ఆపేదనకు ప్రయోజనం ఉంటుంది?”

“ .. .. .”

నువ్వు ఇక్కడికి రావటంతో ఎంత పొరపాటు చేశావు సుధా! నీ భర్త ఎటువంటివాడు కానీ నువ్వు చులకనచేసి త్యజించి వస్తే దాని పర్యవసానం ఎంత మోరంగా ఉంటుందో ఆలోచించావా?”

“— — — — —”

అక్కడి విషయాలన్ని పుట్టింటికి వుత్తరం రాయటమే మొదటి ఉద్దేశం.”

సుధ తల దించుకుని - “పెడనాన్నకు చెపితే ఏమైనా సమర్థించగలకని ఆశపడ్డాను.”

“వయస్సు పెరగగానే పెద్దతనం రాదు సుధా! తన పంతం నెగ్గించుకోవటానికి నీ జీవితాన్ని ఉపయోగించుకున్నాడు. నాతో ఘర్షణ పడి నీకు పేరే పెళ్ళిచేశాడు. నీ భర్తతో ఘర్షణపడి నిన్ను తీసుకువచ్చేశాడు. చిన్నవాళ్ళలో లోటుపాట్లు ఉంటే సర్ది బాగుపర్చలేనిదే ఎందుకా పెద్దతనం?”

ఇద్దరిమధ్యా కొంతసేపు నిశ్శబ్దం ఆవరించింది. చూతూచూ అన్నాడు మధు - “నువ్వు సాధ్యమైనంత తొందరలో రాజశేఖరం దగ్గరికి వెళ్ళిపోవాలి.”

అశ్చర్యంగా చూసింది సుధ.

“అవును సుధా! జానీపిన్ని ఎంత హైన్యం అనుభవించిందో చూడు. పిన్నికన్నా ఏవిధంగానూ నువ్వు గొప్పదానివి కాదు. రిపట్లా ఎల్లకాలం సుఖంగా సాగిపోదు. పరిస్థితులు బాధా

మారినప్పుడు కూడా సహించగలిగే శక్తి ఉంటుంది — రాజు
 పాపము వుండవచ్చు. అతన్ని మార్చటానికి నువ్వేమైనా ప్రయత్ని
 చేశావా?”

“నా వ్యక్తిత్వం దెబ్బతిననంతవరకూ ప్రయత్నించాను. నా శక్తికి
 మించిపోయేసరికి బయల్దేరి వచ్చేశాను.”

“రాజశేఖరాన్ని మనిషిగా మార్చటానికి నీ వ్యక్తిత్వం తాత్కాలి
 కంగా సరిపెట్టుకోవాలి సుధా! రాజశేఖరం దుర్మనశాలంబు దానుదై
 మూర్ఖతలోపడి కొట్టుకుంటున్నాడు. అతని ఆ ఉబిలోనే వదిలిపెస్తావా?
 అని అర్థాంగిగా పవిత్రమైన బాధ్యత స్వీకరించిన నువ్వే త్యజిస్తే
 ఏమైపోవాలో ఆలోచించావా?”

“.....”

“మూర్ఖతపేరే సుధా! మనిషిని ద్వేషించటం మరీ చెప్పగొట్టటానికి
 మార్గం కాదంటావా? నీలో చాలా పెద్దలోపం ఉంది. మొట్టమొదట
 అరిగిందానికి బాధపడటం మానెయ్యి. నన్ను ఒక సోపానంగా మార్చి
 దానిని వాడు. అగ్నిసాక్షిగా పెళ్ళిచేసుకున్న నీ భర్తపట్ల మనసులోనైనా
 ఎలకన బావం రానివ్వదు. అతన్ని ప్రేమతో, అనుగాగంతో మనిషిని
 మార్చటానికే శాయశక్తులా ప్రయత్నించు. బిడ్డ తప్పుపెట్టే లెల్లి ఎవరి
 వుందా? తెలివితేని భర్త భార్య దృష్టిలో అంతాకన్నా గొప్పవాడు కాదు
 ఎవరి నిండు హృదయంతో ప్రయత్నం చేసినాడు తప్పుకుండా నిండు
 నిస్తుంది. సుధా!”

“నువ్వు అప్రయత్నంగా అశ్రుపూరితా లయ్యాయి. దిండి
 చీకెన్నీళ్ళు జలజలా రాలి పండుటాకుల మీద పడ్డాయి.

“ఏదీ నున్నావా? ఎందుకు?”

ప్రేమించు బావా? నాలాంటి మనిషి వుందనుకుంటే మన జాతి
యి."

"ఎన్నడూ కాదు. మనసులో ఉన్న కుళ్ళంతా భద్రంగా నాచుకుని
పెక్కి నీతిగా నటించటమే నిజంగా సిగ్గుచేటు — నీచమైన పని."

"మొదట నేనే మనిషినికాదు. ఇక ఆయన్ని మనిషిగా మార్చట
మేమిటి?"

నీ తప్పు నీవు తెలుసుకున్నావంటే నీలో ఏ లోపమూ ఉండదు.
అప్పుడు నువ్వు మనిషివే. ఒక్కటి గుర్తుంచుకో సుదా! నీ భర్తచేత
ప్రేమించబడాలి అంటే—ముందు నువ్వు అతన్ని ప్రేమించాలి."

చాలాసేపు మౌనంగా ఉన్నమీదట అంది సుధ—

"నువ్వు చెప్పినట్టే నడుచుకుంటాను బావా! తప్పకుండా అక్క
డికి వెళ్ళిపోతాను."

"....."

"నిన్నొకటి అడగనా బావా?"

"ఏమిటి సుధా?"

"ఆరోజు నువ్వు 'నాకు బీచ్ లో కన్పించినప్పుడు నీ ప్రతికూ
లత్వంబిదికదూ ఒక అమ్మాయి అవి డేవరు?"

కుతూహలంగా చూసింది సుధ.

మధు నవ్వాడు - "స్నేహితులాలు?"

"అంతేనా?"

"ప్రియురాలుకూడా."

"తర్వాత?"

"నా జీవిత భాగస్థురాలు."

"ధన్యురాలు?"

"సుదా! నీలో మార్పెక్కడ?"

మనసు ఫౌండేషన్
పుస్తకాల పరిశీలనాపట్టిక

పుస్తకం పంఖ్య	TPLA 105 B 121
పుస్తకం పేరు	మౌలిక గణితాలు
తారీఖు	25/10/24
ముందు లెట్ట	no
వెనుక లెట్ట	no
మొత్తం పేజీలు	279
పెద్ద సైజు పేజీలు	no
ఖాళీ పేజీలు	no
లేని పేజీలు	69 to 72, 83, 84
తయారు చేసినది	pragathi
పేజీలు విడదీసినది	Thavin
స్కాన్ చేసినది	Heena
పరీక్ష చేసినది	pragathi
పేజీలు సరిచూసినది	
లైండింగు చేసినది	
ప్యాకింగు చేసినది	
స్కాన్ చెయ్యబడి	
తప్పులు	no
పరిస్థితి	good